

Cristi Danileț

ELEVUL ȘI LEGEA

GHID PRACTIC DE EDUCAȚIE JURIDICĂ

VeDem Just

Asociația Voci pentru Democrație și Justiție

CUANTIC

ELEVUL ȘI LEGEA

GHID PRACTIC DE EDUCAȚIE JURIDICĂ

Ghidul ELEVUL ȘI LEGEA
Ediția a șasea, revizuită și actualizată
Valabil pentru anul școlar 2022-2023

Autor: Cristi Danileț

Editor: Hadrian Mateescu

DTP copertă: Ștefan Alexoai
Lucian Checheriță

Tehnoredactare: Mihaela Mănoiu

Imagini: www.shutterstock.com și www.canstockphoto.com

Pe coperta acestui manual sunt participanții la Legal Academy, Ediția a patra, Buzău 2022

Nota 1: Prezentul material are în vedere legislația în vigoare la data de 1 septembrie 2022.

Nota 2: Ghidul se distribuie gratuit elevilor de către asociația VeDem Just. Toate drepturile de autor sunt păstrate.

Varianta pdf poate fi descărcată de pe www.educatiejuridica.ro. Poate fi multiplicat, dar cu păstrarea referinței la sursă și la autor. Nu poate fi comercializat sub nicio formă.

Proiect realizat cu sprijinul:

Sindicatul Național al Grefei Judiciare
DICASTIERAL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DANILEȚ, CRISTI

Elevul și legea : ghid practic de educație juridică / jud. Cristi Danileț. - București : Cuantic, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-95576-2-4

Judecător Cristi Danileț

ELEVUL ȘI LEGEA

GHID PRACTIC DE EDUCAȚIE JURIDICĂ

Editura CUANTIC

București, 2022

Cuprins

Cuvânt înainte către copii și tineri	7
Cuvânt înainte adresat profesorilor.....	8

Capitolul I. INDIVID, SOCIETATE, STAT.....	9
Conducători și conduși	
Reguli în viața noastră	
Liberi sub lege	
Constituția	
Legi și organe emitente	
Obligativitatea legilor	
Reacții la încălcarea legilor	
Ocuparea funcțiilor publice și demnităților	
Pe scurt	
Test grilă	

Capitolul II. DREPT ȘI DREPTURI	20
Minori și majori	
Tineri	
Apariția drepturilor	
Drept, drepturi, obligații	
Drepturile copilului și apărarea lor	
Pe scurt	
Test grilă	

Capitolul III. OMUL ȘI DREPTUL LA VIAȚĂ	24
Nașterea	
Moartea	
Război și terorism	
Suicid și eutanasiu	
Avertizări și atenționări în caz de pericol	
Pe scurt	
Test grilă	

Capitolul IV. IDENTITATE ȘI CETĂȚENIE.....	30
Identificarea persoanelor	
Nume și CNP	
Cartea de identitate	
Cetățenie	
Minorități	
Refugiați și azil	
Pe scurt	
Test grilă	

Capitolul V. FAMILIA NOASTRĂ	36
Cunoașterea părinților	
Obligații ale părinților	
Părinți în străinătate	
Părinți despărțiți sau divorțați	
Rude și afini	
Respect pentru rude și decedați	

Familia extinsă	
Pedepsirea copiilor	
Violența domestică	
Copii lipsiți de familie	
Copii adoptați	
Abandon de familie	
Dispariție și răpire copil	
Pe scurt	
Test grilă	

Capitolul VI. TÂNĂRUL ȘI SĂNĂTATEA	47
COVID-19	47
Servicii medicale	
Consum de alcool	
Consum de tutun	
Consum de pastile, etnobotanice, droguri	
Mediu și nutriție	
Protecția consumatorilor	
Pe scurt	
Test grilă	

Capitolul VII. VIAȚA INTIMĂ ȘI DE FAMILIE....	54
Sex și contracepție	
Boli venerice	
Viol și agresiuni sexuale	
Corupere sexuală și racolare	
Prescripția răspunderii	
Prostituție și trafic	
Concubinaj, logodnă, căsătorie	
Naștere și avort	
Pe scurt	
Test grilă	

Capitolul VIII. ELEVUL ȘI ȘCOALA.....	63
Sistemul de învățământ	
Pedepse corporale	
Violența școlară	
Bullying și cyberbullying	
Note, drepturi, recompense	
Îndatoriri și interdicții	
Sanționarea elevilor	
Absențe nemotivate	
Integritatea în educație	
Incluziunea	
Activități extrașcolare	
Nediscriminare	
Centre de plasament	
Pe scurt	
Test grilă	

Capitolul IX. CIRCULAȚIA ȘI CĂLĂTORIILE....77

Codul rutier
Circulația pietonilor
Circulația cu bicicleta
Circulația cu trotineta electrică
Circulația cu moped, scuter și ATV
Circulația cu autovehiculul
Acordarea primului ajutor
Călătoria cu taxiul
Călătoria cu metroul
Călătoria cu trenul
Călătoria cu autobuzul, troleul, tramvaiul
Călătoria cu avionul
Călătorie peste graniță
Reguli de călătorie în țări din U.E.
Pe scurt
Test grilă

Capitolul X. ACTE, ANIMALE, BUNURI89

Cont bancar
Alocația de stat pentru copil
Obligația de întreținere
Pensia de urmaș
Documente și lucruri personale
Animale de companie
Bunuri găsite
Arme albe și arme de foc
Pe scurt
Test grilă

Capitolul XI. TÂNĂRUL ȘI MUNCA96

Afacerea proprie
Contractul de muncă
Activitate ca zilier
Internship
Voluntariat
Exploatare prin muncă
Șomaj
Pe scurt
Test grilă

Capitolul XII. NOI ÎN ONLINE.....102

Ecranul și dependența
Internet și Dark web
Online-ul este real
Pericolele utilizării computerului
și Internetului
Parole
Telefon și tabletă
Confidențialitatea
Agresori online
Dreptul la propria imagine
Pornografia infantilă
Pe scurt
Test grilă

Capitolul XIII. LIBERTĂȚI ȘI DECIZII112

Libera exprimare
Libertatea de asociere și reuniune pașnică
Petreceri
Consiliul Elevilor
Libertatea de gândire, conștiință și religie
Acces la informații publice
Pe scurt
Legislația aplicabilă
Test grilă

Capitolul XIV. OAMENII LEGII118

Poliția și Jandarmeria
Judecătorul
Procurorul
Grefierul
Avocatul și consilierul juridic
Integritate judiciară
Organisme și curți de justiție internaționale
Cazuri penale internaționale
Pe scurt
Test grilă

Capitolul XV. PROCESUL JUDICIAR128

Responsabilitate și răspundere
Fii precaut!
Evită să fii victima furtului!
Nu te lăsa înșelat!
Victima
Copilul care nu răspunde penal
Contravenții și infracțiuni
Delincvența juvenilă
Dovezile în proces
Procesul penal
Procesul civil
Pe scurt
Test grilă

Răspunsuri la testele grilă.....140

Bibliografie recomandată.....141

Încheiere142

Despre autor.....143

Cuvânt înainte către copii și tineri

Salutare! Mă numesc Cristi. Am fost copil, adolescent, tânăr. Îmi amintesc cu drag de perioada în care eram elev, care a fost una extrem de interesantă în viața mea. Acum sunt părinte și am doi copii mari, așa că știu bine prin ce treceți la această vârstă.

Voi sunteți viitori adulți. Ați învățat deja multe lucruri despre ceea ce ne înconjoară. Despre voi înșivă și despre ceilalți. Încetul cu încetul, deveniți *independenți*. Vă conduceți după principii și valori care sunt ale voastre. Aveți exemple sau chiar idoli pe care îi urmați. Vă găsiți propriul drum în viață. Va veni curând vremea când vă veți separa de părinți. Atunci vă veți asuma propria *identitate*. Veți dobândi puterea de a lua decizii în ceea ce vă privește. Vă veți bucura de succes și veți învăța din greșeli.

Sunteți la vârsta la care *experimentați* foarte multe lucruri: ascultați un anumit gen de muzică, vă îmbrăcați într-un stil personal, vă schimbați des frizura. Învățați să dansați sau să faceți sport. Navigați mult în mediul online, folosiți jargoane, vă alimentați într-un anumit fel. Aveți proprii prieteni, propriile preocupări extrașcolare și propriile planuri.

Toate acestea sunt importante, căci ele vă vor forma ca oameni. Oameni care vor avea profesii, vor deveni buni cetățeni și patrioți, colegi de nădejde. Oameni care vor fi membri în cercuri de prieteni sinceri și care își vor întemeia familii. Vor fi însă și unii din generația voastră care vor face parte din acea categorie de oameni care profită de ceilalți, care trișează la examene, care fac rost de bani în mod fraudulos, care consumă substanțe interzise, care sunt membri în bande ce comit infracțiuni. Aceștia vor fi oameni negativiști și înfumurați, egoiști și agresivi, gata să facă rău celor care nu sunt ca ei.

Eu sunt judecător de mulți ani. În dosarele pe care le-am avut de soluționat am văzut victime, îngrozite de ceea ce li s-a întâmplat; am stat de vorbă cu infractori, dintre care mulți speriați de ceea ce aveau să li se întâmple; am discutat cu copii temători pentru viitorul lor, căci părinții urmau să divorțeze. Am realizat că cei mici, dar mai ales adolescenții, nu știu ce drepturi au și ce sancțiuni li se pot aplica dacă greșesc. Pentru a înlătura frica de necunoscut am început să merg în școli și licee, să explic tinerilor ceea ce au voie și ceea ce nu au voie să facă, cine îi protejează și cum, unde să se adreseze când au probleme și cum se pot apăra atunci când sunt acuzați. Mi-am făcut prieteni printre tineri. Cu mulți țin legătura pe Facebook, Insta și TikTok.

Mie îmi pasă nu doar de viitorul meu, ci și de al vostru. Am scris acest ghid ca să aflați ce drepturi și îndatoriri aveți la această vârstă, ce garanții sunt prevăzute în lege și mai ales cum vă protejează organele statului atunci când aveți o problemă majoră. Poate că informațiile din această carte vă vor ajuta pe unii dintre voi să luați decizia corectă în ceea ce vă privește. Și, cine știe, poate că unii dintre voi vă veți simți atrași de acest domeniu și, peste ceva ani, vom deveni colegi.

Vă invit să lăsați deoparte net-ul pentru câteva ore și să intrați în universul regulilor și al legilor. Începem cu prima regulă: *aveți dreptul să vă știți drepturile!* ☺

Cristi Danileț, judecător

Cuvânt înainte adresat profesorilor

Supremația legii. O țară modernă se caracterizează prin trei elemente esențiale: democrație, stat de drept, drepturi și libertăți fundamentale. *Statul de drept* este acela în care oamenii se conduc după legi, în care autoritățile asigură ordinea și protejează individul și unde drepturile fiecărui cetățean sunt respectate. Drepturile sunt cele consacrate prin legi, iar acestea sunt obligatoriu de respectat de către toți locuitorii. În România sunt în vigoare peste 10.000 de legi. Regulile concrete din viața cotidiană și sancțiunile pentru nerespectarea lor constituie obiectul unei noi materii ce își face deja loc în curriculumul școlar și anume „Educația juridică”.

Educația juridică. Elevii dobândesc un set minim de cunoștințe despre lege și libertate, despre drepturi și responsabilități, despre individ și stat la materii precum educația civică, educația socială sau educația pentru cetățenie democratică. Acum, materia „Educația juridică” completează în mod necesar aceste cunoștințe, dar totul este prezentat într-un mod extrem de practic. Ea explică care este legea ce prevede anumite reguli, cum se aplică în concret regulile în diverse sectoare din viața cotidiană, care sunt instituțiile competente ce asigură respectarea regulilor, care sunt procedurile ce trebuie îndeplinite când se reclamă încălcarea unui drept, ce sancțiuni riscă cel care încalcă legea, care sunt efectele asupra viitorului său, cum se poate repara răul produs prin comiterea unei fapte nelegale. Ghidul are la bază un număr de peste 500 de legi consultate. Deoarece începând cu vârsta de 14 ani poate fi antrenată răspunderea penală și contravențională a minorului, cred că vârsta adecvată pentru însușirea unor asemenea cunoștințe de către elevi este cea cuprinsă între 12 și 19 ani.

Utilitatea. Am evitat chestiunile teoretice și limbajul tehnic și am oferit explicații astfel încât cunoștințele dobândite să poată fi aplicate imediat. Parcurgând ghidul de față, copilul și tânărul vor primi informația necesară pentru a face față cu succes într-o situație deosebită în care pot fi puși la un moment dat.

Ce nu este Ghidul. Ghidul nu are ca obiectiv înlocuirea cursurilor de la Facultatea de Drept, nu s-a centrat pe orientarea către cariera juridică și nu și-a propus acordarea de consultanță juridică. Pentru aprofundarea cunoștințelor juridice recomand manualele de specialitate, iar pentru dobândirea de sfaturi juridice în cazuri concrete vă îndrum să consultați un profesionist al dreptului.

Distribuirea ghidului. Prima ediție a acestui ghid a fost publicată în anul 2016. De atunci, el a fost actualizat și reeditat anual. Dacă acum câțiva ani erau în România doar patru unități școlare unde se predă această materie, în anul școlar 2021-2022 numărul lor a ajuns la 126, antrenând un număr de peste 140 de profesori și peste 7 000 de elevi. Prezentul ghid este distribuit gratuit elevilor de către asociația Voci pentru Democrație și Justiție. El poate fi folosit de cadrele didactice atât la orele formale de educație civică și de educație juridică, cât și pentru discuțiile nonformale la orele unde sunt invitați profesioniști ai dreptului în baza *Protocolului de colaborare privind educația juridică* încheiat în anul 2013 și reînnoit în anul 2017 între Ministerul Justiției, Ministerul Educației Naționale, Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Public, Înalta Curte de Casație și Justiție, la care au aderat organizațiile neguvernamentale.

Pe site-ul www.educatiejuridica.ro se găsesc și alte instrumente care pot fi utilizate ca resurse – cărți în format pdf sau audiobooks, broșuri, filmulețe, cartonașe, imagini 3D din sala de judecată, procese simulate, lecții ținute elevilor de către judecători și avocați, legislație, dicționar de „legaleză”. De asemenea, informațiile din ghid sunt preluate și prelucrate în aplicația gratuită de educație juridică pentru telefonul mobil numită „Lege-n-Dar. Gândește legal!”.

Autorul

CAPITOLUL I

Individ, societate, stat

În acest capitol vei afla:

- ce este democrația;
- cum își aleg oamenii conducătorii;
- ce sunt și de ce trebuie să respectăm actele normative;
- cum mai putem fi liberi cu atâtea reguli în jurul nostru;
- care sunt cele trei puteri ale statului;
- cum se numesc și unde se găsesc actele emise de acestea;
- cum ne putem implica fiecare în luarea deciziilor la nivel statal.

Conducători și conduși

În trecut oamenii erau conduși de către un rege sau de către un domnitor. Acesta avea puterea de a face ceea ce voia: să emită reguli pentru vasalii și slugile sale, să judece oamenii sau chiar să ordone pedepsirea lor la chinuri ori moarte. În timp, societatea a evoluat, iar în perioada modernă s-au reinstaurat democrațiile. Și România este acum un stat democratic, astfel că suveranul sau conducătorul nu mai este o persoană, ci **poporul**. Poporul este cel care

decide pentru el însuși, prin urmare puterea aparține poporului.

ȘTIAȚI CĂ...?! „Democrație” provine de la cuvintele grecești „demos” – popor și „kratos” – putere.

Întrucât acum numărul cetățenilor este mare, aceștia nu se mai pot aduna în piața publică – precum în *agora* din cetățile antice grecești sau *forumurile* din cetățile romane – pentru a lua decizii. Astăzi, poporul își desemnează reprezentanți care iau decizii în numele său și pentru el. Aleșii nu vor lua decizii în interesul lor privat și nici măcar în interesul privat al celor care i-au ales, ci întotdeauna în interes public.

CITATE CELEBRE „Guvernarea poporului, de către popor și pentru popor nu trebuie să piară de pe Pământ”.
(Abraham Lincoln, președinte SUA, discurs 1863)

Trebuie să realizăm că, dacă cel care conduce ar avea prea multă putere, ar exista riscul ca el să o folosească în mod abuziv, adică așa cum crede el de cuviință. Soluția care s-a găsit la această problemă a fost **fragmentarea puterii** încredințate reprezentanților. De aceea, s-au creat trei feluri de autorități care să exercite funcțiile esențiale într-un stat:

- a. autoritatea care crează legi – Parlamentul, ce exercită *puterea legislativă*;
- b. autoritățile care aplică legile – Guvernul și Președintele țării, ce exercită *puterea executivă*;
- c. autoritatea care asigură respectarea legilor și îi sancționează pe cei care le încalcă – Justiția prin judecători, fiecare dintre ei exercitând *puterea judecătorească*.

Aceste puteri sunt egale ca importanță. Autoritățile care dețin aceste atribuții pot colabora instituțional, dar este interzis ca una să preia atribuțiile alteia sau să intervină în atribuțiile altei puteri. Numai respectându-se această cerință se asigură un echilibru în societate. Când sunt imixțiuni ale unei puteri în domeniul rezervat altei puteri, intervine *Curtea Constituțională* pentru a le corija. Această Curte nu face parte, așadar, din vreo putere a statului, ci ea este o autoritate autonomă, distinctă.

DE REȚINUT Într-o democrație *separația puterilor este un principiu esențial. Cele trei puteri publice sunt: legislativă, executivă și judecătorească. Aceste puteri sunt egale ca importanță.*

Unii consideră că presa sau administrația statului ar fi tot puteri. Legislația însă prevede că în statul democratic există doar cele trei puteri publice arătate mai sus.

SĂRBĂTORI 15 septembrie – Ziua Internațională a Democrației.

Reguli în viața noastră

Omul nu poate trăi singur în societate. Are nevoie de familie, de prieteni, de amici. Intră în contact cu cei apropiați, dar și cu cei necunoscuți. Tendința oricărei persoane este de a fi lângă unii mai mult și de a-i evita pe alții, de a-i ajuta pe unii, dar și de a le face rău altora. Dacă nu ar exista niște limite ale comportamentului unora față de ceilalți s-ar instala imediat haosul și răul s-ar extinde rapid: fiecare ar face numai ceea ce ar dori, iar cei mai puternici (adică cu mai multă forță, cu mai mulți prieteni sau mai bine înarmați) s-ar impune în fața celor slabi. De aceea au fost inventate **regulile**.

DE REȚINUT *Regulile au drept scop limitarea forței de care dispun cei puternici și ocrotirea celor puțini și/sau slabi. În felul acesta, regulile asigură egalitate și siguranță tuturor persoanelor, indiferent cât de diferite ar fi ele.*

Regulile sunt peste tot în jurul nostru. Respectându-le, este menținută ordinea în societate și fiecare individ este ocrotit. Voi da mai jos exemple de reguli din diverse domenii:

Există *reguli în familie*: copilul mic nu are voie să se joace cu focul, să sustragă jucăria unui alt copil, nu are voie să se uite pe gaura cheii sau să vorbească cu străinii. Copilul mai mare este învățat că trebuie să își facă singur patul, să își strângă lucrurile împrăștiate, să nu intre încălțat în casă, să își facă temele, să închidă robinetul de la chiuvetă și gazul după ce le folosește, să stingă lumina, să închidă ușa cu cheia când părăsește locuința. Părinții stabilesc accesul copilului la calculator, la banii comuni, plecatul în tabere, orele de somn și, pe măsură ce acesta crește, îl implică în treburile gospodărești și chiar în stabilirea regulilor familiei.

Există *reguli de igienă personală*: înainte și după masă ne spălăm pe mâini; dimineața ne curățăm limba; dimineața, seara și după fiecare masă ne spălăm pe dinți, schimbăm periuta o dată la cel mult trei luni și mergem în mod regulat la medicul stomatolog; o dată pe zi ne spălăm pe tot corpul cu apă caldă și săpun; ne spălăm pe mâini după ce facem cumpărături, la fel după ce am mângâiat animale, am folosit toaleta, ne-am jucat, am folosit batista pentru nas, ne-am pieptănat sau încălțat și după ce am dus gunoiul; fructele și legumele care se mănâncă crude mai întâi se spală; camera în care dormim se aerisește în mod regulat; unghiile de la mâini și de la picioare se păstrează curate.

Există *reguli împotriva Covid-19*: păstrăm distanța de siguranță față de persoane din afara familiei, purtăm mască în interiorul clădirilor, ne dezinfecăm pe mâini, nu atingem gura sau nasul dacă nu suntem curați, ne vaccinăm împotriva virusului.

Există *reguli de igienă posturală*. Unele reguli privesc poziția corectă la birou: când stai pe scaun cu mâinile pe lângă corp, asigură-te că biroul îți vine la nivelul coateilor; când scrii sau când tastezi, trage scaunul suficient de aproape astfel încât să-ți poți sprijini antebrațele pe birou; coatele să facă un unghi de aproximativ 90 de grade, iar încheieturile și mâinile să fie în prelungire. Alte reguli privesc monitorul: acesta trebuie să fie la o lungime de braț de tine, dar exact în fața ta; partea de sus a monitorului se așază cu câțiva centimetri mai sus de nivelul ochilor tăi, astfel încât să privești puțin în jos atunci când te uiți la el; dacă este posibil, înclină monitorul un pic pe spate. Este foarte important să iei pauză de 10 minute la fiecare oră pentru a te ridica de la calculator și să faci câțiva pași.

Există *reguli pentru folosirea liftului*: nu pot urca în cabina liftului mai multe persoane decât sarcina maximă admisă, nu se fumează în cabina de lift, copiii trebuie însoțiți de adulți, în caz de pericol se activează butonul de alarmă.

Există *reguli pentru folosirea scării rulante*: cei care staționează ocupă partea dreaptă și cei care se deplasează vor folosi partea stângă a scării.

Există *reguli în sălile de film sau spectacole*: se respectă locul indicat pe bilet, telefonul se dă pe modul silențios, filmul nu se înregistrează video, nu se servesc alimente într-un mod zgomotos sau cu miros puternic. La spectacolele de muzică clasică, operă sau balet ținuta trebuie să fie elegantă, parfumul discret, haina se lasă la garderobă, sosirea se face cu 15 minute înainte; se aplaudă solistul, dirijorul și orchestra când apar pe scenă; în timpul spectacolului nu se fac fotografii și filmări, nu se conversează nici măcar în șoaptă, nu se despachetează ambalaje sau sticle, dacă suferiți de tuse folosiți bomboane speciale sau sirop, nu se umblă prin sală; nu se aplaudă între părțile lucrării, iar la sfârșitul lucrării se aplaudă, inclusiv ridicându-se în picioare și strigând „Brava!” pentru un interpret și „Bravi!” pentru un grup de interpreți.

Există *reguli în caz de incendiu*: se evită panica, ușile și ferestrele se închid dacă este timp, clădirea se evacuează rapid și nu se iau obiecte personale sau de îmbrăcăminte, sunt salvate persoanele care au nevoie de ajutor, nu se folosește liftul.

Sunt *reguli în caz de cutremur*: nu se părăsește clădirea, se stă departe de ferestre și de pereții exteriori, trebuie să vă ghemuiți pe genunchi și coate, cu fața în jos, sub o bancă de clasă, o masă solidă sau un birou solid, după caz, apucând cu mâinile piciorul mesei, al biroului sau al băncii, ori stând în cadrul ușii ori sub o grindă.

Există *reguli pe pârtie* când ne dăm cu schiurile, placa sau sania: semnele de pe pârtie trebuie respectate; la fel, trebuie respectați ceilalți sportivi; casca este un accesoriu obligatoriu; urcăm sau coborâm fără schiuri numai pe margine; adaptăm viteza la pregătirea noastră, mărimea pantei și aglomerația de pe pârtie; oprirea pe pârtie este interzisă în zonele înguste sau acolo unde vizibilitatea este redusă; dacă am căzut, trebuie să ne deplasăm cât mai repede din acel loc.

Există *recomandări pe plaja litoralului*: nu se face plajă între orele 11:00-16:00; se utilizează pentru piele cremă cu factor ridicat de protecție; cearșaful nu se instalează în zona de șezlonguri; resturile se aruncă la coșul de gunoi, nu în nisip; nudism se face doar în locuri special amenajate pentru aceasta. Iată ce simbolizează steagurile arborate la foișoarele salvamarilor: „steag roșu cu galben” sau „steag alb” – salvamarul este prezent, scăldatul este permis; „steag galben” – marea este agitată, scăldatul este permis doar înotătorilor experimentați; „steag roșu” – scăldatul este interzis.

Există *reguli morale sau de bun-simț*: se respectă cuvântul dat, nu se întârzie la o întâlnire, nu se aruncă mizerie pe stradă, nu se scuipă pe jos. Nu se ascultă muzica la un volum ridicat nici acasă la difuzor și nici într-un mijloc de transport la căști.

Există *reguli religioase*: biserica se frecventează în mod regulat; nu se șoptește și nu se stă cu mâinile la spate într-o biserică; copiii în unele culte, tinerii în altele, se botează; se ține post în perioadele indicate; în unele culte se merge la spovedanie cel puțin anual; bărbații intră în biserică înaintea femeilor și, în unele culte, ei se așază în partea dreaptă a încăperii; acolo unde există altar, femeile nu pot pătrunde în zona respectivă decât în ziua sfințirii bisericii; acolo unde sunt, se evită sărutatul icoanelor de către persoanele rușate; lumânările se aprind în locurile special amenajate.

Există *reguli în asociații, cluburi, frății, grupuri*. Acestea depind de scopul organizării și caracterul persoanelor implicate. Unele grupări au legea tăcerii, *omerta*, adică cel care este membru nu poate dezvălui identitatea sau faptele celorlalți – acest lucru nu poate fi invocat drept scuză în fața autorităților. Mai rețineți că legea pedepsește constituirea unei grupări alcătuite din trei sau mai multe persoane în scopul de a comite infracțiuni (*grup infracțional organizat*).

Liberi sub lege

Orice om este liber. Știind aceasta, poate că tu ai tendința să faci tot ceea ce vrei, însă aceeași tendință poate o are și o altă persoană cu care interacționezi. Nu ar fi corect dacă i-ai face altuia un rău sau dacă el ți-ar face un rău. S-ar ajunge la conflict verbal, apoi la agresiuni fizice și, în final, cineva ar avea de suferit. Or, pentru ca fiecare dintre noi să fie protejat, avem nevoie de lege. Legea spune tuturor ce au voie și ce nu au voie să facă pentru ca fiecare să trăiască și să evolueze așa cum își dorește. Așadar, tu ești liber în măsura în care oricine din jurul tău este la fel de liber. A fi liber înseamnă, de fapt, să acționezi potrivit regulilor: în felul acesta tu ești în siguranță și ți se respectă drepturile, iar ceilalți sunt în siguranță și li se respectă drepturile.

DE REȚINUT A fi liber nu înseamnă să faci doar ceea ce vrei, ci și să acționezi întotdeauna conform regulilor!

Atâta timp cât respectăm legea suntem în siguranță și noi, și ceilalți. Dacă înțelegem acest lucru, vom realiza că legea nu limitează în vreun fel libertatea, ci legea este chiar cea care ne descrie libertatea. Cine nu respectă legea riscă să își piardă libertatea – oare nu așa se întâmplă cu infractorii care sunt trimiși la închisoare?!

A fi liber înseamnă totodată a fi responsabil, adică a-i ocroti pe ceilalți. Înseamnă respect acordat fiecărui individ cu care venim în contact. Înseamnă prețuirea lui și a bunurilor care îi aparțin. Individul este privit ca persoană și nu ca un lucru. Amintiți-vă că au fost astfel de perioade, din păcate, în istorie: în Antichitate, oamenii se foloseau de sclavi; închiziția medievală tortura oamenii bănuți de comiterea unor infracțiuni, omora pe cei care nu împărtășeau religia catolică creștină sau îi ardea pe rug pe cei care făceau descoperiri științifice ce răsturnau învățăturile bisericești; în perioada monarhiilor absolute din Evul Mediu bogații foloseau robi pentru tot felul de munci, pe șerbi sau iobagi îi vindeau odată cu pământul pe care aceștia îl lucrau, iar tot în acea perioadă domnitorul sau voievodul era cel care stabilea birurile, regulile și de multe ori tot el îi judeca pe cei care le încălcau; în perioada celui de-al Doilea Război Mondial naștii, fasciștii și legionarii au luat decizia izolării și apoi a uciderii celor care erau romi, evrei, de culoare, bolnavi psihici sau homosexuali – aceste perioade caracterizează societatea de tip **rule of man** (domnia omului, supunerea față de om).

Dacă acceptăm însă că oamenii sunt *persoane*, adică indivizi cu drepturi, nu doar un fel de animale bipede, vom înțelege de ce un om nu poate fi niciodată stăpân peste alți oameni. Astăzi, ceea ce ne stăpânește pe toți este legea, nu vreun alt individ. Noi trebuie să fim supuși doar legii – de aceea vorbim de societatea de tip **rule of law** (domnia legii). Dependența față de oameni nu este acceptabilă: nu suntem slugile sau vasalii cuiva. De aceea, dacă ești ruda sau soțul cuiva, ori dacă ești prietenul sau iubitul cuiva înseamnă că nutrești sentimente față de acea persoană, că aveți proiecte împreună, nu că ai fi stăpân pe viața și relațiile sale, ori că în virtutea relației pe care o aveți ai putea să îi cauți prin lucruri sau prin corespondență.

CITATE CELEBRE „Libertatea ta se termină acolo unde începe libertatea celui alt” (John Stuart Mill, 1859). „Ce ție nu-ți place, altuia nu-i face” (proverb românesc).

Constituția

Cea mai importantă lege dintr-o țară este **Constituția**. Ea este un fel de certificat de naștere al unui stat, aprobată de popor prin *referendum* – aceasta este o procedură prin care fiecare cetățean este chemat să își exprime prin vot opțiunea în legătură cu acest document.

Constituția cuprinde două feluri de reguli:

- Primele privesc **organizarea statală**: aceste reguli ne arată cum se numește țara, dacă statul este o monarhie sau o republică, care sunt principalele autorități și instituții publice, cum se aleg ori se numesc cei care le populează, cum se votează legile.
- Celelalte reguli privesc **indivizii**: acestea ne arată care sunt drepturile fundamentale și îndatoririle cetățenilor.

Toate principiile pe care le conține o constituție sunt apoi dezvoltate în tot felul de legi, care sunt emise în diverse domenii de activitate.

ȘTIAȚI CĂ...?! Constituția este legea fundamentală a țării. Din 1858 până în prezent noi am avut opt constituții. Actuala Constituție a României a fost adoptată în anul 1991 și revizuită în anul 2003.

În Constituția României sunt descrise simbolurile naționale: (1) **Drapelul** României este tricolorul având culorile așezate vertical, în ordinea următoare începând de la lance: albastru, galben, roșu. (2) **Ziua națională** a României este 1 Decembrie, marcând momentul de la 1918 în care, după exemplul dat de Basarabia și de Ducatul Bucovinei în același an, Transilvania s-a unit cu Regatul României alcătuit din Moldova și Țara Românească, care erau deja unite încă din anul 1859. (3) **Imnul național** al României este „Deșteaptă-te române”, melodia aparținându-i lui Anton Pann, iar versurile din cele 11 strofe lui Andrei Mureșanu.

SĂRBĂTORI

26 iunie – Ziua drapelului național;

29 iulie – Ziua imnului național;

31 august – Ziua limbii române.

Legi și organe emitente

Noi folosim cuvântul „lege” în sens generic, pentru a desemna orice *act normativ*, adică un document emis de un organ oficial al statului ce cuprinde diverse reguli. Pentru a fi valabile, actele normative adoptate la nivel central trebuie adoptate în Monitorul

Oficial al României (care apare obligatoriu în variantă tipărită, iar în variantă online la www.e-monitor.ro). Cele adoptate la nivel local se publică în monitorul oficial local (care apare obligatoriu în varianta electronică).

Pentru a fi însă riguroși, trebuie să spunem că *legi* adoptă doar **Parlamentul**. Proiectul de lege este propus de un grup de parlamentari sau de Guvern, după care este analizat în comisiile de specialitate, apoi este dezbătut în cadrul fiecărei camere parlamentare unde este votat. O lege este adoptată prin votul majorității parlamentarilor, după care se promulgă de către Președintele statului și se publică în Monitorul Oficial al României. Din acel moment legea devine obligatorie pentru toți cetățenii țării.

DE REȚINUT Parlamentul este alcătuit din Senat și Camera Deputaților. El are sediul în „Palatul Parlamentului” din București, fosta „Casă a Poporului”, care este a doua cea mai mare clădire din lume după Pentagon, clădirea Ministerului Apărării din SUA. Senatorii și deputații au un mandat de patru ani. Ei sunt aleși pe circumscripții electorale de către populația cu drept de vot (cetățenii români cu vârsta de minim 18 ani împlinită până în ziua alegerilor, inclusiv). În prezent avem 460 de parlamentari – un senator la 160.000 de locuitori și un deputat la 70.000 de locuitori. Parlamentarii nu pot fi dați afară din funcție de către cei care i-au ales.

Toate legile poartă o *denumire* care reflectă domeniul pe care îl reglementează și au un *număr* care indică ordinea și anul publicării: de exemplu, Legea privind regimul juridic al adopției nr. 273/2004, Legea educației naționale nr. 1/2011. Propozițiile din cadrul legilor poartă numele de *articole* și fiecare este numerotată, pentru a putea fi ușor identificate și citate. De exemplu, articolul 485 din Codul Civil reglementează „Îndatorirea de respect”, iar articolul 208 din Codul penal incriminează „Hărțuirea”. Toate actele normative pot fi consultate gratuit pe internet la adresa <http://legislatie.just.ro>. În librării se găsesc colecții de legi din diverse domenii, precum și codurile.

ȘTIAȚI CĂ...?! Unele acte normative sunt extrem de stufoase și se numesc **coduri**. În România există în momentul de față un număr de 14 coduri: Codul civil, Codul de procedură civilă, Codul penal, Codul de procedură penală, Codul Fiscal, Codul de procedură fiscală, Codul Vamal, Codul Silvic, Codul Muncii, Codul Aerian, Codul Rutier, Codul Consumului, Codul Insolvenței și Codul Administrativ.

Există și acte normative care se adoptă la nivel local, numai pentru locuitorii unui județ sau ai unei localități. Este vorba de *hotărârile Consiliului Județean* (de exemplu, Hotărârea nr. 111/2015 a Consiliului Județean Constanța privind aprobarea Strategiei județene în domeniul asistenței sociale și protecției copilului pe anii 2015-2020), respectiv *hotărârile Consiliului Local* (de exemplu, Hotărârea nr. 158/2012 a Consiliului Local al municipiului Reșița pentru aprobarea Regulamentului privind creșterea și deținerea animalelor domestice și a păsărilor de curte în municipiul Reșița). Ele sunt publicate pe site-ul acestor instituții și respectarea lor se asigură de către organe ale administrației locale (poliția locală, inspectorii, controlorii etc.).

DE REȚINUT Consiliul local și Consiliul județean sunt alcătuite din consilieri aleși pentru un mandat de 4 ani de către cetățenii din acea localitate, respectiv județ. Acești cetățeni își aleg primarul localității, respectiv președintele Consiliului Județean. Viceprimarul localității este ales de consilierii locali, iar vicepreședintele Consiliului județean de către consilierii județeni. Cetățenii pot decide dizolvarea consiliului și încetarea mandatului primarului când sunt nemulțumiți de activitatea lor.

Guvernul României emite și el acte normative. Ele sunt *hotărâri* (de exemplu, Hotărârea nr. 24/2020 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Cercetării), *ordonanțe* (de exemplu, Ordonanța nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor) sau *ordonanțe de urgență* (de exemplu, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice – „cod rutier”). În cadrul ședințelor de Guvern actele normative nu se votează la fel ca în Parlament sau ca în Consiliul Local, ci doar se dezbate, după care prim-ministrul le consideră adoptate.

Membrii Guvernului sunt *miniștri* – ei sunt numiți în funcție prin decret prezidențial, după ce Parlamentul le acordă încrederea. Fiecare ministru conduce câte un *minister* – există un ministru al educației, unul al justiției, unul al muncii, unul al sănătății, unul al transporturilor etc. Fiecare ministru este ajutat de unul sau mai mulți secretari de stat, numiți în funcție de către premier. Atunci când iau decizii în ministere, miniștrii emit *ordine* – de exemplu, prin Ordinul nr. 45/1998 al Ministrului Transporturilor se descrie cum trebuie proiectată și realizată o stradă.

DE REȚINUT Guvernul actual este alcătuit din prim-ministru, doi viceprim-miniștri și 18 miniștri. Are sediul în „Palatul Victoria” din București. Guvernul numește în fiecare județ câte un prefect pentru a-l reprezenta în teritoriu.

Reprezentantul statului nostru este **Președintele României**. El este ales pentru un mandat de cinci ani de către cetățenii români cu drept de vot, indiferent dacă locuiesc sau nu pe teritoriul țării noastre. Președintele

șării emite *decrete*. Unele decrete au legătură cu legile (de exemplu, decretul de promulgare a legii privind Codul penal), altele cu Executivul (de exemplu, decretul pentru numirea în funcția de ministru), iar alte decrete au legătură cu Justiția (de exemplu, decretele de numire în funcția de judecător sau de procuror).

Obligativitatea legilor

În prezent, în România sunt aplicabile peste 11.000 de legi, ordonanțe de guvern și ordonanțe de urgență. Din momentul publicării lor actele normative, atât cele elaborate la nivel național, cât și cele de la nivel local, sunt obligatorii pentru destinatarii lor. Nu are importanță că au fost adoptate cu unanimitate sau cu majoritate de voturi, ci ele trebuie respectate și de către cetățenii care au fost la vot, și de cei care au stat acasă în ziua votului; și de cei ai căror aleși au dat actul normativ, și de cei care au votat cu persoane care au candidat la alegeri, dar nu au ocupat un loc de ales; și de cei născuți la data adoptării actului, și de cei născuți ulterior. Astfel, toți cetățenii sunt tratați la fel de către oamenii legii. O astfel de societate – în care oamenii sunt egali și se supun nu altor oameni, ci doar legii, lege care este adoptată de cei aleși în mod democratic de toți cetățenii cu drept la vot și în care acea lege le ocrotește drepturile și îndatoririle – se numește *stat de drept*.

DE REȚINUT *Statul de drept presupune că toți cetățenii sunt egali în fața legii și că nimeni nu e deasupra legii. Atenție: egalitatea oamenilor nu se referă și la condițiile de trai, la salariu, la avere, acestea fiind rezultatele muncii fiecăruia. Așadar, nu se confundă egalitatea cu egalitarismul.*

Obligativitatea legilor rezultă din faptul că ele corespund cu interesul majorității cetățenilor (numit *interesul public*). Totuși, într-un stat de drept majoritatea nu poate adopta orice decizie dorește, ci numai pe acelea din domeniile permise de lege, cu condiția ca persoanele să nu fie discriminate și doar urmând o procedură strict reglementată – astfel se evită abuzurile, căci în democrație toate persoanele trebuie protejate, iar *tirania majorității* nu este permisă. De exemplu, majoritatea cetățenilor nu va putea nicicând hotărî să nu mai plătească taxe sau impozite, să fie eliberați deținuții din penitenciare, ca parlamentarii ori judecătorii să fie dați afară de la locurile lor de muncă, ori anumite persoane să fie expulzate din țară ori ucise.

Atunci când legile nu convin unei mase de oameni, populația este liberă să facă *petiții*, să meargă în *audiență* la aleșii lor sau chiar să *protesteze* sub forma unor manifestări prin care se cere modificarea sau chiar abrogarea acelor legi. Aceste mijloace pașnice de exprimare a punctelor de vedere sunt considerate *acte de civism*. Ele nu trebuie să degenereze în violențe asupra persoanelor sau distrugerea unor bunuri, căci în aceste situații extreme jandarmii sunt cei autorizați să intervină pentru a restabili ordinea.

#REZIST În ianuarie 2017, decizia Guvernului de a elibera din penitenciare anumite categorii de persoane condamnate și de a elimina anumite fapte grave din Codul penal a determinat proteste care au durat mai multe zeci de zile (protestele împotriva OUG nr. 13/2017). În seara de 5 februarie au ieșit în stradă peste 600.000 de oameni în multe orașe din țară, ceea ce a determinat Guvernul să renunțe la intențiile sale.

Atunci când se încalcă o lege există mai multe tipuri de consecințe: o persoană suportă un rău din cauza încălcării drepturilor sale ocrotite de acea lege, un vinovat trebuie sancționat pentru aceasta și statul va înregistra un eșec în prevenirea ilegalităților. Sunt situații, mai rare, când chiar victima are și ea partea sa de vină.

EXERCITIUL I O mașină se apropie de trecerea de pietoni pe care tu ești pregătit să o traversezi. Sunt două reguli care trebuie respectate simultan: șoferul trebuie să încetinească până la limita evitării oricărui

pericol, iar tu trebuie să te asiguri că poți face traversarea în siguranță. Dacă doar unul ar respecta regula, nu-i așa că ar putea rezulta un accident?

EXERCIȚIUL 2 Ți s-a spus că trebuie să faci plimbare în preajma unui parc de joacă pentru copii unde câinele îți face nevoile. Tocmai ai încălcat două reguli: una care îți interzice să plimbi câinelul în acel loc și o alta ce spune că excrementele câinelui trebuie strânse de stăpânul său, care trebuie să aibă asupra sa o punguță și o măturică în acest scop. Haide să ne gândim la consecințele încălcării acestor reguli. O să spui că dacă e un polițist în apropiere vei primi amendă, iar dacă nu, ai scăpat. Ceea ce uiți însă este că e posibil ca după ce pleci tu să vină un părinte cu bebelușul său să se joace în nisipul în care câinele tău tocmai și-a făcut nevoile. Copiii mici bagă în gură cam tot ce prind și în curând bebe se va îmbolnăvi. Cine crezi că e vinovat?

Este de domeniul evidenței că e mai ușor să previi o încălcare a legii, decât să o combați. De aceea cu toții trebuie să cunoaștem legea și să facem efortul de a o respecta, chiar dacă nu ne convine și chiar și atunci când nu ne vede nimeni.

REȚINEȚI! *Legea este făcută ca să fie respectată.*

Reacții la încălcarea legilor

Legea trebuie respectată de fiecare dintre noi. Dacă ești prins încălcând-o, trebuie să știi că scuza „*nu știam că nu e voie*” nu este valabilă în fața organelor legii.

CITATE CELEBRE „*Nimeni nu se poate apăra invocând drept scuză necunoașterea legilor*” (adagiul latin: *nemo censetur ignorare legem*).

Cea mai bună atitudine este să recunoști săvârșirea faptei și atunci pedeapsa va fi mai blândă sau poate chiar vei fi iertat. Însă, cel care îi minte pe oamenii legii va fi tratat aspru. Foarte gravă este fapta de a lua legătura cu martorii chemați de organele legii pentru a-i convinge să mintă, ca astfel să te sprijine – acest lucru constituie infracțiune.

Dar oare ce trebuie să facem când vedem oameni care nu respectă legea? Oare e doar atribuția oamenilor legii să intervină? Cetățenii care iau parte la comiterea unei fapte nelegale sunt în siguranță dacă rămân indiferenți?

EXERCIȚIUL 3 Să presupunem că tocmai ai obținut diploma de bacalaureat și te prezinți la un concurs de admitere la facultate sau de ocupare a unui loc de muncă. La un moment dat vezi că unul dintre participanții la concurs copiază. Tu alegi să îți vezi în continuare de propria lucrare. Concurantul necinstit răspunde corect la mai multe întrebări decât tine și este declarat câștigător. Deși tu ai respectat regulile, iar el nu, totuși în final el este cel care a obținut locul pentru care amândoi ați concurat. Nu-i așa că te simți nedreptățit?! Oare nu ar fi fost mai bine să anunți organizatorii în momentul când ai văzut că acel concurent trîșează?!

Cred că realizezi astfel cât este de important ca nu numai tu, ci și cei din jurul tău să respecte regulile. Dacă toată lumea ar fi corectă, în cazul unui concurs ar câștiga competiția cel mai bun, iar nu cel mai „descurcăreț”. De aceea, este bine să înțelegem că sentimentele de dreptate și de siguranță există cu adevărat atunci când regulile sunt respectate și cel ce greșește își asumă asta și, eventual, este sancționat. Însă dacă tu vei închide ochii, șmecherul va fi încurajat să încalce legea din nou, căci știe că din cauza lășității tale lui nu i se va întâmpla nimic. Și alții care vor afla asta vor fi tentați să îl imite pe respectivul, iar tu, cel care alegi să respecti legea, vei fi privit de astfel de indivizi ca un naiv sau chiar ca un fraier.

Prin urmare, atunci când ești victima unei ilegalități – de exemplu, cineva îți sustrage un bun, te lovește, nu îți restituie un lucru împrumutat etc. – trebuie să știi că ai de partea ta legea, care te ocrotește. Există oameni plătiți de stat pentru a stabili dacă s-a încălcat vreun drept și pentru a lua măsurile ca cel care este vinovat să îndrepte răul făcut și, atunci când legea o cere, să fie sancționat: la școală – profesorul; pe stradă – polițistul; la tribunal – judecătorul.

EXERCITIUL 4 Se poate întâmpla ca cineva să nu fie nici victima, nici autorul unei ilegalități, ci martor – adică asistă sau aude de comiterea unei infracțiuni. Astfel, să zicem că ești agresat într-un loc public de un necunoscut. Un tânăr trece pe lângă tine și vede că ai nevoie de ajutor. El are la dispoziție trei opțiuni: fie trece mai departe și grăbește pasul fiind mulțumit că nu el este cel agresat; fie intervine în conflict cu riscul de a fi și el bătut; fie anunță organele legii sunând la 112. Așa e că am dreptate dacă spun că nu ai vrea ca tânărul respectiv să adopte prima opțiune!?

Trebuie să știi că, dacă ești martor la comiterea unei infracțiuni, legea nu te obligă să anunți poliția decât pentru anumite fapte grave care au ca rezultat moartea unei persoane sau atunci când este vorba de abuzul sexual împotriva unui minor. Și totuși, de ce ar trebui ca martorul *să ia atitudine* la comiterea oricărei ilegalități comise împotriva altei persoane? Răspunsul este unul singur: pentru că îi pasă și nu suportă ca cineva din apropiere să sufere. Dacă vrem să trăim într-o țară curată, să fim în siguranță pe stradă și să ne bucurăm de lucrurile noastre, atunci trebuie să respectăm atât noi, cât și ceilalți aceste valori și să cerem ca cei care nu o fac să răspundă. Altfel există riscul ca cel care a comis o faptă rea, nefiind sancționat nici de public prin oprobriu, nici de organele legii prin pedeapsă, să repete acea faptă și alții să îl imite.

Trebuie să fim solidari cu cei ce respectă legea și să îi sprijinim pe cei care prețuiesc corectitudinea, indiferent dacă vor fi unii care ne vor aproba, iar alții care ne vor ridiculiza. Nu trebuie să ne fie frică să reacționăm la ilegalități; din contră, trebuie să dăm dovadă de *integritate*, adică să fim constanți cu principiile sănatoase potrivit cărora dorim să trăim.

INFRACTIUNE Dacă cineva are cunoștință de o faptă soldată cu moartea unei persoane sau de un abuz sexual privind un minor și nu anunță de îndată autoritățile, atunci el însuși riscă închisoarea.

Ocuparea funcțiilor publice și demnităților

Unele funcții se ocupă prin *concurs* – de exemplu, funcția de judecător, ori cea de consilier juridic la o instituție a statului, sau cea de profesor, ori cea de medic.

Alte funcții se ocupă prin *alegere*, considerându-se că nu contează atât pregătirea și studiile candidatului, cât încrederea pe care i-o acordă oamenii. După ce împlinesc 18 ani cetățenii pot participa la alegerea reprezentanților lor în cele mai importante funcții în stat. Acest drept este un mare câștig al democrației. Exercitarea lui constituie un act de maximă responsabilitate din partea cetățenilor.

ȘTIAȚI CĂ...?! Dreptul de a alege în funcții publice se dobândește odată cu împlinirea vârstei de 18 ani până în ziua alegerilor inclusiv.

Au dreptul de a fi aleși consilieri, primari și deputați cetățenii cu drept de vot care au împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de cel puțin 23 de ani. Cei cu vârsta de cel puțin 33 de ani pot fi aleși senatori, iar cei de cel puțin 35 de ani pot candida pentru a fi aleși în funcția de Președinte al României. Nu există cerințe cu privire la studii.

De regulă, candidații pentru acele funcții au susținerea unui partid politic. Orice cetățean major poate fi membru de partid, însă numai al unui. Din cele peste 100 de partide existente în momentul de față în România, doar unele au reprezentanți în Parlament (ele se numesc *partide parlamentare* și în prezent sunt în număr de cinci), iar altele nu (*partide neparlamentare*).

În general, partidele promovează o ideologie de dreapta, de stânga sau de centru. Tradițional, partidele care promovează o **ideologie de dreapta** susțin prioritatea drepturilor individuale față de pozițiile colectivistice, proprietatea privată, inițiativa privată, piața liberă și concurențială. Întră aici partide care îmbrățișează curentul liberal sau pe cel conservator. Extrema dreaptă este reprezentată de *fascism și legionarism*, iar astfel de formațiuni politice au fost interzise în țara noastră după cel de-al Doilea Război Mondial. În prezent, legea interzice organizațiile alcătuite din minim trei persoane care promovează ideile sau doctrinele legionare și fasciste, precum și utilizarea simbolurilor acestora (drapele, embleme, insigne, formule de salut).

Partidele care promovează o **ideologie de stânga** se axează pe promovarea grijii statului față de cetățean, a egalității dintre cetățeni, a economiei centralizate și a sindicalismului. Se încadrează aici partidele socialiste și social-democratice. Extrema stângă este reprezentată de *comunism*. Partidul comunist a fost la putere în țara noastră după cel de-al Doilea Război Mondial până în decembrie 1989. După Revoluția română din acel an, justiția a refuzat mult timp reînființarea acestui partid, dar acest lucru s-a produs totuși în anul 2016 când Tribunalul București, instanța care autorizează înființarea de partide politice în România, a permis înființarea a două astfel de partide. Ambele au doar câțiva membri și nu sunt partide parlamentare.

Partidele de **centru** îmbină elemente din ideologiile de stânga și de dreapta.

Pentru desfășurarea procesului electoral, cetățenii trebuie să fie informați în mod corect și concurenții electorali să informeze, la rândul lor, în mod corect. Aceasta se face într-o anumită perioadă dinainte de alegeri și cu respectarea unor reguli stricte în timpul **campaniei electorale**.

INFRAȚIUNI Dacă votezi fără a avea acest drept, dacă votezi în locul altei persoane sau dacă votezi de mai multe ori riști pedeapsa cu închisoarea.

PE SCURT

1. Într-o democrație însuși poporul ia deciziile în ceea ce îl privește, prin reprezentanți.
2. Oamenii nu au stăpâni, ei își aleg conducătorii.
3. Democrația înseamnă: stat de drept (supremația legii), drepturile omului, separația puterilor.
4. Justiția nu este a treia putere în stat, ci una dintre cele trei puteri.
5. Respectând legea suntem liberi.
6. Exercitarea dreptului de a alege și de a fi ales sunt esențiale pentru funcționarea democrației.

TEST GRILĂ

1. Șeful statului este:

- a. Prim-ministrul;
- b. Persoana aleasă în funcția de Președinte al României;
- c. Președintele Curții Supreme de Justiție.

2. Cele trei puteri ale statului sunt:

- a. Președintele țării, Guvernul și Justiția;
- b. Parlamentul, Guvernul și Presa;
- c. Legislativă, executivă și judecătorească.

3. În țara noastră, funcția legislativă o exercită:

- a. Doar Parlamentul;
- b. Parlamentul și, prin excepție, Guvernul;
- c. Judecătoria.

4. Puterea judecătorească este exercitată de:

- a. Judecători;

- b. Procurori;

- c. Grefieri.

5. Este în atribuția Președintelui României:

- a. Să schimbe parlamentarii;
- b. Să dea decret de numire a magistraților;
- c. Să dea legi cât timp Parlamentul este în vacanță.

6. Parlamentul este alcătuit din:

- a. Curtea de Conturi și Consiliul Legislativ;
- b. Senat și Camera Deputaților;
- c. Grupuri parlamentare și comisii de anchetă.

7. Parlamentarii sunt aleși pe o durată de:

- a. 3 ani;
- b. 4 ani;
- c. 6 ani.

8. Sediul Guvernului este în clădirea numită:

- a. Palatul Parlamentului;
- b. Palatul Cotroceni;
- c. Palatul Victoriei.

9. Miniștrii:

- a. Nu pot fi înlocuiți de secretarii de stat;
- b. Pot fi și fără portofoliu (nu conduc un minister);
- c. Au un mandat de 4 ani.

10. Primarul este un organ:

- a. Legislativ, la nivel comunal;
- b. Judiciar, la nivel județean;
- c. Executiv, la nivel local.

11. Cetățenii pot:

- a. Să voteze judecătorii din localitatea lor;
- b. Să facă referendum pentru înlăturarea din funcție a unui primar;
- c. Să demită prin vot un parlamentar incompetent.

12. La nivelul județului, prefectul este:

- a. Șeful Poliției;
- b. Cel mai în vârstă dintre consilierii județeni;
- c. Reprezentantul Guvernului.

13. Dacă la alegeri eu votez în locul unei alte persoane, atunci:

- a. Risc pedeapsa cu închisoarea;
- b. Votul este anulat;
- c. Pierd automat dreptul de a mai vota.

14. Actul fundamental al unei țări europene este:

- a. Convenția Europeană a Drepturilor Omului;
- b. Codul civil;
- c. Constituția.

15. Legile trebuie respectate:

- a. De către toți cetățenii care au aflat de ele;
- b. De către orice cetățean;
- c. Doar de către cei care au împlinit vârsta de 14 ani.

16. Hotărârea adoptată de Consiliul Local al unei localități:

- a. Pentru a fi valabilă, trebuie aprobată de către Primarul localității;
- b. Pentru a fi cunoscută, se publică în Monitorul Oficial al României;
- c. Se publică doar în Monitorul oficial local, care este în format electronic.

17. Dacă sunt martor la comiterea unei infracțiuni:

- a. Legea mă obligă să anunț poliția dacă a fost omorât cineva sau un minor a fost abuzat sexual;
- b. Sunt obligat să anunț autoritățile pentru orice infracțiune;
- c. Trebuie să anunț poliția în maxim 24 ore de la comiterea faptei.

18. Are dreptul de a alege:

- a. Orice persoană care are carte de identitate;
- b. Și cel care împlinește 18 ani în ziua alegerilor;
- c. Numai cel care nu are cazier.

CAPITOLUL II

Drept și drepturi

În acest capitol vei afla:

- când au apărut drepturile omului și ale copilului;
- ce înseamnă „drept” și „drepturi”;
- ce este „copil”, „minor”, „tânăr”, „major”;
- cine apără drepturile persoanelor;
- ce este interesul superior al copilului.

Minori și majori

Orice ființă umană sub vârsta de 18 ani se numește *copil*. El este un adult în devenire, se află în plină dezvoltare, deci are nevoie de îndrumări, ajutor și ocrotire. Pentru societate, copiii sunt foarte importanți întrucât ei reprezintă generația viitorului: când vor fi adulți, ei vor lua decizii pentru ceilalți.

Adolescentul este copilul cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani. Adolescența constituie ultima perioadă parcursă de copii până la maturizare. De aceea, adolescenții sunt o categorie de persoane pe care adulții o tratează cu foarte multă atenție.

Individul care are sub 18 ani se mai numește *minor*. Cel care împlinește această vârstă devine *major* începând chiar cu ora 00.00 a zilei când celebrează acest eveniment. Între minori și majori sunt mari diferențe cu privire la responsabilități.

STATISTICI În România trăiesc 4,4 milioane de copii, dintre care 1,1 milioane sunt adolescenți.

Tineri

Sunt considerați *tineri* cetățenii între 14 și 35 ani. În țara noastră **Legea tinerilor nr. 350/2006** obligă autoritățile și instituțiile publice să sprijine activitățile de îmbunătățire a condițiilor necesare integrării socio-profesionale a tinerilor. Primăriile și Consiliile județene sunt obligate să sprijine și să consulte organizațiile de tineret din respectivul teritoriu și să asigure finanțări pentru activitățile de tineret.

În fiecare județ și mun. București există Direcții pentru familie și tineret. Un partener al autorităților este *Consiliul Național al Tinerilor*.

STATISTICI În România trăiesc 5,7 milioane de tineri.

Statul asigură facilități fiscale celor care angajează tineri, asigură consiliere gratuită cu privire la orientarea în carieră și planificarea familială, asigură asistență medicală gratuită în cadrul instituțiilor de învățământ. Pentru cei cu vârsta peste 18 ani, statul sprijină tinerii care vor să demareze o afacere, organizează cursuri gratuite de inițiere în domeniul managementului, acordă reduceri de impozite și taxe celor care înființează societăți comerciale, sprijină construirea și cumpărarea de locuințe.

Apariția drepturilor

În trecut se spunea despre copii că *încă nu sunt ființe umane*. Ei erau prost îngrijiți și erau considerați proprietatea adulților: de alăptarea bebelușilor se ocupau în unele familii doicile, nu mamele; copiii nu erau hrăniți bine; după ce mai creșteau erau folosiți unii ca sclavi, alții ca ucenici; nu erau educați în grădinițe sau în școli, ci erau puși la munci grele și pentru care nu erau plătiți; nu aveau acte de identitate.

În timpul războaielor mondiale copiii au fost omorâți, violați, răpiți sau strămutați în alte state pentru a-și pierde legăturile cu familiile lor și pentru a uita istoria patriei lor. Unii au fost folosiți pentru experimente medicale sau pur și simplu arși în timpul Holocaustului nazist, alții întemnițați în lagăre speciale din Gulag-ul sovietic unde au fost batjocoriți și abuzați. Dar chiar și în ziua de azi unii copii sunt implicați în acțiuni îngrozitoare – ei sunt folosiți de grupări extremiste pentru a comite acte teroriste: poartă echipamente explozive, detonează bombe sau chiarucid prizonieri. În familiile contemporane, de cele mai multe ori copiii sunt victimele conflictelor dintre adulți, iar uneori ei înșiși sunt victimele violenței domestice.

În secolul al XVIII-lea a apărut ideea de drepturi ale copilului. Astfel, după cel de-al Doilea Război Mondial, la nivelul Națiunilor Unite a fost adoptată la data de 10 decembrie 1948 **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, semnată și de România. Este cel mai cunoscut și amplu document privind drepturile omului, dar el nu se referă în mod special la copii. Ca declarația să devină obligatorie a fost nevoie de semnarea unor înțelegeri între state numite convenții sau pacte. Așa au apărut Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, respectiv Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale care au intrat în vigoare în 1976, valabile inclusiv în România. O înțelegere la fel de importantă este, la nivel regional, Convenția Europeană a Drepturilor Omului adoptată în 1950, la care România este stat-parte începând cu anul 1994.

Sub egida ONU, la 20 noiembrie 1959 apare Declarația Drepturilor Copilului, iar trei decenii mai târziu **Convenția cu privire la Drepturile Copilului**, care a fost adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la data de 20 noiembrie 1989. Toate cele 193 de țări care au ratificat această Convenție, printre care și România în anul 1990, sunt obligate să respecte dispozițiile acesteia, căci odată cu ratificarea de către parlamentul unui stat a unei convenții internaționale ea devine lege pentru acel stat.

PRINCIPII Patru sunt principiile de bază consacrate de **Convenția ONU cu privire la drepturile copilului**: (1) protecția împotriva oricărei forme de discriminare; (2) interesul superior al copilului este primordial; (3) dreptul la viață și dezvoltare; (4) dreptul de exprimare a opiniei care să fie luată în considerare în orice chestiune sau procedură care afectează copilul.

În fine, în 2019 a fost adoptată **Declarația de la București a copiilor din Uniunea Europeană privind participarea lor la luarea deciziilor la nivel național și european**. Prin acest document reprezentanții copiilor din toată Uniunea arată că doresc să trăiască într-o Europă care îi solicită și le apreciază implicarea în procesul de adoptare a deciziilor ce le influențează în mod direct viața, atât ca cetățeni ai țărilor noastre, cât și ca cetățeni europeni.

Drept, drepturi, obligații

Cred că ai observat că în cadrul expresiilor „Nu e drept ceea ce faci!” și „Ăsta-i dreptul meu!” cuvântul „drept” are două sensuri:

Primul sens se referă la documentul unde este notat ce avem voie să facem și ce nu: în legi care țin de domenii precum *dreptul penal*, *dreptul civil* ori *dreptul*

familiei scrie ce este permis și ce este interzis – în limba engleză se folosește cuvântul „law”. Al doilea sens se referă la posibilitățile pe care le avem pentru a trăi așa cum ne dorim (avem *dreptul* la învățătură, *dreptul* la trai decent, *dreptul* la o justiție independentă etc) – în limba engleză se folosește cuvântul „right”.

REȚINEȚI Primul drept al omului ocrotit de Constituția României este **dreptul la demnitate**. Lipsit de drepturi, omul nu ar mai fi o persoană, ci ar fi asemenea unui lucru sau animal.

De regulă, unui *drept* care ne aparține îi corespunde o *obligație* ce revine altora. Vă voi oferi două exemple:

EXEMPLUL 1 Atunci când eu sunt proprietar al unei locuințe, doar eu decid cine intră în ea. Toți ceilalți sunt obligați să îmi respecte dreptul la proprietate, fiindu-le interzis să pătrundă în casă fără acceptul meu. Dacă cineva îmi încalcă acest drept, atunci acea persoană nu respectă o regulă scrisă în Codul penal, comite infracțiunea de **violare de domiciliu** și riscă să fie sancționat cu închisoarea dacă eu, ca victimă, formulez în termen de trei luni o plângere la poliție sau la parchet.

EXEMPLUL 2 Eu dau cu împrumut o sumă de bani unui amic și fixăm împreună un termen pentru înapoierea banilor, dar când se împlinește scadența (adică a expirat termenul de restituire) respectivul refuză să îmi dea înapoi banii. El încalcă o regulă prevăzută în Codul civil care îl obligă la restituirea împrumutului și atunci eu am două posibilități: fie merg la mediator să soluționăm amiabil conflictul, fie îl dau în judecată, în termen de maxim trei ani, pentru ca instanța să îl oblige să îmi înapoieze banii.

Drepturile copilului și apărarea lor

Copiii nu pot avea toate drepturile adulților. Dar, la fel ca adultul, copilul are cinci categorii de drepturi:

- **Drepturi civile:** dreptul la viață, la nediscriminare, la nume, la identitate, la cunoașterea părinților, la protejarea vieții private, de a nu fi supus torturii sau altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante;
- **Drepturi politice:** libertatea de exprimare, de asociere și de participare la adunări pașnice, de gândire, conștiință și religie, de acces la informație și mass-media. Copilul nu are dreptul de a alege și de a fi ales în organele statului, ci doar în organismele școlare sau asociațiile de tineri;
- **Drepturi economice:** dreptul la muncă, la protecție împotriva exploatării;
- **Drepturi sociale:** dreptul la educație, la sănătate, la securitate socială, la dezvoltare;
- **Drepturi culturale:** dreptul la recreație, la joacă, la participare la activități culturale și artistice.

La nivel mondial aceste drepturi sunt cuprinse în Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului, de care am menționat mai sus. Instituția care monitorizează respectarea lor este *Comitetul pentru Drepturile Copilului*, alcătuită din 10 experți internaționali cărora statele le înaintează rapoarte în mod regulat.

În România există o lege specială care reglementează respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului – este vorba de **Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului**. De aplicarea acestei legi se ocupă mai multe autorități, fiecare cu propriile atribuții:

- **Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție** constituită la nivel național în subordinea Ministerului Familiei și Tineretului: ea monitorizează respectarea Convenției și legii menționate;
- **Direcțiile generale de asistență socială și protecție a copilului**, constituite la nivel județean și a municipiului București: ele veghează la respectarea în județ și în capitală a legislației cu privire la protecția și promovarea drepturilor copilului;

- *Serviciile publice de asistență socială*, constituite la nivel local: ele veghează la respectarea în municipii și orașe a legislației cu privire la protecția și promovarea drepturilor copilului; vizitează copiii la domiciliu; urmăresc măsurile de prevenire și combatere a consumului de alcool, droguri, a violenței în familie, a comportamentului delinquent;
- *Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați*, constituită la nivel național în subordinea Ministerului Muncii: coordonează și îndrumă metodologic activitățile direcțiilor generale de asistență socială și protecția copilului și ale serviciilor publice de asistență socială în legătură cu aplicarea prevederilor legale incidente în domeniul violenței în familie;
- *Avocatul Copilului*: este un adjunct al Avocatului Poporului care primește petiții în legătură cu drepturile și libertățile copiilor și veghează ca instituțiile administrației publice să le respecte;
- *Instanțele judecătorești*, care se regăsesc în toate municipiile și în majoritatea orașelor din România: ele soluționează litigiile care privesc inclusiv copiii.

REȚINEȚI Instituțiile statului iau decizii ținând seama de **interesul superior al copilului**. Asta înseamnă că ele fac ceea ce este cel mai bine pentru copil, nu doar ceea ce este suficient sau doar bine pentru el.

PE SCURT

1. Până la 18 ani ești „copil”; între 14 și 18 ani ești „adolescent”; între 14 și 35 ani ești „tânăr”.
2. Deciziile privind copilul ce se iau de către părinți și instituțiile publice trebuie să aibă la bază interesul superior al acestuia.
3. Începând cu vârsta de 10 ani copilul trebuie ascultat de autoritățile care iau decizii în privința lui.

TEST GRILĂ

1. „Tânăr” este orice persoană care are vârsta între:
 - a. 16-25 ani;
 - b. 14-35 ani;
 - c. 18-30 ani.
2. „Minorul” este persoana care:
 - a. Nu are carte de identitate;
 - b. Are vârsta sub 18 ani;
 - c. Are vârsta sub 21 de ani.
3. Conform legii, „copil” înseamnă:
 - a. Persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani;
 - b. Numai persoana care nu a împlinit vârsta de 14 ani;
 - c. Un om în faza de dezvoltare numită copilărie.
4. Legea care reglementează drepturile copilului în România este:
 - a. Legea nr. 272/2004;
 - b. Codul civil;
 - c. Codul penal.
5. Instituțiile statului iau decizii în privința minorilor:
 - a. Ținând seama de dorința copilului;
 - b. În funcție de dorința părinților;
 - c. Ținând seama de interesul superior al copilului.
6. Copilul dobândește drepturi și obligații:
 - a. Încă de la naștere;
 - b. Doar de când primește carte de identitate;
 - c. Numai după ce împlinește vârsta de 14 ani.
7. Drepturile fundamentale ale copilului sunt înscrise în:
 - a. Declarația Universală a Drepturilor Omului;
 - b. Convenția ONU privind Drepturile Copilului;
 - c. Convenția Europeană a Drepturilor Minorilor.
8. Ziua Internațională a Drepturilor Copilului:
 - a. Nu există;
 - b. Se celebrează anual, la data de 1 iunie;
 - c. Se sărbătorește anual, la data de 20 noiembrie.

CAPITOLUL III

Omul și dreptul la viață

În acest capitol vei afla:

- ce este democrația;
- cum își aleg oamenii conducătorii;
- ce sunt și de ce trebuie să respectăm actele normative;
- cum mai putem fi liberi cu atâtea reguli în jurul nostru;
- care sunt cele trei puteri ale statului;
- cum se numesc și unde se găsesc actele emise de acestea;
- cum ne putem implica fiecare în luarea deciziilor la nivel statal.

Nașterea

Copilul e conceput *pe cale naturală* în urma unui raport sexual dintre părinții săi. El este născut de către femeie pe cale naturală sau prin cezariană, în unități medicale specializate.

Clonarea unei ființe umane este interzisă de lege.

Uneori, probleme de sănătate impun o intervenție medicală prin fertilizarea *in vitro* – acesta este un proces prin care spermatozoidul bărbatului (care este partenerul femeii sau un terț donator) fecundază în laborator ovulul femeii (care este partenera bărbatului sau al unei terțe donatoare); acolo se formează embrionul care este transferat apoi în uterul mamei. Sub aspectul drepturilor, nu există nicio deosebire între copilul creat *in vitro* și cel procreat natural.

Mai nou, se vorbește de maternitatea de substituție: pentru fertilizarea *in vitro* este posibil să se folosească o mamă purtătoare, numită și mamă *surogat*. Aceasta va da naștere unui copil, care însă va reveni unei alte persoane.

Imediat după naștere, medicul eliberează un **certificat constatator al nașterii**. În baza lui, Oficiul de stare civilă de la Primărie va face mențiunile despre persoana nou-născută într-un registru special – sunt trei tipuri de registre de stare civilă: pentru naștere, pentru căsătorie și pentru deces. După aceasta, se va elibera **certificatul de naștere**.

Moartea

Un lucru este inevitabil: moartea. Mai devreme sau mai târziu se vor „stinge” cei din jurul nostru: bunicii, părinții, profesorii, prietenii, vecinii. Acest lucru se întâmplă în mod natural, firesc. Moartea se atestă printr-un **certificat de deces** eliberat de Serviciul de stare civilă. În baza lui, moștenitorii celui decedat se vor prezenta la notar pentru a încheia actele de succesiune și se vor împărți fiecăruia bunurile rămase de la defunct. Dacă nu sunt moștenitori, bunurile vor reveni statului.

DE REȚINUT *Averea persoanei decedate se poate împărți supraviețuitorilor în două modalități. Astfel, defunctul poate apela la un notar sau poate scrie chiar cu mâna lui un testament prin care să își lase averea unor rude sau unor străini. Dacă nu are testament, atunci averea se va împărți între soțul supraviețuitor și copiii defunctului, părinții defunctului, frații defunctului, alte rude, potrivit unor fracții și într-o anumită ordine prevăzute expres de Codul Civil.*

Dreptul la viață este cel mai important drept al omului. Atunci când cineva ia în mod voit viața unei persoane, comite o infracțiune foarte gravă, numită **omor**.

INFRACTIUNE Omorul este aspru pedepsit de lege: dacă un adult ucide cu intenție o persoană, atunci va fi condamnat la închisoare între 10 și 20 ani; dacă autorul este un minor, el nu poate fi trimis în penitențiar, dar va fi închis într-un centru de detenție pe o perioadă între 5 și 15 ani.

Din păcate, în țara noastră au existat cazuri de copii omorâți de către adulți. Uneori, ucigașii au fost chiar rudele copiilor.

JUSTIȚIA A DECIS În iulie 2019, un individ din sudul țării a fost arestat și cercetat pentru răpirea unor fete și omorârea lor. În cursul anchetei s-a descoperit că acesta lua fete care făceau ocazional autostopul, le ducea la domiciliul său unde le ținea izolate, le viola și apoi le omora. Polițiștii au descoperit în grădina casei acestuia oase provenind de la cadavrele mai multor adolescente.

Sunt cazuri în care minori au ucis copii.

JUSTIȚIA A DECIS În anul 2005 o fetiță dintr-un mare oraș din Moldova, în vârstă de 8 ani, a fost chemată în apartamentul celui mai bun prieten al fratelui ei. Nereușind să o violeze, acesta i-a curmat viața, a învelit-o într-o pătură și a ascuns-o într-o ladă de gunoi. A fost căutată timp de două luni de cunoștințele ei, iar la căutări a participat inclusiv criminalul care s-a prefăcut că nu știe nimic. După ce au găsit-o, tatăl fetei, cuprins de durere, s-a sinucis. Criminalul, cu vârsta de 17 ani la data faptei, a fost până la urmă descoperit și condamnat la 20 ani închisoare. A fost eliberat în anul 2014, mai repede, pentru bună purtare.

De asemenea, sunt cazuri în care minori au ucis adulți.

JUSTIȚIA A DECIS În vara anului 2018, doi tineri din Vestul țării în vârstă de 15, respectiv 17 ani, au plănit să ucidă la întâmplare o persoană pentru a-i lua mașina să se plimbe. Au comandat un taxi și au folosit un cuțit cu care au luat viața șoferului în vârstă de 77 de ani. Au aruncat cadavrul într-o pădure, au luat banii și telefonul șoferului și s-au plimbat cu autoturismul până a rămas fără combustibil. Un an mai târziu cei doi au fost condamnați la nouă, respectiv zece ani de detenție într-un centru specializat de detenție pentru minori.

Trebuie să știi că organele legii pot acționa numai dacă sunt anunțate cât mai repede de cei care dețin informații ce pot duce la eliberarea victimei și prinderea infractorului. De aceea este esențial ca fiecare dintre noi să fie precaut, să aibă grijă nu numai de el, ci și de cei din jurul său aflați în nevoie. La cel mai mic act de agresiune împotriva unor persoane sau lucruri trebuie anunțate autoritățile la numărul de telefon **112** pentru a interveni prompt.

Dacă fapta violentă comisă nu s-a soldat cu decesul victimei, ci acesta a supraviețuit, fapta se numește *tentativă de omor*. Tentativa de omor se sancționează cu jumătate din pedeapsa pentru infracțiunea consumată de omor.

JUSTIȚIA A DECIS În octombrie 2016 un elev dintr-un județ din centrul țării, în vârstă de 17 ani, a fost înjunghiat cu un cuțit, pe holul liceului, de către un elev aflat în anul I la școala profesională, care a vrut să se răzbune pentru neînțelegeri mai vechi. Victima, rănită grav la gât, a scăpat cu viață. Autorul a fost arestat pentru tentativă de omor.

Când o persoană omoară o altă persoană nu în mod voit, ci din neglijență sau nebagare de seamă, fapta se numește **ucidere din culpă**. Întră aici fapta medicului care nu respectă protocoalele în cursul unei operații chirurgicale și provoacă decesul pacientului sau fapta șoferului care accidentează cu mașina, mortal, victima angajată în traversarea străzii pe trecerea de pietoni. Dacă șoferul a condus regulamentar și brusc victima a sărit în fața mașinii, el nu va răspunde pentru vătămarea sau decesul acesteia, căci nu are vreo vină.

Dreptul la viață este atât de ocrotit încât nimeni nu poate fi condamnat în vreo țară europeană la pedeapsa cu moartea (*pedeapsa capitală*), indiferent cât de gravă ar fi fapta comisă. În România a existat pedeapsa cu moartea, dar s-a renunțat la ea odată cu instaurarea democrației în urma Revoluției din 1989.

Război și terorism

Luarea vieții unei persoane este permisă în caz de **legitimă apărare** (*agresiune permisă de lege în scop de protecție*), adică atunci când cel atacat este el însuși în pericol de a fi omorât și nu are timpul de a fugi din fața pericolului sau de a anunța poliția.

De asemenea, în caz de **război** este admisă uciderea dușmanului, fiind de datoria ostașilor să apere un anumit teritoriu sau obiectiv strategic față de oricine îl atacă. Războiul se poartă după anumite reguli, incluse în patru tratate numite „Convențiile de la Geneva” și care privesc modul în care se declară ostilitățile, ridicarea și îngrijirea răniților și bolnavilor, modul de tratare a prizonierilor, protecția civililor, protecția bunurilor culturale, interzicerea folosirii armelor biologice, interzicerea minelor antipersonal etc.

În România serviciul militar este facultativ. Dar, în caz de război care ar implica și țara noastră, toți bărbații apti medical având vârsta între 20 și 35 de ani sunt obligați să îndeplinească acest serviciu.

STATISTICI Cele mai pacifiste țări din lume sunt Islanda, Noua Zeelandă, Portugalia, Austria și Danemarca. Țările cele mai puțin pacifiste sunt Siria, Afganistan, Iraq, Sudan, Yemen. Cele mai recente războaie din Europa au avut loc în fosta Iugoslavie (1991-1995), în Kosovo (în 1998-1999) și Ucraina (2022).

În ultimii ani s-au înmulțit faptele de **terorism**. Pentru motive politice se atacă populația neimplicată în conflict: se folosesc forme de violență extremă pentru a transmite frica și intimidarea pentru a forța statul să ia anumite decizii, cum ar fi eliberarea unor teritorii, predarea unor deținuți, obținerea unor sume foarte mari de bani etc. Răspândirea acestor acte prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă contribuie la intimidarea populației.

În România, instituția statului care se ocupă de siguranța națională este *Serviciul Român de Informații (SRI)*.

TELVERDE Linia gratuită pentru semnalarea riscurilor teroriste: 0800.800.100.

Sistemul național de alertă teroristă: Stările de amenințare sunt identificate prin cinci niveluri de alertă teroristă, evidențiate distinct pe bază de culori:

SCĂZUT	informațiile disponibile și evenimentele recente indică faptul că un atac terorist este foarte puțin probabil
PRECAUT	informațiile disponibile și evenimentele recente indică un risc scăzut de producere a unui atac terorist
MODERAT	informațiile disponibile și evenimentele recente indică faptul că există risc terorist general, fiind posibil un atac terorist

IRIDICAT	informațiile disponibile și evenimentele recente indică un risc terorist crescut, fiind probabil un atac terorist
CRITIC	informațiile disponibile și evenimentele recente indică un risc iminent de producere a unui atac terorist

Dacă anunți în mod fals existența sau plasarea unei bombe, aceasta constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la unu la trei ani sau cu amendă penală.

Suicid și eutanasi

Unele persoane recurg la *sinucidere* (suicid), adică la suprimarea propriei vieți. Trebuie să știți că nimic nu justifică un asemenea gest și că oricine poate fi ajutat și orice poate fi iertat. Dacă aveți astfel de gânduri este important să nu acționați impulsiv și să vă amintiți că sunt lucruri pentru care merită să luptați. Este bine să discutați cu părinții, profesorii sau consilierul psihologic al școlii ori să apelați în mod anonim la serviciile care există special pentru voi.

TELVERDE ANTISUICID Linia telefonică **0.800.801.200** este gratuită și disponibilă la nivel național și apelabilă din rețelele de telefonie fixă și mobilă între orele 19:00 – 07:00. Acolo răspund voluntarii de la Alianța Română de Prevenție a Suicidului. Mai multe la www.antisuicid.ro.

Pentru București există linia telefonică de urgență pentru prevenirea tentativelor de suicid – 116.123, deschisă non-stop de Direcția Generală de Asistență Socială a Municipiului București, în colaborare cu Spitalul Clinic de Psihiatrie „Prof. Dr. Alexandru Obregia” și Asociația de Suicidologie.

Atunci când întâlnești o persoană care trece printr-o astfel de situație sau care are astfel de gânduri ar fi bine să încerci să o ajuți să se salveze, nicidecum să își ducă mai departe intenția.

INFRAȚIUNE *Fapta de a convinge o persoană să se sinucidă sau de a o ajuta prin procurarea de pastile, substanțe sau arme este pedepsită cu închisoarea.*

Sunt situații în care o persoană grav bolnavă ori rudele ei solicită să i se provoace moartea. Trebuie să știți că *eutanasia* (moartea fără dureri provocată la cerere) nu este permisă în țara noastră: un medic sau o rudă a celui bolnav nu are voie să îl omoare, chiar dacă el cere acest lucru și chiar dacă suferă de o boală incurabilă care îi provoacă suferințe foarte mari.

Avertizări si atenționări în caz de pericol

Uneori oamenii și lucrurile sunt puse în pericol nu de alți oameni, ci de fenomene naturale. În ultima vreme au apărut și în țara noastră inundații pe suprafețe extinse, vânturi puternice sub formă de ciclon etc.

De regulă, prin intermediul presei se transmit populației avertizări și atenționări sub forma unor coduri:

Codul verde este folosit pentru zonele în care nu sunt prognozate fenomene periculoase.

Codul galben se va folosi în cazul în care fenomenele prognozate vor fi temporar periculoase pentru anumite activități, dar altfel sunt obișnuite pentru perioada respectivă sau zona specificată.

Codul portocaliu se aplică acelor fenomene prevăzute a fi periculoase, cu un grad de intensitate mare.

Codul roșu se aplică acelor fenomene prevăzute a fi periculoase, cu un grad de intensitate foarte mare și cu efecte dezastruoase.

Tot astfel, se transmit către populație **semnale de înștiințare sub forme acustice**, ceea ce impune adăpostirea noastră imediată în locurile special convenite pentru astfel de situații.

Situații de protecție civilă	Durata	Semnificația
Alarmă aeriană	15 sunete (impulsuri) modulate cu durată și intervale de 4 secunde	Prevenirea populației despre apariția pericolului imediat de lovire a obiectivului (localității) respectiv
Alarmă chimică	5 sunete (impulsuri) a 16 secunde fiecare cu pauze de 10 secunde între ele	Apariția indicilor sau descoperirea contaminării radioactive, chimice sau biologice
Calamitate naturală	3 sunete (impulsuri) a 32 secunde fiecare cu pauze de 15 secunde între ele	Prevenirea populației asupra pericolului produs de dezastru natural
Încetarea alarmei	Sunet continuu, de aceeași intensitate cu durată de 2 minute	Înștiințarea populației despre faptul că pericolul a trecut

Prin sistemul RO-ALERT deținătorii oricărui tip de telefon mobil vor fi înștiințați dacă în zona lor sunt situații când viața și sănătatea le sunt puse în pericol: fenomene meteo extreme, inundații amenințătoare, atac terorist sau alte situații care amenință grav comunitățile.

ȘTIAȚI CĂ...?! Platforma națională FIIPREGATIT.RO este destinată pregătirii populației pentru situații de urgență. Aici se găsesc ghiduri pentru acordarea primului ajutor, intervenție în caz de ger/viscol, inundație, cutremur, alunecare de teren, avalanșă, furtună, tornadă, caniculă, incendiu, terorism, electricitate, accident nuclear, violență copii, violență domestică, furt de mașini, furt din locuință, furt din buzunare, manifestări sportive. De asemenea, se găsesc ghiduri privind Covid-19.

PE SCURT

1. Dreptul la viață este cel mai important drept natural al omului.
2. În Europa nu se permite pedeapsa cu moartea, ca în unele state din SUA sau din Orient.
3. În România nu este permisă eutanasia.
4. Cunoașterea sistemelor de avertizare poate preveni afectarea oamenilor și distrugerea bunurilor.

TEST GRILĂ

1. Clonarea unei persoane:

- a. Este permisă cu acordul persoanei în cauză;
- b. Este interzisă prin lege;
- c. Este permisă doar în scopul recoltării de organe.

2. Pedeapsa capitală:

- a. Înseamnă pedeapsa aplicată în capitala țării;
- b. Nu este permisă în România;
- c. Se aplică numai pentru cei care comit infracțiuni de omor.

3. Cel care omoară o persoană:

- a. Va fi dus în fața plutonului de execuție;
- b. Va fi dat pe mâna rudelor victimelor pentru a se răzbuna;
- c. Va fi condamnat la închisoare dacă sunt dovezi împotriva lui.

4. Un copil de 12 ani care își lovește mortal bunica:

- a. Va fi dus la închisoare o perioadă de timp decisă de judecător;
- b. Va ajunge la școala de corecție dacă se dovedește că are discernământ;
- c. Va fi dat în plasament la o altă familie sau un centru special.

5. Dacă minorul cu vârsta de 15 ani comite o tâlhărie, atunci el:

- a. Răspunde penal numai dacă se dovedește că a avut discernământ;

- b. Nu poate fi sancționat penal, căci nu este major;
- c. Va fi iertat dacă recunoaște fapta în fața procurorului.

6. Un minor cu vârsta de 13 ani care fură un card bancar:

- a. Va fi dus în fața judecătorului pentru a fi judecat cât mai rapid;
- b. Va fi sancționat cu jumătate din pedeapsa care i se aplică unui major;
- c. Va fi pedepsit, dar nu de către judecător.

7. Uciderea din culpă a unei persoane este atunci când:

- a. Victima decedează într-un accident de circulație;
- b. Cineva este omorât intenționat;
- c. Victima moare din vina sa exclusivă.

8. Avera unei persoane decedate:

- a. Trece automat în proprietatea statului;
- b. Se împarte între soț și rudele cele mai apropiate, dacă decedatul nu a lăsat testament;
- c. Se împarte săracilor.

CAPITOLUL IV

Identitate și cetățenie

În acest capitol vei afla:

- cum se identifică un individ;
- ce este cetățenia;
- ce reprezintă fiecare cifră din CNP;
- cum se identifică o instituție sau organizație;
- ce este un refugiat, un apatrid, un azilant.

Identificarea persoanelor

Oamenii sunt diferiți unul de altul. Nu există doi oameni identici nici măcar dacă sunt gemeni, căci întotdeauna vor fi anumite însușiri care îi vor deosebi. Pentru a distinge persoanele, legea stabilește că acestea sunt de două categorii și, în cadrul fiecărei categorii, anumite caracteristici ajută la identificarea lor.

O primă categorie este cea alcătuită din **persoanele fizice** – acestea reprezintă indivizii, ca mine și ca tine. Ei se deosebesc unii de alții prin nume, domiciliu (acolo unde are locuința principală) sau reședință (acolo unde are locuința secundară) și cetățenie. De exemplu, în țara noastră există o singură

persoană cu numele Cristescu Bogdan, fiul lui Gheorghe și Elisabeta, care locuiește în comuna Mănășturel din județul Cluj.

O persoană poate avea un singur domiciliu. Cel care locuiește temporar, în mod neîntrerupt, mai mult de 15 zile la o altă adresă decât cea de domiciliu este obligat să solicite serviciului public comunitar de evidență a persoanelor înscrierea în actul de identitate a mențiunii de stabilire a **reședinței**. Aceasta se face prin aplicarea unui autocolant pe spatele cărții de identitate - în trecut se numea *viza de flotant*.

ȘTIAȚI CĂ...?! Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date, din subordinea Ministerului de Interne, se ocupă de evidența persoanelor și bazele de date privind: evidența persoanelor, cărților de identitate, pașapoartelor, permiselor de conducere, certificatelor de înmatriculare a vehiculelor și a altor documente necesare persoanelor în relațiile cu statul.

A doua categorie este alcătuită din **persoanele juridice**: autorități publice, instituții publice, societăți, unități de învățământ, organizații neguvernamentale – ele se identifică prin denumire, sediu și naționalitate. De exemplu, în țara noastră există un singur Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” din București.

ȘTIAȚI CĂ...?! În Registrul Comerțului sunt înscrise: persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, societățile comerciale, companiile naționale și societățile naționale, regiile autonome, grupurile de interes economic, societățile cooperatiste, societățile europene, societățile cooperatiste europene și grupurile europene de interes economic cu sediul principal în România.

Toate denumirile de localități, instituții, parcuri, cartiere, străzi se atribuie în mod oficial, după o anumită procedură.

STATISTICI

- la data de 1 decembrie 2020, România avea o populație de 19.183.223 de locuitori;
- erau înființate peste 900.000 de firme și erau autorizate pentru acte de comerț 400.000 persoane.

Nume și C.N.P.

Certificatul de naștere arată numele și prenumele copilului, data nașterii, numele și prenumele părinților. În felul acesta nu există riscul ca o persoană să fie confundată cu o altă persoană. Certificatul de naștere este actul cu care copilul se va legitima până când va primi cartea de identitate și în baza căruia își va valorifica drepturile prin părinții săi (primirea alocatiei, înscrierea la grădiniță, apoi la școală).

Numele de familie al copilului este cel pe care îl poartă părinții, care poate să fie al unuia sau al ambilor reunit. Se va putea schimba prin căsătorie și apoi, eventual, în urma divorțului.

Prenumele copilului este cel ales de părinți. În tradiția românească, copilului i se dau, uneori, două prenume, unul fiind, de regulă, al unui sfânt din calendar din ziua sau din apropierea zilei în care s-a născut copilul.

ȘTIAȚI CĂ...?! Persoanele care poartă nume și prenume ridicole sau indecente, ori poartă nume străine sau scrise gresit, pot cere serviciului public comunitar de evidență a persoanelor să le schimbe.

Numele și prenumele apar în certificatul de naștere emis de serviciul menționat, care cuprinde și **CNP – codul numeric personal**, constând într-un număr unic pe care persoana îl va păstra pentru tot restul vieții.

STRUCTURA C.N.P. este alcătuită din 13 cifre, fiecare cu o anumită semnificație: SAALLZZJJNNNC – prima cifră reprezintă sexul (1 pentru bărbați, 2 pentru femei – pentru cei născuți înainte de 1999, respectiv 5 și 6 – pentru cei născuți ulterior); următoarele două cifre reprezintă anul nașterii; următoarele două cifre, luna nașterii; următoarele două cifre, ziua nașterii; următoarele două cifre, codul județului; următoarele trei cifre din CNP reprezintă numărul de ordine; ultima cifră este cifra de control.

Cartea de identitate

În *cartea de identitate* apar scrise numele și prenumele persoanei, domiciliul său și CNP-ul. În trecut, documentul se intitula *buletin de identitate*.

Obligatoriu, prima carte de identitate se eliberează la împlinirea vârstei de 14 ani. În termen de 15 zile de la împlinirea acestei vârste trebuie solicitată eliberarea cărții de identitate la serviciul public comunitar local de evidență populației. *Optional*, începând cu 2 august 2021 se poate elibera carte de identitate simplă sau carte electronică de identitate oricând după naștere.

DE REȚINUT Dacă vi se **fură** cartea de identitate trebuie ca în termen de 24 de ore să anunțați poliția de la locul comiterii faptei. Dacă o **pierdeți** trebuie să anunțați în același termen serviciul public comunitar de evidență a persoanelor unde aveți domiciliul.

Dacă **găsiți** o carte de identitate trebuie ca în termen de 48 de ore să o depuneți sau să o trimiteți la cea mai apropiată unitate de poliție sau la cel mai apropiat serviciu public comunitar de evidență a persoanelor.

Termenul de valabilitate este înscris pe fiecare carte de identitate, după care aceasta trebuie reînnoită.

Cartea de identitate trebuie purtată tot timpul asupra ta. Este interzis să o dai unei alte persoane spre a fi folosită în numele tău.

CONTRAVENȚIE Se sancționează cu amendă de la 100 lei la 500 lei refuzul unei persoane de a da relații pentru stabilirea identității sale, de a se legitima cu actul de identitate sau de a se prezenta la sediul poliției, la cererea ori la invitația justificată a organelor de urmarire penală sau de menținere a ordinii publice, aflate în exercitarea atribuțiilor de serviciu.

INFRACTIUNE Se sancționează cu închisoarea încredințarea cărții de identitate unei persoane pentru ca aceasta să o folosească fără drept – de exemplu, să deschidă un cont bancar sau să cumpere un produs electronic.

Cetățenie

Cetățenia exprimă legătura dintre un individ și un anumit stat. În baza acestei legături individului îi revin drepturi și obligații specifice statului respectiv și poate cere protecția sa când este în străinătate.

În România, **devii cetățean român** dacă cel puțin un părinte (natural sau adoptator) este român, neavând importanță dacă acel copil s-a născut în țara noastră sau în străinătate. Alte state au un alt sistem: e suficient ca un copil să se nască pe teritoriul lor ca el să primească acea cetățenie, chiar dacă părinții nu o dețin (Argentina, Brazilia, Canada, SUA etc).

Unui străin i se poate accepta cererea de a deveni cetățean român dacă a stat cel puțin 8 ani în România (sau doar 5 ani dacă e căsătorit cu un român), nu a fost condamnat, cunoaște prevederile Constituției și imnul național.

Unele persoane au **mai multe cetățenii** simultan, dar sunt state care nu permit acest lucru. În acest sens, există o procedură după care majorii pot renunța la cetățenia română. Cererea de renunțare, pentru cei care se află în țară, la cetățenia română se depune la Autoritatea Națională pentru Cetățenie sau la misiunile diplomatice ori oficiile consulare ale României din țara în care solicitantul își are domiciliul sau reședința. În ultimii 30 de ani au renunțat la cetățenia română aproximativ 500.000 de persoane.

Există însă și persoane care nu au cetățenie, deci nu aparțin vreunei țări – ei se numesc **apatrizi**. Un apatrid are toate drepturile și obligațiile prevăzute de legislația statului în care locuiește. În mod evident un cetățean va avea două categorii de drepturi și obligații: ale statului a cărui cetățenie o deține, respectiv ale statului în care locuiește.

Constituția noastră prevede că statul își ocrotește cetățenii atât în țară (prin autoritățile naționale), cât și în străinătate (prin oferirea de servicii consulare).

DE REȚINUT Ambasada se ocupă de relațiile dintre state. **Consulatul** se ocupă pe teritoriul altei țări de problemele cetățenilor țării sale și de eliberarea vizelor pentru cetățenii străini, acolo unde este cazul, pentru a veni în România.

Cetățenii sunt datori să fie fideli statului a cărui cetățenie o au și să îl apere în orice împrejurare și sub orice formă. Patriotismul este un sentiment nobil de iubire față de țara căreia îi aparții și de locuitorii acesteia. În situația unei stări de război, a unei stări de mobilizare și pe timpul stării de asediu, lupta pentru apărarea țării și a cetățenilor ei este o obligație, iar sacrificiul vieții este dovada supremă a patriotismului.

TERMINOLOGIE Patriotismul înseamnă iubirea de țară până la sacrificiu. Naționalismul extrem semnifică ura față de cei care nu sunt de aceeași națiune (de exemplu, naziștii îi urau pe romi și evrei).

Cetățenia nu trebuie confundată cu naționalitatea. Astfel, *cetățenia* indică apartenența la un stat, iar *naționalitatea* arată apartenența la un popor, la un neam: de exemplu, domnul Kőrösi din Satu-Mare este „cetățean român de etnie maghiară”. Este de remarcă că e posibil ca pe parcursul vieții să ai mai multe cetățenii (atunci când te muți într-o altă țară unde muncești o perioadă de timp impusă de statul respectiv sau atunci când te căsătorești cu un cetățean al unui alt stat), dar întotdeauna vei avea o singură naționalitate, care reprezintă obârșia ta indiferent câte țări ai schimba. Așa se explică că pe teritoriul României se află cetățeni români de diverse naționalități (români, maghiari, sași, evrei, ruși etc), precum și cetățeni străini care se află la noi în vizită sau pentru a munci.

CETĂȚEAN EUROPEAN Începând cu anul 2007 România este membră a Uniunii Europene. Ca cetățeni europeni avem anumite drepturi specifice: dreptul de a vota și de a fi aleși în Parlamentul European, dreptul de a circula liber și a locui în altă țară europeană, dreptul de a lucra în altă țară europeană, dreptul de a adresa petiții Parlamentului European și a face plângeri la Mediatorul European.

Minorități

Există mai multe **tipuri de minorități: naționale, etnice, religioase, lingvistice, sexuale** etc. Drepturile lor sunt recunoscute de legislație, apărare de stat și promovate de diverse organizații neguvernamentale (ONG-uri).

În România sunt 20 **minorități etnice** constituite în comunități puternice: albanezi, armeni, bulgari, croați, greci, evrei, germani, italieni, maghiari, polonezi, romi, ruși-lipoveni, sârbi, slovaci, cehi, tătari, turci, ucraineni, macedoneni, ruteni. Mai trăiesc alături de noi ceangăi și chinezi. Toți aceștia domiciliază în țara noastră, iar unii au (și) cetățenia altor țări.

DE REȚINUT Prin Legea nr. 27/2020 s-a declarat ca limbă maternă: limba semnelor române pentru persoanele cu deficiențe de auz.

Din totalul locuitorilor din România, 86,5% au declarat că sunt ortodocși. **Minoritățile religioase** sunt reprezentate de: 4,6% romano-catolici, 3,2% reformati, 1,9% penticostali, 0,8% greco-catolici, 0,6% baptiști, 0,4% adventiști de ziua a șaptea, 0,2% s-au declarat ca fiind fără religie sau atei.

Drepturile **minorităților sexuale** sunt promovate de mișcarea LGBT. Începând cu anul 2005 se organizează anual în capitală festivalul dedicat drepturilor acestei comunități, intitulat „Bucharest Pride”, în cadrul căruia are loc „Marșul Diversității”. Manifestări cu același mesaj au loc, anual, la Cluj-Napoca și Iași. Steagul *curcubeu* este simbolul acestei comunități.

Refugiați și azil

Uneori pe teritoriul țării noastre ajung copii care, împreună cu părinții, sunt nevoiți să plece din țara lor de teama de a nu fi persecutați mai ales pe motive de rasă ori religie sau fug din cauza unor războaie. Până la acordarea *azilului*, aceștia sunt ținuti în detenție împreună cu familia lor.

Este important ca, în situația în care acești copii sunt implicați în vreo formă de educație, să nu fie discriminați în vreun fel.

Sunt șase centre regionale de primire a solicitanților de azil: la București, Galați, Rădăuți, Șomcuta Mare, Timișoara și Giurgiu.

TERMINOLOGIE **Refugiații** sunt persoane care fug de persecuții sau conflicte armate; ei merg în alte state unde cer să fie protejați și să rămână acolo până trece pericolul în țara lor. **Imigranții** sunt persoanele care aleg să plece în alte țări pentru condiții mai bune de viață sau pentru reunirea familiei.

ȘTIAȚI CĂ...?! În România sunt câteva mii de refugiați ca urmare a războiului din Asia Mică și a celui din Ucraina, dar sunt câteva sute de mii de imigranți care au venit din diverse țări să muncească la noi. După cum au plecat de la noi aproape 4 milioane de români în străinătate, pentru un trai mai bun.

PE SCURT

1. Un individ se identifică prin nume, domiciliu și cetățenie.
2. Persoana fără cetățenie se numește apatrid.
3. O persoană juridică (autoritate, instituție, organizație) se identifică prin denumire, sediu și naționalitate.

TEST GRILĂ

1. **Certificatul de naștere pentru nou-născut este eliberat de:**
 - a. Medicul care a asistat la naștere;
 - b. Serviciul de stare civilă;
 - c. Poliția localității.
2. **C.N.P. este un număr unic care se dă unei persoane:**
 - a. Când se înregistrează nașterea sa;
 - b. Când primește cartea de identitate;
 - c. Când împlinește 18 ani.
3. **Cartea de identitate se eliberează:**
 - a. Obligatoriu la împlinirea vârstei de 14 ani;
 - b. Numai cu acordul familiei;
 - c. Numai dacă persoana nu are antecedente penale.
4. **După împlinirea vârstei de 14 ani trebuie cerută eliberarea cărții de identitate:**
 - a. în termen 10 zile;
 - b. în minimum 15 zile;
 - c. în maximum 15 zile.
5. **În cartea de identitate sunt menționați:**
 - a. Cu privire la nume, domiciliu, cetățenie;
 - b. Cu privire la numele părinților;
 - c. Numai cu privire la numele persoanei.
6. **Seria și numărul cărții de identitate:**
 - a. Se modifică când posesorul primește o altă carte de identitate;
 - b. Se alege de către titular;
 - c. Este cuprinsă în CNP.

7. Dacă cineva folosește o carte de identitate care nu îi aparține:

- a. Riscă închisoarea;
- b. Va fi iertat dacă fapta lui nu a produs daune;
- c. Poate fi urmărit și lovit de către titular pentru a-și recupera cartea de identitate.

8. Refuzul unei persoane de a se legitima se sancționează:

- a. Cu închisoarea dată de judecător;
- b. Cu amendă dată de polițist/jandarm;
- c. Cu muncă în folosul comunității.

9. Dacă mi se fură cartea de identitate, legea spune să anunț:

- a. Părinții, imediat;
- b. Directorul școlii, în 24 de ore;
- c. Poliția din zonă, în maximum 24 de ore.

10. Cetățenia:

- a. Este același lucru cu naționalitatea;
- b. Diferă în funcție de județul de domiciliu;
- c. Indică apartenența unei persoane la un anumit stat.

11. Naționalitatea:

- a. Este înăscută și indică etnia din care face parte persoana;
- b. Indică cărui stat aparține persoana;
- c. Se schimbă dacă persoana se mută în alt stat.

12. Minoritățile din România, recunoscute de lege și apărute de stat, sunt:

- a. Toți minorii;
- b. Cetățenii șomeri;
- c. Cele naționale, etnice, religioase, lingvistice, sexuale.

13. O persoană poate:

- a. Să aibă mai multe cetățenii simultan;
- b. Avea doar o singură cetățenie;
- c. Avea cel mult trei cetățenii pe parcursul unei vieți.

14. Apatrid este persoana care:

- a. Persoana care umblă din țară în țară;
- b. Nu are nicio cetățenie;
- c. Are două cetățenii.

15. O ambasadă:

- a. Reprezintă interesele unei țări pe teritoriul altui stat;
- b. Oferă avocat cetățeanului său care are probleme juridice în alt stat;
- c. Îl reprezintă pe Președintele statului în străinătate.

16. Consulatul:

- a. Poate fi vizitat doar de cei care au calitatea de consuli;
- b. Oferă viza pentru cel care vrea să călătorească în țara care o impune;
- c. Este o formă de conducere a statului în Grecia antică.

CAPITOLUL V

Familia noastră

În acest capitol vei afla:

- cum știi cine sunt părinții tăi, cum se poate stabili sau contesta calitatea de părinte;
- ce obligații are părintele față de tine și ce obligații ai tu față de părinte;
- cum ții legătura când părinții sunt despărțiți, divorțați sau plecați în străinătate;
- care sunt rudele tale, ce înseamnă familia extinsă, cine sunt afinii;
- dacă se pot aplica pedepse copiilor;
- care sunt formele de abuz asupra copiilor și formele de violență domestică;
- ce poți face în caz de răpire sau abandon.

Cunoașterea părinților

De regulă, familia ia naștere prin conviețuirea a *doi părinți*, indiferent că sunt căsătoriți (aceștia se numesc „soți”) sau nu sunt căsătoriți (aceștia se numesc „concubini”). Există însă și familii *monoparentale*, alcătuite dintr-un părinte și copiii întreținuți de el – atunci când părinții s-au separat, unul dintre părinți a decedat, copilul a fost conceput în urma inseminării artificiale, copilul a fost adoptat de o singură persoană.

DE REȚINUT România nu recunoaște uniunile și nu permite căsătoriile dintre persoane de același sex, ca în SUA și unele state din Europa.

De cele mai multe ori părinții sunt cei „biologici”. Dacă părinții sunt căsătoriți, se consideră de către lege că tatăl copilului este soțul mamei. Când însă, în actele copilului a fost trecută o altă persoană drept tată, se poate *contesta paternitatea* acesteia; copilul însuși poate contesta paternitatea, oricând. Dacă este cunoscut tatăl biologic și acesta refuză să recunoască copilul, atunci se poate apela la justiție pentru *stabilirea paternității*. În felul acesta, niciun părinte nu se va putea sustrage de la obligația de a-și crește și educa copilul.

Părinții pot fi și „de îngrijire”, cum ar fi cei care adoptă copii sau îi iau în plasament ori în asistență maternală. Ei au aceleași îndatoriri ca părinții biologici. Mama surrogat nu este considerată părinte biologic.

Când copilul a fost adoptat, pentru a nu fi afectate relațiile de familie tocmai stabilite, legea permite ca el să își cunoască părinții naturali numai după ce va împlini vârsta de 18 ani.

SĂRBĂTORI**8 martie** – Ziua internațională a femeii și Ziua națională a femeii;**Prima duminică din luna mai** – Ziua națională a mamei;**A doua duminică din luna mai** – Ziua națională a tatălui;**15 mai** – Ziua internațională a familiei;**1 iunie** – Ziua internațională a copiilor și Ziua mondială a părinților;**1 octombrie** – Ziua internațională a persoanelor vârstnice;**11 octombrie** – Ziua internațională a fetei;**19 noiembrie** – Ziua internațională a bărbatului și Ziua națională a bărbatului.**Obligații ale părinților**

Vremea sclaviei a dispărut demult. Oamenii nu pot fi stăpâni ai altora. Drepturile omului garantează că nicio persoană nu poate fi proprietatea altor persoane. Evident, copiii nu sunt bunuri, ci sunt ființe umane și sunt înzestrați cu calități și drepturi. În niciun caz copiii nu sunt proprietatea părinților lor.

În trecut, copilul era considerat proprietatea tatălui său. Apoi, a început să fie favorizată mama în tot ceea ce însemna creșterea copilului. Din fericire, în prezent este interzis să se facă vreo deosebire între părinți pe considerente

de gen: amândoi au drepturi și îndatoriri egale în raport cu copilul lor și această regulă se aplică indiferent dacă părinții sunt sau nu căsătoriți, ori divorțați, ori sunt despărțiți în fapt.

DE REȚINUT Copilul născut în afara căsătoriei are aceleași drepturi ca cel născut în timpul căsătoriei.

Pentru dezvoltarea completă și armonioasă a personalității sale, copilul trebuie să crească într-un mediu familial echilibrat, într-o atmosferă de fericire, dragoste și înțelegere. Părinții sunt obligați prin lege să se ocupe de creșterea, educarea și îngrijirea copilului. Pentru aceasta, ei trebuie să supravegheze copilul, să coopereze cu el, să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea, să îl informeze despre ceea ce îl poate afecta, să ia în considerare opinia sa. Modul în care își îndeplinesc aceste obligații poate fi verificat oricând de către serviciul public de asistență socială.

DE REȚINUT Părinții au drepturi și îndatoriri egale în privința copilului lor, indiferent că locuiesc sau nu împreună, fără a se face între cei doi vreo diferențiere pe criteriul genului.

Copilul nu poate fi despărțit de părinții săi împotriva voinței acestora. Acest lucru este posibil doar când părinții sunt separați și se stabilește locuința numai la unul dintre ei (prin acordul lor sau, în lipsa acestuia, de către instanța judecătorească) sau dacă părinții fac rău copilului (ceea ce se stabilește doar de către instanță).

Părinți în străinătate

E posibil ca părinții să plece la muncă în străinătate și asta pentru o perioadă îndelungată. De multe ori, copiii rămași acasă se simt neglijați. Ei au dreptul de a păstra relațiile personale și a avea contact direct, în mod regulat, cu părintele plecat. Dacă ambii părinți vor să plece la muncă în străinătate, atunci cu 40 de zile înainte aceștia

trebuie să anunțe serviciul public de asistență socială, iar Judecătoria trebuie să stabilească cui se acordă tutela copilului, adică cine să aibă grijă de el.

STATISTICI Peste 80.000 de copii din România au unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate, conform datelor oficiale. Se pare însă că numărul real este de cel puțin două ori mai mare.

HELP LINE Copiii care au părinții plecați în străinătate și care au nevoie de consiliere pot apela gratuit, de pe teritoriul României, numărul telefonic 0800.070.040, unde pot primi informații și consiliere gratuită, de luni până vineri, în intervalul orar 9:30-17:30.

Părinți despărțiți sau divorțați

Uneori părinții se *despart* și aleg să trăiască separat. Cei care sunt căsătoriți înțeleg să pună capăt căsniciei lor prin *divorț*. Relația sau tensiunile dintre părinți nu trebuie să influențeze relația dintre copil și fiecare părinte. Ei păstrează calitatea de părinte până la deces sau până la decăderea din drepturile părintești, dacă va fi cazul.

DE REȚINUT Divorțul are loc doar între soți, nu între părinte și copil.

Așadar, legăturile dintre părinte și copil se vor păstra chiar dacă părinții nu mai sunt împreună, fiind în interesul superior al copilului să aibă contact și acces cât mai des la părinții săi.

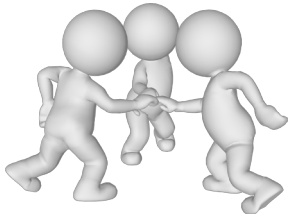
De regulă, la divorț părinții stabilesc un **plan parental** prin care se înțeleg unde va locui copilul (la unul dintre părinți sau la amândoi, pe rând), cu privire la *obligația de întreținere* pe care o datorează amândoi părinții (îndeplinirea în natură sau prin plata unei sume lunare de bani), modul de desfășurare pe mai departe a *relațiilor personale cu copilul* (prin vizite reciproce, prin întâlniri în locuri publice, prin găzduire peste noapte, la sfârșit de săptămână și/sau în timpul vacanțelor, prin telefon sau internet etc). Atunci când nu se înțeleg, părinții pot apela la un mediator pentru a ajunge la un acord, în caz contrar toate aceste aspecte urmând a fi stabilite de instanța de judecată.

INFRAȚIUNE Dacă un părinte a fost obligat pe cale judecătorească să plătească o pensie de întreținere și nu o face timp de trei luni, fapta constituie infracțiunea de **abandon de familie**. Pentru a se începe un dosar penal este nevoie de plângere din partea celuilalt părinte (pentru copilul până în 14 ani), respectiv a minorului asistat de celălalt părinte (pentru copilul de 14-18 ani). Oricând pe parcursul procesului penal plângerea poate fi retrasă și cazul se va închide.

Așa cum părintele la care nu stă copilul are dreptul de a ține legătura cu el, tot astfel părintele la care locuiește copilul are obligația de a facilita această legătură. Din păcate, în unele familii copilul este învățat de părintele cu care stă mai mult să se depărteze de celălalt părinte – cercetătorii au stabilit că, trăind într-un mediu ostil cu privire la părintele care nu are custodia, copilul poate fi afectat de *sindromul alienării parentale*: se va înstrăina de acest părinte, se va transforma treptat într-o persoană negativistă, frustrată, chiar violentă, condusă de sentimente de neajutorare sau de ură și răzbunare. Practic, copilul este supus unei forme grave de abuz emoțional care îl va afecta și pe el, și pe cei din jur pentru o foarte mare perioadă de timp, uneori chiar pentru tot restul vieții.

INFRAȚIUNI Dacă un părinte care are custodia copilului îl împiedică în mod repetat pe celălalt părinte să aibă **legături personale** cu minorul, fapta constituie infracțiune. Tot astfel, este infracțiune fapta părintelui

necustodian de a **reține copilul** fără să aibă **consimțământul părintelui la care acesta locuiește** (rele tratamente aplicate minorului).

Rudele și afinii

Unele persoane sunt extrem de apropiate, așa că fac parte dintr-o „familie”. Ele au drepturi și obligații una față de cealaltă:

- își datorează sprijin reciproc: soțul față de celălalt soț, părintele față de copil, copilul față de părinte;
- unele persoane din familie trebuie să plătească pagubele create de celelalte (de exemplu, părinții pentru copii);
- unii trebuie să îi îngrijească pe alții (de exemplu, părinții pe copii la începutul vieții, copiii pe părinți spre finalul vieții);
- la deces, rudele au dreptul la moștenire dacă cel decedat nu a lăsat bunurile prin testament unor persoane străine: de exemplu, Codul civil prevede că în caz de deces al unui părinte, $\frac{1}{4}$ din averea sa rămâne soțului supraviețuitor și restul de $\frac{3}{4}$ se împarte în mod egal între copiii decedatului.

Legătura de sânge dintre două persoane se numește **rudenie**. Copiii care sunt adoptați își pierd orice legătură cu părintele natural și devin rude cu noii părinți (**rudenie civilă, nu de sânge**).

DE REȚINUT Folosim termenul **rude** pentru persoanele între care există legături de sânge. Două persoane care se căsătoresc nu devin rude, ci sunt numite **soți**. Rudele unui soț vor fi pentru celălalt soț **afini**, nu rude.

Legătura dintre persoane se măsoară în **grade**, reprezentând numărul nașterilor intervenite între cele două persoane. Astfel:

- copiii sunt **rude de gradul întâi** cu părinții lor, pentru că de la părinte la copil a intervenit o naștere;
- copiii sunt **rude de gradul doi** cu bunicii lor, pentru că de la bunic la părinte a intervenit o naștere, iar de la părinte la copil a intervenit o a doua naștere; copiii sunt **rude de gradul trei** cu unchii lor;
- tot astfel, frații între ei sunt rude de gradul doi, pentru că de la un frate la părintele comun a intervenit o naștere, iar de la acest părinte la celălalt frate a mai intervenit o naștere;
- verișorii sunt rude de gradul patru.

Același mod de calcul se face și pentru afini: de exemplu, pentru soț mama soției sale este afin de gradul unu, întrucât mama este rudă de gradul unu pentru soție; tot astfel, pentru soț sora soției sale este afin de gradul doi. Cumnatul soției este însă un simplu străin pentru soț.

Frații care au aceeași mamă, dar tați diferiți sunt **frați couterini**; cei care au tată comun, dar mame diferite sunt **frați cosanguini** – în limbaj popular ei se numesc **vîtregi**.

ȘTIAȚI CĂ...?! Arborele genealogic este o reprezentare grafică între urmașii unei persoane, pentru a arăta schematic gradul de înrudire al acestora în diferitele familii. Persoana de referință, cu datele cunoscute, este poziționată la rădăcina arborelui; în ramurile de deasupra sunt trecuți copiii și alți descendenți, iar persoana cu același grad de rudenie, mai tânără, este trecută în stînga față de cea mai în vîrstă.

Respect pentru rude și decedați

Indiferent că este născut sau adoptat, copilul datorează respect părinților – așa ne dictează morala noastră, dar tot astfel ne obligă în mod expres legea.

Dacă un copil își bate părinții sau îi dă afară din casă, atunci nu le mai poate cere să îl întrețină. Părinții pot decide chiar să își **dezmoștenească** copilul, adică vor scrie în testament ca el să nu mai primească nicio parte din avere la decesul lor. În caz de violență gravă sau încercare de omor a părintelui, însăși legea prevede că minorul nu îl mai poate moșteni, fiind declarat *nedemn* de aceasta.

ȘTIAȚI CĂ...?! Articolul 485 din Codul civil poartă denumirea „Îndatorirea de respect” și are următorul conținut: „Copilul datorează respect părinților săi indiferent de vârsta sa”.

Legea prevede că cei decedați și memoria lor trebuie respectată. De asemenea, se prevede că nu este voie să ne batem joc de cadavrul sau de cenușa unei persoane și nici să distrugem cruci și morminte – toate aceste acțiuni se numesc *profanare* și constituie infracțiune! (Profanarea de cadavre sau morminte.)

Familia extinsă

Copiii sunt îndrăgiți și ajung să aibă relații afective și cu alte rude decât părinții: bunicii, frații, unchii etc. – acestea alcătuiesc *familia extinsă*. De aceea, legea prevede dreptul copilului de a-și cunoaște rudele și de a avea relații personale și contacte directe cu acestea. Părinții nu pot împiedica aceasta decât dacă instanța judecătorească a decis astfel întrucât ar exista un pericol cu privire la minor.

A avea astfel de relații personale înseamnă a se întâlni, a se vizita, a corespunda, a fi găzduit, a trimite și a primi informații și fotografii. Menținerea relațiilor cu familia extinsă, inclusiv în caz de separare sau divorț al părinților, contribuie la dezvoltarea armonioasă a copilului.

Pedepsirea copiilor

Cei mai mulți părinți au grijă de copiii lor, le sunt alături la greu, îi ajută și îi iubesc. Le vorbesc blând, dar sunt și fermi. La rândul lor, copiii se simt în siguranță găsind în părinți și niște prieteni buni. Știu că vor fi iertați dacă au greșit și că vor fi sprijiniți în deciziile pe care le vor lua. Respectul, căldura și încrederea sunt reciproce.

Din păcate, există unele familii unde copiii sunt bruscați, insultați, amenințați, loviți, pedepsiți aspru. Acolo se mai aud vorbele: „*Eu te-am făcut, eu te omor!*”, „*Unde dă tata, crește!*” sau „*Bătaia e ruptă din rai!*”. Aceste atitudini sunt dovada unei mentalități învechite.

Se pot întâlni cinci forme de abuz asupra copiilor: fizic, emoțional, psihologic, sexual și economic. Nu are importanță că abuzul e provocat de un părinte, o rudă care îngrijește copilul, medic, instructor, părinte, preot ori paznic al acestuia sau de oamenii legii. Practic, este inclusă aici orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de copil, prin care sunt periclitată viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a lui.

FORME DE ABUZ

- 1) Prin abuz FIZIC o persoană produce suferință alteia prin împingere, înghiontire, palmuire, vătămare cu pumnii sau picioarele ori cu obiecte contondente, înjunghiere.
- 2) În abuzul EMOȚIONAL o persoană urmărește să submineze personalitatea alteia prin respingere, insulte, amenințare, până la manipulare.
- 3) Abuzul PSIHOLAGIC constă în neglijare, fie în acțiuni prin care abuzatorul se asigură că domină victima, amenințând-o cu violența orientată direct asupra ei sau a cuiva drag, ori chiar a animalului preferat ori a unui bun la care aceasta ține. Spre deosebire de abuzul emoțional care este de scurtă durată și este punctual, cel psihologic are o durată mai mare în timp.
- 4) Abuzul SEXUAL constă în atingeri intime sau invitații adresate pentru a determina o persoană să întrețină un raport sexual contrar dorinței, ori expunerea de gesturi sau materiale sexuale față de o persoană.
- 5) În cazul abuzului ECONOMIC agresorul aduce victima într-o poziție de dependență financiară: victimei nu i se permite să muncească, agresorul ține evidența fiecărui ban cheltuit sau nu îi permite să își cheltuiască proprii bani.

În ziua de azi se acceptă că un copil este o persoană și că el are dreptul de a i se respecta individualitatea. De aceea nu i se pot aplica pedepse fizice sau alte tratamente umilitoare sau degradante și nici nu poate fi privat de drepturi, astfel încât să îi fie pusă în pericol sănătatea fizică sau psihică. Este adevărat că uneori părinții iau *măsuri disciplinare* în cadrul educației pe care sunt responsabili să o dea copilului, dar acestea nu trebuie să afecteze demnitatea lui.

Smucirea, amenințarea, strigarea la copil, mai ales în public, creează temere și/sau sunt percepute ca fiind umilitoare. Pedepsele fizice și umilitoare aplicate copiilor au ca efect imediat rănirea copilului atât corporal, cât și sufletește. După un anumit timp se va rupe atașamentul dintre copil și părinte, iar după o perioadă mai lungă de timp va fi afectată dezvoltarea ulterioară a copilului, transformându-l într-o persoană anxioasă, retrasă sau la rândul său abuzatoare cu cei din jur, poate chiar cu proprii săi părinți ori copii.

TELEFONUL COPILULUI Orice încălcare a drepturilor copilului și orice formă de abuz asupra sa poate fi anunțată telefonic la numărul **119**.

Atunci când este sesizată pe orice cale de comiterea unui abuz asupra copilului, *Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului* face rapid o investigație și dacă copilul este în pericol iminent poate decide scoaterea copilului din acel mediu și plasarea lui în regim de urgență la o altă familie, persoană sau un serviciu specializat, urmând ca apoi un judecător să confirme sau să infirme această măsură. Dacă este cazul, vor începe procedurile pentru *decăderea din drepturile părintești*, după care părintele va deveni un simplu străin pentru copil.

Atunci când copilul este maltratată sau sănătatea ori viața lui sunt puse în pericol, poliția va deschide un dosar penal indiferent pe ce cale află de aceste fapte: din constatări personale ale organelor de poliție, din presă, de pe internet, dintr-o plângere depusă de victimă sau dintr-un denunț depus de vreun martor.

INFRAȚIUNE Punerea în primejdie gravă, prin măsuri sau tratamente de orice fel, a dezvoltării fizice, intelectuale sau morale a minorului, de către părinți sau de orice persoană în grija căreia se află minorul, constituie infracțiunea de **rele tratamente aplicate minorului** și se pedepsește cu închisoarea.

Violența domestică

În unele familii se întâlnesc cazuri extrem de grave: copiii sunt loviți cu pumnii, bătuți cu cureaua ori călcați în picioare; sunt închiși în pivniță, legați cu lanțul de pat, arși cu țigara; sunt violați ori chiar omorâți. Ele intră în categoria numită *violența domestică* care este de opt tipuri:

verbală, fizică, sexuală, psihologică, economică, socială, spirituală sau cibernetică. Asemenea fapte se produc în mediul familial sau domestic ori între soți sau foști soți, precum și între actuali sau foști parteneri, indiferent dacă agresorul locuiește sau a locuit împreună cu victima.

Când aceste fapte au gravitate mare, ele devin infracțiuni, adică cel care le comite riscă să fie trimis în închisoare. Atenționăm că întotdeauna când cel agresat este un membru de familie (copil, părinte, bunic, actual sau fost soț ori concubinul unui părinte) infracțiunea este considerată a fi mai gravă și pedeapsa care se va aplica va fi majorată cu o pătrime.

FORME DE VIOLENȚĂ DOMESTICĂ

- a) **violența verbală** – adresarea printr-un limbaj jignitor, brutal, precum utilizarea de insulte, amenințări, cuvinte și expresii degradante sau umilitoare;
- b) **violența psihologică** – impunerea voinței sau a controlului personal, provocarea de stări de tensiune și de suferință psihică în orice mod și prin orice mijloace, prin amenințare verbală sau în orice altă modalitate, șantaj, violență demonstrativă asupra obiectelor și animalelor, afișare ostentativă a armelor, neglijare, controlul vieții personale, acte de gelozie, constrângerile de orice fel, urmărirea fără drept, supravegherea locuinței, a locului de muncă sau a altor locuri frecventate de victimă, efectuarea de apeluri telefonice sau alte tipuri de comunicări prin mijloace de transmitere la distanță, care prin frecvență, conținut sau momentul în care sunt emise creează temere, precum și alte acțiuni cu efect similar;
- c) **violența fizică** – vătămarea corporală ori a sănătății prin lovire, îmbrâncire, trântire, tragere de păr, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, inclusiv mascate ca fiind rezultatul unor accidente, prin otrăvire, intoxicare, precum și alte acțiuni cu efect similar, supunerea la eforturi fizice epuizante sau la activități cu grad mare de risc pentru viață sau sănătate și integritate corporală, altele decât cele de la lit. e);
- d) **violența sexuală** – agresiune sexuală, impunere de acte degradante, hărțuire, intimidare, manipulare, brutalitate în vederea întreținerii unor relații sexuale forțate, viol conjugal;
- e) **violența economică** – interzicerea activității profesionale, priver de mijloace economice, inclusiv lipsire de mijloace de existență primară, cum ar fi hrană, medicamente, obiecte de primă necesitate, acțiunea de sustragere intenționată a bunurilor persoanei, interzicerea dreptului de a poseda, folosi și dispune de bunurile comune, control inechitabil asupra bunurilor și resurselor comune, refuzul de a susține familia, impunerea de munci grele și nocive în detrimentul sănătății, inclusiv unui membru de familie minor, precum și alte acțiuni cu efect similar;
- f) **violența socială** – impunerea izolării persoanei de familie, de comunitate și de prieteni, interzicerea frecventării instituției de învățământ sau a locului de muncă, interzicerea/limitarea realizării profesionale, impunerea izolării, inclusiv în locuința comună, privarea de acces în spațiul de locuit, deposdarea de acte de identitate, priver intenționată de acces la informație, precum și alte acțiuni cu efect similar;
- g) **violența spirituală** – subestimarea sau diminuarea importanței satisfacerii necesităților moral-spirituale prin interzicere, limitare, ridiculizare, penalizare a aspirațiilor membrilor de familie, a accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice ori religioase, interzicerea dreptului de a vorbi în limba maternă și de a învăța copiii să vorbească în limba maternă, impunerea aderării la credințe și practici spirituale și religioase inacceptabile, precum și alte acțiuni cu efect similar sau cu repercusiuni similare.
- h) **violența cibernetică** – hărțuire online, mesaje online instigatoare la ură pe bază de gen, urmărire online, amenințări online, publicarea nonconsensuală de informații și conținut grafic intim, accesul ilegal de interceptare a comunicațiilor și datelor private și orice altă formă de utilizare abuzivă a tehnologiei informației și a comunicațiilor prin intermediul calculatoarelor, telefoanelor mobile inteligente sau altor dispozitive similare care folosesc telecomunicațiile sau se pot conecta la internet și pot transmite și utiliza platformele sociale sau de e-mail, cu scopul de a face de rușine, umili, speria, amenința, reduce la tăcere victima.

Trebuie să știți că actele de violență nu pot fi justificate invocându-se obiceiul („așa se făcea și pe vremea noastră”), cultura (omorărea prin lapidare – adică prin aruncatul cu pietre, în anumite țări asiatice – pentru

relații homosexuale sau adulter), religia („femeia trebuie să fie supusă bărbatului”), tradiția (bătaia cu băte de Anul Nou din com. Ruginoasa, jud. Iași).

Cei care sunt victime ale unor astfel de infracțiuni trebuie să vorbească cât mai repede cu cineva apropiat: rudă, vecin, profesor. În cel mai scurt timp trebuie anunțat serviciul de protecție a copilului sau poliția. Când sunteți în pericol grav puteți fi primiți o perioadă de timp într-un centru pentru adăpostirea victimelor violenței în familie.

DE REȚINUT În caz de violență domestică orice persoană poate anunța poliția. Polițiștii pot interveni și din oficiu, chiar dacă nu este formulată vreo plângere din partea celui agresat. În timpul procesului, dacă victima crede că fapta nu se va mai repeta, se poate împăca cu agresorul care este din familia sa, dar numai dacă ea dorește acest lucru.

FĂ PRIMUL PAS! Victimele pot solicita gratuit ajutor la 0800.500.333, la orice oră.

Atunci când prin actele de violență este pusă în pericol viața, integritatea fizică sau psihică ori libertatea unui membru al familiei, poliția chemată la fața locului poate emite pe loc un **ordin de protecție provizoriu** pentru 5 zile, prin care agresorul este îndepărtat din locuință ori i se interzice să se apropie la o anumită distanță de victimă și i se ridică arma folosită. Ulterior, cel agresat poate solicita un **ordin de protecție** de la Judecătoria: protecția se acordă într-o procedură rapidă, pentru maxim șase luni și ea poate consta în evacuarea agresorului din locuință, interzicerea de a veni în contact cu victima, obligarea lui de a nu se apropia la o anumită distanță față de victimă, copiii sau rudele ei.

Copii lipsiți de familie

Unii copii sunt puși în plasament. Prin această măsură copilul va fi dat în grija temporară a unei persoane/familiei, a unui asistent maternal sau a unui serviciu de tip rezidențial.

Trei sunt cazurile în care se poate lua această măsură:

- când copilul este lipsit temporar sau definitiv de familia sa (părinți decedați, necunoscuți, decăzuți din drepturile părintești pentru că și-au neglijat îndatoririle, condamnați cu interzicerea drepturilor părintești pentru că și-au abuzat copiii, puși sub interdicție pentru că suferă de boli psihice grave, declarați dispăruți sau chiar morți pentru că au plecat de prea mult timp de la domiciliu și nu se mai știe nimic de ei);
- când copilul este abuzat ori neglijat chiar de către membrii familiei;
- când copilul este găsit sau abandonat în unități sanitare.

STATISTICI În prezent sunt peste 50.000 de copii luați de lângă părinții lor, pentru că au fost abandonați sau le-a fost pusă în pericol creșterea și educarea de către propria familie. Anual, aproximativ 9.000 – 10.000 de copii sunt abandonați de propriile familii.

Copii adoptați

Unii copii sunt *adoptați*. Adopția (înfierarea) este dorită, de regulă, de părinții care nu pot avea copii pe cale naturală. De asemenea, dacă un părinte care are deja un copil se căsătorește cu altă persoană, aceasta din urmă are posibilitatea de a adopta acest copil și, astfel, ambii soți vor apărea și în acte ca fiind părinții lui.

Părinții adoptatori pot fi români sau străini care domiciliază în străinătate.

Pentru adopție, este nevoie de acordul părinților naturali și acordul copilului când acesta are 10 ani împliniți. Adopția se aprobă de către judecător și apoi copilul va dobândi legături de rudenie cu noua sa familie, cele vechi încetând definitiv.

Abandon de familie

Copilul are dreptul să crească alături de părinții săi, iar părinții au obligația să îl îngrijească. Atunci când se îndepărtează de copil, ei pot fi trași la răspundere.

La rândul său, copilul este obligat de lege să își întrețină părintele care ajunge în stare de nevoie și nu are posibilități financiare proprii. Dacă refuză, atunci copilul poate fi dat în judecată de părinții săi și un judecător va decide dacă părinții vor fi ajutați în natură sau prin plata unei sume, în mod regulat.

INFRACTIUNI Dacă părinții părăsesc sau abandonează copilul și acesta suferă fizic sau psihic, ei comit infracțiunea de **abandon de familie** și vor fi sancționați dacă minorul depune plângere la poliție.

Disparație și răpire copil

În cazul în care copilul dispare de la domiciliu, părinții sau persoana care avea datoria să îl supravegheze trebuie ca în termen de cel mult 24 de ore să anunțe poliția, care în scurt timp va începe urmărirea generală după o procedură specifică – sistemul „**Alertă răpire copil**”.

TELEFON COPII DISPĂRUȚI: În toate țările din Europa disparițiile de copii sunt sesizate la numărul unic **116.000**.

Anual, în România sunt 3.000 de sesizări pentru dispariția unor copii. 95% din cazuri sunt însă plecări voluntare. La data de 1 septembrie 2022 erau dispăruți un număr de 954 de majori și 87 de minori, enumerați la rubricile specific de pe site-ul Poliției Române

TEHNICI ANTI-RĂPIRE PENTRU COPII

1. **Evită străinii:** nu discuta cu necunoscuți, fie ei și de același sex; nu te duci cu ei chiar dacă îți fac promisiuni sau folosesc numele părinților tăi; nu te urci în mașina lor; nu iei de la ei alimente; nu deschizi nimănui ușa cât părinții nu sunt acasă.

2. **Strigă după ajutor:** Plânsul nu ajută. Strigă cât poți de tare și imediat după ajutor. Spune explicit: *Ajutor! Vrea să mă ia! Nu e tatăl meu! Nu e mama mea! Ajutați-mă! Chemați Poliția! Mă fură! Omul acesta mă atinge!*

3. **Agăț-te de piciorul agresorului:** trânteste-te imediat la picioarele agresorului și prinde-te strâns cu brațele de un picior al acestuia. Încolăcește-ți picioarele în jurul celui alt picior al agresorului sau alt obiect fix (un stâlp, o bicicletă, o balustradă, piciorul unui pat).

4. **„Înotul”**: când agresorul vine spre tine să te atace, nu trebuie să îl împingi, ci să-ți miști brațele repede în lateral ca la înot. Asta va preveni să fii apucat prea ușor în zona pieptului sau gâtului. În același timp strigă după ajutor.

5. **Metoda peștelui alunecos**: când agresorul te apucă din spate și îți acoperă gura sau te strânge în zona gâtului, lasă-te în jos mișcându-ți mâinile și picioarele ca un pește. Ajuns jos întoarce-te spre agresor cu fața și lovește-l cu picioarele. În același timp strigă după ajutor.

6. **Mușcă și lovește**: mușcă/zgărie brațele cu care îți apucă fața sau alte zone la care poți ajunge. Lovește agresorul cu pumnii sau picioarele în locurile sensibile: în ochi, în zona organelor sexuale (bărbați), în gamba piciorului, la gât sub bărbie, în coșul pieptului. Dacă ești ținut de mâini, lovește cu capul în nas, bărbie, gură. Apoi fugi!

7. **În caz de răpire cu mașina**: nu te urca în mașina unui necunoscut – apucă-te cu mâinile strâns de o bară, un copac, un obiect din jur pentru a opri să fii tras în mașină. Dacă ai ajuns în mașina lui, opune rezistență ca să nu fii tras în afară – când agresorul deschide ușa mașinii, prinde-te în spațiul dintre ușă și mașină. Dacă geamul este deschis, prinde-te de marginea geamului. Strigă după ajutor. Dacă te afli în mașină pe scaunul de lângă șofer, bagă un braț prin volan și blochează-l, căci va provoca viteză redusă sau o direcție nefirească, atrăgând atenția altor persoane. Dacă ești pus pe bancheta din spate și ai mâinile libere, bagă degetele în ochii agresorului, strigă și fă semne altor conducători auto prin geamurile laterale sau prin cel din spate. Când agresorul oprește și deschide portiera să coboare, deschide portiera opusă și fugi.

INFRAȚIUNI *Închiderea, ascunderea sau răpirea unui copil, indiferent cine ar comite astfel de fapte, este infracțiune și se numește lipsire de libertate în mod ilegal.*

Copilul poate călători în străinătate singur sau cu părinții lui. Dacă un părinte părăsește țara cu copilul fără a avea acest drept și fără acordul celuilalt părinte, fapta se numește **răpire internațională de copil** și Ministerul Justiției va intra în alertă pentru a face demersurile în vederea înapoierii.

PE SCURT

1. Indiferent dacă sunt sau nu căsătoriți ori dacă locuiesc împreună, părinții sunt egali în drepturi și obligații față de copil.
2. Sunt interzise pedepsele care produc suferințe fizice sau psihice copilului, indiferent cine le aplică: părinții, profesorii, instructorii, paznicii, oamenii legii etc.
3. Violența domestică nu poate fi justificată. Ea nu trebuie tolerată nici de cei implicați, nici de cei ce asistă la așa ceva.

TEST GRILĂ

1. Părinții au drepturi egale în privința copilului:

- a. Numai dacă sunt căsătoriți;
- b. Numai dacă locuiesc împreună;
- c. Indiferent de relația dintre ei.

2. Copilul:

- a. Este considerat proprietatea familiei;
- b. Trebuie să poarte întotdeauna numele tatălui;
- c. Indiferent de vârstă, are obligația de respect față de părinți.

3. Când doi părinți divorțează, atunci:

- a. Ei nu vor mai fi soți;
- b. Divorțează și de copil;

c. Copilul va fi dus la orfelinat.

4. Dacă ambii părinți pleacă la muncă în străinătate, legea îi obligă:

- a. Să lase copilul bani de cheltuială zilnică;
- b. Să anunțe serviciul public de asistență socială cu 40 de zile înainte;
- c. Să desemneze un tutore pentru copil.

5. Dacă părinții divorțează, atunci cel care nu are custodia copilului plătește pensie de întreținere:

- a. Întotdeauna până când copilul împlinește vârsta de 18 ani;
- b. Într-un anumit procent din venitul său, așa cum prevede legea;

c. Numai dacă vrea.

6. Pensia de întreținere este:

- a. A minorului;
- b. A părintelui care îngrijește minorul;
- c. O posibilitate a părintelui care o datorează.

7. Când un părinte nu are custodia copilului, va plăti o pensie de întreținere de:

- a. O treime din salariu;
- b. O pătrime din salariu;
- c. O cincime din salariu.

8. Dacă un părinte nu plătește timp de 3 luni pensia de întreținere, atunci:

- a. Înseamnă că el a renunțat la dreptul de a fi părinte;
- b. Va fi sancționat pentru comiterea infracțiunii de abandon de familie;
- c. Va putea fi dat afară din casă de către celălalt părinte.

9. Prin adopție:

- a. Se menține legătura dintre copilul adoptat și părinții săi naturali;
- b. Un copil străin devine rudă cu cel care îl adoptă;
- c. Copilul adoptat nu devine rudă cu neamurile adoptatorului.

10. Cine poate adopta un copil?

- a. O persoană, indiferent că este singură sau căsătorită;
- b. Numai persoanele căsătorite, dar care nu pot avea copii pe cale naturală;
- c. Persoana singură, cu condiția să nu fie homosexuală.

11. Două persoane care se căsătoresc devin:

- a. Rude;
- b. Soți;
- c. Afini.

12. Copiii și părinții lor:

- a. Sunt rude de gradul I;
- b. Sunt afini;
- c. Sunt rude de grad stabilit în funcție de numărul copiilor.

13. Copiii și bunicii lor:

- a. Nu au grad de rudenie, ci sunt doar bunici-nepoți;
- b. Sunt rude de gradul II;
- c. Sunt, fiecare, în grad de rudenie doar cu părinții.

14. Frații între ei:

- a. Nu sunt rude;
- b. Sunt rude de gradul I;
- c. Sunt rude de gradul II.

15. În caz de violență domestică, poliția:

- a. Poate interveni și din oficiu;
- b. Va interveni doar dacă victima face plângere;
- c. Poate interveni numai dacă este de față.

16. În cazul în care copilul dispare de la domiciliu, părinții trebuie să anunțe poliția:

- a. După 48 de ore de la dispariție;
- b. Imediat ce constată că nu este acasă;
- c. În cel mult 24 de ore de la dispariție.

17. Oriunde în Europa, dispariția unui copil se anunță la numărul de telefon:

- a. 116.000;
- b. 119;
- c. 116.123.

18. Este abandon de familie:

- a. Când copilul este alungat de acasă de către părinții săi;
- b. Când un părinte pleacă pentru totdeauna din domiciliu;
- c. Când un copilul este lăsat fără supraveghere în camera sa mai mult de 12 ore.

19. Lipsirea de libertate în mod ilegal este infracțiune când:

- a. Un copil este răpit de pe stradă de niște necunoscuți;
- b. Părinții nu permit unui copil să iasă din casă două zile drept pedeapsă;
- c. Unui elev nu i se permite să plece din școală când dorește el.

20. Ordinul de protecție este:

- a. Dat de părinți tinerilor peste 16 ani pentru a se proteja atunci când întrețin relații intime;
- b. Dat de omul legii ca cel acuzat de violență domestică să stea departe de membrii familiei;
- c. Obligația celui care are un câine de luptă de a afișa pe poartă anunțul „Atenție, câine rău!”.

CAPITOLUL VI

Tânărul și sănătatea

În acest capitol vei afla:

- ce drepturi avem când mergem la medic;
- de la ce vârstă se pot vinde țigări și alcool tinerilor;
- câte tipuri de droguri există și care sunt interzise;
- cum să te hrănești sănătos;
- ce rol joacă sportul în viața ta;
- cum protejăm mediul.

COVID-19

Aceasta este o *boală infecțioasă* cauzată de coronavirusul SARS-CoV-2. A apărut în regiunea Wuhan din China, în decembrie 2019. Imunitatea se dobândește prin vaccinare, inclusiv în cazul minorilor.

Cele mai frecvente **simptome** ale bolii sunt: febra, oboseala și tusea uscată. Alte simptome sunt: lipsa gustului și mirosului, durerile de cap și dureri musculare, nas înfundat, dureri în gât sau diaree. *Anunță imediat medicul de familie și raportează la 112!* Trebuie să ții cont că unele persoane, deși se infectează, se simt bine și nu au simptome, dar sunt

totuși contagioase.

Virusul se **răspândește** de la omul bolnav la cel sănătos prin secreții sub formă de picături mici care sunt împrăștiate atunci când persoana infectată tușește sau strănută. Aceste picături se așează pe obiectele și suprafețele din jur și pot fi preluate prin atingerea lor cu palmele, apoi prin atingerea ochilor, nasului sau gurii sau prin aspirația directă a acestor picături.

Trei reguli sanitare trebuie respectate pentru **prevenirea îmbolnăvirii**:

- poartă mască care să îți acopere gura și nasul;
- păstrează distanța de cel puțin 1,5 m față de cei din jur;
- spală-te pe mâini cu apă și săpun minim 20 de secunde.

SANCTIUNI

Riscați **amenda** între 500 și 15.000 lei dacă, în timpul stării de alertă:

- ieșiți nelegal din starea de carantină sau izolare la domiciliu, părăsiți zonele, localitățile sau clădirile carantinate;
- nu respectați interdicția de a organiza mitinguri, demonstrații, procesiuni, concerte, în spații deschise, ori întruniri de natura activităților culturale, științifice, artistice, religioase, sportive sau de divertisment, în spații închise;
- nu respectați regulile cu privire la circulație în locurile și în intervalele orare în care aceasta a fost interzisă sau restrânsă.

Riscați **închisoarea** în caz de zădărniciere a combaterii bolilor și în caz de omisiune de a declara informații despre contactul cu persoanele infectate.

Servicii medicale

Oricine are dreptul de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de servicii medicale și de recuperare.

Adulții pot beneficia de acces la policlinici și spitale publice atunci când fac dovada achitării unei cotizații lunare (utilizând cardul de sănătate), altfel trebuie să plătească pe loc serviciul medical.

Copiii au în mod gratuit acest drept. Pentru aceasta, ei trebuie să fie înscrși în evidența unui *medic de familie*, la fel ca adulții. Unele din serviciile medicale sunt asigurate chiar în interiorul școlilor și liceelor, în ambulatoriu sau cabinete medicale.

TELEFOANE UTILE Pentru copiii cu vârsta între 0 și 6 ani părinții pot obține sfaturi medicale inclusiv prin telefon, fără a se deplasa la spital sau policlinică. Se poate apela gratuit și non stop la serviciul **PEDITEL 1791** (în rețelele Vodafone, Orange și Telekom) sau ***1791** (în rețeaua Digi fix și mobil). Pentru județul Cluj se poate apela serviciul **ALOPEDI 0364.917** (tarif normal).

Tinerii pot merge cu încredere la medic. După împlinirea vârstei de 16 ani nu mai este nevoie de acordul părinților pentru intervenții medicale care țin de probleme sexuale sau reproductive.

Pacientul are dreptul ca personalul medical să păstreze *confidențialitatea* cu privire la starea sa, diagnosticul sau tratamentul aplicat. Trebuie să fie tratat în mod respectuos. Cât timp pacientul este în unitatea medicală, el nu poate fi filmat sau fotografiat fără acceptul său.

CORUPȚIE Când un medic pretinde bani ori produse pentru a efectua actul medical, el comite infracțiunea de **luare de mită** indiferent dacă primește sau nu ceea ce a solicitat. Aceeași infracțiune este dacă medicul primește orice fel de folos drept mulțumire sau recompensă după efectuarea actului medical. Când un pacient promite sau oferă vreun folos medicului, fie înainte, fie după îndeplinirea actului medical, comite infracțiunea de **dare de mită**. Pentru ambele persoane se va aplica pedeapsa închisorii. Corupția din spitale se poate reclama la numărul de telefon 0800.806.806.

Internetul oferă informații despre medicamente. Unele persoane chiar vând medicamente prin internet. Fiți precauți cu informațiile din mediul online! Țineți cont că un diagnostic poate fi pus doar de un medic și medicamentele le poate vinde numai un farmacist.

Copiii nu pot dona organe sau țesuturi. Un copil poate dona numai celule stem, atunci când primatele este o rudă până la gradul patru, dar cu consimțământul său în cazul în care are 10 ani împliniți, care trebuie dat în fața președintelui tribunalului și cu acordul părintelui. Prelevarea de organe, țesuturi și/sau celule de la minorul decedat se face numai cu consimțământul scris al unuia dintre membrii majori ai familiei sau al rudelor.

De multe ori este de ajutor psihologul din cadrul școlii sau cel din cabinetul privat. A nu se confunda *psihologul* cu *psihiatrul*: primul acordă consiliere și ajutor emoțional, suflătește; al doilea este un cadru medical care pune diagnostice și prescrie tratamente, ce sunt de cele mai multe ori medicamentoase.

Consum de alcool

Jumătate dintre adolescenți au consumat alcool cel puțin o dată. Unii beau din teribilism, alții să își facă curaj pentru a comite fapte imorale sau ilegale, iar alții de plăcere. Unii cred că astfel ajung să se simtă maturi, alții vor doar să se distreze.

Trebuie să știi că legea interzice servirea cu băuturi alcoolice a minorilor. Tot astfel, vor fi sancționați cu amendă minorii care consumă

băuturi alcoolice pe stradă, în piață, pe stadion, în parcuri, în gară și autogară, în mijloacele de transport în comun.

Efectele consumului de alcool sunt negative: creierul este afectat, procesul de învățare și performanța școlară scad, dezvoltarea tânărului este pusă în pericol. De asemenea, scade inhibiția specifică vârstei și predispune adolescentul la o viață sexuală necorespunzătoare care poate genera o sarcină nedorită sau contractarea unei boli cu transmitere sexuală. Cel mai periculos este să fie dependent de băuturi alcoolice (devine *alcoolic*). Trebuie să știi că există instituții speciale pentru dezalcoolizare și tratament specific.

Una dintre cauzele principale de deces al adolescenților sunt **accidentele de circulație** produse pe fondul consumului de alcool sau a altor substanțe numite psihoactive. Dacă ai consumat așa ceva, sub nicio formă să nu vă urcați pe scuter sau la volanul unui autoturism! Riscăți să comiteți un accident rutier, să distrugeți mijlocul de transport, să vă răniți voi înșivă ori să vătămați sau chiar să ucideți pe cineva. În România poliția face deseori controale în trafic: când la testul cu alcoolscopul valoarea este pozitivă, se dă amendă pe loc; când valoarea este peste 0,4 mg/litru alcool pur în aerul expirat, șoferul este condus la clinică pentru recoltare de mostre biologice și dacă se constată că are o îmbibație alcoolică de peste 0,8 g/l alcool pur în sânge, fapta constituie infracțiune sancționată cu închisoare între 1 și 5 ani sau amendă penală. La fel, pentru cei care conduc drogați.

DE REȚINUT În România limita legală a alcoolemiei la volan este ...ZERO LA MIE.

Evident, cel care nu deține permis și conduce mașina pe drumul public comite o infracțiune distinctă. Nu are importanță că a condus doar câțiva metri până a fost oprit de poliție sau că avea de rezolvat ceva urgent. Dacă mașina i-a fost încredințată de un adult care știa că nu are permis sau că a consumat alcool, acesta va fi sancționat și el cu închisoarea.

Consum de tutun

S-a constatat că majoritatea adulților care fumează s-au apucat de acest viciu în adolescență și că un sfert dintre adolescenți fumează în mod regulat sau ocazional. Curiozitatea sau anturajul îi convinge pe unii să se apuce de fumat, ca mai apoi să devină dependenți. Chestia cu „*Da, dar bunicul a fumat toată viața lui și a trăit până la 80 de ani*” nu mai ține: în ziua de azi oamenii fac mai puțin sport, consumă alimente ce conțin multe

E-uri și sunt mai stresați. Dacă la toate acestea se adăugă alcool și tutun,

avem ingredientele perfecte pentru o moarte prematură.

În țara noastră în fiecare oră mor patru români din cauza fumatului atât activ, cât și pasiv.

ȘTIAȚI CĂ...?! Narghileaua folosește deseori tot tutun, având însă aromă de fructe. O oră de fumat din narghilea (shisa) este echivalentă cu fumatul a 20 de țigări.

Ar fi bine să nu instigi pe alții să îți urmeze obiceiurile. Nu fuma în școală sau în zona ei, căci poți fi sancționat disciplinar de către conducerea școlii. În țara noastră există o lege care, la fel ca în multe țări occidentale, interzice fumatul în spații publice închise, iar sancțiunea este amenda între 100 și 500 lei sau cu efectuarea a 20 de ore de activități în folosul comunității, în cazul elevilor peste vârsta de 16 ani și studenților contravenienți.

Să știi că fumatul în perioada sarcinii poate avea drept efect aducerea pe lume a unui copil cu malformații. Legea interzice ca minorilor să li se vândă sau să li se distribuie gratuit produse din tutun.

Consum de pastile, etnobotanice, droguri

Pastilele sunt făcute să te însănătoșească și ele se prescriu de către medici. Ești la vârsta la care nu trebuie să te „îndopi” cu vitamine și proteine ca să-ți crească mușchii sau cu pastile ca să slăbești: sportul și hrana adecvată sunt suficiente în această perioadă în care nu e definitivat procesul de creștere. Să ai grijă: unele substanțe precum diazepamul sau morfina se vând doar cu prescripție medicală și nu pot fi folosite decât în scop terapeutic. Deținerea unor astfel de substanțe poate atrage aplicarea unei amenzi.

Etnobotanicele, cunoscute drept „legale” și procurate în trecut din „magazine de vise”, iar azi de la dealeri de pe stradă, sunt o formă de droguri sintetice alcătuite dintr-un amestec de ierburi și substanțe chimice. Consumul lor duce la efecte imediate: amețelă, halucinații, greață, leșin, înțepenirea corpului (efectul „zombi”). O intervenție medicală poate fi salvatoare numai dacă este imediată. Începând cu anul 2011 legea interzice nu doar vânzarea etnobotanicelor, ci și oferirea lor în mod gratuit altor persoane sau publicitatea cu privire la ele.

Din păcate, **drogurile** sunt consumate de peste 5% dintre adolescenții români. Există mai multe feluri de droguri: marijuana, cocaină, heroină, opiu, crack, ecstasy, LSD, amfetamină etc. Se găsesc sub mai multe feluri: sub formă de pastile, prafuri, țigară sau injectabile. Ele se vând de către dealeri care la început le oferă la prețuri mici sau chiar gratuit, ca apoi să crească prețul pe măsură ce consumatorul devine dependent.

INFRAȚIUNI În România nu este permisă deținerea drogurilor, chiar dacă este vorba de droguri „recreative” și chiar dacă sunt pentru consumul propriu – această faptă este infracțiune. De asemenea, sunt infracțiuni cultivarea, depozitarea, oferirea și vânzarea drogurilor.

Există droguri care produc efecte ireversibile asupra creierului chiar de la o singură utilizare. Efectele drogurilor sunt diverse: unele provoacă stări de beție, de veselie sau halucinogene; altele generează semi-pareză; altele generează boli cardiace ori pulmonare; altele, psihoze sau schizofrenii; unele produc stare de comă, iar administrate în anumite doze, generează moartea. Efectele unor droguri trec după câteva ore, ale altora, după câteva zile. Trebuie să știi că acest drum este, de regulă, fără întoarcere. Dependența nu trece de la sine, ci necesită tratament specializat. Caută îndrumare cât mai repede la părinți, profesori, medici, consilieri!

TEL-VERDE Poți obține sfaturi și sprijin cu privire la combaterea consumului de droguri de la specialiștii din cadrul Agenției Naționale Antidrog. Apelează cu încredere la numărul de telefon **0.800.870.070**.

Unii tineri consumă des marijuana (de regulă, în amestec cu tutunul) și hașiș (sub formă de rășină), obținute din planta de cânepă indiană denumită cannabis și cunoscută drept „iarbă”. Ea se consumă în țigară („joint”, „pai”, „băț”, „cui”) sau sub formă de prăjiturile. Provoacă o senzația de amețelă, de visare („high”). Consumul regulat de marijuana duce la pierderi de memorie, scăderea atenției, scăderea capacității de decizie. Combinată cu alte substanțe, provoacă afecțiuni cardiovasculare.

FAKE NEWS

„Consumul de cannabis nu provoacă dependență” – fals: deja în spitalele de psihiatrie s-au înregistrat primele cazuri cu persoane dependente psihic de marijuana.

„Cannabisul are efecte terapeutice” – fals: ceea ce se vinde pe piața neagră conține peste 10% THC, o substanță psihoactivă, care nu are nicio legătură cu CBD, substanță care se pare că ar avea efecte terapeutice și care se găsește în unele produse ce se vând la farmacie, dar și acelea numai cu prescripție medicală.

Mediu și nutriție

Dreptul la sănătate implică și dreptul la un mediu înconjurător sănătos, precum și dreptul la o nutriție adecvată. Diverse boli, de la cancer la obezitate și boli de inimă, sunt deja întâlnite la copii.

BOLI LA COPII În țara noastră se nasc anual peste 1.400 de copii cu malformații la inimă și mai puțin de jumătate ajung să fie tratați; dacă ajung să fie operați, nouă din zece copii supraviețuiesc. Sunt câteva sute de cazuri de persoane, printre care și copii, identificate cu boala Lyme cauzate de mușcătura de căpușă. Unul din 10.000 copii este depistat cu o formă de cancer; 80% sunt vindecabili. Un sfert dintre copii sunt predispuși la tulburări de dezvoltare, de atenție sau din spectrul autist (avem 30.000 copii bolnavi de autism). 2.500 de copii au diabet și sunt dependenți de insulină. 2.000 de copii sunt diagnosticați cu artrită idiopatică juvenilă, boală care nu se vindecă niciodată. Peste 10% din copiii în vârstă de 8 ani sunt supraponderali.

România are toate formele de relief: mare, munte, dealuri și câmpii. Avem râuri, lacuri și un fluviu, precum și a doua deltă ca mărime din Europa. Natura ne susține și noi trebuie să o protejăm. Ea ne asigură sănătatea, resursele sau locul de relaxare.

Exploatarea rațională a lemnului, a apei, recuperarea materialelor reciclabile, sortarea gunoiului (selecția distinctă a gunoiului menajer de sticlă, hârtie și plastic) sunt semne ale civilizației. Aruncarea gumei de mestecat pe stradă, a cojilor de semințe pe jos la manifestările sportive sau în parc, a ambalajelor pe geamul de la mașină sau a țișării pe trotuar nu constituie doar niște contravenții, adică fapte pentru care poți fi sancționat cu amendă, ci sunt dovada unor carențe în educație.

ȘTIAȚI CĂ...?! Gunoii trebuie selecționați în containere (pubele, igloo) de culori diferite: GALBEN pentru deșeurile de ambalaje din plastic și metal; VERDE pentru deșeurile de ambalaje din sticlă; ALBASTRU pentru deșeurile de ambalaje din hârtie și carton; NEGRU/GRI pentru deșeurile reziduale (menajere); MARO pentru deșeurile biodegradabile. În afara acestora, separat mai trebuie colectate și deșeurile periculoase (vopsele, pesticide, medicamente expirate, uleiuri, acizi etc), dar și cele voluminoase. Pentru aceste tipuri de deșeurile sunt organizate campanii regulate de colectare. Totodată, deșeurile electronice trebuie predate centrelor specializate.

Pentru a avea o viață sănătoasă se impune să facem sport minimum 30 minute pe zi (nu trebuie ignorate exercițiile de tip *yoga*, *qigong* sau *tai chi*), să reducem cât putem zahărul și sarea din alimentația noastră, să renunțăm la dulciuri pentru a consuma în special fructe, legume și cereale și să bem zilnic cel puțin doi litri de apă plată. Nerespectarea regulilor de igienă și de nutriție, nevaccinarea la timp sau existența unor afecțiuni în familie sunt cauze sau condiții care favorizează apariția bolilor. De asemenea, cercetătorii au stabilit că atitudinea negativă, gândurile pesimiste sau emoțiile distructive fac rău și, în timp, acestea vor afecta corpul fizic. Învățați să vă depărtați de tot ce v-ar putea produce o stare de rău fizic și să vă detașați de orice v-ar putea produce o stare de rău psihic.

Protecția consumatorului

După ce achiziționezi un bun din comerț, este posibil ca într-un termen de doi ani de la livrare să constăți că **nu este conform** cu produsul pe care ai dorit să îl cumperi. Atunci trebuie să informezi vânzătorul în două luni de la constatarea lipsei de conformitate și ai următoarele posibilități:

- îl duci înapoi și ceri repararea sau înlocuirea lui (care trebuie să se producă în termen de maxim 15 zile fără a mai plăti ceva în plus);
- dacă acestea nu sunt posibile, poți cere înapoierea unei părți din prețul plătit ori poți să restitui bunul și să primești înapoi tot prețul;
- dacă înlocuirea nu e posibilă, trebuie să primești înapoi banii plătiți.

Orice produs are o durată medie de utilizare și un termen de garanție stabilit de vânzător. Dacă în acest termen **produsul se defectează** deși l-ai utilizat potrivit instrucțiunilor primite, ți se va asigura repararea sau înlocuirea sa. Astfel, în practică, produsele electrice sau electronice au un termen de garanție cuprins între 6 luni și 3 ani, iar în cadrul acestuia produsul stricat ți se va repara gratuit, dar la *service*-urile autorizate de producător.

Când produsele indicate mai sus le-ai cumpărat folosind internetul, tranzacția trebuie confirmată prin e-mail sau în contul tău deschis pe site-ul furnizorului. Produsele trebuie furnizate în maximum 30 zile sau în termenul propus de vânzător. Poți să comunici furnizorului în termen de 14 zile că te-ai **răzgândit**, fără nicio explicație, iar în termen de alte 14 zile să returnezi produsele, urmând a ți se restitui suma de bani plătită.

În cazul în care cumperi un produs alimentar și nu ai observat că are termenul de valabilitate **expirat**, poți cere înlocuirea de îndată a produsului sau returnarea prețului plătit.

INFRAȚIUNI Sunt sancționați cu închisoare cei care infectează apa, falsifică băuturi sau alimente. La fel, cei care vând produse cu termenul de valabilitate expirat, dacă sunt vătămătoare sănătății oamenilor.

Atunci când nu ți se respectă toate aceste drepturi sau pentru orice nereguli în legătură cu produsele sau serviciile de pe piață poți sesiza *Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor* care va sancționa agentul economic, mergând de la amendă până la închiderea unității.

TELEFONUL CONSUMATORULUI: 021.9551 este o linie telefonică cu tarif normal, la care consumatorii pot suna pentru a primi informații referitoare la modalitatea în care pot face sesizări sau reclamații cu privire la produsele și serviciile ce le sunt puse la dispoziție.

Este posibil să ai probleme cu un lucru cumpărat dintr-un stat membru al U.E. Dacă în certificatul de garanție se menționează că beneficiază de o **garanție europeană**, atunci consumatorul o poate solicita în oricare dintre aceste state, inclusiv România. Dacă certificatul de garanție nu prevede acest fapt, atunci nu se poate solicita aplicarea garanției decât în țara din care s-a achiziționat produsul. Toate informațiile necesare le poți obține de la *Centrul European al Consumatorilor România*: www.eccromania.ro.

PE SCURT

1. Alcoolul și tutunul dăunează sănătății. Acestea nu pot fi vândute minorilor.
2. În România este interzis să vinzi, să cumperi sau să ai droguri asupra ta, în geantă, mașină sau în casă.
3. Alimentația adecvată și protecția mediului înconjurător sunt esențiale pentru sănătate.

TEST GRILĂ

I. De la copilul decedat se pot preleva organe:

a. Dacă există consimțământul scris al părinților;

b. Doar în scop științific;

c. Numai dacă există acordul scris al copilului de 14 ani împliniți, dat în timpul vieții.

2. Minorul de 16 ani poate solicita o intervenție medicală care ține de probleme sexuale:

- a. Numai cu acordul ambilor părinților;
- b. Fără acordul părinților;
- c. Chiar și cu acordul unui părinte.

3. Într-un magazin, vânzarea alcoolului către minor:

- a. Este permisă numai dacă este de față cel puțin un părinte;
- b. Este ilegală;
- c. Posibilă dacă produsul cumpărat este bere, iar cantitatea nu depășește 0,5 l.

4. Dacă este prinsă fumând în spațiu public închis, persoana:

- a. Va lua bătaie la palme cu liniarul;
- b. Va face 30 de flotări la cererea polițistului;
- c. Va primi o amendă între 100 și 500 lei.

5. Un autoturism poate fi condus de un copil:

- a. Pe strada principală dintr-o comună dacă are 14 ani împliniți;
- b. Pe drumul public, numai dacă este însoțit de un adult ce posedă permis de conducere;
- c. Dacă este un drum închis circulației mașinilor și pietonilor.

6. Șoferul care a consumat alcool și circulă cu mașina pe drumul public, comite o ilegalitate:

- a. Numai dacă alcoolemia în aerul expirat depășește valoarea de 0,4;
- b. Numai dacă alcoolemia în sânge depășește valoarea de 0,8;
- c. Indiferent de valoarea alcoolemiei.

7. Dacă la testul cu alcoolscopul un șofer iese pozitiv:

- a. Va primi o amendă de la poliție dacă valoarea este sub 0,4;
- b. Va fi condus acasă de echipajul de poliție;
- c. Va fi arestat pe loc.

8. Cel care nu are permis de conducere:

- a. Poate conduce o mașină pe un teren agricol;
- b. Nu are voie să conducă niciun vehicul;
- c. Poate conduce o mașină pe drumul public dacă este o situație urgentă.

9. Cel care conduce pe drumul public un autoturism și nu are permis:

- a. Va fi sancționat numai dacă viteza în localitate a fost peste 50 km/h;
- b. Va fi sancționat chiar dacă a condus doar 5 metri;
- c. Nu va fi sancționat dacă recunoaște fapta și nu are antecedente de acest fel.

10. Dacă autoturismul a fost încredințat de un adult unui minor care a condus pe drumul public:

- a. Răspunde doar minorul;
- b. Răspunde și adultul, dar cu jumătate din pedeapsă;
- c. Adultul va fi sancționat cu închisoarea.

11. Câte grame de cannabis ai voie să deții asupra ta în mod legal la un festival de muzică?

- a. Maxim un joint;
- b. Cel mult trei grame;
- c. Nici măcar un gram.

12. Drogurile sunt de risc și de mare risc în funcție de:

- a. Riscul de a fi prins de poliție;
- b. Riscul de a fi sancționat de către judecător;
- c. Potențialul lor de a crea dependență.

13. Ecstasy, cocaina și heroina sunt:

- a. Droguri de risc;
- b. Drog de mare risc;
- c. Droguri premise pentru consum doar cu rețetă de la medic.

14. Oferirea de droguri altora:

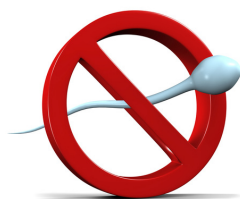
- a. Este un act de binefacere;
- b. Este legală dacă nu s-au primit în schimb bani;
- c. Este considerată trafic de droguri.

CAPITOLUL VII

Viața intimă și de familie

În acest capitol vei afla:

- în ce condiții sunt interzise anumite relații intime;
- cum sunt protejați minorii de abuzurile sexuale;
- ce este violul, agresiunea sexuală, racolarea sexuală, corupția sexuală;
- cum este pedepsit traficul de persoane și proxenetismul.

Sex și contracepție

În domeniul vieții intime, oamenii trebuie să fie responsabili, la fel ca în orice alt domeniu al vieții. Relațiile sexuale pot fi întreținute doar din momentul în care persoanele sunt complet dezvoltate fizic și psihic, căci apropierea intimă dintre două persoane poate cauza emoții puternice, dar și consecințe sociale ori chiar juridice. Relația sexuală poate avea loc numai cu acordul partenerilor implicați și fără încălcarea legii. Vârsta prea mică a copilului implicat într-o astfel de relație va atrage sancționarea partenerului indiferent că acesta este major sau, la rândul lui, minor.

ACTUL SEXUAL CU UN MINOR Este infracțiune întreținerea de relații sexuale cu un minor sub 16 ani care și-a dat consimțământul pentru aceasta.

Chiar dacă copiii care au împlinit 16 ani își dau acordul, anumitor persoane adulte le este interzis cu desăvârșire să întrețină relații sexuale cu ei: este vorba de rude (părinți, bunici, frați, unchi și nepoți de la frate) sau de cei care îi îngrijesc, păzesc, ocrotesc, educă sau îi au în tratament (cum ar fi doctori, profesori, instructori sportivi, preoți, îngrijitori, paznici).

JUSTIȚIA A DECIS În luna iunie 2015 un antrenor de handbal de la un club bucureștean a fost arestat sub acuzația că, în timpul cantonamentelor, a întreținut relații sexuale cu șapte fete având vârste între 11 și 14 ani. După un proces penal care a durat doi ani, în luna martie 2017 antrenorul a fost condamnat definitiv la pedeapsa de 19 ani închisoare, i s-a interzis dreptul de a mai profesa ca antrenor și fost obligat să plătească victimelor suma totală de 42.000 euro și 59.000 lei.

În ziua de azi, contracepția (împiedicarea unei sarcini nedorite) nu mai este un subiect tabu. Trebuie să știi că există diverse metode de a împiedica o sarcină, fiecare cu avantaje și dezavantaje, cu beneficii și riscuri: abinența, pastilele contraceptive, sterilet, diafragmă, prezervativ, injecție, retragerea. Cele mai adecvate sfaturi în alegerea unei metode contraceptive pot fi obținute de la medicul de familie, medicul specialist ginecolog sau specialiștii în *planificare familială*.

PLATFORMĂ DE EDUCAȚIE Informații despre prevenirea sarcinilor nedorite, a bolilor cu transmitere sexuală și chiar a comportamentelor agresive, deviante, dintre parteneri puteți găsi în platforma „Sexul vs. Barză”: www.sexulvsbarza.ro.

Boli venerice

Relațiile sexuale neprotejate pot avea ca rezultat nu doar o sarcină nedorită, dar și transmiterea unor infecții (boli venerice sau BTS – boli cu transmitere sexuală). Relațiile cu mai mulți parteneri, dar și nefolosirea prezervativului prezintă risc de infectare cu *sifilis* (afectează organe vitale și, în final, poate duce la deces), *gonoree* (duce la inflamarea testiculelor), *Chlamydia* (la femei poate produce infertilitate) sau *virusul HPV* (duce la apariția cancerului de col uterin și, nedepistat la timp, este fatal).

Unele infecții sunt latente, altele se manifestă prin secreții, erupții, mâncărimi, arsuri, dureri. E posibil ca unul dintre parteneri să nu aibă niciun simptom, dar să aibă infecția. Când apar semne trebuie să consultați un medic de familie, un specialist dermato-venerolog sau un ginecolog. E obligatoriu să anunțați partenerul să își facă și el un control. Rușinea este ultimul lucru la care trebuie să vă gândiți. Apelați grabnic la un medic!

Un mare pericol îl constituie dobândirea *virusului HIV* care, în câțiva ani de la infectare, duce la declanșarea bolii SIDA și, mai târziu, la deces. În România peste 12.000 de persoane suferă de SIDA și aproape 1.000 de cazuri noi sunt depistate anual, majoritatea fiind în rândul tinerilor. Infecția se poate produce prin orice contact neprotejat, normal, anal și chiar oral.

CAZURI REALE În anul 2014 un tânăr dintr-un oraș din sudul țării, în vârstă de 24 de ani, a decedat. Date fiind regulile ce privesc confidențialitatea medicală, de abia la autopsie s-a descoperit că el suferise de SIDA în urma infectării într-un spital, la vârsta de trei ani. După această veste, fostele lui parteneri și-au făcut analizele, iar cel puțin două au fost depistate cu HIV. La rândul lor, acestea avuseseră alți parteneri. În total peste 40 de persoane s-au dus la spital să li se recolteze probe pentru analize. În același an, într-un oraș de pe litoral s-a descoperit un tânăr care a infectat în mod deliberat câteva zeci de elevi de clasa a XII-a de același sex, după ce a aflat că este purtător de HIV. El a fost condamnat penal pentru răspândirea deliberată a virusului.

INFRAȚIUNI Transmiterea intenționată de boli venerice prin act sexual sau a SIDA prin orice mijloace este sancționată cu închisoarea.

Viol și agresiuni sexuale

Relațiile intime pot avea loc doar cu acceptul partenerilor implicați. Sexul în public este interzis. Nu sunt permise atingerile sau gesturile intime împotriva voinței partenerului.

ȘTIATI CĂ...?! Începând cu luna iulie 2021, comite infracțiune cel care nu anunță imediat Poliția sau Parchetul atunci când vede, aude sau află că: un minor a fost abuzat sexual, că un minor a fost folosit pentru cerșetorie, că cineva s-a autosatisfăcut în fața unui minor cu vârsta de sub 14 ani, că i-a trimis un mesaj text unui minor sub 14 ani pentru a-l invita să vizualizeze un film pornografic sau a invitat la el un minor sub 16 ani pentru a întreține relații intime.

Orice formă de abuz sexual produce frică și neîncredere. De rușine, victima ajunge să nege ce i s-a întâmplat. În unele cazuri victima rămâne cu traume psihice profunde. Sunt situații care au dus la sinuciderea victimei. În anumite localități și regiuni din România agresiunile sexuale sunt privite ca fiind ceva normal, ca drept al celui mai tare din familie sau cu autoritate mai mare în comunitate – acest mod de gândire este profund greșit. Trebuie să știți că agresiunile sexuale nu sunt acceptabile nici în cadrul familiei: soț asupra celui alt soț, părinte asupra copilului, copil asupra părintelui.

Întreținerea de relații intime împotriva voinței partenerului este cel mai grav abuz privind viața sexuală. El cunoaște două forme: *viol* (când are loc penetrarea) și *agresiune sexuală* (fără penetrare: atingeri, mângâieri, frecări).

Violul este un fel de armă, atât fizică, cât și psihică. El răspândește teama și umilește nu doar victima, ci și familia acesteia. Victima este deseori stigmatizată, pe când agresorul este uneori văzut drept un fel de erou printre prietenii săi. În timp, victima poate ajunge să dezvolte o repulsie față de sexul opus ori poate ajunge să nu îi mai pese de corpul său și chiar se poate deda la acte de prostituție. De cele mai multe ori agresorul este o persoană violentă, cu probleme psihice sau care a mai comis astfel de fapte în trecut.

INFRACTIUNEA DE VIOL *Cât timp a fost comis fără acord, se pedepsește cu până la 10 ani închisoare orice raport sexual firesc, act sexual oral, act sexual anal, precum și orice act de penetrare vaginală sau anală. Atenție: este la fel de grav dacă pentru penetrare s-au folosit părți ale corpului sau diverse obiecte! Când victima este minoră, o rudă sau soț, ori dacă mai mulți autori au acționat împreună, pedeapsa urcă până la 12 ani închisoare.*

În ultimii ani a crescut numărul de cazuri cu fete și chiar băieți violați de cei din jurul lor: prieteni, cunoștințe, iubiți. Mulți încearcă să aplice ceea ce văd în filme pornografice. În 80% din cazuri victima cunoaște agresorul. S-au înregistrat chiar și cazuri de părinți care își violează proprii copii sau concubini care violează copiii partenerilor, mai ales pe fondul consumului de alcool sau droguri. Nu puține sunt situațiile în care fetele minore au rămas însărcinate. Există și cazuri de fete care, pentru a se răzbuna, au pus la cale violarea unor prietene, motiv pentru care au fost pedepsite ca fiind complici la viol.

JUSTIȚIA A DECIS *În noiembrie 2014, într-o localitate din estul țării, șapte tineri cu vârste cuprinse între 18 și 27 de ani au sechestrat și violat pe câmp, timp de mai multe ore, o fată de 18 ani, până când a rămas inconștientă. Pe parcursul investigațiilor, ei au fost arestați. La finalul procesului care a durat un an de zile, pedepsele stabilite de judecători au fost următoarele: 10 ani închisoare pentru cel care s-a oferit să conducă fata cu mașina și care, după ce a oprit pe câmp, a avut ideea chemării celorlalți prieteni să comită fapta; câte 8 ani închisoare pentru alți trei infractori care nu au recunoscut comiterea faptei; câte 6 ani închisoare pentru ultimii trei care au recunoscut fapta. Împreună, ei au fost obligați să plătească victimei suma de 70.000 lei reprezentând daune morale pentru suferința și rușinea îndurate.*

Prudența în relațiile cu anumite persoane sau față de locurile frecventate poate înlătura condițiile care favorizează comiterea violurilor. Dacă totuși fapta are loc, victima nu trebuie să aibă niciun fel de simpatie sau compasiune față de agresor. Trebuie să înțelegi că **nu victima este cea vinovată pentru viol!** Nu are importanță că autorul este prietenul, iubitul, o rudă sau un străin, ci orice agresor trebuie să răspundă pentru fapta sa. Violul este considerat o faptă atât de gravă încât este sancționat chiar dacă intervine între soți sau concubini.

REȚINEȚI *NU înseamnă NU!*

Fără a face duș, victima trebuie să meargă rapid la medic pentru a obține un *certificat medico-legal*. În acest document se menționează urmele faptei constatate pe sau în corpul victimei și el va fi folosit ca probă în proces.

REȚEAUA NAȚIONALĂ DE MEDICINĂ LEGALĂ Aceasta este alcătuită din 53 unități medico-legale, după cum urmează: Institutul Național de Medicină Legală „Mina Minovici” București; 5 Institute de Medicină Legală în Iași, Cluj-Napoca, Craiova, Targu-Mureș, Timișoara; 36 Servicii de Medicină Legală Județene în fiecare municipiu reședință de județ (cu excepția celor din centrele universitare în care funcționează institutele arătate mai sus); 11 cabinete medico-legale subordonate Serviciilor Județene respective, situate în Lugoj, Câmpulung-Argeș, Comănești, Făgăraș, Petroșani, Sighetul Marmăției, Mediaș, Câmpulung Moldovenesc, Rădăuți, Bârlad, Onești.

Victima unei infracțiuni de viol trebuie să anunțe imediat organele de poliție unde să depună o plângere. Nu are importanță că victima are sau nu dovezi! Cât timp fapta reclamată chiar s-a petrecut în realitate, organele de poliție au obligația să facă cercetări și să caute probe cu privire la cele întâmplate. Victima are dreptul de a fi audiată de o persoană de același sex.

În niciun caz victimei nu trebuie să îi fie rușine pentru ce i s-a întâmplat. Nici nu trebuie să îi fie teamă de agresor, căci acesta va fi prins și, probabil, arestat de către organele legii.

Agresiunile sexuale constau în atingeri sau gesturi intime care nu presupun penetrarea și care sunt comise împotriva voinței partenerului – de exemplu, când victima este atinsă în fugă, imobilizată sau adormită pentru a suporta asemenea acte. În ultimii ani judecătorii au considerat că atingerea sânilor sau feselor unei persoane prin surprindere, ori înconjurarea victimei și forțarea ei să suporte mângâieri în zona intimă, îmbrăcată fiind, constituie infracțiunea de agresiune sexuală.

DE REȚINUT Pentru **agresiuni sexuale** autorul va fi sancționat penal, dar numai dacă victima face plângere la poliție în cel mult trei luni. Fapta este și mai gravă dacă autorul este rudă, profesor sau medic al victimei, dacă victima este minoră, dacă ea a fost folosită pentru a apărea în materiale pornografice, dacă este lovită sau dacă au acționat mai mulți autori împreună.

CAZ REAL O mamă în vârstă de 40 de ani din Argeș și-a abuzat sexual fetele de 12 și 16 ani, în fața camerei web: pentru 2.000 de dolari trimitea înregistrări șocante cetățenilor străini. Doi ani au durat ororile, până când, în luna septembrie 2017, procurorii norvegieni au alertat autoritățile române.

AJUTOR CALIFICAT Dacă ai fost victima unei agresiuni sexuale sau fizice poți intra în legătură cu un **avocat, în mod gratuit**, prin intermediul Rețelei Pro Bono pentru Drepturile Omului gestionate de asociația ACTEDO: www.actedo.org

Corupere sexuală și racolare

Minorii sunt ocrotiți în mod special. Se consideră că unele aspecte ale vieții intime trebuie încă ținute departe de ei pentru a nu le tulbura dezvoltarea.

Dezvăluirea lor sau, în anumite condiții, simpla invitare a lor de a participa sau viziona asemenea acte, constituie fie infracțiunea de corupere sexuală, fie cea de racolare sexuală. Astfel:

a. pentru minorii cu vârsta sub 14 ani, este interzisă:

- comiterea unor acte sexuale în prezența lor;
- obligarea lor să participe, să asiste sau să suporte acte intime care nu presupun penetrarea;
- să asiste la acte exhibiționiste sau să vizioneze orice fel de materiale pornografice;
- să li se propună sau să li se trimită mesaje pentru a se întâlni în vederea unor asemenea acte.

b. pentru minorii cu vârsta de 14-18 ani, este interzisă obligarea lor să participe, să asiste sau să suporte acte intime care nu presupun penetrarea, atunci când autorul este un membru de familie, profesor, instructor sportiv, preot, doctor, paznic.

c. pentru minorii sub 16 ani, este interzis să li se propună de către un major să se întâlnească pentru a întreține relații sexuale cu penetrare ori pentru a produce sau viziona materiale pornografice cu minori.

Sunt unele persoane care au comportamente ce țin de viața intimă care pot deranja pe cei din jur. Rețineți că tulburarea ordinii și liniștii publice prin proferarea de cuvinte vulgare sau comiterea de gesturi obscene duce la amendarea de către poliție. De asemenea, sexul în public este interzis – fapta constituie infracțiunea de ultraj contra bunurilor moravuri. Când fapta privește un animal ea se numește *zoofilie*, iar autorul riscă închisoare de la 2 la 7 ani.

TULBURĂRI PSIHICE în legătură cu viața sexuală

- *pedofilia* – preferință sexuală a persoanelor cu vârsta peste 16 ani pentru copii mai mici de 13 ani; *gerontofilia* – preferință sexuală pentru bătrâni; *zoofilia* – pentru animale, *pygmalionism* – pentru partener obiect (statuie); *necrofilia* – pentru cadavre;
- *exhibiționism* – excitație produsă prin expunerea organelor genitale în public; *fetișism* – prin manipularea unor obiecte; *voyeurism* – prin contemplarea scenelor sexuale; *sadism* – prin chinuirea partenerului; *masochism* – prin provocarea suferinței de către partener; *frotteurism* – prin frecarea de persoane străine în locuri publice.

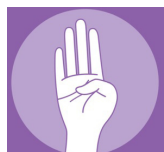
Prescripția răspunderii

Dacă trece un anumit timp de la comiterea faptei și organele legii nu au aflat de aceasta sau, dacă au aflat, totuși nu au putut finaliza procesul, atunci autorul nu mai poate fi tras la răspundere chiar dacă este prins și deferit justiției. Intervalul de timp în care trebuie sancționat cel vinovat se numește *termen de prescripție* și el diferă pentru fiecare infracțiune.

Acest termen se calculează de la data săvârșirii faptei.

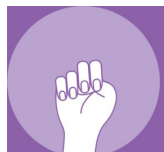
ȘTIAȚI CĂ...?! Omorul, violul, agresiunea sexuală, actul sexual cu un minor, proxenetismul și traficul de persoane și de minori sunt infracțiuni care nu se prescriu. Aceasta înseamnă că ele pot fi reclamate oricând, indiferent cât timp a trecut de la data comiterii faptei.

În cazul abuzurilor sexuale (altele decât violul, agresiunea sexuală, actul sexual cu un minor) termenul de prescripție se calculează *de la data când victima devine majoră*, tocmai pentru că se consideră că în timpul minoratului victimei îi lipsește curajul de a anunța autoritățile. Așadar, este de reținut că ea are posibilitatea să depună plângerea și după ce împlinește vârsta de 18 ani chiar dacă a trecut mai mult timp de la data abuzului.

Prostituție și traficare

Cel/cea care practică prostituția nu poate fi pedepsit/-ă de judecător, dar dacă își atrage clienții din locuri publice atunci va primi o amendă de la polițist. La fel, vor fi amendați de poliție părinții minorului sub 16 ani care practică prostituția.

TERMINOLOGIE Prin **practicarea prostituției** se înțelege întreținerea de acte sexuale cu diferite persoane în scopul obținerii de bani sau bunuri, pentru sine sau pentru altul.

Persoana care convinge o alta sau o ajută să practice prostituția se numește **proxenet**, iar acesta comite o infracțiune. Dacă persoana convinsă sau ajutată este un minor care a fost lovit sau amenințat pentru a se prostitua, pedeapsa pentru autor va fi de până la 15 ani închisoare.

Uneori sunt indivizi care caută sau răpesc persoane pe care le adăpostesc, le transportă sau le duc altora în scopul de a fi folosite drept sclavi sexuali: fie pentru prostituție, fie pentru cerșetorie, fie pentru realizarea de materiale pornografice. Ei se numesc **traficanti de persoane**. Aceste fapte sunt interzise de lege întotdeauna când sunt comise față de minori. Când victima minoră este păcălită, lovită sau amenințată să accepte toate acestea, ori dacă autorul este o persoană din familie sau un profesor ori un funcționar public, fapta este pedepsită cu până la 12 ani închisoare. Dacă victimele sunt majore, atunci sunt pedepsite numai dacă actele de mai sus sunt comise prin constrângere sau păcălire, pedeapsa fiind închisoare de până la 10 ani. Trebuie notat că autorul va fi pedepsit chiar dacă victima își dă acordul pentru acele activități.

GEST SALVATOR Există un gest internațional pentru a cere ajutor: se arată către posibilul salvator palma deschisă cu degetul mare pliat în podul palmei peste care se închid rapid celelalte patru degete.

În acest domeniu infractorii au găsit o metodă specială de înșelăciune. Astfel, prin metoda „**Loverboy**” individul intră în contact cu victima, îi satisface acesteia unele capricii și, în timp, o determină să se îndrăgostească de el și să facă orice pentru acesta. Unii dintre escroci le conving pe fete să le cumpere cadouri scumpe, ori să le zică contul bancar și codul cardului, ori să le dea bani sau bijuterii pe care să le investească, ori să le împrumute telefonul sau laptopul, după care dispar. Alții se leagă de fete care provin din medii defavorizate cărora le spun că au nevoie de bani și că numai ele i-ar putea ajuta într-un singur mod: culcându-se cu alți bărbați, contra cost, o perioadă de timp. O astfel de tânăra ajunge cu voia ei, nu prin constrângere, să fie exploatată sexual de o adevărată rețea de traficanți de carne vie, în care unul se ocupă de recrutarea fetelor sărace, altul de cazarea lor și transportul la clienți, altul de colectarea și împărțirea banilor.

JUSTIȚIA A DECIS În aprilie 2014 s-a pronunțat hotărârea definitivă cu privire la doi tineri din sudul țării. Ei au fost condamnați la câte cinci ani, respectiv șase ani închisoare, pentru proxenetism și trafic de persoane, fiind găsiți vinovați de faptul că, folosind metoda „prin îndrăgostire”, au convins zeci de tinere, multe dintre ele minore, să se prostitueze în bordurile din Europa. Astfel, ei nu au mai apelat la recrutarea prin violențe fizice sau prin răpire, ci au folosit această metodă mai personală, reușind să le mențină pe victime într-o totală dependență emoțională și afectivă față de ei.

Concubinaj, logodnă, căsătorie

Două persoane pot decide să ducă o viață de familie întocmai ca doi soți, trăind și gospodărint împreună, fără a se căsători – în limbaj uzual ei se numesc **concubini**. Legea nu impune vreun fel de restricții pentru o astfel de uniune, dar nici nu acordă vreun drept deosebit celor doi parteneri – în viitor, acest lucru se va întâmpla dacă se va aproba *legea parteneriatului civil*.

DE REȚINUT Pentru a ocroti copilul, legea stabilește că nu există nicio diferență între copilul născut dintr-o relație de concubinaj și un copil născut dintr-o căsătorie.

În România se poate *căsători* doar un bărbat cu o femeie. Celebrarea are loc în fața ofițerului de stare civilă de la Primărie și în prezența a doi martori. Acum, cei doi devin **soți**. Ofițerul de stare civilă înmânează proaspeților căsătoriți **certificatul de căsătorie**.

Cu acest prilej soții trebuie să opteze cu privire la **regimul matrimonial**, adică să stabilească ce se întâmplă cu lucrurile pe care ei le dobândesc în timpul căsniciei. Sunt trei astfel de posibilități: dacă soții aleg **regimul comunității de bunuri**, aceasta înseamnă că toate lucrurile pe care le vor dobândi ulterior vor fi ale amândurora; dacă aleg **regimul separației de bunuri**, atunci lucrurile dobândite de fiecare soț rămân

doar ale sale; dacă aleg *regimul comunității convenționale*, atunci urmează ca soții să stabilească de fiecare dată care lucruri rămân proprii și care vor fi comune.

Căsătoria între persoane de *același sex* nu poate fi oficiată în România. Nici căsătoriile dintre aceste persoane încheiate în străinătate nu sunt recunoscute la noi.

INFRAȚIUNE Căsătoria unei persoane deja căsătorită cu o altă persoană se numește **bigamie** și se pedepsește penal.

Numai cei care au împlinit *18 ani* se pot căsători și doar dacă își dau acordul ei înșiși pentru aceasta. Nu se cere acordul părinților, astfel că *pețitul* este doar un obicei străvechi. Totuși, pentru motive temeinice și numai dacă există un aviz medical, se poate căsători minorul de 16 ani care are încuviințarea ambilor părinți – de exemplu, partenera este însărcinată sau partenerul pleacă în armată pe o durată mai lungă; din momentul celebrării căsătoriei, acesta va avea toate drepturile adulților și nu va mai fi considerat „minor”. Uneori, minorii de 16 ani împliniți, necăsătoriți, cer acordul instanței pentru a dobândi capacitatea de exercițiu deplină – această *emancipare* poate avea loc numai pentru motive temeinice.

Legea arată că rudele nu se pot căsători și nici întreține relații intime între ele. S-a demonstrat științific că „amestecul sângelui” între rudele apropiate poate duce la apariția unor copii cu afecțiuni majore fizice sau psihice.

INTERDICȚII Legea nu permite să se căsătorească între ele rudele până la gradul patru inclusiv – adică copiii cu părinții, frații între ei, nepoții cu unchi și bunicii, verișorii între ei (aceștia din urmă se pot căsători doar pentru motive temeinice și cu autorizarea instanței).

INFRAȚIUNE Relațiile intime cu acord care au loc între rude în linie directă sau care au loc între frați și surori constituie infracțiunea de **incest** și se sancționează penal. Fără acord, este **viol**.

În anumite comunități copiii sunt căsătoriți forțat, fata este răpită, cumpărată ori mirii au vârsta mai mică decât minimul impus de legislație – trebuie să știți că aceste căsătorii nu sunt legale.

Atunci când viitorii soți își promit că vor încheia căsătoria, înțelegerea lor poartă numele de *logodnă*. În unele comunități, mai ales cele rurale, logodna se celebrează la biserică, distinct de cununie, pentru a se aduce la cunoștința concitadinilor dorința celor doi și a invita pe cei care cunosc că sunt impedimente la căsătorie să le spună.

După încheierea căsătoriei la ofițerul de stare civilă, potrivit religiei, unii soți se deplasează la biserică pentru a se încheia *cununia religioasă*. Celebrarea cununiei religioase nu poate avea loc decât dacă mirii au certificat de căsătorie. E de reținut însă că, din punct de vedere legal, cununia religioasă nu este obligatorie: este suficientă *căsătoria civilă* ca cei doi să fie considerați soț și soție.

Naștere și avort

Decizia de a avea un copil este una de maximă responsabilitate. Femeia trebuie să fie pregătită fizic și psihic pentru nașterea și creșterea unui copil, dar și să fie susținută de tatăl copilului și, eventual, de bunicii.

Deși uneori ele însele sunt copii, totuși unele fete aleg să fie mame. De regulă, ele nu au venituri și nici partener de viață care să le ajute la creșterea copilului. Ele părăsesc școala și uneori își pierd susținerea din partea propriei familii.

STATISTICI 10% dintre româncele care nasc sunt minore. În Uniunea Europeană ne situăm pe al doilea loc la numărul de fete sub 15 ani care devin mame. În anul 2019, au fost înregistrate 16.639 de sarcini în rândul adolescentelor, iar numărul întreruperilor de sarcină în cazul fetelor între 15 și 19 ani a fost de 4.290. În anul 2020, în România, peste 16.500 de adolescente au devenit mame, dintre care un număr de 700 aveau vârsta între 10 și 15 ani.

Este de subliniat importanța primei copilării pentru evoluția individului și, în special, a primilor trei ani în care se realizează structurile de bază ale dezvoltării psihologice. Primii educatori ai copiilor sunt părinții. De aceea, ei trebuie să aibă un bagaj bogat cu informații pertinente din diverse domenii precum: sănătate, nutriție, creșterea și dezvoltarea intelectuală și emoțională a copilului, socializarea copilului.

În mod normal, nașterea are loc în condiții adecvate, adică în unități sanitare și/sau în prezența personalului sanitar autorizat.

INFRAȚIUNI Se pedepsește **vătămarea fătului** în timpul nașterii de către mamă sau de orice persoană, cu excepția medicului care a respectat procedurile. La fel, se pedepsește **uciderea copilului nou-născut** imediat după naștere de către mamă, chiar dacă ea este în stare de tulburare psihică.

O sarcină nedorită sau anumite afecțiuni pot impune întreruperea sarcinii. Statul român asigură accesul legal și sigur la avort.

STATISTICI România are cea mai ridicată rată de avort din Europa: 48 de avorturi la 100 de nașteri, adică de două ori mai mult decât rata medie în UE.

Din punctul de vedere al *religiei*, se consideră că, întrucât embrionul ar căpăta viață în timpul sarcinii, el este deja o ființă și atunci avortul este asimilat unei fapte de ucidere. Dar, din punct de vedere *legal*, se consideră că mama este stăpână pe corpul ei, astfel că doar ea are dreptul de a hotărî dacă să aibă sau nu copii.

INFRAȚIUNE Avortul poate fi efectuat numai în unități sanitare autorizate, de către personal de specialitate obstetrică-ginecologie și numai dacă sarcina are până în 14 săptămâni. Încălcarea acestor reguli atrage pedepsirea cu închisoarea a femeii în cauză și a persoanei care o ajută.

Trebuie luat în calcul faptul că avortul poate avea consecințe asupra sănătății tinerei: de exemplu, există un risc de a nu mai putea avea copii pe cale naturală.

PE SCURT

1. Relațiile intime pot avea loc numai cu acordul partenerilor mai mari de 16 ani.
2. Sunt interzise legăturile intime între minori și adulții care le sunt rude, profesori, instructori, doctori, îngrijitori, paznici.
3. Sexul neprotejat poate duce la apariția unei sarcini nedorite și la transmiterea de infecții.
4. Minorul de până la 14 ani beneficiază din partea legii de ocrotire sporită în privința intimității.
5. Violul și agresiunea sexuală, traficul de persoane/minori și proxenitismul se pedepsesc cu închisoarea.

TEST GRILĂ

1. Dacă un major întreține relații intime cu un minor:

- a. Este infracțiune dacă minorul are vârsta sub 16 ani;
- b. Este permis numai cu acordul partenerului având vârsta peste 14 ani;
- c. Este ilegal în afara căsătoriei.

2. Relațiile sexuale dintre unchi și nepoată:

- a. Sunt permise dacă nepoata are 14 ani;
- b. Sunt permise numai cu acordul nepoatei peste 16 ani;
- c. Sunt considerate infracțiune.

3. Când minorul de 17 ani își dă acordul pentru a întreține relații intime:

- a. Atunci partenerul trebuie să îl ia în căsătorie;
- b. Acestea nu pot avea loc dacă partenerul ar fi profesor, doctor, preot, instructor sportiv;
- c. Ele pot avea loc numai dacă au fost înștiințați anterior părinții.

4. Dacă cineva suferă de o boală venerică și o transmite intenționat prin act sexual:

- a. Este un risc asumat de cel care a întreținut astfel de relații intime;
- b. Este o infracțiune;

c. Va fi castrat chimic.

5. În ce condiții se pot căsători două persoane de același sex în România?

- a. Numai dacă Biserica le încuviințează acest lucru;
- b. Doar dacă primarul este de acord să officieze o astfel de căsătorie;
- c. Acest lucru nu este permis de legislația noastră.

6. Sexul în locuri publice:

- a. Este permis dacă de față nu sunt minori;
- b. Este interzis;
- c. Nu este reglementat prin vreo lege acest aspect.

7. Când victima este forțată să aibă relații intime, autorul va fi cercetat penal:

- a. Numai dacă victima face plângere în 24 de ore;
- b. Când victima este majoră, numai dacă face plângere în cel mult 30 de zile;
- c. Dacă victima este minoră, indiferent cine anunță poliția.

8. Violul este sancționat:

- a. Numai dacă autorul este din afara familiei;
- b. Chiar dacă pentru penetrare vaginală/anală se folosesc obiecte;
- c. Numai dacă pentru victima minoră părinții depun plângere.

9. Când vorbim despre infracțiunea de viol și despre infracțiunea de agresiune sexuală:

- a. Nu există nici diferență;
- b. Prima se poate comite prin penetrare intimă, a doua prin mângâiere intimă;
- c. Diferența constă doar în vârsta victimei.

10. Dacă un major trimite un sms către un copil de 15 ani pentru a-l invita să întrețină relații intime:

- a. Nu este infracțiune dacă acel copil nu a răspuns invitației;
- b. Este infracțiune numai dacă copilul a răspuns invitației;
- c. Este infracțiunea de racolare a minorilor în scopuri sexuale.

11. Avortul poate avea loc în mod legal:

- a. Dacă minoră însărcinată are acordul părinților;
- b. Numai dacă vârsta sarcinii este mai mică de 14 săptămâni;
- c. Dacă femeia însărcinată are acordul celui cu care a conceput fătul.

12. Bigamia reprezintă:

- a. Căsătoria între două persoane;
- b. O infracțiune, constând în căsătoria unei persoane deja căsătorite;
- c. Căsătoria dintre două femei.

13. Legea permite să se căsătorească:

- a. Tatăl cu fiica;
- b. Mătușa cu nepotul;
- c. Doi verișori, în anumite condiții excepționale.

14. Prin „raport sexual” se înțelege:

- a. Modul cum se raportează o persoană de un sex la una de alt sex;
- b. O explicație dată de cineva în legătură cu activitatea sexuală;
- c. Un act intim firesc între două persoane de sex opus.

15. Se numește incest, fiind interzis, raportul sexual consimțit ce are loc:

- a. Între părinte și copil sau între frate și soră;
- b. Între unchi și nepot;
- c. Între asistentul maternal și copilul primit în plasament.

16. Prin alăturarea literelor „LGBT”:

- a. Se înțelege că firma de produse electronice „LG” și-a deschis o filială în județul Botoșani;
- b. Se desemnează o comunitate a minorităților sexuale;
- c. Se prescurtează expresia: „The Law is Generally against Bullying of Teenagers”.

17. Când cineva își procură bani necesari traiului practicând raporturi sexuale cu diferite persoane, atrăgând clienți din locuri publice:

- a. Fapta este infracțiune;
- b. Fapta este contravenție și se numește prostituție;
- c. Se numește proxenetism.

18. Când cineva asigură protecția unei prostituate sau îi găsește clienți, atunci respectivul:

- a. Este doar un bun samaritean;
- b. Comite o faptă imorală;
- c. Comite o infracțiune numită proxenetism.

CAPITOLUL VIII

Elevul și școala

În acest capitol vei afla:

- cum este organizat sistemul de învățământ;
- care sunt regulile aplicabile în școli;
- ce este bullyingul;
- ce sancțiuni se pot aplica elevilor care încalcă regulile școlare;
- cum sunt pedepsiți profesorii care agresează elevi;
- cum trebuie tratați elevii cu dizabilități;
- unde sunt plasați copiii abandonati, neglijati sau abuzați.

Sistemul de învățământ

Data fiind lipsa sa de maturitate fizică și intelectuală, copilul are nevoie de protecție și îngrijire specială. Un copil trebuie să fie pe deplin pregătit să trăiască independent în societate și să fie educat în spiritul păcii, demnității, libertății, toleranței, egalității și solidarității. Aceste valori trebuie să stea la baza oricărui sistem de educație, public sau privat.

Adulții depun eforturi pentru educația tinerei generații: acasă – unde părinții au un rol esențial, la școală – unde instrucția se face de cadrele didactice, în societate – prin proiecte și programe ale societății civile.

STATISTICI În România învață 3,6 milioane de preșcolari și elevi, grupați în peste 700 de unități școlare, cu 235.000 cadre didactice.

Învățământul general obligatoriu este de 10 clase și cuprinde ciclul primar, cel gimnazial și primii doi ani ai învățământului secundar superior. Învățământul de stat este gratuit pentru orice copil. Desigur, părinții pot alege să înscrie copilul la o școală privată, dar acolo va trebui plătită o taxă.

ȘTIAȚI CĂ...?! De la 1 septembrie 2022 se aplică un nou Regulament-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar, în baza căruia fiecare școală elaborează propriul regulament.

Părinții sunt obligați de lege să înscrie copilul la școală. Ei vor decide tipul unității de învățământ pe care o va urma copilul și se vor asigura că el frecventează cursurile.

INFRAȚIUNE Este sancționat părintele care retrage copilul de la școală sau îl împiedică să urmeze cursurile învățământului general obligatoriu.

Copilul care a împlinit 14 ani are dreptul să ceară schimbarea felului învățăturii și al pregătirii profesionale, dar acest lucru trebuie încuviințat de către instanța judecătorească.

SĂRBĂTORI**5 iunie** – Ziua Națională a Învățătorului;**5 octombrie** – Ziua Mondială a Profesorilor;**17 noiembrie** – Ziua Internațională a Elevilor/Studentilor.

Pedepse corporale

În trecut, copiii obraznici la școală erau puși să stea în genunchi pe coji de nucă spartă, erau bătuți peste mâini cu bățul sau la fund cu liniarul, erau puși la colțul clasei cu mâinile ridicate. În prezent, în cadrul procesului de instruire din școală *orice pedeapsă corporală este interzisă*. Copilul trebuie tratat cu respect de către profesori și personalul școlii.

Profesor agresor:

- profesorul care are un comportament interzis de regulamentele școlare față de elev poate fi sancționat *disciplinar* de către conducerea școlii. Oricine poate sesiza comisia de disciplină a școlii;
- dacă un profesor agresează fizic sau verbal un elev, el va fi cercetat *penal* pentru comiterea infracțiunii de purtare abuzivă, la sesizarea poliției/parchetului de către orice persoană.

CAZ REAL În luna octombrie 2015, la un liceu din centrul țării profesoara de informatică a avut o ieșire nervoasă. Ea a țipat la un elev, după care l-a lovit de mai multe ori cu o carte și l-a dat afară din clasă. Comisia de disciplină a școlii a sancționat profesoara cu reducerea salariului cu 10% pe o perioadă de 3 luni.

DE REȚINUT *Un profesor care este condamnat pentru o infracțiune comisă în calitate de cadru didactic (lovire, amenințare, fals, delapidare) își pierde locul de muncă.*

Elev agresor:

- dacă elevul lovește sau amenință un profesor sau un alt elev, el riscă o sancțiune școlară, potrivit Statutului Elevului;
- în plus, dacă victima depune o plângere la poliție pentru *lovire*, se vor face cercetări care se pot finaliza cu o măsură educativă privind elevul, dacă acesta are 14 ani împliniți;
- pentru o *insultă* adresată profesorului, inclusiv pe Facebook, copilul poate fi obligat să plătească dascălului o sumă drept compensație pentru rușinea îndurată.

CAZ REAL Un elev de liceu din nordul țării, după ce a primit nota patru la limba română, a postat pe Facebook o înjurătură la adresa profesoarei. Aceasta a dat în judecată elevul, cerând judecătorului să oblige pe elev și părinții săi să plătească suma de 10.000 lei daune morale pentru rușinea îndurată. În ianuarie 2016, judecătorul a admis că profesoara are dreptate și i-a acordat o parte din suma cerută.

ȘTIAȚI CĂ...?! Ghidul profesorului agresat și Ghidul elevului agresat au fost întocmite de asociația VeDem Just și sunt disponibile la <https://educatiejuridica.ro/lejer>.

Violența școlară

Actele de violență sunt interzise de legislația aplicabilă tuturor, indiferent că sunt comise în perimetrul școlar sau în afara acestuia. Atunci când elevul agresor are vârsta sub 14 ani, el nu poate fi sancționat de un judecător, dar părinții lui pot fi obligați la plata unei sume către victimă; dacă nu au acești bani, li se va opri suma din conturile pe care le dețin în bancă sau li se vor scoate bunurile la vânzare prin licitație. Când elevul a împlinit 14 ani, poliția îl poate ancheta și judecătorul îl poate sancționa și, în plus, el și părinții vor fi

obligați să plătească victimei o sumă pentru durerea sau rușinea îndurată.

Dacă violențele se comit la școală, în afara răspunderii lui ca orice alt cetățean, elevul va fi sancționat și disciplinar, potrivit Statutului elevului.

DE REȚINUT Școala este loc pentru educație, nu pentru altercație.

În acest domeniu, în fiecare școală există o *Comisie permanentă pentru prevenirea și eliminarea violenței*, care se ocupă și de domeniul corupției și al discriminării în mediul școlar și promovarea interculturalității.

INFRAȚIUNE Codul penal sancționează simpla **lovire (piedică, împingere, îmbrâncire)**, iar **pedeapsa** este de până la 2 ani închisoare. Dacă prin faptă se produc leziuni care necesită cel mult 90 zile de îngrijiri medicale, fapta se sancționează mai aspru, până la 5 ani închisoare. Iar dacă leziunile sunt mai grave de atât, fapta se numește **vătămare corporală** și pedeapsa ajunge până la 7 ani închisoare. Minorilor nu li se aplică pedepse, ci măsuri educative.

ATENȚIE! Pentru a începe procesul penal, pentru primele două fapte este necesar ca victima să depună o plângere la poliție în termen de 3 luni; este posibil ca, ulterior, părțile să se înțeleagă, victima să își retragă plângerea și, astfel, procesul se va opri. Pentru cea de-a treia faptă însă, care este foarte gravă, procesul va începe chiar dacă victima nu depune plângere și, odată pornit, el nu mai poate fi oprit de către părți.

Bullying și cyberbullying

Cuvântul „bully” în limba engleză înseamnă bătăuș, huligan. Prin *bullying* se desemnează faptele prin care o persoană este intimidată, hărțuită, batjocorită, uneori chiar terorizată – implică o *victimă*, un *autor* și, de cele mai multe ori, *martori*. Victima este supusă unor agresiuni verbale, psihice și chiar fizice, devenind ținta unor răutăți cum ar fi atunci când este tachinată sau luată în derădere (de exemplu, adresarea de cuvinte precum „grasule/graso”, ori „târfo”, „fițoaso”), este bârfită sau poreclită („gogoasă”, „broșcoi”, „cocalar”, „bombardier”), este exclusă din cercul de amici, se vorbește despre el/ea ca și cum nu ar fi de față, este înghiontită sau îmbrâncită în mod repetat. De regulă, agresorul vrea să se dea mare, să fie popular și repetă în mod voit acțiunile descrise mai sus asupra aceleași persoane și în public. Supusă la un astfel de tratament, victima se simte rușinată, îi este teamă, devine tristă, se izolează dacă nu știe să acționeze: trebuie să nu se lase intimidată, să anunțe profesorul sau un părinte, ori chiar să depună plângere la poliție.

STATISTICI În România, unul din patru copii este umilit la școală, trei din zece sunt excluși din cercul de prieteni și patru din zece copii sunt răniți ca urmare a comportamentelor violente repetate ale altor colegi.

Mai nou, agresiunile au loc prin intermediul telefonului sau internetului, care sunt folosite pentru a trimite victimei sau altor persoane, dar în legătură cu victima, mesaje pline de răutăți, ori se pun pe internet

poze deranjante sau se creează site-uri pe care acestea sunt urcate. Toate acestea poartă numele de *cyber-bullying*. Țineți cont că aceste cuvinte adresate în mediul online produc consecințe cât se poate de reale! Așadar, cel mai bine este să nu răspundeți la mesajele respective, să raportați site-ul și să blocați contul acelor persoane, inclusiv în agenda telefonului. De asemenea, puteți cere unui judecător să oblige autorul să înlăture pozele și/sau să plătească o sumă de bani pentru pagubele produse – dacă autorul este un minor, banii vor fi achitați de către părinții lui, evident.

ȘTIAȚI CĂ...?! La nivelul fiecărei școli există grupul de acțiune antibullying. Din acesta fac parte: directorul, profesorul consilier școlar, trei cadre didactice formate în problematica violenței, inclusiv a violenței psihologice – bullying, doi sau mai mulți reprezentanți ai elevilor, un reprezentant al părinților, reprezentanți ai autorității locale.

Începând cu anul 2020 există *norme metodologice* care îți permit să identifici cărei forme de bullying ești supus:

- **Bullying relațional:** Îmi pun porecle; Pleacă atunci când ajung lângă grupul lor; Mă înjură; Mă tachinează; Îmi spun că sunt prost; Mă jignesc și îmi spun cuvinte urâte; Mă umilesc și râd de mine; Mă învinovățesc pentru lucruri pe care nu le-am făcut; Vorbesc urât despre mine; Râd de familia mea; Mă tachinează și râd de mine când răspund în clasă; Fac glume pe seama mea; Fac glume pe seama notelor mele.
- **Bullying fizic:** Mă împing sau trag de mine; Îmi distrug lucrurile; Calcă pe mine intenționat; Dau cu pumnul sau mă pălmuiesc; Mă îmbrâncesc în mod intenționat; Mă lovesc; Aruncă în mine cu obiecte; Nu mă lasă să trec; Îmi iau, ascund sau aruncă pe jos lucrurile; Fac lupte cu mine ca să îmi arate că sunt mai puternici; Fură de la mine (bani, mâncare); Trag scaunul de sub mine; Mă amenință că mă bat sau îmi fac rău dacă nu fac ce vor ei.
- **Cyberbullying:** Postează comentarii negative și răutăcioase la pozele, postările sau statusurile mele pe grupuri și rețele de socializare online sau prin alte forme de comunicare electronică online; Răspândesc zvonuri despre mine prin mesaje; Îmi trimit poze cu un conținut sexual pe grupuri și rețele de socializare online sau prin alte forme de comunicare electronică online; Mă sună în mod repetat; Postează sau trimit poze stânjenitoare sau comentarii despre mine pe grupuri și rețele de socializare online sau prin alte forme de comunicare electronică online; Postează mesajele mele private; Mă amenință sau mă hărțuiesc la telefon și pe rețelele de socializare; Trimit mesaje răutăcioase pe e-mail, telefon sau rețelele de socializare; Fac grupuri separate unde vorbesc despre mine; Fac poze cu mesajele mele și le trimit altora sau le postează cu scopul de a mă răni; Scriu și spun altora despre lucrurile stânjenitoare pe care le-am făcut sau care mi s-au întâmplat; Postează filmulețe stânjenitoare cu mine pe grupuri și rețele de socializare online sau prin alte forme de comunicare electronică online; Fac poze la mesajele mele private și le postează pe internet; Îmi trimit mesaje anonime răutăcioase și cu amenințări pe telefon, internet sau alte mijloace de comunicare; Îmi spun sau cer lucruri sexuale în grupurile de chat.
- **Bullying bazat pe diferențe de rasă, cultură, religie, sexualitate:** Râd sau mă tachinează cu privire la credințele sau practicile mele religioase; Râd de înfățișarea mea; Râd de stilul meu de viață (ce mănânc etc.); Fac comentarii rasiste despre mine; Mă batjocoresc pe internet, pentru că sunt diferit; Râd de locuința, de cartierul, de orașul meu; Mă tachinează din cauza accentului meu; Râd de tradițiile familiei mele; Mă exclud din cauza culorii pielii mele; Fac comentarii răutăcioase despre hainele mele; Râd de trăsăturile corpului meu (ochi, gură, nas, picioare etc.); Spun lucruri răutăcioase despre etnia mea.

Note, drepturi, recompense

Notarea elevului presupune anumite proceduri:

- elevul este anunțat de notă înainte de consemnarea ei;
- nota se trece în catalog și în carnetul de elev;
- notele la lucrarea scrisă trebuie primite în maxim 15 zile lucrătoare;
- dacă elevul a primit o notă care nu e corectă, are dreptul să ceară în termen de 5 zile justificarea ei din partea profesorului dacă testarea a fost orală și să ceară directorului reevaluarea lucrării scrise de o comisie alcătuită din doi profesori care predau la altă clasă – contestația este acceptată dacă diferența de notă este de cel puțin un punct;
- elevul nemulțumit de nota acordată de profesor *nu* o poate contesta în justiție.

Ca membri ai comunității școlare, aveți drepturile și îndatoririle ce revin elevilor, dar aveți în același timp drepturile și îndatoririle tuturor celorlalți cetățeni.

ȘTIAȚI CĂ...?! Drepturile și îndatoririle elevilor sunt prevăzute în patru documente: *Legea educației, Regulamentul cadru de organizare și funcționare a unităților din învățământului preuniversitar, Statutul elevului, Regulamentul intern al unității școlare respective. În plus, membrilor în consiliul elevilor le revine și obligația de a respecta regulile adoptate de acesta.*

Sunt patru categorii de **drepturi** pe care le au elevii: drepturi educaționale, drepturi de asociere și de exprimare, drepturi sociale, alte drepturi. Dintre drepturile elevilor menționăm dreptul:

- la respectarea imaginii, demnității, personalității și la protecția datelor personale;
- la acces gratuit la educație și la manuale școlare în sistemul de învățământ de stat;
- la desfășurarea activității în spații adecvate;
- la o educație de calitate în unitățile de învățământ;
- la tratament nediscriminatoriu din partea personalului școlar și colegilor;
- de a fi consultați cu privire la disciplinele din curriculum la decizia școlii;
- la burse și la reducerea cu 50% pentru transportul local în comun, de suprafață, naval și subteran, precum și pentru transportul intern auto, feroviar și naval;
- de a deconta abonamentul de transport pentru cei care nu pot fi școlarizați în localitatea de domiciliu;
- la tarife reduse cu 75% pentru accesul la muzee, la concerte, la spectacole de teatru, de operă, de film și la alte manifestări culturale și sportive organizate de instituțiile publice;
- la o evaluare obiectivă și corectă;
- de a urma ora de religie, scop în care se va face o cerere în acest sens (pentru elevul minor, cererea o face părintele; pentru elevul major, cererea o face el însuși);
- la asociere în cercuri și în asociații științifice, culturale, artistice, sportive sau civice;
- la reuniune, dar în afara orarului zilnic;
- dreptul de a redacta și difuza reviste/publicații școlare proprii;
- de a participa din proprie inițiativă și fără a fi obligați de profesori la concursuri, olimpiade, tabere, cercuri;
- la protest, dar fără a tulbura orele de curs;
- de școlarizare la domiciliu sau în spital pentru elevii nedepasabili sau bolnavi mai mult de 4 săptămâni;
- de a evalua profesorii, în mod anonim, semestrial.

Elevii care obțin rezultate remarcabile în activitatea școlară și extrașcolară pot primi următoarele **recompense**:

- evidențiere în fața colegilor sau a profesorilor;
- comunicare adresată părinților;
- burse de merit, de studiu și de performanță sau alte recompense materiale acordate de stat, de agenți economici sau de sponsori;
- premii, diplome, medalii;
- recomandare pentru a beneficia, cu prioritate, de excursii sau tabere de profil din țară și din străinătate;
- premiul de onoare al unității de învățământ preuniversitar.

ȘTIAȚI CĂ...?! Elevii cu performanțe școlare deosebite pot promova doi ani de studii într-un an școlar, cu avizul de înscriere emis de consiliul de administrație al unității de învățământ preuniversitar.

Îndatoriri și interdicții

Elevii au drepturi pentru a învăța în mod eficient și civilizat. În același timp ei trebuie să fie și responsabili, respectând indicațiile și interdicțiile prevăzute în legi.

Dintre **îndatoririle elevilor** menționăm:

- să cunoască și să respecte Statutul elevului, Regulamentul de organizare și funcționare al școlii, deciziile unității de învățământ, precum și normele de securitate și sănătate în muncă, de protecție a mediului, de prevenire și stingere a incendiilor, de protecție civilă (pentru cazuri de cutremur, alunecări de teren, inundații, înzăpeziri, accidente nucleare, accidente chimice, accidente rutiere, feroviare, de avion, neutralizarea muniției neexplodate);
- să sesizeze autoritățile competente cu privire la ilegalitățile în desfășurarea procesului de învățământ și a activităților conexe acestuia;
- să frecventeze cursurile (care pot fi de maxim 7 ore pe zi) și să aibă asupra lor zilnic carnetul de elev;
- să anunțe dirigintele în caz de îmbolnăvire;
- să aibă un comportament civilizat și o ținută decentă, atât în școală, cât și în afara ei; să poarte elementele de identificare a unității de învățământ;
- să fie tolerant și respectuos;
- să întocmească lucrări originale și să respecte drepturile de autor ale altor persoane;
- să restituie manualele în stare bună și să suporte daunele pentru stricăciunile aduse bazei materiale puse la dispoziție;
- să respecte curățenia, liniștea și ordinea în perimetrul școlar.

Ca **interdicții ale elevilor** menționăm că elevii nu au voie:

- să distrugă documentele școlare sau să deterioreze bunurile din școală sau liceu;
- să provoace, să instige și să participe la acte de violență în unitate și în afara ei;
- să jignească, să intimideze, să fie violenți prin limbaj (invective, trivialități) sau comportament față de elevi și personal;
- să discrimineze elevii, profesorii și personalul școlii;

- să consume sau să vândă, în școală și în afara acesteia, droguri, substanțe etnobotanice, băuturi alcoolice, țigări și să participe la jocuri de noroc;
- să aducă în școală arme, petarde, brichete, sprayuri lacrimogene și paralizante;
- să distribuie materiale electorale, de prozelitism religios sau pornografice;
- să invite/faciliteze intrarea în școală a persoanelor străine, fără acordul conducerii școlii sau dirigintelui;
- să utilizeze telefonul mobil în timpul orelor de curs, al examenelor și al concursurilor;
- să înregistreze activitatea didactică;
- să părăsească incinta școlii până la încetarea cursurilor din ziua respectivă;

DE REȚINUT Telefonul mobil poate fi folosit în timpul orelor de curs desfășurate în mod fizic, dar numai cu acordul cadrului didactic, în două împrejurări: în situația folosirii telefonului în procesul educativ, respectiv în situații de urgență.

Când orele au loc online, este interzisă înregistrarea în orice fel a lecțiilor. Chiar dacă nu au camera video pornită, elevii sunt obligați să participe în mod activ la oră, la solicitarea expresă a profesorului, altfel sunt considerați absenți. Fotografiera fără acord a oricărui participant la oră, aflat într-o locuință, constituie infracțiunea de violarea vieții private.

Sanționarea elevilor

Așa cum am arătat deja, pentru încălcarea obligațiilor din viața de zi cu zi, elevul poate fi sancționat în multiple feluri, la fel ca orice cetățean: pentru apelarea abuzivă a numărului unic pentru apeluri de urgență 112, el poate fi amendat de către poliție; dacă este prins cu droguri asupra sa sau dacă este găsit conducând un autoturism fără a avea carnet sau fiind băut, el va fi reținut imediat de forțele de poliție și dus la procuror unde i se va face

dosar penal și, dacă e cazul, va fi trimis apoi la judecător; dacă nu restituie un bun împrumutat, el poate fi obligat de un judecător să îl dea înapoi în mod forțat.

Dar pentru faptele comise la școală și care sunt împotriva regulilor arătate în secțiunea precedentă **sancțiunile** pe care organismele școlare le pot aplica elevilor sunt:

- a) observație individuală – aceasta se aplică de către diriginte;
- b) mustrare scrisă, ce poate fi însoțită de scăderea notei la purtare - aceasta se propune de profesor, se validează de consiliul clasei și apoi se aplică de către diriginte;
- c) retragere temporară sau definitivă a bursei de merit, a bursei sociale, a „banilor de liceu”, a bursei profesionale, care este însoțită de scăderea notei la purtare – aceasta se propune de consiliul clasei, se aprobă de consiliul profesoral și se aplică de către director;
- d) mutarea disciplinară la o clasă paralelă din aceeași unitate de învățământ și care este însoțită de scăderea notei la purtare – aceasta se propune de consiliul clasei, se validează de consiliul profesoral și se aplică de diriginte sau director.

Începând cu data de 1 septembrie 2021, pentru abateri foarte grave comise la școală, numai elevii de la învățământul postliceal mai pot fi exmatriculați

MEDII ȘI NOTE MINIME Pentru a promova un an școlar, media anuală la fiecare disciplină trebuie să fie minimum 5,00 și nota la purtare minimum 6,00.

Elevii din clasele cu profil artistic sau sportiv, care nu au media de cel puțin 6,00 la disciplina principală de specialitate, sunt declarați necorespunzători pentru aceste profiluri/specializări.

Elevii liceelor pedagogice, ai liceelor teologice și ai liceelor militare care obțin la purtare media anuală mai mică de 8,00 nu mai pot continua studiile la aceste profiluri.

O sancțiune aplicată elevului poate fi **contestată** de către părinte sau elevul major, în termen de cinci zile lucrătoare, la consiliul de administrație al școlii; sancțiunea exmatriculării din toate unitățile de învățământ se contestă la Ministerul Educației Naționale. După primirea răspunsului, se poate depune o plângere la Tribunal. Judecătorul va stabili dacă acea sancțiune a fost aplicată în mod corect, iar în caz contrar o poate anula de tot sau doar schimba într-una mai ușoară.

ȘTIAȚI CĂ...?! Dacă elevul sancționat a avut timp de cel puțin opt săptămâni de școală un comportament fără abateri se poate anula măsura de scădere a notei la purtare.

Copiii sunt implicați în conducerea clasei sau a școlii. Astfel, elevii își aleg prin vot secret un reprezentant în *Consiliul clasei* care se întrunește o dată pe semestru sau ori de câte ori este nevoie, la cererea dirigintelui. Acest Consiliu este consultat când, de exemplu, se pune nota la purtare a fiecărui elev.

Absențele nemotivate

Când lecția se desfășoară **online**, elevii au obligația de a participa la activitățile desfășurate prin intermediul tehnologiei și al internetului; în caz contrar, elevul este considerat absent și se consemnează absența în catalog. Absența poate fi motivată, în cazuri justificate, în baza unei cereri scrise a elevului major, respectiv a părintelui/tutorei. În situația în care elevul răspunde cerințelor cadrului didactic, indiferent dacă are sau nu în funcțiune sistemul audio-video, nu i se poate consemna absența la ora de curs; excepție fac orele destinate exclusiv evaluării elevilor, la care aceștia trebuie să fie conectați audio-video.

Când lecția se desfășoară **la sediul școlii**, elevul are obligația să meargă la ore. Absențele pot fi justificate doar pe motive medicale (în maxim șapte zile de la reluarea cursurilor), respectiv pentru participarea la competiții sportive sau la olimpiade și concursuri școlare. În cazul în care elevul absentează nemotivat, dirigințele informează în scris părinții. Părintele poate cere motivarea absențelor pentru cel mult 20 de ore de curs pe semestru.

La fiecare 10 absențe nejustificate pe semestru din totalul orelor de studiu sau la 10% absențe nejustificate din numărul de ore pe semestru la o disciplină/modul, se *scade nota la purtare* cu câte un punct.

De asemenea, pentru elevii din învățământul postliceal care absentează nejustificat cel puțin 40 de ore din totalul orelor de studiu sau cel puțin 30% din totalul orelor la o singură disciplină de studiu/modul, cumulate pe un an școlar, se aplică sancțiunea *exmatriculării cu drept de reînscris*, în anul următor, în aceeași unitate de învățământ și în același an de studiu.

Părăsirea incintei școlii de către elevii majori se face pe propria lor răspundere, după ce semnează în caietul special care se ține la poarta sau secretariatul școlii. Evident, orele lipsă de la școală vor fi considerate absențe nemotivate.

Integritatea în educație

Uneori, elevii caută să fie favorizați: de exemplu, să fie scutiți de o absență pentru care nu au o motivare adevărată sau să obțină note nemeritate. Astfel de lucruri sunt încurajate de colegi sau de către elevii mai mari, de către părinți sau chiar de către profesorii înșiși.

Unii elevi *copiază* la teste din manuale, fițuici sau folosind mijloace moderne de comunicare ori trimit alți colegi în locul lor la examen – cei care fac asta riscă să li se scadă nota la purtare și/sau să fie excluși din examen. Altorii *li se suflă* răspunsul de către colegi – și cel care suflă răspunsul, și cel căruia i se suflă răspunsul vor fi sancționați de către profesor. Unii elevi *modifică nota* din catalog, își motivează absențele folosind adeverințe medicale falsificate sau folosesc diplome cu mențiuni nereale atunci când se înscriu la facultate ori când candidează pentru un loc de muncă – faptele constituie infracțiunea de fals în înscrisuri oficiale și atrage nu doar o sancțiune aplicată de conducerea școlii, dar poate chiar una dată de judecător. Alți elevi aleg să meargă la *meditații* ținute chiar de profesorii care predau la clasă și astfel se ajunge ca testele primite la școală să cuprindă și exerciții lucrate deja în particular – acest lucru nu este corect față de ceilalți colegi de clasă, care sunt dezavantajați și, în plus, profesorul care primește bani pentru activitatea pe care ar trebui să o facă la clasă încalcă regulile de deontologie.

DE REȚINUT Folosirea unei adeverințe false de la medic pentru a justifica o absență, modificarea notei în catalog sau conceperea unor diplome false, indiferent cine a fost autor, sunt infracțiuni. Legea obligă profesorul care a descoperit falsul să anunțe imediat procurorul. Dacă nu o face, el însuși comite infracțiunea de omisiunea sesizării.

Interesant, se întâlnesc metode de a fura sau a înșela cu privire la cunoștințele deținute nu doar la elevii de școală, ci și la tinerii care urmează studii superioare. Astfel, studenții care termină facultatea trebuie să alcătuiască o *lucrare de licență*, cei care termină studiile postuniversitare ori cele de master trebuie să conceapă o *lucrare de disertație*, iar cei care își finalizează studiile doctorale trebuie să redacteze o *teză de doctorat*. Aceste lucrări trebuie să corespundă unei anumite bibliografii, să cuprindă referiri cu privire la lucrările anterioare menționate potrivit regulilor citării și să aibă o componentă originală destul de consistentă. Din păcate, s-au descoperit multe astfel de lucrări plagiare, adică alcătuite prin copierea textelor sau preluarea ideilor cuprinse în lucrările altor autori, fără însă a le cita.

ȘTIAȚI CĂ...?! Plagiatul este o formă de furt – furt intelectual. Chiar și fără o plângere din partea adevăratului autor al operei, plagiatorul poate fi condamnat penal. În plus, plagiatul este o abatere de la regulile de etică universitare care impun retragerea titlului acordat în mod nemeritat (de exemplu, titlul de licențiat, cel de master ori cel de doctor). Chiar și elevii din învățământul preuniversitar au obligația să respecte drepturile de autor atunci când întocmesc un proiect, un referat, o lucrare.

Cea mai gravă metodă de a obține o altă notă decât cea reală este prin coruperea profesorului de către elev sau părinții acestuia. Elevul nu învață deloc sau învață insuficient și atunci alege să ofere profesorului anumite foloase ca să își asigure reușita. Acest lucru este sancționat cu închisoarea!

CORUPȚIE Când un profesor pretinde bani, produse sau alte foloase, inclusiv favoruri sexuale pentru a da o anumită notă unui elev, el comite infracțiunea de **luare de mită** indiferent că primește sau nu ceea ce a solicitat. Când un elev sau părinte promite sau oferă vreun astfel de folos profesorului, indiferent că aceasta are loc înainte sau după examinarea elevului, el comite infracțiunea de **dare de mită**.

Ține cont că, atâta timp cât profesorul primește o remunerație de la bugetul de stat pentru activitatea prestată, el nu are voie să își întregască venitul în acest mod sau să primească altfel de plăți de la cei pe care îi educă.

JUSTIȚIA A DECIS (I) În anul 2008 a izbucnit primul și cel mai mare scandal din istoria bacalaureatului: la un liceu din nordul țării a fost arestată directoarea care a adunat bani de la elevi promițându-le că va interveni la membrii comisiei de supraveghere, după care ea a pus profesorii să rezolve subiectele și le-a împărțit elevilor prin clase. Procesul s-a terminat în anul 2014: Curtea de apel a decis **condamnarea a 142 de persoane** pentru dare și luare de mită, dintre care 43 de profesori, iar restul elevi. Doi profesori au fost condamnați

la închisoare cu executare, restul cu suspendare. Tuturor li s-au făcut cazier; o parte din profesori au fost dați afară, alții au plecat de bunăvoie; iar elevii, dacă și-au luat diploma în anii următori, nu vor putea activa niciodată în domenii precum poliție, justiție, armată, servicii speciale chiar dacă se vor reabilita și sancțiunea va fi șteasă, la un moment dat, din cazier. Ca urmare a scandalului declanșat în 2008 s-au introdus camere video în sălile unde se susține bacalaureatul.

JUSTIȚIA A DECIS (2) La afârșitul anului 2016 un număr de 16 profesori din sudul țării au fost condamnați definitiv la pedepse cuprinse între un an închisoare cu suspendare și 3 ani închisoare cu executare în Penitenciar. Ei au fost acuzați că în vara lui 2012 au cerut șpagă de 1.300 lei pe materie pentru a pune note mai mari unor elevi în timpul examenului de bacalaureat. S-a reținut în sarcina lor nu doar infracțiunea de luare de mită, ci și cea de constituire a unui grup infracțional organizat. În comiterea infracțiunilor a fost implicat și inspectorul școlar general.

Incluziunea

În unele clase întâlnim elevi cu anumite deficiențe fizice sau mentale: unii poartă ochelari sau sunt orbi; alții vorbesc peltic (sâsâit) sau sunt muți; unii se deplasează în cărucior sau nu au o mână; unii au diabet, alții suferă de sindromul ADHD sau de sindromul Down.

ȘTIAȚI CĂ...?! Curtea supremă a stabilit că **noțiunea de „nevăzător” se referă exclusiv la cecitatea absolută – absența totală a vederii (decizia nr. 16/2015 pronunțată în soluționarea unui recurs în interesul legii).**

Unii copii s-au născut cu aceste probleme, alții le-au dobândit în urma unor accidente. Unele eficiențe sunt vizibile, altele nu. Ei nu trebuie luați în răs și nici victimizați: poate unii au trecut peste aceasta, poate că alții suferă zilnic. Acești copii nu trebuie nici mutați în școli sau clase speciale, nici să se simtă izolați printre ceilalți elevi. Ei trebuie incluși printre ceilalți și integrați, căci acești copii au dreptul de a învăța în școli de masă cu sprijin adaptat nevoilor lor – aceasta se numește **educație incluzivă**.

SITE UTIL Surzii au la dispoziție ghidul de educație juridică în limba semnelor române, iar nevăzătorii în variantă audio la <https://educatiejuridica.ro/ghiduri>.

Trebuie să știi că limbajul folosit le poate dăuna sau, din contră, îi poate ajuta pe acești copii. Folosirea unor cuvinte precum „ochelariș” sau „retardat” este total nepotrivită. Unele persoane au anumite **limitări**, permanente sau temporare, în a desfășura anumite activități. Dar colegii și societatea nu trebuie să le transforme în **dizabilități**, adică în bariere sociale care să ducă la izolarea copilului: este destul că cineva are o problemă medicală, ea nu trebuie transformată în una socială.

Ține cont că dacă putem spune că toți copiii sunt speciali, sunt totuși unii care au **nevoi speciale**, deci au dreptul la îngrijiri speciale. Unii chiar trebuie să aibă însoțitor permanent în clasă. Toți trebuie priviți ca fiind copii normali și ajutați să se integreze în comunitate și să își dezvolte personalitatea. Ajutorul real acordat lor constă tocmai în primirea în unitățile obișnuite de învățământ. Respingerea sau izolarea lor nu sunt o dovadă a umanismului, iar manifestațiile împotriva primirii acestor copii în școli și excluderea lor poate fi chiar un caz de încălcare a legii.

AȘA NU! Un număr de 29 de elevi ai clasei a 7-a de la o școală din sudul țării au refuzat, la sfârșitul anului 2016, să intre la ore, timp de trei zile consecutiv, afirmând că nu mai acceptă să învețe în aceeași clasă cu un coleg care ar suferi de tulburarea de hiperactivitate cu deficit de atenție (ADHD). Elevii protestatari spuneau

că acesta îi agresează fizic și verbal, dar și că îi amenință cu moartea. Copiii, împreună cu părinții lor, au protestat în holul de la intrarea în instituția de învățământ.

Activități extrașcolare

Copiii au dreptul la odihnă, la vacanțe, de a participa la activități recreative, artistice, culturale. Parcurile, locurile de joacă, teatrele, cinematografele, muzeele sunt indicate. Fii atent însă că în aceste locuri vin uneori adulți dubioși pentru a privi copiii sau pentru a le face fotografii, pentru a intra în discuții nepotrivite cu ei sau chiar pentru a-i răpi. Anunță imediat paznicii sau poliția dacă ți se pare că cineva este în pericol!

CAZ REAL În luna februarie 2021, într-un parc de joacă dintr-un oraș din Transilvania, doi copii au avut o altercație. Unchiul unuia dintre copii s-a enervat, l-a ridicat pe celălalt copil și l-a trântit pe sol, provocându-i o fractură craniană. Totul a fost filmat de un martor care a și anunțat poliția. Bărbatul a fost arestat pentru tentativă de omor. Procesul este în desfășurare.

Sunt copii care practică *sporturi de contact*, cum ar fi boxul, luptele greco-romane, artele marțiale. Rănirea ușoară a sportivilor în timpul antrenamentelor sau competițiilor este acceptabilă, considerându-se că intră în riscurile practicării acestor sporturi. Dar, când leziunile sunt provocate în mod intenționat sau sunt extrem de grave, autorul va fi tras la răspundere.

În afara sălii de antrenament sau a locului unde se desfășoară competițiile, tehnicile învățate nu pot fi folosite decât în cazuri de legitimă apărare. Ești în *legitimă apărare* când legea îți permite să te aperi pe tine sau când sari în apărarea altei persoane, provocând un rău atacatorului. Dar pentru a nu fi pedepsit, trebuie să existe trei condiții: atacul să nu poată fi evitat altfel, fapta care s-ar produce să fie una gravă și apărarea să fie proporțională cu gravitatea atacului. Așadar, este evident că dacă cineva este lovit cu palma și se apără folosind cuțitul, nu se poate considera că se află în legitimă apărare.

Legitima apărare este una, dar *răzbunarea* este altceva. Dacă un coleg te înjură și tu procedezi la fel, ori dacă un coleg te-a lovit ieri, iar tu l-ai urmărit azi și l-ai lovit la rândul tău, nu vei fi apărat de lege, ci se va considera că amândoi ați încălcat legea. Mai mult, judecătorul te poate sancționa pe tine mai aspru pentru că, în loc să apelezi la organele legii, ai procedat ca pe vremea când se aplica *legea talionului* „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”.

DE REȚINUT Nimeni nu își poate face singur dreptate. Răzbunarea nu este considerată legitimă apărare.

Nediscriminare

Copiii din familii cu dificultăți financiare, cei cu părinți condamnați, cei cu probleme fizice ori psihice nu trebuie să constituie obiect de batjocură ori să fie izolați de către ceilalți. Legea nu permite discriminarea copiilor nici din partea profesorilor (atunci când e vorba de admitere, înscriere, evaluare și examinare la școală), nici din partea altor copii sau a părinților lor. Aceasta

înseamnă că nu pot fi favorizați sau defavorizați, diferențiați sau excluși pe motive de rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială, respectiv din cauza convingerilor, vârstei, sexului sau orientării sexuale.

TERMINOLOGIE

- „Șovinismul” semnifică credința unei nații că este superioară alteia (de exemplu, germanii din timpul celui de-al doilea război mondial aveau impresia că sunt o rasă superioară, considerându-se urmașii vechilor arieni);
- „Xenofobia” înseamnă frica față de străini;
- „Islamofobia” desemnează prejudecățile negative sau frica față de credincioșii ai religiei musulmane.
- „Rasismul” semnifică credința că oamenii sunt inegali în funcție de culoarea pielii (de exemplu, apartheid-ul în Africa de Sud și Ku Klux Klan în SUA);
- „Antisemitismul” este o atitudine ostilă față de evrei;
- „Homofobia” se referă la comportament ostil și discriminatoriu pe baza orientărilor sexuale, altele decât heterosexualitatea;
- „Sexismul” semnifică concepția în superioritatea unui sex, de regulă cel masculin, asupra celui alt sex.

Toate persoanele trebuie să fie egale în drepturi și să beneficieze de egalitate de șanse. Aceasta nu înseamnă că toți să fie tratați egal, ci că trebuie tratați potrivit nevoilor fiecăruia, căci fiecare are abilități fizice și intelectuale proprii. De exemplu, nu este discriminare dacă probele sportive au norme diferite pentru băieți, respectiv pentru fete; sau dacă, într-o clădire, se asigură acces special pentru cei cu deficiențe locomotorii.

Când cineva este discriminat:

- acesta se poate adresa pentru restabilirea drepturilor încălcate la o instituție specializată în astfel de cazuri: **Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării** care are ca principal obiectiv prevenirea, sancționarea și eliminarea tuturor formelor de discriminare;
- pentru obținerea unor despăgubiri bănești, acesta se poate adresa **Judecătoriei** în termen de trei ani;
- în cazul în care au loc agresiuni fizice împotriva celui discriminat, acesta poate face pângere la **Politie** sau la **Parchet** în termen de trei luni.

CAZ REAL În data de 30 septembrie 2020, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a decis că utilizarea termenului de „țigancă păgână” de către un cadru didactic față de o elevă și sancționarea elevei cu nota trei pentru refuzul de a intra într-o biserică, reprezintă faptă de discriminare multiplă și încalcă dreptul la demnitate. S-a aplicat sancțiunea amenzii contravenționale de 2.000 lei față de cadrul didactic.

Centre de plasament

Unii copii sunt lipsiți de îngrijire din partea părinților. Atunci ei sunt lăsați temporar în grija familiei extinse sau a unui asistent maternal, în speranța că la un moment dat copilul va fi îngrijit de un tutore sau dat în adopție.

Însă, cei mai mulți sunt instituționalizați, adică luați în grija statului. În țara noastră numărul acestora depășește 50.000 de copii. În trecut, clădirile unde erau ținuti copiii se numeau „case de copii” sau „orfelinate”. Astăzi se numesc „centre de plasament” și sunt finanțate și administrate fie de stat, fie de organizații neguvernamentale.

Aici se oferă găzduire și îngrijire temporară pentru **trei categorii de persoane**:

- copiii separați, temporar sau definitiv de părinții lor, ca urmare a stabilirii măsurii de plasament;
- tinerii care au împlinit vârsta de 18 ani și care beneficiază de protecție specială;
- copiii neînsoțiți de către părinți sau alt reprezentant legal care solicită o formă de protecție ca refugiați.

Copiii din asemenea centre au multiple *nevoi speciale*. De aceea, ei beneficiază de drepturile pe care le au și ceilalți copii, dar beneficiază totodată și de unele **drepturi specifice**:

- hotărârea de plasare într-o instituție de stat, precum și procedura, aranjamentele și condițiile acestora trebuie să respecte principiile din Convenția ONU privind drepturile copilului;

- dreptul la identitatea lor, la șanse egale și la respectul pentru originea lor etnică, religioasă, culturală, socială și lingvistică;
- drept de a locui împreună cu frații și surorile lor și de a menține contactul regulat cu familia și cu alte persoane importante pentru ei;
- dreptul la asistență medicală de calitate;
- dreptul de acces la orice tip de activități educaționale și de formare profesională în aceleași condiții ca ceilalți copii;
- dreptul de a fi pregătiți pentru a deveni cetățeni activi și responsabili prin joc, sport, activități culturale și responsabilități din ce în ce mai mari;
- dreptul de a participa la deciziile care îi privesc și de a fi informați asupra drepturilor lor și a regulamentelor instituțiilor de stat în care locuiesc, într-un mod potrivit vârstei fiecăruia;
- dreptul la respect pentru demnitatea lor umană și integritatea lor fizică, în special dreptul la condiții de viață umane, nedegradante, la o educație care exclude violența și la protecție împotriva pedepselor corporale și a tuturor formelor de abuz;
- dreptul la o viață particulară, incluzând accesul la persoanele în care au încredere și la organismele competente în a le furniza consiliere confidențială cu privire la drepturile lor;
- dreptul de a-și exprima drepturile fundamentale în fața unei instanțe de judecată.

Sunt trei **feluri de centre de plasament**, care oferă servicii de tip rezidențial pentru copii:

- *Centre de tip familial* (apartamentele, casele de tip familial) au, de regulă, între 5 și 12 copii, într-un dormitor se află circa 4-5 copii, centrul este organizat pe model familial în sensul existenței spațiului de zi aferent, a bucătăriei și spațiilor igienico-corespunzătoare, precum și a unui personal relativ stabil, copiii sunt implicați în viața cotidiană a casei, participă nemijlocit la cumpărături, la gătit și servirea mesei etc;
- *Centre cu module de tip familial* au un număr mediu de 50 de copii, într-un dormitor se află circa 5-7 copii, spațiile igienico-sanitare sunt aferente fiecărui modul în parte (10-20 de copii/modul), personalul este relativ același per modul, îngrijirea de bază se face de către un educator specializat care lucrează în ture;
- *Instituții de tip clasic* au între 50 și 200 de copii, într-un dormitor stau în medie 12-20 copii, spațiile igienico-sanitare sunt comune pentru copiii care locuiesc la nivelul unui palier, îmbrăcămintea copiilor nu este personalizată, servirea mesei se face pentru toți copiii odată sau în serii mari într-o sală special amenajată în acest sens, personalul este numeros. Aceste din urmă centre vor fi desființate în următorii ani.

PE SCURT

1. Învățământul general obligatoriu este de 10 clase.
2. Agresiunile profesor – elev, elev – profesor și elev – elev sunt interzise.
3. Bullying-ul este inacceptabil.
4. Plagiatul și corupția sunt sancționate cu închisoarea.
5. Legitima apărare te scapă de pedeapsă, dar răzbunarea, nu.

TEST GRILĂ

I. Părinții sunt obligați să înscrie copilul la școală:

- a. Numai dacă le convine cine e învățătorul;
- b. Numai dacă nu își permit să plătească

- profesori să țină lecțiile acasă;
- c. Imediat ce acesta împlinește vârsta legală, chiar dacă nu a fost la grădiniță.

2. În România, învățământul general obligatoriu este de:

- a. 8 clase;
- b. 12 clase;
- c. 10 clase.

3. Elevul care la un test scris constată că nu a primit o notă corectă:

- a. Va cere să mai dea o dată testul;
- b. Poate cere directorului reevaluarea lucrării de către o comisie alcătuită din doi profesori de la altă clasă;
- c. Va depune o reclamație împotriva profesorului la Inspectoratul Școlar Județean.

4. Dacă un elev modifică nota din catalog, transformând nota „3” în nota „8”, atunci:

- a. Poate fi sancționat de judecător pentru comiterea infracțiunii de fals;
- b. Profesorul îl va sancționa punând-ul să stea la colț cu brațele ridicate toată ora;
- c. Va fi iertat dacă profesorul scrisese greșit nota, dar nu a apucat să o modifice el însuși.

5. Un profesor poate primi un cadou de la un elev:

- a. Dacă îi furnizează acestuia răspunsurile corecte la bacalaureat;
- b. Cu ocazia aniversării sale, dacă este un dar simbolic și nu are legătură cu notele elevului;
- c. Pentru a fi iertat că nu și-a făcut tema pentru acasă.

6. Dacă un elev trage o palmă unui coleg, atunci:

- a. Cel lovit are dreptul să îi răspundă la fel;
- b. Victima are dreptul să depună o plângere la poliție pentru infracțiunea „lovirea sau alte violențe”;
- c. Este o faptă de bullying și făptașul va fi certat în fața clasei de către diriginte.

7. Dacă în urma unei lovituri, victima obține un certificat medico-legal care atestă leziuni vindecabile în 40 de zile:

- a. Atunci medicul a comis un abuz, căci o singură lovitură nu poate duce la o rană atât de gravă;

- b. Autorul va fi închis în penitenciar imediat ce este prins;
- c. Fapta constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoarea.

8. Dacă un elev înjură un alt elev la școală, atunci:

- a. Autorul comite infracțiunea de insultă;
- b. Acesta încalcă regulamentul școlar;
- c. Va fi iertat, căci o astfel de faptă nu produce niciun rău fizic.

9. Dacă un profesor lovește un elev, atunci:

- a. Autorului nu i se va întâmpla nimic dacă nu au rămas urme pe corpul copilului;
- b. Profesorul comite infracțiunea de purtare abuzivă și riscă închisoarea;
- c. Părintele elevului va avea tot dreptul să se răzbune pe profesor.

10. Participarea la ora de religie este:

- a. Un drept;
- b. O obligație;
- c. O simplă posibilitate.

11. Răzbunarea:

- a. Înseamnă să te aperi de cineva în momentul în care ești agresat;
- b. Nu este considerată legitimă apărare;
- c. Este sancționată de judecător cu o pedeapsă dublă decât fapta comisă în alte condiții.

12. Sancțiunea pentru elevul de la postliceală care a lipsit la 45 de ore de la școală este:

- a. Exmatriculare cu drept de reînscrisiere anul viitor în aceeași școală și același an de studiu;
- b. Preaviz de exmatriculare;
- c. Scăderea notei la purtare cu două puncte.

CAPITOLUL IX

Circulația și călătoriile

În acest capitol vei afla:

- unde sunt scrise regulile de circulație;
- cum circuli ca pieton;
- care sunt regulile de circulație cu bicicleta sau trotineta;
- când poți conduce un vehicul;
- care sunt regulile de prim-ajutor;
- în ce condiții poți merge cu un taxi, cu autobuzul, cu metroul, cu avionul;
- cum poți trece granița în alt stat.

Codul rutier

Orice persoană are dreptul să călătorească. În funcție de mijlocul de transport folosit, sunt câteva reguli pe care trebuie să le respecți pentru a călători în deplină siguranță. Unele reguli ne ghidează conduita pentru a utiliza corect mijlocul de transport, alte reguli constituie interdicții a căror nerespectare poate atrage sancționarea noastră.

Circulația pe drumurile publice este reglementată într-o lege cunoscută sub numele de „Codul rutier”. Aici sunt enumerate multe reguli: unele privesc pietonii, altele privesc conducătorii de vehicule sau autovehicule. De asemenea, sunt reguli pentru dispozitivele electrice de circulație:

- cu o roată: monociclu electric;
- cu două sau trei roți: trotinete electrice, Segway, hoverboards, go-peds, u-wheels;
- cu patru roți: skateboard electric.

ȘTIAȚI CĂ...?! Participanții la trafic trebuie să respecte, în ordine: a) semnalele, indicațiile și dispozițiile polițistului rutier; b) semnalele speciale de avertizare, luminoase sau sonore ale autovehiculelor aparținând poliției, pompierilor, jandarmeriei, serviciului de ambulanță, serviciilor speciale, procurorilor; c) semnalizarea temporară care modifică regimul normal de desfășurare a circulației; d) semnalele luminoase sau sonore; e) indicatoarele; f) marcajele; g) regulile de circulație înscrise în lege.

Toate regulile sunt făcute pentru a te proteja pe tine, dar și pe ceilalți participanți la trafic. Dacă nu le respecți, vei fi sancționat: pentru încălcări mai ușoare, un polițist îți va da o amendă; pentru încălcări mai grave, un judecător îți va da o pedeapsă.

CONTRAVENȚII Începând cu vârsta de 14 ani minorii pot fi sancționați de polițist: cu avertisment sau cu amendă contravențională, având cuantumul redus la jumătate din ceea ce pot primi adulții. De la 16 ani li se poate aplica și sancțiunea prestării unei activități în folosul comunității.

Circulația pietonilor

Pietonii trebuie să *circule* pe trotuar. Dacă nu există trotuar, atunci pe partea stângă a drumului, cât mai aproape de marginea sa. Pietonii care circula noaptea pe carosabil trebuie să aibă aplicate pe îmbrăcăminte accesorii fluorescent-reflectorizante sau să poarte o sursă de lumină vizibilă din ambele sensuri. Ei nu au voie să circule pe autostrăzi.

Strada se *traversează* prin locul special semnalizat în acest sens. Dacă există semafor, traversarea se face numai după ce vă asigurați și când culoarea semaforului este verde (nu verde intermitent și nici culoarea roșie) chiar dacă pe carosabil nu circula vreo mașină. Dacă nu există semnalizare, traversarea se face pe la colțul străzii. Strada nu se poate traversa prin fața sau spatele unui vehicul oprit în stația pentru mijloacele de transport public de persoane. Pietonii nu au voie să traverseze calea ferată atunci când barierele sau semibarierele sunt coborâte ori când semnalul luminos sau acustic interzice trecerea. De asemenea, pietonii nu au voie să circule pe piste amenajate special pentru biciclete.

Atenție la respectarea regulilor de circulație în timp ce utilizați telefonul mobil, jucați kendama sau pokemon!

DE REȚINUT Când te dai cu patinele sau folosești dispozitive cu role (skateboard, hoverboard sau transportatorul Segway) trebuie să *respecți toate regulile prevăzute pentru pietoni*. La fel trebuie să facă persoanele care conduc un scaun rulant special, un căruț, un cărucior sau o roabă.

Circulația cu bicicleta

Bicicleta este vehiculul prevăzut cu două roți și propulsat prin forța musculară cu pedale sau manivele. Unele biciclete au motor.

Sunt *asimilate bicicletei* vehiculele cu pedale echipate cu un motor electric auxiliar cu puterea nominală continuă mai mică sau egală cu 250 W, a cărui asistare este întreruptă atunci când ciclistul încetează să pedaleze sau este redusă progresiv pe măsură ce viteza vehiculului crește, fiind întreruptă complet înainte

ca viteza vehiculului să atingă 25 km/h.

Biciclist sub vârsta de 14 ani:

- nu ai voie să circuli pe drumul public (nici pe carosabil, nici pe trotuar);
- ai voie în parcuri, în curtea școlii sau pe străzile închise circulației mașinilor;
- ca să ajungi în locurile permise, te poți deplasa pe jos, pe lângă bicicletă sau poți apela la părinți să îți transporte bicicleta în portbagajul mașinii.

Biciclist ce a împlinit vârsta de 14 ani:

- poți circula pe partea dreaptă a străzii și nu ai voie pe trotuar;
- ești obligat să ții ambele picioare pe pedale și cel puțin o mână pe ghidon. Este interzis să circuli pe o singură roată;
- trebuie să ai cască de protecție dacă vârsta ta este de 14-16 ani și circuli pe stradă;
- dacă sunteți mai mulți bicicliști, trebuie să circulați cu toții pe un singur rând;

- noaptea trebuie să porți îmbrăcăminte cu elemente fluorescent-reflectorizante. Nu poți staționa bicicleta pe partea carosabilă;
- este interzis să circuli cu bicicleta pe trotuar sau să circuli dacă ești sub influența băuturilor alcoolice sau a substanțelor stupefiante;
- nu ai voie să te ții de un vehicul aflat în mers;
- nu ai voie să transporti o altă persoană atunci când bicicleta nu are un astfel de echipament;
- este interzisă folosirea telefonului mobil atunci când conduci pe drumul public, cu excepția celor prevăzute cu dispozitive tip «mâini libere».

DE REȚINUT Dacă trebuie să traversezi drumul de pe o parte pe alta, folosește trecerea pentru biciclete. Dacă nu există, poți folosi trecerea pentru pietoni dar nu uita să cobori de pe bicicletă!

Circulația cu trotineta electrică

Fără a avea nevoie de permis poți conduce doar biciclete electrice, trotinete electrice sau alte vehicule electrice ce nu depășesc viteza de 25km/h. Cu acestea te vei deplasa doar pe piste de biciclete, acolo unde acestea există.

Reguli pentru trotineta electrică:

- este vehicul cu două sau trei roți având motor electric ce prinde o viteză maximă de 6-25 km/h;
- nu se înmatriculează sau înregistrează;
- trebuie echipată cu lumini și dispozitive reflectorizant-fluorescente.

Reguli privind conducătorul trotinetei electrice:

- să aibă vârsta minimă de 14 ani;
- dacă are între 14 și 16 ani trebuie să poarte cască de protecție;
- nu poate transporta pasageri;
- este interzisă folosirea telefoanelor mobile atunci când conduci pe drumul public, cu excepția celor prevăzute cu dispozitive tip «mâini libere».

Reguli de circulație cu trotineta electrică:

- nu se circulă pe trotuar, ci doar pe pista rezervată bicicletelor;
- unde nu este pistă pentru biciclete, se circulă pe drumul care permite o viteză de maxim 50 km/h;
- se parchează lângă carosabil, paralel cu marginea, maxim două trotinete una lângă alta;
- nu se circulă pe autostrăzi
- ambele mâini se țin pe ghidon. La schimbarea direcției de mers trebuie să cobori de pe trotinetă.

Circulația cu moped, scuter și ATV

Mopedul (motoreta) este un autovehicul dotat cu două sau trei roți care are pedale, astfel că seamănă cu o bicicletă. Viteza sa maximă prin construcție este între 25 și 45 km/h. Este echipat cu motor cu aprindere cu scânteie, având o capacitate cilindrică ce nu depășește 50 cmc sau este echipat cu un

alt motor cu ardere internă ori, după caz, electric, a cărui putere nominală continuă maximă nu depășește 4 kW. Nu cântărește mai mult de 350 kg.

Cvadriciclu ușor este un fel de bicicletă cu patru roți și acționată de un motor, care e asimilat mopedului.

Scuterul este un moped cu două sau trei roți, dotat cu o platformă pentru sprijinirea picioarelor. Motorul său are puterea de 50-150 cmc.

ATV – acronim de la „All Terrain Vehicle” – seamănă cu o motocicletă, dar are patru roți și este un vehicul de teren utilizat, de cele mai multe ori, în scop recreativ.

Pentru aceste tipuri de vehicule, sunt câteva reguli comune și câteva reguli speciale ce trebuie respectate.

Reguli comune:

- toate vehiculele ce depășesc viteza de deplasare de 25km/h trebuie înregistrate la primărie și se pot conduce pe drumurile publice doar dacă ai carnet de conducere;
- cât timp conduci pe drumurile publice trebuie să ai vârsta de minim 16 ani;
- pe timp de noapte trebuie mijloace de iluminare și dispozitive reflectorizant-fluorescente;
- este interzisă folosirea telefoanelor mobile atunci când conduci pe drumul public, cu excepția celor prevăzute cu dispozitive tip «mâini libere».

Reguli pentru moped și scuter:

- trebuie să deții permis de conducere din categoria AM (pentru moped) și A1 (pentru scuter);
- se înregistrează la Primărie, de unde se iau plăcuțe galbene cu numere de înregistrare;
- cu mopedul poți circula pe pista pentru biciclete în localitate, dar nu pe autostrăzi;
- conducătorul și persoana transportată trebuie să poarte în mod obligatoriu cască de protecție omologată;
- luminile de întâlnire trebuie folosite pe tot timpul deplasării;
- în afara localității se poate circula cu maxim 45 km/h;
- noaptea nu pot staționa pe carosabil.

Reguli pentru ATV:

- când se circulă cu acesta pe drumurile publice, inclusiv ulițele din sat, trebuie îndeplinite toate condițiile ca pentru orice autovehicul (trebuie să fie înmatriculat, asigurat, e necesar permis de conducere categoria B1 – care se obține de la vârsta de 16 ani sau categoria B – care se obține de la vârsta de 18 ani);
- regulile de viteză sunt următoarele: viteza maximă admisă în localitate de maxim 50 km/h; în afara localității este de: 90 km/h pe autostrăzi, 80 km/h pe drumurile expres sau pe cele naționale europene (E) și 70 km/h pentru celelalte categorii de drumuri.

Circulația cu autovehiculul

Poți circula cu vehiculele pe drumurile publice numai dacă, în urma unei examinări organizate de Poliție, ai obținut un permis de conducere. Regula este că pentru autovehicule și motociclete permisul de conducere se eliberează începând cu vârsta de 18 ani. În România, viteza maximă de conducere a unui autovehicul în localitate este 50 km/h. În afara locali-

tății viteza maximă admisă este de: 130 km/h pe autostrăzi, 100 km/h pe drumuri naționale europene (E) și 90 km/h pe celelalte drumuri.

Pentru anumite autovehicule permisul se eliberează chiar la împlinirea vârstei de 16 ani (permis categoria B1) – este vorba de o mașină pe patru roți cu o greutate de până la 400 kg, echipată cu motor (cu ardere internă sau electric) a cărui putere maximă nu depășește 15 kW. Cu aceasta poți circula cu o viteză

maximă de 90 km/h pe autostrăzi, 80 km/h pe drumuri naționale europene și 70 km/h pe celelalte categorii de drumuri, respectiv 50 km/h în localitate.

Pot fi transportați în autoturism copiii cu înălțimea de până la 135 cm numai dacă există dispozitiv de fixare în scaun pentru copii. Peste această înălțime pasagerul trebuie să aibă centură de siguranță pentru adulți. Copiii cu vârsta de peste trei ani, având o înălțime de până la 150 cm, pot fi transportați în autovehicule care nu sunt echipate cu sisteme de siguranță doar dacă ocupă, pe timpul transportului, orice alt loc decât cel de pe scaunele din față. Pasagerul de pe scaunul din față nu poate transporta în brațe animale. Toți pasagerii trebuie să poarte centură de siguranță.

PLATA PARCARE În orice localitate din România poți achita taxa de parcare într-un loc public **anterior**, prin aplicația TPARK sau printr-un sms la numărul afișat pe panoul din parcare (în București numărul este 7458, la Cluj-Napoca este 7420, în Oradea este 7401); sau ulterior, la automatele din parcare.

Acordarea primului ajutor

În cazul producerii unui accident, cetățeanul are obligația să-l anunțe la numărul de telefon 112, înainte sau concomitent cu acordarea primului ajutor.

În caz de accident, acordarea primului ajutor se face imediat și chiar fără echipamente specifice, până la sosirea unui echipaj de intervenție. Se poate efectua de către orice persoană instruită în acest sens sau de către persoane fără instruire prealabilă acționând la indicațiile specializate oferite de personalul dispeceratului de urgență.

Dacă victima este conștientă, este pusă pe o parte, cu o mână sub cap (poziția salvatoare). Dacă victima nu respiră, se eliberează căile respiratorii de eventuale obiecte care le obțin și se încep manevrele de resuscitare: masaj cardiac (30 apăsări pe stern cu podul palmei ajutat de cealaltă mână) și ventilație (două expirații puternice gură la gură).

Nu trebuie să îți fie teamă că dacă vei acorda primul ajutor victimei și aceasta totuși decedează, vei plăti ceva. Legea prevede în mod expres că persoanele fără pregătire medicală care acordă primul ajutor de bază în mod voluntar, pe baza indicațiilor furnizate de un dispecerat medical sau a unor cunoștințe în domeniul primului ajutor de bază, acționând cu bună-credință și cu intenția de a salva viața sau sănătatea unei persoane, nu pot fi sancționate penal sau civil.

DE REȚINUT Dacă ești martor la un **accident de circulație** soldat cu victime, ești obligat de lege să anunți poliția și numărul de urgență 112. Nu ai voie să modifice starea locului sau să ștergi urmele accidentului. Dacă ești implicat personal în accident nu poți părăsi locul accidentului, căci comiți o infracțiune.

Călătoria cu taxiul

Se poate comanda taxi prin dispecerat sau prin aplicație de telefon mobil. Prin aplicație este mai sigur întrucât se știe în permanență cine e șoferul, de unde ai plecat, unde ai coborât, cât a costat cursa.

Urcă-te numai în mașini aparținând unor firme pe care le cunoști și evită șoferii care ți se par dubioși. Când călătorești singur, este recomandat să ocupi locul de pe bancheta din spate, partea dreaptă. Pasagerul din dreapta șoferului trebuie să poarte centura de siguranță indiferent de lungimea traseului de parcurs.

Relația client-șofer trebuie să fie una corectă: taximetristul nu poate refuza deplasarea pe motiv că traseul este prea scurt și nu are voie să ducă clientul pe un alt traseu decât cel obișnuit pentru a încasa mai mulți bani, iar clientul nu are voie să plece din mașină fără a plăti. Nu uita să ceri bonul fiscal când

plătești – în felul acesta împiedici evaziunea fiscală, știi exact suma de plată și ai datele mașinii și ale șoferului în caz că ai uitat un bun în mașină sau vrei să faci reclamație. Dacă nu ți se dă bonul, nu ai obligația de plată și poți să faci o reclamație taximetristului la compania pe care o deservește.

Călătoria cu metroul

În București, acest mod de transport în comun pe sub pământ permite deplasarea foarte rapidă. Accesul la stația de metrou este marcat cu litera M. Biletele sau abonamentele se cumpără de la ghișeele ori automatele existente în fiecare stație.

În timp ce aștepti metroul, nu te apropia de linie, ci așteaptă la banda galbenă. Evită îmbulzeala, mai ales când trenul intră în stație.

JUSTIȚIA A DECIS În decembrie 2017 o femeie a încercat să împingă o față pe șinele de metrou, dar aceasta s-a apărut și autoarea a fugit. După câteva ore, a făcut același lucru în altă stație de metrou, unde victima nu a mai putut să se salveze, a fost lovită de tren și a decedat imediat. Autoarea a fost prinsă cu ajutorul imaginilor de pe camerele de filmat și, pentru cele două fapte, a fost condamnată la închisoare pe viață.

După ce trenul oprește în stație și se deschid ușile călătorii care coboară au prioritate față de cei care urcă. Călătorii care transportă cărucioare pentru copii și călătorii în scaune rulante urcă obligatoriu pe la prima ușă în sensul de mers al trenului.

ȘTIAȚI CĂ...?! Atunci când călătorești cu metroul fotografiatul este interzis.

Sunt interzise urcarea și coborârea călătorilor în și din tren după anunțul de avertizare a închiderii ușilor. În timpul mersului trenului este interzisă sprijinirea călătorilor de ușile de acces. Nu se recomandă staționarea călătorilor în zona burdufurilor de comunicație între vagoane. Este strict interzisă acționarea semnalului de alarmă fără motiv. În cazul în care este observat un obiect suspect sau abandonat, călătorii sunt rugați să alerteze de urgență personalul Metrorex sau orice agent de poliție sau de pază, să se îndepărteze și să nu atingă obiectul respectiv.

Călătoria cu trenul

În timpul călătoriilor cu trenul, pasagerii sunt obligați să aibă în posesie o legitimație valabilă de călătorie. Copiii până la 10 ani au reducere. Pe tot parcursul anului calendaristic, la toate categoriile de trenuri, clasa a II-a, elevii din învățământul preuniversitar beneficiază de gratuitate, iar studenții de la forma de învățământ cu frecvență, în vârstă de până la 26 de ani, beneficiază de tarif redus cu 50%. Biletele gratuite se procură de la casele de bilete.

În tren fumatul este strict interzis. De asemenea, sunt strict interzise: urcarea sau coborârea călătorilor în și din tren după plecarea trenului, sprijinirea călătorilor de ușile de urcare/coborâre, staționarea în zona burdufurilor de comunicație dintre vagoanele trenului, precum și deblocarea și deschiderea ușilor de urcare/coborâre în timpul mersului. La oprirea trenului în stație călătorii care coboară au prioritate față de cei care urcă. În cazul trenurilor echipate cu sisteme automate de acționare a ușilor, atât la cele dintre vagoane cât și la cele de coborâre/urcare, se apasă pe butonul de comandă.

Evită să vorbești la telefon cu glas atât de tare încât să te audă toți pasagerii. De asemenea, ar fi indicat să nu consumi alimente cu miros puternic (salam, ouă, usturoi etc).

Bagajele se depozitează de pasageri în spațiile special amenajate, nu pe culoar. Fiecare călător dispune pentru bagajele sale de mână doar de spațiul situat deasupra locului pe care îl ocupă sau de un spațiu echivalent în boxa pentru bagaje a vagoanelor.

În timpul călătoriei, pasagerii nu au voie să forțeze sistemele pentru deschiderea și asigurarea geamurilor, să intervină la panourile electrice sau să acționeze frânele de mână. Resturile menajere sau de orice fel se depozitează în cutiile special amenajate. Este interzisă aruncarea obiectelor de orice fel pe fereastră sau pe ușa vagonului. În toaletele din tren apa nu este potabilă.

Pentru transportul persoanelor cu mobilitate redusă se pot asigura gratuit servicii specifice de asistență atât la urcarea și coborârea din tren, cât și la bordul trenurilor de călători, în stațiile și trenurile deschise acestui tip de trafic. Solicitarea acestor servicii trebuie făcută cu minim 48 ore înainte de efectuarea călătoriei, pe formularul standard disponibil în format tipărit în toate stațiile și agențiile de voiaj și în format digital pe www.cfrcalatori.ro.

Accesul în tren cu biciclete pliabile este permis doar în spațiul special amenajat pentru bagaje, amplasat deasupra locului rezervat sau pe culoar cu condiția de a nu deranja ceilalți pasageri, iar cu biciclete nepliabile numai în vagoanele cu spații special amenajate.

Acționarea semnalului de alarmă din tren fără motiv este interzisă și constituie contravenție. Nu pot fi distruse sau degradate echipamentele din dotarea vagoanelor de călători. Este interzisă apelarea la mila călătorilor sau practicarea jocurilor de noroc.

TELVERDE Telefonul călătorului C.F.R. este **0.800.88.44.44**. La acest număr pot fi solicitate informații cu privire la eventualele probleme deosebite pe care călătorii le întâmpină în timpul călătoriei cu trenul.

INFORMAȚILE cu privire la mersul trenurilor sau tarife pot fi obținute de pe site-ul www.cfrcalatori.ro și de la birourile de informații din stațiile de cale ferată sau din agențiile de voiaj.

Călătoria cu autobuzul, troleul, tramvaiul

Fiecare consiliu local stabilește regulile de călătorie cu mijloacele de transport în comun și modul de sancționare a abaterilor săvârșite, pe care le găsiți postate pe pagina web a transportatorului. În anumite localități există autobuze speciale pentru elevi în vederea transportării lor la și de

la școală.

În mod convențional, în România urcarea călătorilor se face pe ușa din spate, iar coborârea pe cea din mijloc sau din față. În alte state urcarea se face pe ușa de la șofer pentru a cumpăra bilet de la acesta sau pentru ca el să verifice abonamentul tău. Întotdeauna se acordă prioritate călătorilor care coboară.

Asigură-te că imediat ce ai urcat în mijlocul de transport ai compostat biletul sau ai validat cartela de călătorie, ori că abonamentul este valabil pentru linia de transport respectivă. Nu este o scuză faptul că la ora la care călătorești casa de bilete era închisă sau că ai abonament, dar l-ai uitat acasă. Legitimația de călătorie sau abonamentul nu sunt transmisibile altor persoane! Nu poți călători cu biletul compostat sau cartela validată decât până la capătul liniei, nu și înapoi, iar în unele localități poți călători doar o anumită perioadă de timp de la validare. În unele orașe din țara noastră copiii de până la 5 ani, în altele cei de până la 7 ani, nu au nevoie de bilet. Elevii și studenții au în unele localități reducere, în altele chiar gratuitate la abonament. Sunt transportatori care pun la dispoziția călătorilor un număr scurt unde se poate plăti prin *sms* costul unui bilet sau abonament.

ABONAMENT PRIN SMS În București, prin trimiterea unui *sms* la numărul 7456, disponibil în rețelele de telefonie mobilă Orange, Vodafone, Cosmote și RDS&RCS, se poate achita contravaloarea unui abonament de o zi, valabil pe liniile urbane. În Cluj-Napoca numărul este 7479, în Oradea 7429, în Constanța 7424.

Amintește-ți regulile de politețe: se cedează locul persoanelor cu probleme de sănătate, gravidelor sau mamelor cu copii, bătrânilor. Ne abținem de la comentarii neplăcute, nu ridicăm tonul când vorbim cu alții, încercăm să nu răspundem la telefon sau vorbim doar dacă este ceva urgent și pe un ton scăzut, evităm să ascultăm muzică în căști la un volum care îi deranjează pe ceilalți.

De regulă, este interzis transportul animalelor, cu excepția câinilor cu lesă și a animalelor mici care se țin în brațe, dar acest lucru trebuie verificat în prealabil. Nu poți cere șoferului deschiderea ușilor între stații sau la semafoare. Nu ai voie să călătorești pe scări, să fumezi sau să consumi băuturi alcoolice în interior.

Dacă vine controlorul, ai dreptul să ceri să se legitimizeze mai întâi: în felul acesta vei afla numele sau numărul său pentru a fi ulterior identificat de șefii lui, dacă este cazul. Nu ai voie să îl agresezi. Tu ai obligația să arăți legitimația sau cartela de călătorie, ori abonamentul, precum și un act de identitate dacă ți se cere.

DE REȚINUT Controlorul nu îți poate reține cartea de identitate. El nu are voie să te rețină în mijlocul de transport, să te coboare cu forța din mijlocul de transport, să te conducă la dispecerat sau biroul său împotriva voinței tale ori să te percheziționeze. Are însă dreptul să noteze datele tale de identitate, iar dacă refuzi să i le dai poate apela la organele de poliție sau jandarmerie în fața cărora ești obligat să te legitimezi, altfel te pot conduce cu forța la sediul lor.

Dacă ești surprins fără bilet, vei achita pe loc o suprataxă de călătorie și cu cardul eliberat imediat vei putea încheia călătoria. Dacă nu plătești această suprataxă vei coborî din mijlocul de transport și ți se va încheia un proces-verbal de contravenție care va fi expediat acasă. Nu este indicat să dai date false controlorului, căci vei fi ușor descoperit; iar dacă folosești actul de identitate sau abonamentul altuia, reține că acest lucru este infracțiune! Nu te sfătuesc să plătești amenda fără a primi un proces-verbal sau o chitanță, căci fapta ar putea fi considerată dare de mită. În termen de 15 zile poți plăti doar jumătate din minimul amenzii. Dacă amenda ți s-a dat în mod nelegal, o poți contesta la Judecătoria în termen de 15 zile de când ai intrat în posesia procesului verbal de contravenție, chiar dacă ai achitat-o. Dacă vei câștiga procesul atunci ți se va anula procesul-verbal de contravenție și ți se va restitui ceea ce ai plătit.

ABUZ Dacă ești jignit, amenințat sau lovit de către controlor, fapta constituie infracțiunea de **purtare abuzivă** și poți sesiza Parchetul. Orice alt abuz al controlorului poate fi sesizat în scris regiei de transport la care acesta este angajat, pentru a-l ancheta și sancționa disciplinar.

Dacă tu ești cel care comite fapte de lovire sau amenințare împotriva controlorului în timpul activității sale sau ulterior, în scop de răzbunare, fapta constituie infracțiunea de **ultraaj** și riști o pedeapsă de la judecător.

Călătoria cu avionul

Biletul se rezervă online sau la agenția companiei de transport aerian. Biletul trebuie achitat pe loc sau în termenul asumat, altfel rezervarea se va anula. Ține cont că rezervarea din timp a unui bilet poate asigura plata unui preț mai mic.

Poți avea la tine un bagaj mare pentru cală (maxim 20 sau 23 kg pentru Europa și 32 kg pentru SUA și Canada) și unul mic (maxim 8 sau 10 kg) de luat în cabina avionului. În bagajul de mână lichidele transportate nu pot depăși în total un litru, iar fiecare recipient să nu fie mai mare de 100 ml; regula se aplică și pentru creme, parfumuri și deodorante.

DE REȚINUT Indiferent unde călătorești și ce mijloc folosești, evită să transporti bagaje care nu îți aparțin sau în care nu știi ce se află. Uneori răufăcătorii profită de naivitatea noastră pentru a ne convinge să îi ajutăm transportând în locul lor un pachet, o geantă etc. în care se pot afla bunuri interzise, precum droguri, arme sau bani falși.

Înainte de zborului trebuie să te înregistrezi la ghișeu de înregistrare al companiei aeriene de la care ai achiziționat biletul (*check-in*), iar pentru aceasta este obligatoriu să te prezenți în timp util: cu o oră înainte de decolare pentru călătorii în țară, cu două ore înainte pentru călătorii în străinătate. Urmează apoi controlul de securitate (se verifică să nu ai asupra ta obiecte interzise – cele care pot fi folosite ca arme ori lichide, droguri, brichete), iar în cazul curselor externe trebuie să te supui controlului cu privire la cartea de identitate/pașaport (se verifică dacă ai actele de părăsire a țării și de intrare în țara de destinație, respectiv să nu fii dat în urmărire dacă ești căutat de poliția vreunui stat) și eventual controlului vamal (aici trebuie declarate sumele mai mari de 10.000 euro pe care le deții și bunurile supuse taxării). Îmbarcarea în aeronavă se face numai prin poarta indicată la afișajul electronic. Dacă întârzi, vei fi anunțat prin stație. În cazul în care nu te prezenți la apelul repetat, pierzi cursa. Copilul minor care călătorește singur trebuie predat de un părinte la biroul de check-in și luat de către un părinte de la ușa de ieșire din aeroport.

Călătorie peste graniță

Copilul poate călători în străinătate dacă deține un *pașaport* individual sau o *carte de identitate*.

Pașaportul se obține de la Serviciul public comunitar pentru eliberarea și evidența pașapoartelor: pentru minorul sub 14 ani cererea o depun ambii părinți, pentru cel peste 14 ani cererea se depune de copil cu acordul ambilor părinți. Dacă un minor se află deja în străinătate și nu este însoțit de părinți, el trebuie să se adreseze ambasadei/consulatului pentru a i se elibera un document de călătorie fără acordul acestora, în vederea întoarcerii în țară.

DE REȚINUT Un copil român poate ieși din țară **numai însoțit**: fie de ambii părinți, fie de un părinte care are acordul celuilalt părinte, dat printr-o declarație la notar pentru a permite ieșirea din țară pentru maxim 3 ani, fie de un alt adult care prezintă un extras de cazier judiciar și acordul scris al ambilor părinți.

Nu este nevoie de această declarație dacă: părintele este decedat sau este decăzut din drepturile părintești; la divorț, copilul a fost încredințat sau i s-a acordat autoritatea părintească unică părintelui care iese din țară cu minorul. De asemenea, nu este necesar ca însoțitorul să aibă această declarație atunci când minorul este cetățean român și are domiciliul/reședința chiar în țara de destinație. Este de ajuns declarația unui părinte dacă minorul se deplasează în străinătate pentru un concurs sau la studii. Evident, toate situațiile de mai sus trebuie dovedite.

Uneori un părinte **refuză nejustificat** să dea acordul celuilalt părinte pentru ieșirea din țară a copilului lor minor. Pentru rezolvarea situației există posibilitatea acționării sale în judecată pentru ca instanța să constate abuzul lui de drept și să suplinească, astfel, simțământul lipsă.

Orice persoană care călătorește în străinătate trebuie să aibă încheiată o asigurare medicală; pentru cei care sunt salariați și călătoresc în țările din UE, Spațiul Economic European și Elveția este suficient cardul european de sănătate.

După împlinirea vârstei de 18 ani, tinerii pot circula singuri în țările care sunt membre ale Uniunii Europene și în Republica Moldova folosind doar *cartea de identitate*. Pentru restul țărilor este nevoie de pașaport; iar pentru unele mai este nevoie și de *viză* (de exemplu, pentru UK), care se obține de la consulatul statului respectiv în România. Aceste informații, precum și cele cu privire la eventualele pericole în țara respectivă și avertismente pentru turiști se întâlnesc pe site-ul Ministerului Afacerilor Externe disponibil la www.mae.ro.

Reguli de călătorie în țări din U.E.

În calitate de cetățeni europeni avem dreptul să călătorim în țările din Uniunea Europeană pentru turism, să muncim acolo sau să urmăm cursurile unui liceu sau ale unei facultăți. În loc de asigurare, poți să ai asupra ta *cardul european de asigurări sociale de sănătate*.

Când cumperi un bilet de autobuz sau de autocar, nu trebuie să plătești un preț mai mare pentru că ai o anumită naționalitate sau pentru că achiziționezi biletul dintr-un anumit loc.

În caz de *anulare sau întârziere*, ai întotdeauna dreptul la informații adecvate și prompte cu privire la ceea ce se întâmplă pe durata așteptării. Dacă deplasarea pe distanțe lungi (peste 250 de km), pentru care ai făcut rezervare, se anulează sau are o întârziere de peste două ore, ai de ales între două posibilități:

- să ți se ramburseze costul biletului și, dacă este necesar, să ți se asigure transportul gratuit către punctul inițial de plecare – de exemplu, dacă întârzierea sau anularea te împiedică să îți îndeplinești scopul călătoriei;
- să ți se asigure transportul, în condiții similare, către destinația finală, în cel mai scurt timp și fără costuri suplimentare. Dacă nu ți se oferă la timp posibilitatea de a alege, poți înainta o plângere și solicita atât rambursarea costurilor, cât și o despăgubire echivalentă cu 50% din prețul biletului.

Dacă durata deplasării pe distanțe lungi (peste 250 de km) depășește trei ore, iar plecarea este anulată sau se efectuează cu o întârziere de peste 90 de minute, ai dreptul la: gustări și băuturi răcoritoare – în funcție de întârziere sau de durata așteptării; cazare, dacă este necesar, pentru cel mult două nopți, la prețul maxim de 80 de euro pe noapte. Transportatorul nu este obligat să îți asigure cazarea dacă întârzierea este cauzată de condiții meteorologice extreme sau de dezastre naturale.

Ai dreptul la despăgubiri dacă ești rănit într-un *accident* de autobuz în timpul unei călătorii pe distanțe lungi.

De asemenea, compania transportatoare trebuie să te despăgubească dacă bagajele sau alte bunuri îți sunt *pierdute sau deteriorate* într-un accident de autobuz pe durata unei deplasări pe distanțe lungi.

În cazul în care consideri că nu ți-au fost respectate drepturile, poți adresa o plângere transportatorului în termen de trei luni de la data la care a avut loc evenimentul. Acesta are la dispoziție o lună pentru a confirma primirea plângerii și trei luni pentru a-ți da un răspuns definitiv.

PE SCURT

1. Pe drumul public poți circula cu bicicleta de la vârsta de 14 ani, iar cu scuterul și ATV-ul de la 16 ani.
2. Pentru a conduce un autoturism trebuie să ai permis de conducere.
3. Atunci când te urci pe bicicletă sau la volan, alcoolemia trebuie să fie zero.
4. Când circuli cu un mijloc de transport în comun trebuie să ai bilet sau abonament.
5. Pentru călătorii în străinătate, minorul trebuie însoțit de un adult.

TEST GRILĂ

1. Dacă minorul de 12 ani traversează strada prin loc nepermis, atunci polițistul:

- a. Îl poate aresta și duce la sediul poliției;
- b. Nu îi poate aplica o amendă;
- c. Îl va încătușa și îl va duce forțat acasă.

2. Dacă un minor de 15 ani conduce o mașină pe stradă:

- a. Nu se va deschide o anchetă dacă proprietarul mașinii nu depune plângere;
- b. I se va face dosar penal în mod obligatoriu;
- c. Va fi sancționat numai dacă părintele este de acord.

3. Dacă un minor de 15 ani consumă alcool pe stradă, polițistul îl va sancționa:

- a. Cu o amendă în același quantum cu cea dată unui adult;
- b. Cu o urecheală bună, căci minorii nu pot fi amendați;
- c. Cu o amendă în quantum redus la jumătate din ceea ce pot primii adulții.

4. Dacă un drum nu are trotuar, atunci cetățenii:

- a. Trebuie să se deplaseze doar cu mașina;
- b. Au voie să meargă pe stradă, dar numai pe partea stângă;
- c. Pot merge pe orice parte a străzii, dar cât mai aproape de margine.

5. Un minor are voie să se deplaseze cu bicicleta pe trotuar:

- a. Numai dacă are 14 ani împliniți și există bandă specială pentru bicicliști;
- b. Numai dacă este însoțit de părinți;
- c. Făcând slalom printre pietoni dacă este cazul să evite un accident.

6. Un biciclist care traversează strada pe trecerea de pietoni:

- a. Se poate deplasa pe bicicletă, dar cât mai atent pentru a evita un accident;
- b. Este obligat să coboare de pe bicicletă;
- c. Nu are voie să aibă căștile în urechi.

7. Pentru cei care circulă pe biciclete și trotinete electrice, casca de protecție:

- a. Este facultativă;
- b. Este obligatorie în cazul minorilor între 14 și 16 ani care circulă pe carosabil;
- c. Este obligatorie în cazul minorilor sub 14 ani.

8. Se poate circula cu trotineta electrică:

- a. Pe trotuar;
- b. Pe stradă, dacă traficul pe pista specială este intens;
- c. Acolo unde există, numai pe pista specială destinată bicicliștilor.

9. Pe stradă, bicicliștii:

- a. Nu au voie să circule;
- b. Pot circula numai pe timp de zi;
- c. Pot circula dacă nu este bandă specială, dar cât mai aproape de marginea din dreapta a carosabilului.

10. Cu trotineta se circulă:

- a. Pe stradă, cât mai aproape de marginea drumului;
- b. Pe pista specială, numai dacă trotineta este electrică;
- c. Pe autostradă, dar numai pe banda de urgențe.

11. Cu rolele, skateboard-ul sau hoverboard-ul se poate circula:

- a. Numai pe stradă;
- b. Numai pe trotuar;
- c. Numai pe pista rezervată bicicliștilor.

12. Când șoferii depășesc un biciclist, trebuie:

- a. Să păstreze o distanță de cel puțin 1,5 metri de el;
- b. Să îl claxoneze când ajung în dreptul lui;
- c. Să îl atenționeze că nu are voie pe stradă.

13. Unui biciclist îi este interzis de lege:

- a. Să aibă căști pe urechi pentru a audia ghidul „Elevul și Legea” în varianta audio;
- b. Să circule fără a ține ambele picioare pe pedale;
- c. Să circule doar cu o singură mână pe ghidon.

14. Dacă taximetristul refuză să îmi elibereze bonul fiscal, atunci:

- a. E obligatoriu să anunț poliția;
- b. Am voie să îl bat pentru a-l face să respecte legea data viitoare;
- c. Pot pleca fără să plătesc.

15. Controlorul care te-a prins fără bilet sau abonament în autobuz:

- a. Are voie să te percheziționeze pentru a-ți găsi cartea de identitate;
- b. Te poate reține forțat până la capătul liniei;

- c. Poate solicita intervenția poliției pentru a te legitima.

16. Dacă controlorul de bilete te insultă:

- a. Ai dreptul să îl insultezi și tu, căci ești în legitimă apărare;
- b. Poți să îl reclami la poliție pentru infracțiunea de purtare abuzivă;
- c. Ești obligat să îi ceri să se legitimeze pentru a ști împotriva cui te plângi.

17. Un minor poate părăsi țara pentru o vizită organizată de școala sa:

- a. Dacă are nota 10 la purtare și pașaport individual;
- b. Dacă este însoțit de profesor care are procură notarială de la amândoi părinții copilului;
- c. Dacă are pașaport valabil pentru următorii doi ani.

CAPITOLUL X

Acte, animale, bunuri

În acest capitol vei afla:

- care sunt obligațiile părinților față de copii și ale copiilor față de părinți;
- cine încasează alocația de stat pentru copil;
- în ce condiții se primește pensia de urmaș;
- cine semnează acte pentru minori și pentru majori;
- cum se poate procura un animal de casă;
- cum pot fi deținute arme în mod legal.

Cont bancar

Pe măsură ce crești, primești, economisești și cheltuiești sume de bani. De regulă, banii îți ții asupra ta sau în casă. Dar îi poți păstra în condiții de siguranță și într-un cont la una dintre bănci.

Dacă ai până în 14 ani, contul îl deschide părintele tău. Dacă ai între 14 și 18 ani, trebuie să mergi la o bancă însoțit de unul dintre părinți pentru că e nevoie să semnați împreună un contract și să dați câte un specimen de semnătură. Titularul contului vei fi tu, iar părintele va fi împuternicit. După ce împlinesti vârsta de 14 ani, ai dreptul de a-ți gestiona singur sumele de bani.

După câteva zile de la deschiderea contului vei primi un card cu ajutorul căruia vei putea face diverse operațiuni: ridici sume de bani de la bancomat, faci plata când cumperi ceva, verifici soldul contului. Pentru banii care stau în bancă vei primi o anumită dobândă. Poți alimenta contul depunând noi sume de bani la bancă (dacă ai 14 ani, poți face depunerea tu singur) sau părinții îți pot vira bani din conturile lor. Există bănci care nu percep comision copiilor pentru administrarea contului.

Alocația de stat pentru copil

Până să împlinesti vârsta de 18 ani vei primi în fiecare lună o alocație de stat – în anul 2021, cuantumul alocației este de 600 lei pentru copiii cu vârsta de 0-2 ani și cei cu handicap, respectiv 243 lei pentru copiii cu vârsta 2-18 ani. După aceea, vei primi alocația numai cât timp urmezi cursurile învățământului liceal sau profesional. Legea spune că repetenții nu primesc alocația de stat, cu excepția celor care repetă anul școlar din motive de sănătate.

Alocația se plătește unuia dintre părinți până când copilul împlineste vârsta de 14 ani, după care, dacă părintele este de acord, plata se poate face direct copilului titular.

Dacă părinții lucrează în străinătate, copiii au dreptul de a li se plăti alocație de către statul respectiv, în cuantumul stabilit de legea de acolo.

Obligația de întreținere

Copilul trebuie crescut, îngrijit, educat de către părinții săi, iar în lipsa acestora de către tutorele stabilit de stat. După ce împlinește 18 ani, legea spune că tânărul trebuie întreținut de părinți numai dacă continuă studiile și nu mai târziu de împlinirea vârstei de 26 de ani.

Când părinții nu mai stau împreună, copilul va locui mai mult la unul dintre ei. Pentru timpul cât copilul nu stă efectiv cu el, părintele trebuie să contribuie la îngrijirea copilului *în natură* (cumpărând alimente, haine, rechizite etc) sau plătind o sumă de bani numită *pensie de întreținere*.

ȘTIAȚI CĂ...?! *Cuantumul pensiei de întreținere este de cel mult un sfert din veniturile părintelui pentru un copil întreținut, o treime din ele pentru doi copii, respectiv jumătate din venituri pentru trei sau mai mulți copii.*

Pensia de întreținere este a copilului chiar dacă o încasează un părinte. Până la împlinirea vârstei de 14 ani, părintele care are custodia este cel îndreptățit să solicite pensia de la celălalt părinte și tot el va decide cum va fi cheltuită. Când copilul are vârsta între 14 ani și 18 ani pensia va fi solicitată și cheltuită de copil, care doar este asistat de către părintele custodian. După ce împlinește 18 ani, copilul care încă studiază va putea solicita pensie de la ambii părinți și el singur va decide cum va fi cheltuită. Dacă părintele sau părinții refuză, ei pot fi acționați în judecată pentru ca judecătorul să decidă forma și cuantumul întreținerii.

Chiar dacă părintele debitor (adică cel care datorează suma de bani) locuiește în străinătate, el tot trebuie să plătească pensia copilului. Pentru lămuriri sau acțiuni trebuie să vă adresați Ministerului Justiției din România în vederea aplicării Convenției de la Haga din 2007 privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate pentru copii.

Dacă decedează cel care are în grijă un minor, obligația de întreținere a copilului revine moștenitorilor celui decedat care au această posibilitate (soț supraviețuitor, frați mai mari, părinții decedatului).

Vă reamintesc că părinților li se datorează respect de către copii. Mai mult, atunci când părinții sunt cei care ajung în stare de nevoie și fiul/fiica are posibilitatea, legea îl/o obligă să îi întrețină. Altfel, părintele îi poate da în judecată.

Pensia de urmaș

Dacă copilul era întreținut de un părinte sau un alt susținător pensionar sau invalid de gradul I și care a decedat, atunci până împlinește vârsta de 16 ani copilul are dreptul la pensie de urmaș. Dacă își continuă studiile, are acest drept până la terminarea acestora fără a depăși vârsta de 26 de ani.

ȘTIAȚI CĂ...?! *Cuantumul pensiei de urmaș se stabilește procentual din punctajul mediu anual realizat de susținător, astfel: 50% – pentru un singur urmaș; 75% – pentru doi urmași; 100% – pentru trei sau mai mulți urmași.*

Documente și lucruri personale

Atunci când intri în relație cu o altă persoană, de cele mai multe ori ajungeți la o înțelegere, adică amândoi conveniți cine ce să facă pentru celălalt. Această înțelegere se numește *contract*.

DE REȚINUT Un **contract** înseamnă o înțelegere între cel puțin două persoane. Pentru ca acesta să fie valabil, nu este necesară încheierea unui înscris, acesta folosind doar pentru a se dovedi acea înțelegere în caz de litigiu. Contractul este o **LEGE PENTRU PĂRȚI**, deci prevederile sale sunt obligatorii pentru cei care au convenit astfel.

Contractele conțin **drepturi și obligații** pentru cei implicați, adică arată ce are voie să facă unul în raport cu celălalt.

Să știi că fiecare dintre noi încheiem contracte în fiecare zi fără ca măcar să ne dăm seama de aceasta. Îți dau câteva exemple: atunci când iau o carte de la bibliotecă închei un *contract de împrumut* în baza căruia eu am dreptul să iau la domiciliu o carte și obligația să o returnez în termenul stabilit; când iau un bilet de călătorie tocmai am încheiat un *contract de transport* în baza căruia eu am obligația de a plăti biletul și de a respecta regulile când sunt în mijlocul de transport, iar compania care deține trenul sau autobuzul are obligația de a mă transporta la locul stabilit conform orarului fixat; când achiziționez un telefon mobil închei un *contract de vânzare-cumpărare* în baza căruia eu am dreptul de a ridica bunul dorit și obligația de a plăti prețul afișat, iar vânzătorul are obligația de a-mi preda bunul în stare de funcționare și dreptul de a pretinde de la mine să achit contravaloarea produsului; când dau colegului o revistă străină în locul unui bilet la un concert închei un *contract de schimb*; când primesc un cadou cu ocazia zilei de naștere se numește că închei cu cel care îl dă un *contract de donație*.

ȘTIAȚI CĂ...?! În momentul înscrierii copilului la școală/liceu, se încheie un **contract educațional** între trei părți: unitatea de învățământ, părinții (beneficiari indirecti ai procesului de învățământ) și copil (beneficiarul direct) în care sunt trecute drepturile și obligațiile lor reciproce. Se întocmesc două exemplare originale ale contractului pe care le semnează inclusiv elevul care are peste 14 ani. Pentru învățământul postliceal semnează doar elevul și directorul unității școlare.

Când te duci la magazin și cumperi fructe, nu semnezi vreun document: plătești prețul afișat, ridici produsele, iei bonul fiscal și pleci acasă. Dar dacă dai cuiva un împrumut de bani sau anumite lucruri, este bine să ai un **înscris** (document scris) care să constate înțelegerea voastră: e de ajuns o simplă foaie de hârtie în care ați scris cine cui a dat și pentru cât timp, faceți două exemplare de pe aceasta și semnați-le amândoi în original pe fiecare. Fiecare păstrează un exemplar. Nu vă trebuie martori și, oricum, trebuie să știi că nu poți dovedi cu martori contractele care se referă la valori mai mari de 250 lei. Pentru vânzarea de terenuri sau case este obligatorie încheierea unui înscris autenticat la notarul public.

DE REȚINUT Atenție întotdeauna la ceea ce semnezi! Odată pusă semnătura pe un act ea nu mai poate fi retrasă. Ce ți-ai asumat prin acel act trebuie îndeplinit de bună voie, altfel poți fi dat în judecată și forțat prin intermediul unui executor judecătoresc!

Orice persoană deține diverse **lucruri**, numite și **bunuri**. Cel care este proprietarul unui bun poate să facă ce vrea cu el, inclusiv să îl dea altora, să îl abandoneze, să îl distrugă. Dar cu o condiție: să fie major.

Și copiii au bunuri care le aparțin: obiecte de îmbrăcăminte, de toaletă, cele pentru școală, telefonul etc. Unii copii dobândesc și bunuri de o valoare foarte mare: de exemplu, o rudă decedează și le lasă moștenire teren sau casa. Alte bunuri nu le aparțin, dar au încuviințarea de a le folosi: casa părinților în care locuiește copilul, mașina prietenului pe care o conduce, haina prieteniei pe care o împrumută. Cu privire la bunuri strict personale, legea prevede că minorul are voie să le cumpere, să le protejeze, să le repare. Le poate vinde sau abandona însă numai pe cele de mică valoare.

ȘTIAȚI CĂ...?! Vânzarea unor produse pe site-uri de comerț online e posibilă numai dacă ai împlinit vârsta de 18 ani.

Atunci când trebuie luate decizii extrem de importante cu privire la minor sau se intenționează a se dispune de bunurile sale, legea spune că până la vârsta de 14 ani deciziile le vor lua *părinții*, iar între 14 și 18 ani le vor lua copiii *împreună* cu părinții. Atunci când părinții nu se pot ocupa de minor – de exemplu, când sunt decedați amândoi sau au întrerupt orice legătură cu copilul lor – primarul va desemna un *tutore* care să se ocupe de interesele lui.

Animale de companie

Mulți copii dețin animale de companie (animale de casă). Unii aleg viețuitoare mai mici și drăgălașe, cum ar fi cățelei, pisicile, broscuțele țestoase, peștii; alții aleg zburătoare precum papagalii ori canarii; ori animale jucăușe, precum hamsterii, iepurașii, porcușorii de Guineea; iar alții optează pentru animale mai periculoase cum sunt șerpii, tarantulele sau iguanele.

Animalele sunt un partener excelent pentru joacă, te fac mai sociabil și te ajută să îți învingi timiditatea. Dar creșterea și îngrijirea lor implică responsabilitate: trebuie hrănite, plimbate, curățate, iar unele trebuie dresate, vaccinate, deparazitate și sterilizate. Aceste activități trebuie să se desfășoare în siguranță pentru tine, dar și pentru vecinii tăi sau alte persoane din jurul tău. De aceea, trebuie respectate anumite condiții legale, dintre care cele mai drastice sunt cele cu privire la câini.

Astfel, dacă ai vârsta sub 16 ani poți cumpăra un animal de companie doar având consimțământul expres al părinților. Câinii pot fi adoptați de la adăposturile pentru câini fără stăpân care se găsesc în fiecare județ, lista fiind publicată pe www.ansvsa.ro. Câinii periculoși sau agresivi pot fi deținuți numai de persoanele care au împlinit 18 ani, au înregistrat câinele la Asociația Chinologică Română și au depus adeverința la poliție; pe ușa proprietății trebuie afișată inscripția: „Câine rău” sau „Atenție câine periculos”. Deținerea animalelor de companie implică un carnet de sănătate (pentru evidența vaccinărilor și deparazitărilor) eliberat de un medic veterinar. Câinii trebuie ținuti fie legați, fie într-un adăpost îngrădit.

ȘTIAȚI CĂ...?! Dacă animalul tău mușcă o altă persoană producându-i astfel leziuni, legea spune că tu ești responsabil de acel prejudiciu. Ca urmare, victima agresiunii poate pretinde o sumă de bani necesară pentru plata îngrijirilor (despăgubiri materiale) și care să compenseze durerea suferită (despăgubiri morale) de la proprietarul animalului. Iar dacă ești minor, vor fi chemați în judecată și părinții tăi. Așadar, copilul răspunde pentru fapta animalului său, iar părinții răspund pentru fapta copilului lor.

Consiliul local al fiecărui oraș și asociațiile de proprietari au stabilit anumite condiții de creștere și îngrijire a animalelor la bloc: de regulă, este nevoie de acordul scris al vecinilor celui care deține animalul; proprietarul animalului trebuie să asigure curățenia în locurile folosite în comun, iar în condițiile stabilite de asociație trebuie să suporte cheltuielile de întreținere; trebuie evitat zgomotul cât mai mult, dar mai ales în timpul nopții și al orelor de liniște; câinii trebuie plimbați cu lesă, iar câinii mari să aibă și zgardă, și botniță; stăpânul trebuie să aibă asupra sa măturică și punguță pentru a strânge excrementele; plimbarea nu se poate face în parcuri, ci doar în locurile special amenajate. Persoanele însoțite de câini nu pot intra în magazine, săli de spectacole sau de sport, școli sau grădinițe și, în general, în mijloacele de transport în comun și nici să se plimbe în preajma locurilor de joacă pentru copii.

Trebuie să știi că există o lege cu privire la protecția animalelor care obligă deținătorii să le îngrijească, adăpostească, hrănească și care interzice comportamentul brutal, izgonirea și abandonarea animalelor. Cadavrele animalelor nu se aruncă la gunoi, ci se predau la o firmă specializată.

INFRAȚIUNE Sunt pedepsite cu închisoarea: tăierea cozii, a ciocului sau a dinților, amputarea unghiilor, cuparea urechilor, secționarea corzilor vocale; despărțirea puilor de mamă până la vârsta de minimum opt săptămâni de viață pentru a fi comercializați; folosirea de animale vii pentru dresajul animalelor sau pentru a le controla agresivitatea; folosirea animalelor vertebrate la circ; împușcarea animalelor cu tranchilizant în alte situații decât cele necesare pentru imobilizare; tirul cu arme pe animale domestice sau pe animale sălbatice captive; rănirea cu intenție a animalelor (este permisă sterilizarea și rănirea în caz de apărare contra animalului); torturarea animalelor; organizarea de lupte între animale sau cu animale; uciderea animalelor cu intenție (este permisă pentru apărare contra animalului); zoofilia.

Pentru transportul animalelor de companie este necesar să verifici pe site-ul companiei de transport condițiile impuse. Astfel, în trenurile aparținând C.F.R. pot fi transportate animale mici, purtate pe brațe, precum și păsări mici în colivii, dacă niciun călător nu protestează; câinii trebuie să aibă botniță și să fie ținuți în lesă pe podeaua vagonului, în compartimente, în vagoane la clasa a 2-a, dacă nici un călător nu protestează; dar trebuie să știi că se plătește bilet și pentru ele. Tot astfel, pentru o călătorie cu avionul în țările din U.E. trebuie să anunți compania în momentul rezervării biletului, animaluțul să aibă pașaport internațional, cip de identificare și să fie vaccinat, să nu fie gestant și să fie închis într-o cușcă specială; spre Marea Britanie nu pot fi transportate animale cu avionul, nici în cabina de pasageri, nici în cala avionului. Pe site-ul www.ansvsa.ro găsești mai multe detalii.

Bunuri găsite

Dacă găsești întâmplător monede vechi sau alte bunuri vechi de importanță *arheologică*, trebuie să le predai în termen de 72 ore primarului din localitatea respectivă. Vei primi o recompensă de 30% din valoarea acelor bunuri.

Pentru alt tip de bunuri găsite drept *comoară*, acestea se vor împărți în mod egal de găsit cu proprietarul terenului unde s-au găsit.

INFRAȚIUNE Dacă găsești bunuri care au fost pierdute sau uitate de o altă persoană (poșetă, portmoneu etc) nu ai voie să ți le însușești, căci fapta este infracțiune. Trebuie să le returnezi proprietarului dacă îl cunoști sau să le predai la poliție în termen de 10 zile.

Există și bunuri care nu aparțin nimănui: lucrurile abandonate, fructele de pădure, plantele medicinale etc. Pe acestea ți le poți însuși, dar pentru unele trebuie îndeplinite anumite condiții: animalele sălbatice pot fi vâdate numai în sezon și cu armă de foc dacă ai autorizație și cel puțin vârsta de 18 ani; peștele poate fi pescuit numai în sezon; copacii nu pot fi tăiați fără autorizație, iar trunchiurile de copaci, puieți sau lăstari nu pot fi însușite fără acordul proprietarului, chiar dacă au fost doborâte sau rupte de fenomene naturale.

Arme albe și arme de foc

Armele sunt de două categorii: arme de foc (pistoale, puști, grenade etc) și arme albe (baionete, săbii, pumnale, cuțite, șisuri, boxuri, castete, arbalete, arcuri, bâte, măciuci, bastoane telescopice). Mai există arme cu aer comprimat, dar și spray-uri cu gaze nocive, iritante sau de neutralizare.

Armele și muniția aferentă sunt de mai multe categorii. Unele sunt *interzise* pentru cetățenii obișnuiți, ele putând fi folosite doar de armată, poliție și serviciile de informații. Intră în această categorie armele militare, lansatoarele care provoacă incendii sau explozii, armele automate.

Altele sunt **arme letale**, adică pot provoca moartea sau rănirea gravă a unei persoane. Intră în această categorie pistoalele, revolverele, armele semiautomate ori cu repetiție. Ele pot fi procurate de cei care au autorizație și pot fi deținute de cei care au *permis de armă* valabil pentru maximum 5 ani și au o anumită funcție: demnitari, magistrați, diplomați, militari, polițiști (pentru arme de apărare și pază); vânători (pentru arme lungi de vânătoare și de tir); sportivi și instructorii de tir (pentru arme de tir). Aceste persoane trebuie să fie majore, să nu aibă cazier, să fie apte psihologic și medical, să absolve un curs de instruire. Poliția poate verifica modul în care sunt păstrate, transportate și folosite armele.

Altele sunt **arme neletale**. Ele se folosesc în scop utilitar (în cinema, sport, pescuit, paza clădirilor, protecția persoanelor), de agrement (arcurile și altele cu proiectile nemetalice) sau autoapărare (confectionate pentru a împrăștiia gaze nocive, iritante, de neutralizare și proiectile din cauciuc). La rândul lor acestea sunt de trei tipuri. Astfel, din cauza pericolului pe care îl prezintă, deținerea anumitor arme neletale este permisă numai celui care are *autorizație* de la poliție: pistoale și revolvere cu bile de cauciuc, arme cu aer comprimat, arme scurte pentru a produce zgomot sau pentru a împrăștiia gaze nocive, iritante sau de neutralizare. Se poate da autorizație persoanelor majore, care nu au cazier, sunt apte psihologic și medical, au absolvit un curs de instruire. Pentru a avea alte arme neletale este nevoie de notificarea poliției în 5 zile de la procurarea armei pentru a obține *certificat de deținere*: arme cu tranchilizante, arme de semnalizare, arme de panoplie, arme de recuzită, arme vechi dinaintea de 1899, arbaletă. În fine, alte arme neletale se pot procura *fără vreo formalitate* de persoanele cu vârsta peste 18 ani: dispozitive paintball, harpoane pentru pescuit, arcuri pentru tir sportiv, arme de lovit animalele înainte de a fi tăiate.

INFRAȚIUNE *Procurarea sau deținerea unei arme letale fără permis, precum și a unei arme neletale fără autorizație se pedepesc cu închisoarea.*

Cel care pierde sau căruia i se fură o armă trebuie să anunțe de îndată, dar nu mai târziu de 24 de ore, cel mai apropiat organ de poliție. Cel care găsește o armă sau muniție este obligat să le predea sau să anunțe de îndată cel mai apropiat organ de poliție. Furtul unui permis de armă se declară în termen de 48 de ore de la constatare la organul de poliție.

INFRAȚIUNE *Se pedepsește cu închisoarea purtarea, dar este și mai gravă folosirea, în instituțiile publice, la adunările publice, precum și în locurile unde este public (săli de spectacole, stadioane sau terenuri de sport, mijloace de transport în comun, cluburi, plaje amenajate, parcuri de distracție) de: obiecte fabricate pentru tăiere, înțepare sau lovire (cuțit, pumnal, sabie, bătă, baston telescopic etc); arme neletale care nu sunt supuse autorizării (arc, arbaletă, harpoon, pușcă cu tranchilizante, pistol de semnalizare); dispozitive pentru șocuri electrice; substanțe iritant-lacrimogene sau paralizante.*

PE SCURT

1. Părinții nu sunt proprietari ai lucrurilor copiilor;
2. Alocația pentru copil și pensia de întreținere sunt ale minorului, nu ale părinților;
3. Persoanele sub 14 ani pot semna acte prin părinți, cele între 14 și 18 ani cu asistența părinților, iar cele peste 18 ani pot semna acte singure;
4. Animalele trebuie îngrijite, nu chinuite;
5. Deținerea și folosirea armelor pot avea loc numai în anumite condiții legale.

TEST GRILĂ

1. Poate deschide un cont la o bancă:

- a. Numai o persoană majoră;
- b. Un minor care are 14 ani împliniți, fără acordul părinților;

- c. Părinții/tutorele, pentru un minor cu vârsta sub 14 ani.

2. Alocația de stat se primește de către copii până la vârsta de:

- a. 14 ani;
- b. 18 ani și ulterior până termină liceul;
- c. 21 ani.

3. Dacă copilul împlinește vârsta de 18 ani, atunci părinții:

- a. Nu mai au obligația să îl întrețină, dar o pot face voluntar;
- b. Pot să îi ceară să părăsească locuința lor în care el a crescut;
- c. Au obligația să îl întrețină în continuare dacă el continuă studiile, până la maxim 26 ani.

4. Actele întocmite cu privire la minori se semnează:

- a. De părinți și de copiii care au împlinit vârsta de 14 ani;
- b. De părinți până când copilul lor devine major;
- c. Doar de minori, dacă au împlinit vârsta de 14 ani.

5. Are voie să vândă produse pe site-uri online cel care a împlinit vârsta de:

- a. 18 ani;
- b. 16 ani;
- c. 14 ani.

6. Dacă un animal mușcă o persoană, atunci:

- a. Animalul este vinovat și va fi dat pe mâna hingherilor;
- b. Va răspunde proprietarul animalului plătiind daune victimei;
- c. Nu răspunde nimeni, fiind o întâmplare nefericită.

7. Poți cumpăra un câine periculos sau agresiv dacă ai împlinit vârsta de:

- a. 14 ani;
- b. 16 ani;
- c. 18 ani.

8. Stăpânul unui animal are voie:

- a. Să bată sau chiar să ucidă animalul;
- b. Să îl ducă în locul unde se practică lupte între animale;
- c. Să îl vândă.

9. Dacă găsești monede vechi pe terenul cuiva din apropierea unei cetăți:

- a. Ai voie să le păstrezi;
- b. Trebuie să le predai proprietarului aceluși teren;
- c. Vei primi de la primar o recompensă de 30% din valoarea lor.

10. Dacă găsești o poșetă pe stradă, atunci:

- a. O poți păstra dacă nu o revendică nimeni;
- b. Poți păstra portofelul din interior și vinde poșeta;
- c. Ești obligat să o returnezi proprietarei dacă o cunoști sau să o predai poliției în termen de 10 zile.

11. Legea îți permite să deții un spray paralizant:

- a. Când circuli cu un mijloc de transport în comun;
- b. La școală sau la un concert;
- c. Când te plimbi seara târziu pe străzile din cartier.

12. Este armă albă:

- a. Un pistol al cărui mâner are culoarea albă;
- b. Un cuțit;
- c. Bastonul de culoare albă al unui nevăzător.

CAPITOLUL XI

Tânărul și munca

În acest capitol vei afla:

- cum îți poți deschide o afacere proprie;
- ce este un contract de muncă;
- cum se intră în șomaj;
- ce presupune activitatea de zilier;
- la ce te ajuta *internship*-ul și voluntariatul;
- care sunt activitățile lucrative ce pot implica minori.

Afacerea proprie

Pentru a-și procura cele necesare traiului zilnic oamenii au nevoie de un venit pe care îl obțin prin muncă. Fie muncesc pentru ei înșiși, adică au o afacere proprie (sunt *antreprenori*), fie muncesc pentru alții și sunt remunerați în baza unui contract de muncă (sunt *salariați*).

ȘTIAȚI CĂ...?! Valoarea coșului minim de consum pentru un trai decent pentru o familie de doi adulți și doi copii pentru anul 2021 este de 7.278 lei pe lună.

Pentru a desfășura o afacere proprie, o persoană are trei posibilități:

- fie să înființeze o *societate cu personalitate juridică* potrivit Legii nr. 31/1990: societate în nume colectiv; societate în comandită simplă; societate pe acțiuni; societate în comandită pe acțiuni; societate cu răspundere limitată;
- fie să înființeze o *societate cooperativă* conform Legii nr. 1/2005 (asocierea de minim cinci persoane cu vârsta de cel puțin 16 ani, în scop economic, cultural sau social, unde toți dețin în mod egal cooperative și iau în mod egal parte la decizii): meșteșugărească, de consum, de valorificare, agricolă, de locuință, pescărească, de transport, forestieră etc;
- fie să acționeze ca *persoană autorizată* conform OUG nr. 44/2008: persoana fizică autorizată (PFA); întreprindere individuală; întreprindere familială. Un minor de 16 ani împliniți poate fi membru doar într-o întreprindere familială – aceasta este întreprinderea economică, fără personalitate juridică, organizată de membrii unei familii (soți, copii, rude și afini până la gradul al patrulea inclusiv) și care va trebui înregistrată în registrul comerțului.

În România, întreprinderile sunt de trei categorii:

- *microîntreprinderi*: cu 1-9 salariați și cifră de afaceri anuală netă de până la 2 milioane euro;
- *întreprinderi mici*: cu 10-49 de salariați și cifră de afaceri anuală netă de până la 10 milioane euro;
- *întreprinderi mijlocii*: cu 50-249 de salariați și cifră de afaceri anuală netă de până la 50 milioane euro.

Contractul de muncă

De regulă, pentru a fi angajat în muncă doritorul trebuie să aibă o anumită calificare profesională, anumite competențe sau anumite studii minime (de exemplu, bacalaureatul, licența, o limbă străină).

Contractul de muncă este un document foarte important care prevede drepturile și obligațiile voastre pentru activitatea desfășurată: câte ore munciți, în ce domeniu, ce salariu veți avea (brut – suma negociată, net – suma cu care rămâneți după plata taxelor și impozitelor), când îl veți primi, care e perioada de concediu etc. În baza lui se reține un impozit care se virează la bugetul de stat. Majorii care lucrează vor primi imediat card de sănătate. De asemenea, în viitor vor beneficia de pensie, care se acordă în funcție de cuantumul și perioada de contribuție la un anumit fond. Contractul se înregistrează într-un registru electronic special (ReviSal) și se trimite la Inspectoratul Teritorial de Muncă din localitatea reședință de județ. La locul de muncă angajatorul trebuie să se asigure de respectarea normelor de securitate și sănătate în muncă.

DE REȚINUT De la data de 1 ianuarie 2022, salariul minim pe economie este de 2.550 lei brut, fără a include sporuri și alte adaosuri; salariul net (primit în mână de angajat) este de 1.524 lei, diferența fiind reținută de stat drept taxe și impozite

În ceea ce îi privește pe minori, legea spune că niciun copil nu poate fi constrâns să muncească. Copilul poate câștiga singur bani din activități sportive sau artistice – pentru aceasta are nevoie de acordul părinților, însă banii vor fi ai lui.

Copiii peste 15 ani au dreptul să muncească ca salariați numai *cu acordul* părinților și doar în domenii care nu le afectează sănătatea și dezvoltarea. După împlinirea vârstei de 16 ani acest acord nu mai este necesar, ceea ce înseamnă că ei pot încheia *singuri* un contract de muncă cu un angajator. Trebuie respectate însă câteva reguli stabilite în Codul Muncii:

- minorul nu poate munci în locuri grele, vătămătoare sau periculoase;
- timpul de lucru este de maxim 6 ore pe zi și 30 ore pe săptămână;
- nu poate presta muncă suplimentară sau pe timpul nopții;
- concediul este de minimum 23 zile lucrătoare.

ZILE LIBERE În România există 15 zile declarate prin lege ca fiind libere: prima și a doua zi din Anul Nou (1 și 2 ianuarie); Ziua Unirii Principatelor României (24 ianuarie); Vinerea Mare, prima și a doua zi ale Paștelui ortodox, Ziua Muncii (1 mai), Ziua Copilului (1 iunie), prima și a doua zi de Rusalii, Adormirea Maicii Domnului (15 august), Sfântul Andrei (30 noiembrie), Ziua Marii Uniri (1 decembrie), prima și a doua zi de Crăciun (25 și 26 decembrie). În plus, etnicii tătari pot cere o zi liberă pe data de 13 decembrie.

Dacă cineva muncește fără a avea acest contract și fără a semna un stat de plată, activitatea este ilegală – în limbaj popular se numește „**muncă la negru**”. România este printre primele țări din Europa când vine vorba de muncitori fără forme legale. Trebuie să știți că oricine poate sesiza, cu păstrarea confidențialității datelor sale de identitate, Inspectoratul Teritorial de Muncă, care va aplica amenzi de 20.000 lei pentru fiecare persoană care muncește fără acte legale. Dacă însă este vorba de un minor care nu muncește legal, atunci angajatorul comite o infracțiune.

TEL VERDE prevenirea muncii la negru: **0.800.868.622**. Poate fi apelat de luni până vineri, între orele 9.00 – 21.00.

Dacă munca se prestează timp de 8 ore pe zi, dar în contract s-a scris în mod nereal o durată mai mică, este vorba de o activitate numită popular „**muncă la gri**”. Această înțelegere este ilegală, căci ea este făcută ca angajatorul să plătească mai puține taxe și impozite la stat, în timp ce angajatul primește totuși o sumă mai mare decât stipulată în contract. Trebuie ținut cont că la bătrânețe lucrătorul va beneficia de o pensie corespunzătoare doar celor scrise în contractul de muncă, adică foarte puțin.

ȘTIAȚI CĂ...?! SOLVIT se ocupă de problemele transfrontaliere între o întreprindere sau un cetățean, pe de o parte, și o autoritate publică, pe de alta, acolo unde există posibilitatea ca legislația UE să fi fost aplicată în mod necorespunzător. TELVERDE SOLVIT: 0800 672 507 – este un număr disponibil din orice rețea națională; sau numărul +40374300270, apelabil din străinătate, de luni până vineri în intervalul orar 9.00 – 16.00.

Activitate ca zilier

Există posibilitatea desfășurării unor activități necalificate și ocazionale ca *zilier*, în aceleași condiții de vârstă precum cele menționate mai sus pentru cei care au contract de muncă, dar numai în domeniile prevăzute într-o lege specială: agricultură, silvicultură, comerț, pescuit, publicitate, hoteluri, cluburi și baze sportive.

Nu este necesar să se încheie un contract scris, fiind de ajuns înțelegerea verbală dintre părți. O parte importantă a înțelegerii este remunerația: acesta nu poate fi mai mică decât salariul minim brut pe economie. Minorul poate lucra maximum 6 ore pe zi (chiar dacă lucrează mai puțin, va fi plătit pe zi – de aici și denumirea de „zilier”), timp de cinci zile pe săptămână și nu are voie să lucreze noaptea. El nu poate lucra pentru aceeași persoană mai mult de 90 zile într-un an. Beneficiarii au obligația să țină evidența zilerilor în Registrul electronic de evidență a zilerilor.

Dacă un copil se sustrage orelor de școală pentru a presta o muncă fără respectarea legii, directorul școlii va trebui să anunțe Serviciul Public de Asistență Socială pentru a se lua măsuri în scopul reintegrării copilului în sistemul educațional.

Banii se obțin prin muncă, nu prin mila publicului. Dacă un copil este pus chiar de părintele său să cerșească bunuri sau bani, părintele riscă pedeapsa închisorii.

DE REȚINUT *Ajutorul dat la treburile gospodăriei propriei familii nu este considerat „muncă”.*

Internship

Tinerii care au împlinit 15 ani și au acordul părinților, respectiv cei care au 16 ani, pot urma un program de internship cu durată maximă de 6 luni, pentru a aprofunda cunoștințe teoretice, îmbunătăți abilitățile practice și/sau dobândi noi abilități sau competențe. Perioada respectivă se va considera vechime în muncă.

ȘTIAȚI CĂ...?! Anual sunt câteva sute de locuri disponibile în Guvern, ministere, instituții și autorități publice, în cadrul Programului Oficial de Internship al Guvernului României. Înscrierile se fac online la www.internship.gov.ro în luna aprilie. Perioada de desfășurare este în timpul vacanței de vară.

Internii trebuie să încheie un contract cu organizația-gazdă (firmă privată sau instituție publică). Pentru majori, durata timpului de muncă este de maximum 40 de ore pe săptămână; pentru minori, este de maximum 30 de ore pe săptămână, dar nu mai mult de 6 ore pe zi. Orele suplimentare sunt interzise.

Internul desfășoară activitatea sub coordonarea unui îndrumător și primește o indemnizație pentru activitatea prestată, al cărui nivel este de cel puțin 50% din salariul de bază minim brut pe țară garantat în plată.

La sfârșitul programului i se va elibera un certificat în care se va scrie perioada, activitățile desfășurate și calificativul primit. În urma evaluării activității internului, organizația-gazdă poate decide angajarea internului cu contract individual de muncă.

Voluntariat

Nu orice muncă se răsplătește cu o sumă de bani. Unele activități se desfășoară în mod voluntar, potrivit unei legi în acest domeniu. Voluntariatul este privit ca o activitate de implicare activă în comunitate.

Trebuie să știi că ai dreptul să faci voluntariat la instituții publice sau la asociații ori fundații, în domenii precum artă, cultură, sport, educație, protecția mediului, drepturile omului. Între voluntar și organizația-gazdă se încheie întotdeauna un contract scris. La sfârșitul perioadei poți obține un *certificat*, iar perioada se consideră experiență profesională și/sau în specialitate, în funcție de tipul activității, dacă aceasta este realizată în domeniul studiilor absolvite.

Exploatare prin muncă

Uneori minorii sunt implicați de adulți în săvârșirea unor fapte grave. De exemplu, un copil cu înălțime mică este folosit pentru a pătrunde pe geamul strâmt de la baia unei locuințe ca apoi să deschidă hoților ușa de la apartament. Evident, aceasta nu este muncă, ci *delincvență*. Într-un astfel de caz minorul este considerat complice la comiterea unei infracțiuni și trebuie să răspundă: dacă încă nu are 14 ani împliniți va fi luat în evidență de serviciul de delincvență juvenilă de la Primărie, iar dacă are vârsta între 14 și 18 ani i se va face dosar penal de către Poliție. Scuza că nu ar fi știut ce comite nu poate fi invocată – de exemplu, că adultul care l-a pus să intre pe geam i-ar fi spus

copilului că el e proprietarul casei și că a pierdut cheile. Dacă se poate demonstra însă că minorul a fost amenințat în mod grav sau chiar agresat și singura soluție ca să scape era să ajute adultul la comiterea faptei, judecătorul va considera că a fost vorba de o *constrângere fizică sau morală* și va decide să nu aplice pedeapsa cu o condiție: copilul să nu fi avut posibilitatea de a anunța un adult sau autoritățile de ceea ce i se întâmplă.

Supunerea la executarea unei munci sau îndeplinirea de servicii, în mod forțat, ori ținerea în stare de sclavie se consideră *exploatare*.

HELP LINE Pentru informații generale cu privire la plecarea peste hotare la muncă, în scop turistic sau pentru a anunța un posibil caz de trafic de persoane, dar și pentru a putea veni în sprijinul victimelor traficului de persoane sau potențialelor victime, Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane dispune de o linie telefonică gratuită: **0.800.800.678.**

Legea spune în mod expres că nimeni, cu atât mai mult un minor, nu poate fi pus în stare de sclavie sau vândut. Minorii nu pot fi obligați la prostituție sau producerea de materiale pornografice ori videochat. Nu este voie ca un minor sau o persoană cu dizabilități să fie convinsă să cerșească. Un major care apelează la mila publicului să ceară bani sau bunuri nu poate să se folosească de un minor pentru a fi mai convingător. Cei care fac aceste lucruri vor fi pedepsiți pentru sclavie, trafic de minori, proxenetism, exploatarea cerșetoriei, respectiv pentru folosirea unui minor în scop de cerșetorie și oricine știe de asemenea fapte este obligat prin lege să le denunțe poliției/procurorului. De asemenea, va fi sancționat cel care apelează la serviciile sexuale ale unui minor care practică prostituția.

Legea prevede sancțiuni aspre pentru cei care recrutează, transportă sau cazează minori în scopul traficării lor, iar aceasta chiar dacă minorul a fost de acord.

JUSTIȚIA A DECIS *În luna mai 2015 un regizor de film a fost condamnat la 26 ani și 4 luni de închisoare pentru pornografie infantilă, trafic de minori și agresiune sexuală. Astfel, s-a descoperit că timp de câțiva ani el a obligat o minoră – în vârstă de 7 ani la începutul faptei – să suporte și să întrețină acte sexuale orale și alte acte de natură sexuală, și a produs materiale pornografice cu victima, oferind bani mamei acesteia. Fiind considerată complice, mama minorei a fost condamnată la pedeapsa de 9 ani și 4 luni închisoare.*

Șomaj

Tinerii care au vârsta minimă de 16 ani, sunt apți pentru prestarea unei munci și care, după absolvirea școlii sau liceului, nu au reușit să se încadreze în muncă potrivit pregătirii profesionale, au dreptul de a primi indemnizație de șomaj. Dacă îndeplinești aceste condiții trebuie să te adresezi, în termen de 60 zile de la absolvire, agenției locale pentru ocuparea forței de muncă în a cărei rază ai domiciliul.

Valoarea indemnizației de șomaj pentru cei care au lucrat deja depinde de stagiul de cotizare, astfel:

- 375 de lei pentru persoanele cu un stagiul de cotizare de cel puțin un an;
- 375 de lei, la care se adaugă o sumă calculată prin aplicarea (asupra mediei salariului de bază lunar brut pe ultimele 12 luni de stagiul de cotizare) unei cote procentuale diferențiate în funcție de stagiul de cotizare:
 - 3%, pentru persoanele cu un stagiul de minimum trei ani;
 - 5%, pentru persoanele cu un stagiul de minimum cinci ani;
 - 7%, pentru persoanele cu un stagiul de minimum zece ani;
 - 10%, pentru persoanele cu un stagiul de minimum 20 de ani.

Indemnizația de șomaj se acordă diferențiat, după cum urmează:

- timp de șase luni, pentru persoanele care au un stagiul de cotizare de minimum un an;
- timp de nouă luni, pentru persoanele care au un stagiul de cotizare de minimum cinci ani;
- timp de 12 luni, pentru persoanele care au un stagiul de cotizare mai mare de zece ani.

DE REȚINUT Valoarea indemnizației de șomaj pentru proaspeții absolvenți de liceu fără loc de muncă este de 250 lei și se acordă timp de 6 luni.

Dacă reușiți să vă încadrați în muncă în această perioadă, veți primi la cerere atât restul indemnizației de șomaj la care ați fi avut dreptul dacă nu v-ați fi încadrat, cât și o primă de încadrare în valoare de: 500 lei; 1000 lei, dacă localitatea de domiciliu este la o distanță mai mare de 50 km; 3500 lei dacă solicitantul își schimbă domiciliul în localitatea unde și-a găsit locul de muncă.

PE SCURT

1. Copiii cu vârsta peste 16 ani pot încheia singuri un contract de muncă, pot lucra ca zilieri sau pot participa la un program de internship;
2. Traficul de minori în scopul exploatarea lor este infracțiune chiar dacă minorul este de acord.

TEST GRILĂ

1. Un copil poate încheia un contract de muncă?

- a. Nu, dacă are vârsta sub 15 ani;
- b. Da, dacă are vârsta peste 14 ani;
- c. Da, dacă are acordul părinților.

2. Pentru ca un copil să muncească legal este necesar acordul părinților dacă acesta are vârsta de:

- a. 14 ani;
- b. 15 ani;
- c. 16 ani.

3. O persoană poate fi încadrată în muncă în locuri periculoase după ce împlinește:

- a. Vârsta de 16 ani;
- b. Vârsta de 18 ani;
- c. Vârsta de 20 ani.

4. Munca „la negru” este:

- a. Munca desfășurată la un patron, dar fără un contract de muncă scris;
- b. Munca prestată în folosul unui patron de culoare (afro-american);
- c. Munca desfășurată pe întuneric.

5. Este ilegală munca constând în:

- a. Ajutorul dat la treburile gospodărești în propria familie;
- b. Voluntariatul în folosul unei fundații fără a încheia un contract de voluntariat;
- c. Perioada de probă la un nou loc de muncă, fără încheierea unui contract de muncă.

6. O persoană poate participa la strânsul recoltei, ca zilier, după ce a împlinit:

- a. 16 ani;
- b. 14 ani;
- c. 10 ani.

7. Programul de internship într-o instituție/ companie permite tinerilor:

- a. Să fie plătiți, dacă au cel puțin 16 ani;
- b. Să facă voluntariat;
- c. Să se obișnuiască cu munca încă de la vârsta de 14 ani.

8. Internship-ul se poate desfășura pe o perioadă:

- a. De maxim 3 luni;
- b. De cel mult 720 de ore pe parcursul a maxim 6 luni;
- c. Cerută de natura activității prestate.

9. Perioada în care se face internship-ul:

- a. Va fi considerată vechime în muncă;
- b. Este considerată voluntariat;
- c. Este cuprinsă în timpul vacanței de iarnă.

10. Voluntariatul:

- a. Presupune plata lunară a salariului minim pe economie;
- b. Se desfășoară pe baza unui contract;
- c. Va fi luat în considerare pentru vechimea în muncă.

11. Contractul de voluntariat se poate încheia:

- a. Printr-un acord scris;
- b. Printr-o înțelegere verbală;
- c. Cum dorește voluntarul.

CAPITOLUL XII

Noi în online

În acest capitol vei afla:

- ce avantaje are Internetul, dar și care sunt pericolele;
- de ce suntem vulnerabili în Dark web;
- ce înseamnă pornografia infantilă;
- cum ne păzim de agresorii online;
- cine poate intercepta și înregistra convorbirile noastre;
- cum putem decide asupra folosirii imaginii noastre.

Ecranul și dependența

În fața televizorului și a computerului copiii și tinerii petrec mai mult timp decât pentru orice altă activitate.

Folosite moderat și urmărind emisiuni ori site-uri și jocuri de calitate, acestea sunt mijloace moderne de educație; ele facilitează învățarea și performanțele intelectuale.

Tot prin intermediul mass-mediei, dar și al social-mediei (rețele de socializare, site-uri etc) utilizatorul își poate exprima opiniile.

Dar aceste mijloace moderne pot avea și efecte dăunătoare: din punct de vedere fizic, dacă nu se face pauză în mod regulat, statul la televizor sau computer generează obezitate, afecțiuni oftalmologice, deformări ale coloanei vertebrale; din punct de vedere psihic, actele vizionate creează tentația de imitare a lor, întrucât copiii sunt mai impresionabili, diferențiază mai greu realitatea de ficțiune și învață mai mult prin observare și repetare.

Actele de violență și anarhismul din filme nu sunt tocmai bune de urmat.

De asemenea, nu ar trebui să fie considerate valori „vedetele” prezentate azi la TV care își fac operații estetice, se îmbracă provocator, vorbesc obscen, își expun viața privată cu nonșalanță; și nici infractorii care încalcă legea și pretind apoi că sunt „victime” ale justiției, invocând erori judiciare inexistente sau condițiile improprii din penitenciare.

În același timp, trebuie să știți că vizionarea de materiale erotice sau pornografice determină implicarea timpurie în aspecte ce țin de viața sexuală sau facilitează devianța sexuală.

ȘTIAȚI CĂ...?! Ați văzut deseori la anumite programe TV simbolurile (AP), (12), (15), (18+). Iată care este semnificația lor:

- a) programe accesibile tuturor categoriilor de public, fără restricții sau semne de avertizare;
- b) **programe (AP)** (acord parental): programe ce pot fi vizionate de minorii în vârstă de până la 12 ani numai cu acordul părinților sau împreună cu familia;
- c) **programe (12)**: programe interzise minorilor sub 12 ani;
- d) **programe (15)**: programe interzise minorilor sub 15 ani;
- e) **programe (18)**: programe interzise minorilor, altele decât cele pornografice, care în Statele Unite ale Americii și în țările din Uniunea Europeană sunt interzise publicului sub 18 ani, filme horror, erotice, de o violență extremă, programe sponsorizate de producătorii de băuturi spirtoase;
- f) **programe (18+)**: programe interzise minorilor, filme și emisiuni pornografice al căror scop principal este prezentarea în detaliu a actului sexual, a modalităților de satisfacere a dorințelor sexuale sau programe în care se prezintă un act sexual real, indiferent de modalitatea de filmare.

Jocurile video ajută la dezvoltarea atenției și a inteligenței, dar de multe ori ele creează dependență. Jocurile care conțin aspecte violente sunt chiar mai periculoase decât televizorul, întrucât impun copilului să se identifice cu agresorul. El devine mai insensibil și mai violent în viața reală.

DE REȚINUT În ultima vreme au apărut jocuri cu efecte periculoase, mai ales pentru copii: unii aleg să prindă pokemoni în mediul online, dar nu sunt atenți că pot fi victimele unor accidente în lumea fizică; alții sunt puși de așa numiți „mentori” să treacă diverse încercări, din ce în ce mai grele, culminând cu a-și face rău altora sau lor înșiși. Trebuie să reușiți să vă înfrângeți curiozitatea și să înțelegeți că orice produce rău oamenilor trebuie evitat.

Computerul trebuie folosit cu moderație și detașare. Pentru o dezvoltare armonioasă nu uitați să faceți plimbări și sport în aer liber. Întâlnirile de pe Facebook nu sunt de ajuns...

Internet și Dark web

Oamenii folosesc internetul în primul rând pentru a se documenta. Practic, internetul este o uriașă bibliotecă care conține informații, cărți, filme.

Site-uri naționale utile:

- www.educatiejuridica.ro – site-ul de educație juridică;
- www.facebook.com/eduiuris – pagina de facebook a proiectului de educație juridică;
- www.facebook.com/Academiadeeducatiejuridica - tabere de educație juridică;
- <http://legislatie.just.ro> – site ce cuprinde toate actele normative din România;
- www.copii.gov.ro – site al Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție;
- <http://fonpc.ro> – Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copii;
- www.salvaticopiii.ro – site al organizației Salvați Copiii;
- <https://brainly.ro> – site pe care poți obține orice răspuns la întrebări legate de materiile de la școală;
- www.unicef.ro – site al organizației Fondul pentru copii al Națiunilor Unite;

<http://doareu.com> – site educativ despre viața sexuală;

<http://copiisinguriacasa.ro> – site dedicat copiilor cu părinți plecați în străinătate;

<https://www.living-democracy.com/ro> - materiale suport pentru predare-învățare democrație și drepturile omului în școală.

Site-uri internaționale utile:

www.coe.int/children – site al Consiliului Europei destinat copiilor;

www.coe.int/youth – site al Consiliului Europei destinat tinerilor;

www.coe.int/compasito – manual de educație pentru drepturile omului dedicat copiilor;

www.coe.int/compass – manual de educație pentru drepturile omului dedicat tinerilor;

<http://europa.eu/learning-corner> – site al Uniunii Europene despre drepturile copiilor și adolescenților;

<http://europa.eu/youreurope> – site de sprijin și consiliere pentru deplasarea în interiorul UE;

www.coe.int/edc – site al Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului;

www.coe.int/istanbulconvention – site în privința violenței asupra femeilor și a violenței domestice;

<http://eur-lex.europa.eu> – legislația oficială a Uniunii Europene.

Totodată internetul este și un extraordinar mijloc de comunicare. Oamenii citesc sau comunică prin intermediul site-urilor, blogurilor, video blogurilor, canalelor de youtube, rețelelor de socializare, căsuțelor poștale electronice. De asemenea, folosesc internetul pe telefoanele smart pentru a comunica prin intermediul diverselor aplicații.

Navigarea pe internet nu este lipsită de pericole sau sancțiuni: este ilegală utilizarea de programe fără a deține licență, nimeni nu are voie să descarce sau să dețină filme porno cu minori, unele programe conțin viruși sau mecanisme de spionat, descărcarea cu scop de vânzare a jocurilor sau filmelor piratate nu este permisă.

Dacă l-am asemăna cu un ghețar, Internetul este doar vârful acestuia. Restul este **Dark Web**-ul, care este alcătuit din diverse rețele (Darknet-uri); unele rețele sunt de la unul la unul, altele sunt pentru public dar pentru accesarea unora este necesar un browser special. Dark Web asigură anonimizarea utilizatorilor, însă este o piață cu pornografie infantilă, arme, droguri, bani falși. Zona este frecventată de hackeri, teroriști sau de infractori care spală bani prin utilizarea de monede virtuale. Simpla comandare din România a unei cantități de droguri în străinătate pe Darknet și plata cu Bitcoin face ca cel în cauză să fie urmărit pentru comiterea infracțiunii de trafic de droguri.

Online-ul este real

Noile mijloace de comunicare au permis oamenilor să interacționeze între ei, să se exprime și să se informeze din ce în ce mai rapid și în modalități care nu erau posibile înainte. Cu ajutorul internetului s-a creat o lume nouă care este o extensie a noastră, a imaginii noastre, a ceea ce suntem și gândim. Această lume este tot una reală, doar că mediul este altul – astfel, internetul folosește *mediul online*, așa cum

viețuitoarele marine folosesc apa, care este un alt mediu decât cel în care trăim noi zilnic, cel *fizic*.

Stăm conectați online foarte mult și socializăm tot mai mult: împărtășim opiniile noastre, dezvăluim aspecte din viața personală (idei scrise, fotografii, video), adăugăm tot mai mulți prieteni. Ajungem astfel să construim o prezență a noastră în mediul online cu care ne identificăm. Dar, așa cum în lumea fizică avem dreptul de a trăi în mod liber fiind protejați de lege și obligația de a respecta libertatea celorlalți, tot astfel participarea noastră la viață în acest mediu ne permite exercitarea anumitor drepturi și ne impune respectarea anumitor obligații. Așadar avem drepturi și obligații atât în lumea fizică (ca *cetățeni*), cât și în mediul online (ca *internauți* sau *cyber-cetățeni*).

DE REȚINUT În online trebuie să respectăm toate regulile din off-line!

e-mail ori FB ale altuia.

Pericolele utilizării computerului și Internetului

Sunt sub protecția legii sistemele informatice (computerele, telefoanele), rețelele, transmisiunile de date (informația transmisă), la fel și datele informatice stocate pe acestea. Atunci când utilizăm date sau computere care aparțin altor persoane, trebuie să fim atenți să nu comitem vreo ilegalitate.

INFRAȚIUNI Legea prevede sancțiuni penale dacă accesezi calculatorul cuiva fără drept, dacă interceptezi comunicațiile altuia, dacă copiezi informațiile de pe calculatorul cuiva fără permisiune, dacă furi parola și accesezi conturile personale de

EXERCITIUL 5 Știi ce se întâmplă dacă un elev sustrage cardul unui profesor din geantă și îl folosește pentru a extrage bani de la automat (ATM)? Copilul este identificat și i se face dosar penal. El va fi sancționat pentru furt (luarea cardului fără drept) cu închisoare de la 6 luni la 3 ani, pentru accesarea ilegală a unui sistem informatic (contactarea la ATM printr-o parolă ce nu îi aparține) cu închisoare de la 2 la 7 ani și efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos (pentru extragerea unei sume dintr-un cont ce nu îi aparține) cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Atunci când comunică cu o persoană sau un grup de prieteni utilizând rețeaua de telefonie mobilă sau cea de internet, trebuie să știi că toate *informațiile sunt stocate* pe serverul companiei, chiar dacă tu le ștergi de pe pagina ta sau din chat. Gândește-te cum ar fi dacă cineva ar intra, în mod fraudulos, în posesia textelor, a pozelor sau filmulețelor trimise de tine.

JUSTIȚIA A DECIS În anul 2018 Curtea de Apel București a condamnat la pedeapsa de 2 ani închisoare un bărbat care a accesat ilegal un sistem informatic. S-a descoperit că acesta, din gelozie, și-a spionat iubita timp de 2 ani de zile, supraveghind convorbirile ei pe Facebook.

Ceea ce publicăm online pe wall-ul nostru de FB sau ceea ce postăm pe wall-ul prietenilor poate fi amuzant, dar poate avea mai târziu urmări care să nu ne convină. Practic, toate informațiile – gânduri scrise, date și fotografii – publicate online de cele mai multe ori chiar de noi înșine alcătuiesc imaginea noastră pentru ceilalți. De aceea, înainte de a publica ceva este important să ne gândim de două ori și apoi să decidem în cunoștință de cauză.

DE REȚINUT După ce ai împlinit vârsta de 13 ani poți deține un cont de FB, Insta, TikTok sau Snapchat. Poți utiliza WhatsApp sau să deții un cont de gmail numai dacă ai împlinit 16 ani.

Foarte des tinerii fac schimb de **fotografii** prin internet. O poză din copilărie sau adolescență poate fi hazlie când ești elev, însă te-ar putea pune într-o situație stânjenitoare când vei mai crește și, de exemplu, vei dori să ocupi o funcție importantă, iar presa va decide să publice fotografia.

Sunt cazuri în care foștii iubiți publică pe internet poze sau filmulețe intime ale fostelor prietene, pentru a se răzbuna (**revenge porn**) sau postează pozele și datele de contact ale fetelor pe site-urile de servicii sexuale. În România acest lucru încă nu este infracțiune. Este adevărat, potrivit Codului Civil, nimeni nu poate folosi în public fotografiile unei persoane fără voia acesteia. Trebuie să contactezi urgent

administratorul site-ului respectiv sau să solicite Judecătoria să oblige retragerea fotografiei și/sau plata către tine a unor despăgubiri. Dar până atunci, răul se va fi produs deja astfel că e mai bine să previi o astfel de situație. S-ar putea ca tu să postezi o fotografie în care apar și alte persoane – în acest caz asigură-te că ele doresc să apară în spațiul public sau îndepărtează fotografia ori șterge etichetarea dacă ți se cere asta.

INFRAȚIUNE *Cine publică pe internet sau distribuie fotografii din locuința unei persoane și acestea nu și-a dat acordul în acest sens comite infracțiunea de violarea vieții private.*

Oamenii intră foarte rapid în relații prin intermediul Facebook. Trebuie să ai însă grijă ce anume comunică și cui. Aceasta pentru că, pe de o parte, tot ceea ce postezi pe wall este considerat o comunicare în spațiu public, iar pe de altă parte pentru că uneori persoana cu care comunică și despre care nu știi mare lucru poate fi cineva care îți vrea răul. Nu este permis să batjocorești persoane pe FB. Cel insultat de tine poate ca în termen de trei ani să deschidă un proces civil și să pretindă să-i plătești o sumă de bani cu titlu de daune morale. El va putea folosi ca probe în proces capturile de ecran pentru a arăta judecătorului afirmațiile defăimătoare făcute de tine.

CAZ REAL În februarie 2015, mai mulți elevi de la un liceu dintr-un important oraș al Transilvaniei au fost cercetați de o comisie internă de anchetă a școlii, fiind acuzați că au creat un grup privat pe Facebook unde au postat comentarii denigratoare la adresa cadrelor didactice. 61 de elevi au fost sancționați cu mustrare scrisă sau mutarea în alte licee, plus scăderea notei la purtare.

Trebuie să știi că tot ceea ce postezi în rețelele de comunicare sau pe internet poate fi păstrat.

De exemplu, o fotografie pusă de tine pe FB sau pe un site poate fi descărcată de cineva și păstrată în propriul computer ori urcată pe alt site. Evident, tu poți șterge fotografia, dar ea nu va dispărea din computerul respectivului. Dacă fotografia a reținut un aspect de nuditate sau de la o petrecere unde s-a consumat alcool, un astfel de „prieteni” ar putea favoriza apariția ei peste ani și astfel să îți compromită cariera sau familia.

JUSTIȚIA A DECIS În anul 2015 un tânăr în vârstă de 19 ani a fost condamnat la pedeapsa de 2 ani și două luni cu suspendarea pedepsei și punerea lui sub supraveghere pentru următorii trei ani. El a fost acuzat că a șantajat-o pe fosta sa prietenă, fiica unui judecător din vestul țării. Astfel, tânărul avusese o relație cu aceasta timp câțiva ani, când era minoră. Pentru că s-au despărțit, tânărul i-a păstrat în computer, i-a sustras poze și un filmuleț cu conotații intime și a amenințat că le va da publicității dacă ea refuză să reia legătura. Pentru că tânăra nu a cedat, el a publicat fotografiile și filmulețul. Instanța l-a mai obligat și la plata către fată a sumei de 10.000 euro ca daune morale.

Mai mult, există servicii de copiere automată a paginilor de internet și publicare a lor într-o arhivă sau librărie, de regulă disponibilă gratuit, chiar dacă în prezent informațiile oferite nu mai sunt disponibile.

ȘTIAȚI CĂ...?! *Internetul are memorie proprie. De exemplu, dacă deschizi site-ul <https://archive.org> și introduci adresa unei pagini de internet oarecare, este posibil să afli ce anume era publicat cu mai mulți ani în urmă pe pagina respectivă, chiar dacă în prezent informațiile respective sau chiar site-ul nu mai există.*

Înainte de a publica pe internet date și informații cu privire la tine sau prieteni, trebuie să ai în vedere că internetul nu este folosit doar de oameni de bună credință, interesați de socializare, ci sunt și infractori care urmăresc conturile de Facebook ale unor persoane. De exemplu, sunt hoți care urmăresc postările în care apar fotografii din locuințe cu bunurile pe care unii le au în casă și statusurile de pe FB în care persoanele arată că sunt plecate în vacanță – astfel își aleg țintele pentru următoarelor spargerii pe care le vor da. De asemenea, fii atent la utilizarea funcției GPS a telefonului și tabletei, căci aceasta prezintă riscuri pentru viața și bunurile personale: când faci fotografii cu telefonul mobil, publicarea lor pe internet poate indica infractorilor adresa locuinței tale sau a prietenilor cărora le faci fotografia.

Parole

Așa cum cheia ușii ne asigură cu privire la persoanele care au dreptul să intre în locuința noastră, tot astfel parolele ne protejează computerul sau conturile. Parolele de la instrumentele sau aplicațiile pe care le folosim trebuie să fie diferite, greu de ghicit și să nu le dăm nici măcar prietenilor.

DE REȚINUT Nu folosiți aceeași parolă și pentru contul de mail, și pentru contul de FB ori de Insta!

Atunci când vă alegeți o parolă este bine să nu folosiți date personale sau informații pe care voi înșivă le publicați pe facebook! Este de acum o obișnuință ca infractorii să verifice dacă nu cumva parolele alese de persoanele vizate conțin date de naștere, numele membrilor din familie, a animalului favorit etc.

Din nefericire, răufăcătorii au posibilitatea să facă rost de parolele noastre instalând pe computerele noastre direct (dacă au acces la computer) sau indirect (prin intermediul unor aplicații pe care le descărcăm noi înșine de pe internet) programe de spionat sau de copiat. Iar atunci când ne conectăm la internet acestea le transmit informații precum comunicarea pe care o purtăm cu cineva sau parolele pe care le utilizăm. Pentru că nu ai de unde ști dacă un computer care nu e al tău nu este cumva virusat sau dotat cu astfel de programe, ar fi ideal să accesezi contul de e-mail sau de FB doar de acasă și nu de la orice alt calculator.

Programele antivirus, firewall și anti-spyware sunt absolut necesare pentru computere, telefoane, tablete. Ele ne protejează nu doar comunicările purtate, ci și informațiile stocate pe propriul computer, precum și hard-ul computerului, de stricăciuni provocate de viruși.

Cum reclami o infracțiune comisă prin internet sau prin intermediul computerului? Există avocați specializați în acest domeniu la care puteți apela. De asemenea, puteți depune o plângere penală la Poliție sau la DIICOT.

Telefon și tabletă

Smartphone-urile și tabletele oferă azi servicii complexe – telefon, sms, mms, internet, Whatsapp, Viber, Telegram, Discord, Skype, Twitter, Instagram, Snapchat etc – astfel că sunt considerate sisteme informatice. Ca urmare, se aplică și pentru ele legile care se referă la computere. Astfel, înainte de a interacționa sau copia informațiile sau utiliza fără voia proprietarului un smartphone sau o tabletă, revezi informațiile de mai sus despre ce este pedepsit de lege și nu ai voie să faci.

Totodată, gândește-te de două ori înainte de a da telefonul sau tableta proprie pe mâna prietenilor, pentru a nu te expune la riscuri: ștergere de informații, copiere de informații, aflarea parolei. În locurile publice și mai ales în mijloacele de transport în comun încearcă să limitezi conținutul discuțiilor pe care le porți cu cineva prin telefon, dar pe care le aud și alții; ar fi bine să îți controlezi și tonalitatea vocii. Gândește-te că sunt oameni pe care poate i-ar putea deranja să afle ce notă ai luat la școală, cum te vei îmbrăca pentru club sâmbătă seara sau de ce te-ai certat cu prietenul.

La fel, dacă ascuți muzică la căști, asigură-te că volumul este unul care nu îi deranjează pe cei din jur și care, atunci când traversezi strada sau ești pe bicicletă, nu te împiedică să auzi vreo mașină care se apropie de tine. Ai grijă ca preocupările tale legate de telefon să nu te distragă de la respectarea regulilor. De exemplu, dacă dai sms-uri atunci când traversezi strada poți să nu observi că faci asta printr-un loc nepermis.

Confidențialitatea

Datele despre viața privată țin de intimitate și confidențialitate. Ele nu pot fi divulgate fără acceptul titularului. Părinții au dreptul să controleze și să cunoască anumite informații sau servicii accesate de copii. Asta, spre deosebire de discuțiile pe care copilul le are cu psihologul școlii sau consilierul școlar și care nu pot fi divulgate.

DE REȚINUT *Așa cum o persoană are un nume, cum o casă are o adresă și cum o mașină are un număr de înmatriculare, tot astfel un mijloc de comunicare are un număr unic de identificare: aparatul de telefon are o serie unică de identificare IMEI; cartela SIM are o serie unică IMSI; numărul de telefon este unic; echipamentul conectat la internet are o adresă de I.P.*

Datele despre comunicarea prin telefon sau prin intermediul internetului sunt înregistrate într-o bază de date a companiei care oferă acest serviciu – astfel, se poate ști oricând cine a apelat, când și pe cine, unde se aflau cele două persoane în momentul comunicării, cât timp a durat discuția, care este mărimea corespondenței dintre ele. La aceste date are acces numai titularul contractului de telefonie mobilă, respectiv al abonamentului de internet și, în anumite condiții, organul de aplicare a legii. Nicio altă persoană nu are și nu trebuie să aibă acces la acest tip de date, iar obținerea lor ilegală este sancționată penal!

INFRAȚIUNI *Furtul de identitate online este infracțiune. Prin urmare, nu este permis ca cineva să deschidă un cont pe o rețea de socializare cu numele și fotografia reale, dar aparținând altei persoane.*

Companiile de furnizare a serviciului de telefonie/internet nu au voie să intercepteze și să stocheze **conținutul comunicărilor** dintre clienții lor. Aceste interceptări și înregistrări pot fi făcute numai dacă un magistrat emite o **autorizație** (mandat de interceptare și înregistrare) în cursul unui proces penal. O persoană își poate înregistra convorbirile pe care le poartă cu alte persoane, dar este preferabil ca acest lucru să nu se facă în mod clandestin. Dacă înregistrările surprind încălcări ale legii, aceste înregistrări pot fi folosite în justiție. Nu încerca să folosești înregistrări pentru a obține anumite avantaje de la o altă persoană, căci poți fi acuzat de **șantaj**! De asemenea, reține că instalarea unor softuri pe telefonul sau în computerul altor persoane, fără știința lor, pentru a le înregistra comunicările sau a le afla parolele de acces la baze de date sau la conturi de e-mail sau bancare constituie infracțiune!

INFRAȚIUNI *Nimeni nu are dreptul să îți înregistreze convorbirile fără acordul tău sau fără autorizație de la procuror (pentru 48 ore) ori de la judecător (pentru maxim 30 zile).*

Nu ai voie să dezvălui conținutul unei comunicări (făcută oral sau în scris) care nu îți aparține, chiar dacă a ajuns din greșeală la tine!

Agresori online

Atenție la agresorii online! Aceștia sunt persoane care iau altă identitate pentru a intra în legătură cu minorii. De cele mai multe ori este vorba de adulți care își ascund vârsta și numele real și care invită copiii și tinerii la discuții despre chestiuni private (de exemplu, date despre domiciliu, locuință, orele când părinții sunt plecați) sau despre sex. Ei profită de faptul

că adolescenții sunt maturi din punct de vedere sexual, dar nu și emoțional.

CAZ REAL Un tânăr de 31 de ani din Banat a fost reținut în anul 2019 de către procurorii DIICOT pentru pornografie infantilă și șantaj. S-a descoperit că, folosind rețeaua Internet, el a intrat în legătură cu un minor

de 17 ani din Irlanda și l-a pus să realizeze acte de natură sexuală în timp ce îl filma prin Skype. Ulterior l-a șantajat pe minor că va da în vileag acele filmări dacă nu primește suma de 3.300 lire sterline. Victima nu a cedat, dar nu și-a anunțat părinții sau poliția. Filmările au fost distribuite prietenilor apropiați, iar minorul, de rușine, s-a sinucis cu arma fratelui său.

Internetul nu este o cauză a agresionilor, ci este un mijloc de comunicare între oameni. Asigură-te, inclusiv prin mijloacele video, că știi cu cine vorbești! Amintește-ți că simpla invitare a unui minor sub 14 ani să întrețină raporturi sexuale sau să asiste la acestea ori să urmărească materiale cu caracter pornografic constituie infracțiune și poliția trebuie anunțată imediat.

CAZ REAL Un bărbat de 47 de ani, cadru militar la o unitate din centrul țării, a fost arestat la începutul anului 2017 sub acuzația de pornografie infantilă. El a fost acuzat că, folosind zeci de conturi pe rețele de socializare și pretinzând că este minor, a intrat în contact cu minori având vârste cuprinse între 10 și 17 ani, cărora le-a trimis poze erotice în numele unui adolescent care refuzase să comunice cu el pe internet.

Dreptul la propria imagine

Așa cum ești proprietar pe bunurile tale și numai tu decizi cum pot fi folosite, tot astfel cu privire la **chipul** tău numai tu poți decide cine poate folosi imagini cu el. Evident, din moment ce ai distribuit singur o fotografie sau un filmuleț cu tine pe internet, se presupune că dai acceptul oricui să vizualizeze sau să distribuie mai departe imaginile respective. Dacă dorești să limitezi răspândirea imaginii tale, trebuie să ceri în mod expres acest lucru, iar dacă suferi vreun prejudiciu (de exemplu, cineva îți modifică imaginea pentru a te batjocori sau altcineva îți folosește imaginea pentru a face o reclamă la un produs) poți solicita daune de

la cei responsabili.

Uneori copiii sunt invitați în **emisiuni** radio și TV. Consiliul Național al Audiovizualului a stabilit niște reguli în această privință, iar nerespectarea lor poate atrage sancționarea postului TV. Astfel, când copiii au până în 14 ani, ei pot participa în astfel de emisiuni numai dacă există exprimat în scris acordul lor și al părinților, în afară de evenimentele culturale și competițiile sportive.

Alteori, copiii au legătură sau sunt implicați în comiterea unor infracțiuni. Legea îi ocrotește în mod special, în funcție de vârstă:

- *când copiii au vârsta sub 14 ani:* nu este voie să se dezvăluie numele copilului care este suspect sau martor. Dacă minorul este victima unui abuz sexual, fizic sau psihic nu se poate dezvălui numele său, iar în cazul altor infracțiuni, declarațiile și imaginile pot fi difuzate numai dacă există acordul copilului și al părinților;
- *când copiii au vârsta între 14 și 16 ani:* un reportaj, știre sau dezbatere cu minorul care este victimă sau suspect poate fi făcută numai dacă el și părinții își dau consimțământul în scris și un părinte este lângă el; iar pentru suspect, lângă el este nevoie și de avocat;
- *când copiii au vârsta între 16 și 18 ani:* dacă copilul este suspect este nevoie de consimțământul său și prezența avocatului; dacă este victimă trebuie să își dea acordul însă, la cerere, se va evita dezvăluirea identității sale.

Pornografia infantilă

Obligarea la manifestări pornografice în vederea producerii și difuzării de materiale pornografice constituie **exploatare**. Dacă cineva recrutează, transportă sau adăpostește un minor pentru a-l exploata astfel, respectivul comite infracțiunea de **trafic de minori**, chiar dacă minorul este de acord cu practicarea acelor activități.

ȘTIATI CĂ...?! Prin „materiale pornografice cu minori” se înțelege orice material care prezintă un minor ori o persoană majoră drept un minor, având un comportament sexual explicit sau care, deși nu prezintă o persoană reală, simulează, în mod credibil, un minor având un astfel de comportament, precum și orice reprezentare a organelor genitale ale unui copil cu scop sexual.

Legea interzice ca cineva să producă *materiale pornografice cu minori*. Nu este permisă nici deținerea de fotografii sau filmulețe de acest gen, nici promovarea sau distribuirea lor. Tot astfel, este infracțiune și simpla accesare a materialelor pornografice cu minori care se găsesc pe Internet, Dark Web sau în orice rețea de computere.

Un minor nu poate fi recrutat, îndemnat sau folosit pentru a produce spectacole pornografice. Este infracțiune și atunci când cineva doar vizionează un astfel de spectacol.

ȘTIATI CĂ...?! Prin „spectacol pornografic” se înțelege expunerea în direct adresată unui public, inclusiv prin tehnologia informațiilor și comunicațiilor, a unui copil implicat într-un comportament sexual explicit ori a organelor genitale ale unui copil, cu scop sexual (de exemplu, videochat).

Dacă cineva a violat sau agresat sexual un minor și în același timp l-a pozat ori filmat, autorul va răspunde și pentru agresare, și pentru pornografie infantilă.

PE SCURT

1. Folosirea minorilor pentru producerea de materiale pornografice (filme, fotografii, afișe etc), accesarea sau deținerea de materiale porno cu minori sunt infracțiuni;
2. Postările tale pe contul rețelei de socializare sau pe un grup chiar având setări private se consideră a fi făcute într-un loc public;
3. Nu permite accesul străinilor la telefonul, computerul sau cardul tău bancar. Nu da parola nimănui. Pentru aplicații diferite, folosește parole diferite;
4. Nu descărca de pe internet programe despre care nu știi nimic. Utilizează aplicații anti-virus, firewall și anti-spyware;
5. Interceptarea și înregistrarea comunicărilor pot avea loc numai cu autorizație de la magistrat.

TEST GRILĂ

1. După ce împlinește vârsta de 13 ani, minorul are voie singur:

- a. Să își deschidă un cont de gmail;
- b. Să își facă un cont pe Tinder;
- c. Să aibă un cont de Instagram, Facebook sau TikTok.

2. Un cont de Snapchat se poate deschide după împlinirea vârstei de:

- a. 10 ani;
- b. 13 ani;
- c. 14 ani.

3. Darkweb-ul:

- a. Este o parte a internetului unde accesul este interzis prin lege;
- b. Cuprinde site-uri unde se desfășoară activități ilegale, cum ar fi pornografia infantilă;
- c. Poate fi accesat legal numai de cei cu vârsta peste 16 ani.

4. Dacă înjuri pe cineva:

- a. Nu e nicio problemă, căci este vorba doar de libertatea de exprimare;
- b. La cererea celui vizat, poți fi obligat de judecător la plata unei sume ca daune morale;
- c. Riști să ajungi la închisoare.

5. Dacă ai primit pe *WhatsApp* un filmuleț cu un minor în ipostaze sexuale:

- a. Poți să îl păstrezi pe mobil, fără probleme;
- b. Ai voie să îl transmiți mai departe, însă doar pe grupurile de socializare private;
- c. Trebuie șters imediat, altfel comiți infracțiunea de „pornografie infantilă”.

6. Dacă deții poze intime cu iubita care te-a părăsit:

- a. Ai voie să le păstrezi dacă era majoră;
- b. Le poți arăta prietenilor chiar dacă era minoră;
- c. Ai voie să le trimiți prietenilor săi, dacă ea refuză să reluați legătura.

7. Pe un grup de discuții din online ai voie să spui:

- a. Tot ceea ce vrei, dacă este vorba de Discord;
- b. Tot ce gândești despre profesori, dacă este un grup unde profesorul nu este membru;
- c. Exact aceleași lucruri pe care ai voie să le spui în offline.

CAPITOLUL XIII

Libertăți și decizii

În acest capitol vei afla:

- ce este libertatea de exprimare și care sunt limitele acesteia;
- cum putem să organizăm o petrecere;
- ce este dreptul la adunare;
- cum ne alegem reprezentanții în Consiliul Elevilor;
- cum ne putem schimba religia;
- ce este dreptul la petiționare.

Libera exprimare

Copilul relaționează cu alți copii și cu adulți. El are voie să participe la luarea deciziilor în ceea ce îl privește. În acest scop, are dreptul să își exprime liber opinia în familie, la școală, în comunitate, în societate. Sfaturile și explicațiile care i se dau sunt în funcție de capacitatea lui de înțelegere.

Copilul are *dreptul* la liberă exprimare, adică să emită idei, să primească informații, să le caute și să le difuzeze. El are inclusiv dreptul de a fi ascultat în procedurile judiciare. Acest lucru este chiar obligatoriu începând cu vârsta de 10 ani dar, evident, minorul poate refuza să stea de vorbă cu organele

judiciare.

La fel ca în cazul adulților, copilului îi este *interzisă* exprimarea de opinii care să lezeze demnitatea și onoarea unei alte persoane, să îndemne la ură rasială ori religioasă, sau să instige la violență.

CITATE CELEBRE „Dacă libertatea cuvântului chiar înseamnă ceva, ea este dreptul de a le spune oamenilor ceea ce nu vor să audă.” (George Orwell, scriitor englez, 1903-1950)

Avem libertate de exprimare, dar asta nu înseamnă că avem voie să spunem orice, oricând, oriunde și la adresa oricui. Putem face asta numai dacă nu aducem atingere drepturilor altora:

- pe durata orelor la școală, exprimarea opiniei de către elev poate avea loc numai în cadrul regulamentar. De exemplu, șoptitul sau copiatul la un examen constituie o abatere de la Regulamentul școlar care impune sancționarea disciplinară a elevului și a profesorului care a permis fraudă;
- insultarea unui coleg sau a unui profesor nu sunt permise de lege, ci constituie delikte civile astfel că, la cererea persoanei vătămate, autorul poate fi obligat de judecător la plata unei sume de bani (desigur că, fiind minor, plata o vor face părinții);
- amenințarea sau șantajarea unui coleg sau profesor este infracțiune și, dacă victima sesizează poliția sau parchetul, se va face un dosar penal care se poate finaliza cu o sancțiune penală aplicată de judecător;
- instigarea la izolare sau amenințarea unui copil pentru că face parte dintr-o anumită etnie este, de asemenea, interzisă.

INFRAȚIUNI Sunt sancționate cu închisoarea: • inițierea sau constituirea unei organizații cu caracter fascist, rasist ori xenofob, aderarea sau sprijinirea, sub orice formă, a unui astfel de grup; • confecționarea, vânzarea, răspândirea, precum și deținerea în vederea răspândirii de simboluri fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe; • utilizarea în public a simbolurilor fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe; • promovarea, în public, a cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război, precum și fapta de a promova, în public, idei, concepții sau doctrine fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe.

Legea nu ne permite să spunem cuiva sau despre cineva că este „prost”, „tâmpit” etc. – ne putem exprima părerea cu privire la faptele cuiva, dar nu cu privire la caracterul său, căci aceasta poate fi considerată o *insultă*. Faptele reproșate trebuie să fie reale, căci dacă sunt inventate și le afirmăm despre cineva în public comitem o *calomnie* (de exemplu, să mințim spunând în public despre cineva că a furat telefonul colegului). Comiterea de insulte și calomnii poate atrage obligarea delicventului la plata unor despăgubiri către cel astfel prejudiciat sau obligarea lui la a-și cere scuze în public.

Prin cuvintele folosite trebuie să avem grijă să nu discriminăm sau să nu stigmatizăm. Astfel, nu putem folosi cuvinte care au legătură cu etnia sau diverse afecțiuni și care au înțeles peiorativ: de aceea, vom spune „rom” în loc de „țigăni”; „evreu” în loc de „jidani”; „bărbat/femeie de culoare” în loc de „negru/negresă”; „persoană cu dizabilități” în loc de „handicapat”; „persoană cu tulburări psihice” în loc de „nebun”.

DE REȚINUT Libertatea de exprimare nu înseamnă „dreptul” de a înjura, insulta sau calomnia.

Libertatea de asociere și reuniune pașnică

Copilul se poate asocia cu cine dorește: poate iniția o *relație* cu o persoană de sex opus sau de același sex, indiferent de etnie, cetățenie, vârstă.

Un drept foarte important este cel de a face parte dintr-o *organizație* sau o comunitate, formală (adică înregistrată oficial la Judecătoria) sau informală (adică o simplă asociere de fapt): grup, cerc, club, frăție, consiliu, asociație, fundație. Există unele asociații ale elevilor constituite ca organizații neguvernamentale (ONG-uri). Libertatea de asociere este un drept constituțional, astfel că nimeni, nici măcar un copil, nu poate fi constrâns să devină membru sau să participe la acțiunile acestora.

INTERDICȚIE În România sunt interzise asociațiile secrete, cele naziste și cele legionare.

Minorii nu au acces în anumite *locuri* mai înainte de a împlini o anumită vârstă (de exemplu, la cinema pentru a vedea filme rezervate exclusiv adulților sau în unele cluburi de noapte unde sunt spectacole strip-tease) sau după anumite ore. Verifică întotdeauna existența unor asemenea restricții și respectă-le pentru a evita riscul unor amenzi.

În România, minorii nu au voie nici în sălile cu păcănele, nici în cazinouri.

INTERDICȚIE Legea prevede că accesul minorilor în locațiile specializate pentru desfășurarea jocurilor de noroc, precum și participarea acestora la orice tip de joc de noroc sunt interzise. Sancțiunea pentru cel care permite accesul minorilor este amendă de la 50.000 lei la 100.000 lei.

Orice persoană, inclusiv un adolescent, poate organiza și participa la *întuniri, manifestări, reuniuni*. Aceste adunări trebuie să fie pașnice. Legea arată că participanții nu pot purta arme de niciun fel – nici arme cu aer comprimat, nici arme de foc, nici arme, nici spray-uri cu gaze nocive, iritante sau de neutralizare. Cele mai multe astfel de manifestări nu au nevoie de nicio *autorizație*, de exemplu: cele sportive, culturale sau comemorative. Pentru celelalte este nevoie ca organizatorii să le declare la primărie cu trei zile înainte.

În ultimii ani se petrec tot mai multe violențe asupra persoanelor și bunurilor cu ocazia desfășurării unor evenimente sportive. De aceea, există o lege specială care prevede că organele de poliție sau ale jandarmeriei pot aplica sancțiunea amenzii, a activității în folosul comunității și, pentru anumite fapte, a interzicerii accesului la competițiile și jocurile sportive pentru o anumită perioadă.

CONTRAVENȚII Atunci când participi ca spectator la o competiție sportivă ai obligația de a te supune controlului corporal sumar și al bagajelor, altfel ți se va refuza intrarea în arenă. Nu poți introduce în tribună alcool sau pancarte ori afișe cu imagini sau texte obscene. Nu ai voie să scandezi injurii, obscenități sau amenințări către jucători, spectatori ori personalul de ordine. Nu e permis să îți ascunzi fața ca să nu fii recunoscut și nici să pătrunzi pe suprafața de joc. Este interzisă cumpărarea de bilete și, apoi, revânzarea lor la suprapreț.

INFRAȚIUNI Dacă o persona căreia i s-a interzis accesul la competiții sau jocuri sportive este găsită în arena sportivă, ea va fi sancționată cu închisoarea sau cu amenda penală. Aceeași sancțiune se aplică dacă persoana se opune prin violență personalului de ordine și siguranță sau forțelor de ordine ori le împiedică să-și exercite atribuțiile specifice, cu ocazia desfășurării unei competiții sau a unui joc sportiv.

Petrecheri

La vârsta voastră este normal să vă distrați. Uneori, participați la evenimente, concerte sau petreceri organizate în cluburi, discoteci, restaurante, pe plajă etc. De regulă, organizatorii posedă autorizație care îi obligă să respecte anumite ore, să desfășoare numai anumite activități, să accepte participarea unui număr maxim de persoane și să folosească articole pirotehnice de divertisment sau de scenă.

DE REȚINUT Este bine să nu consumi decât băuturi din sticle care se desfac în fața ta (pentru a fi siguri că nu ți se pun în pahar substanțe care să îți inducă anumite stări), să nu te așezi în preajma obiectelor care produc zgomot sau care pot produce incendii și să te asiguri că știi unde este ieșirea de urgență (pe care să o utilizezi în caz de pericol).

Alteori, organizezi tu însuși petreceri cu caracter privat sau participi la cele organizate de prietenii tăi. Ei bine, în aceste cazuri trebuie să ții cont că legislația nu permite să deranjezi vecinii când organizezi petrecerea în locuință (în timpul orelor de odihnă), nici când organizezi petrecerea în aer liber (la oraș).

CONTRAVENȚIE Poți fi amendat dacă faci zgomot, larmă sau dai volumul la muzică prea tare și tulburi liniștea locuitorilor din bloc sau din vecinătatea casei tale între orele 22,00–8,00 și 13,00–14,00; la fel, dacă organizezi într-o zonă locuită o petrecere în aer liber și dai volumul la muzică prea tare tulburându-se astfel liniștea locuitorilor din zonă. Amenda este de la 500 lei la 1.500 lei.

Uneori la petreceri se folosesc artificii, pocnitori, petarde sau fumigene. Aceste obiecte de distracție, numite de lege „articole pirotehnice de divertisment”, produc deseori accidente, de la distrugeri de bunuri (mașini, case), până la vătămări corporale (arsuri, orbire). De aceea, legea prevede utilizarea lor doar în anumite condiții.

DE REȚINUT **Artificiile** pot fi deținute și utilizate numai de către persoanele care au **peste 16 ani** și numai dacă ele fac parte din **categoria I**, adică cele cu o masă maximă de amestec pirotehnic de 3 grame: steluțe, lumânări scânteietoare, jerbe cu scânteii, minișori, vulcani, inele de foc, sateliți, îngeri de flori. Ele au un risc scăzut și nu produc zgomot. Pot fi cumpărate numai de la persoane sau magazine autorizate. Trebuie să aibă denumirea și instrucțiuni de folosire în limba română.

Este interzisă folosirea de către persoanele fizice a pocnitorilor, rachetelor, jeturilor luminoase, bateriilor de artificii, candelor.

Consiliul Elevilor

Un drept democratic pe care îl au elevii este acela de a-și alege reprezentanții în consiliul elevilor și în consiliul de administrație al școlii.

„**Șeful clasei**” este ales de către elevii din clasa respectivă, anual.

Fiecare reprezentant al clasei face parte din **Consiliul Școlar al Elevilor** din unitatea școlară respectivă. Consiliul Elevilor are două structuri. Prima structură este *Adunarea Generală*, alcătuită din fiecare reprezentant menționat mai sus, care ia decizii și se întrunește lunar; ea stabilește departamentele școlii (cel sportiv, cultural, jurnalistic, de educație nonformală etc),

numește membrii acestora dintre elevii care își depun candidatura și adoptă poziții în legătură cu doleanțele elevilor. A doua structură este *Biroul Executiv* alcătuită din președintele Consiliului, vicepreședinții și secretarul, care sunt aleși de toți elevii din școală de la clasa a șaptea în sus, aleși pe o perioadă de doi ani și care se reunesc ori de câte ori este cazul.

Președintele Consiliului Școlar al Elevilor este reprezentant în Comisia de Evaluare și Asigurare a Calității. Dacă este elev la nivel liceal, președintele Consiliului Elevilor este observator din partea elevilor în Consiliul de Administrație al școlii, unde este invitat în mod obligatoriu când se discută chestiuni care privesc elevii. Oricum, în Consiliul de Administrație elevii din învățământul liceal și postliceal au un reprezentant permanent cu drept la vot. De asemenea, elevii și părinții au un reprezentant în Comisia pentru prevenirea și eliminarea violenței din unitatea școlară.

Președinții consiliilor elevilor din toate școlile unui județ alcătuiesc **Consiliul Județean al Elevilor**; în capitală există Consiliul Municipal al Elevilor București. În cele opt regiuni economice ale României există câte un **Consiliu Regional al Elevilor**. Toți președinții de consilii județene împreună cu cel de la București și cu trei vicepreședinți ai lui formează adunarea generală din **Consiliul Național al Elevilor**, care este condus de un președinte; iar toți președinții consiliilor regionale sunt membri în Biroul Executiv al structurii naționale. La nivel european există un **Consiliu European al Elevilor**, care în prezent reunește reprezentanți din 21 de țări.

ȘTIAȚI CĂ...?! Consiliul Național al Elevilor funcționează ca structură consultativă a Ministerului Educației Naționale și a fost înființat în anul 2007. El reprezintă elevii în fața instituțiilor și organismelor relevante. Principalele obiective ale Consiliului Național al Elevilor sunt: a) reprezentarea elevilor ca beneficiari principali ai sistemului de învățământ preuniversitar din România; b) participarea activă a elevilor în procesul decizional în legătură cu toate aspectele ce țin de învățământul preuniversitar; c) supravegherea respectării drepturilor elevilor; d) încurajarea schimburilor de experiență și exemplare de bune practici; e) sprijinirea dezvoltării tuturor substructurilor sale.

Libertatea de gândire, conștiință și religie

Biserica este autonomă față de stat, ca urmare România este *stat laic*, adică nu are o religie de stat.

Părinții sunt primii care dau sfaturi copilului cu privire la religie. De regulă, ținând la identitatea lor sub acest aspect, părinții impun copilului respectarea propriei lor religii. Începând cu vârsta de 14 ani, religia copilului poate fi schimbată numai cu acordul său, iar de la vârsta de 16 ani poate singur să își aleagă religia.

CULTE RECUNOSCUTE Sunt 18 culte recunoscute în România: Biserica Ortodoxă Română; Episcopia Ortodoxă Sârbă de Timișoara; Biserica romano-catolică; Biserica română unită cu Roma, greco-catolică; Arhiepiscopia Bisericii Armene; Biserica Creștină Rusă de Rit Vechi din România; Biserica reformată din România; Biserica Evanghelică C.A. din România; Biserica Evanghelică Lutherană din România; Biserica Unitariană din Transilvania; Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România; Biserica Creștină după Evanghelie din România - Uniunea Bisericilor Creștine după Evanghelie din România; Biserica Evanghelică Română; Uniunea Penticostală - Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România; Biserica Creștină Adventistă de Ziua a Șaptea din România; Federația Comunităților Evreiești din România; Cultul Musulman; Organizația Religioasă Martorii lui Iehova.

La școală elevii nu pot fi obligați să frecventeze ora de religie. Acest lucru se face numai la cererea expresă a elevului (dacă el este major), respectiv a părintelui (dacă elevul este minor). Așadar, ceea ce trebuie cerut este *participarea* la aceste ore, nicidecum neparticiparea!

ȘTIAȚI CĂ...?! Consiliul Național de Combatere a Discriminării a decis că oficierea de slujbe religioase în unitățile publice de învățământ constituie discriminare dacă nu este aprobată de Consiliul de Administrație al unității de învățământ, aprobare care nu poate fi dată decât la cererea prealabilă a părinților elevilor minori sau a elevilor majori, iar participarea la astfel de servicii religioase nu trebuie să fie obligatorie.

Uneori, invocând o anumită credință religioasă, unii părinți împiedică luarea măsurilor medicale cu privire la copil (vaccinuri, analize, operații, transfuzii etc). În acest caz, părinții riscă să fie cercetați pentru comiterea unor infracțiuni în cazul în care sănătatea sau viața copilului este pusă în pericol.

Accesul la informații publice

Dacă ești interesat de activitatea sau rezultatele unei autorități sau instituții publice, poți formula o simplă **cerere**, trimisă inclusiv prin email. De exemplu, vrei să afli bugetul școlii în care înveți, sau numărul profesorilor care predau, ori componența personalului administrativ. Cuantumul salariului unui angajat nu se poate obține pe această cale.

Atât timp cât este vorba de organizații care utilizează bani publici, ele sunt datorate să îți răspundă în termen de **10 zile** (iar în cazuri complexe în 30 de zile) la cererea de furnizare a informațiilor publice, chiar dacă ai o simplă curiozitate.

La fel, când ai propuneri sau vrei să formulezi o sesizare ori o reclamație către o instituție publică, poți trimite o **petiție**, inclusiv online. De exemplu: să mai fie angajat un profesor, sau să sesizezi că un profesor are probleme psihice, sau că lumina nu este suficientă în clasa unde înveți. Răspunsul trebuie să îl primești în **30 de zile**. Dacă nu primești răspunsurile în termenul legal, atunci poți formula o reclamație la tribunal.

Evident, există și informații care constituie secrete de stat, de serviciu sau care privesc anchete în derulare. Acestea nu pot fi comunicate nimănui.

PE SCURT

1. Libertatea de expresie, de adunare și de petiționare sunt drepturi constituționale.
2. Libertate de exprimare nu înseamnă dreptul de a înjura.
3. Copiii au dreptul să își aleagă reprezentantul în Consiliul Elevilor.
4. Participarea la ora de religie se face numai la cerere.

TEST GRILĂ

1. Este interzis să exprimi opinii:

- a. Prin care batjocorești pe cineva;
- b. Noaptea;
- c. Cu privire la activitatea politicianilor.

2. Când se ia o decizie cu privire la el, copilul are dreptul să își exprime opinia:

- a. Imediat ce dobândește capacitatea de a vorbi;
- b. După ce împlinește vârsta de 10 ani, în procedurile judiciare;
- c. Numai în prezența părintelui sau a unui avocat.

3. Cel care intră într-o sală de jocuri de noroc:

- a. Poate fi un minor dacă este însoțit de părinte;
- b. Poate fi minor dacă are carte de identitate;
- c. Trebuie să fie major și să aibă cartea de identitate la el.

4. Reprezentantul în Consiliul Elevilor este votat:

- a. În secret, de către elevi;
- b. Și de profesori;
- c. O dată la doi ani, la începutul primului semestru.

5. Consiliul școlar al elevilor este:

- a. O instituție publică a statului;
- b. O structură consultativă a elevilor la nivelul unității de învățământ preuniversitar;
- c. O direcție din cadrul Inspectoratului Școlar Județean.

6. Consiliul elevilor:

- a. Are dreptul să aleagă profesorii care vor fi diriginți;
- b. Apără drepturile elevilor la nivelul unității de învățământ și sesizează încălcarea lor;
- c. Are dreptul să evalueze semestrial profesorii de la clase.

7. Un elev este ales în Consiliul Școlar pentru:

- a. Un an;
- b. Doi ani;
- c. Trei ani.

CAPITOLUL XIV

Oamenii legii

În acest capitol vei afla:

- ce sunt oamenii legii;
- cum poți deveni chiar tu un om al legii;
- cărei instituții i te poți adresa dacă ai probleme cu respectarea drepturilor;
- unde să reclami oamenii legii care abuzează de funcția lor;
- când poți apela la organisme internaționale.

Odată ce au drepturi, oamenii nu mai sunt simpli indivizi, ci *persoane*. Ca urmare, ei trebuie să se comporte în mod demn în societate și trebuie să fie tratați cu demnitate de ceilalți. De cele mai multe ori drepturile cuiva sunt respectate de ceilalți, alteleori însă ele sunt încălcate. Sunt unii care își pot apăra singuri drepturile (impunându-se prin argumente, luând atitudinea corectă etc), dar sunt alții care nu știu ce să facă într-o asemenea situație. Atunci când sunt mici, în locul copiilor decid părinții și tot ei sunt cei care îi apără. Pe măsură ce oamenii cresc și ies tot mai des în societate, ei intră în relații cu cei din afara familiei revendicându-și drepturi și asumându-și obligații. La nevoie, drepturile sunt apărute și obligațiile sunt impuse prin organele de aplicare a legii.

SĂRBĂTORI

10 februarie – Ziua Internațională a Judecătorelor;

25 martie – Ziua Poliției Române;

3 aprilie – Ziua Jandarmeriei Române;

4 mai – Ziua Națională a Mediatorului;

10 mai – Ziua Executorului Judecătoresc;

21 mai – Ziua Poliției Locale;

24 iunie – Ziua Avocatului;

29 iunie – Ziua Polițistului de Penitenciar;

24 iulie – Ziua Poliției de Frontieră;

Prima duminică din luna iulie – Ziua Justiției române;

25 octombrie – Ziua Justiției Europene;

17 noiembrie – Ziua Notarului Public.

Poliția și Jandarmeria

Polițiștii sunt primii oameni ai legii pe care îi cunoaștem. Ei sunt în slujba comunității și veghează la siguranța cetățenilor. Există patru structuri de poliție:

- *poliția națională*, aflată în structura Ministerului Afacerilor Interne; în fiecare județ există un Inspectorat Județean de Poliție, iar în vârful ierarhiei este Inspectoratul General al Poliției Române, cu sediul la București. În orașele mari, precum și în teritoriul rural există secții de poliție;
- *poliția locală*, înființată în fiecare localitate ca o structură a primăriei (în trecut se numea „poliție comunitară”, iar mai înainte „corpul gardienilor publici”);

- *poliția de frontieră*, care se ocupă de siguranța și controlul trecerii frontierei de stat;
- *poliție penitenciară*, care se ocupă de paza deținuților în penitenciare.

Jandarmii fac parte din structura militarizată a Ministerului Afacerilor Interne. Ei intervin să asigure ordinea publică atunci când sunt organizate marșuri sau demonstrații, ori atunci când trebuie prinși evadații.

CARIERĂ Pentru a fi **ofițer de poliție sau jandarmerie** trebuie să absolviți facultatea din cadrul Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” din București. Pentru a deveni **agenți de poliție** trebuie să vă pregătiți la Școala de agenți de Poliție „Septimiu Mureșan” din Cluj-Napoca sau la „Vasile Lascăr” din Câmpina. **Subofițerii de jandarmerie** se formează la Școala Militară „Grigore Al. Ghica” din Drăgășani-Vâlcea sau la „Petru Rareș” din Fălticeni.

Există mai multe categorii de lucrători de poliție:

- cei de la *ordine publică*: mențin ordinea în diverse locuri și veghează să nu se comită infracțiuni (fapte grave, pentru care autorul poate fi pedepsit cu închisoarea de un judecător) sau contravenții (fapte mai puțin grave, pentru care autorul poate primi o amendă chiar de la polițist);
- *poliția judiciară*: ajută procurorii în dosarele penale;
- cei de la *serviciul rutier*: se ocupă de supravegherea și controlul circulației pe drumurile publice;
- polițiști *criminaliști*: fac cercetări la fața locului unde s-a comis o ilegalitate;
- cei de la *cazier*: țin evidența condamnărilor și au arhiva cu amprentele persoanelor care au avut contact cu poliția sau au pașaport;
- polițiștii de *investigații criminale*: fac cercetări cu privire la infracțiuni împotriva persoanelor (omor, tâlhărie, viol) sau a lucrurilor (furt, distrugere) și desfășoară activități de căutare și reținere a celor urmăriți;
- polițiștii din cadrul *BCCO*: sunt cei de la Brigada de Combatere a Criminalității Organizate și se ocupă de infracțiuni precum trafic de persoane, trafic de droguri și etnobotanice, terorism;
- polițiștii de la *arme și explozibili*: controlează modul în care sunt păstrate armele și muniția de către cei care au acest drept;
- polițiștii de la *DGA*: sunt cei de la Direcția Generală Anticorupție care investighează faptele de corupție din administrația publică;
- cei de la *siguranța școlară*: au grijă de perimetrul școlar și notează incidentele violente din școli.

Polițiștii au dreptul să legitimeze și să rețină persoane. De exemplu, există o regulă cum că purtarea cărții de identitate este obligatorie pentru fiecare persoană mai mare de 14 ani. Dacă nu o ai la tine, polițistul are voie să te ducă la sediul postului sau secției de poliție unde se va lua legătura cu părinții tăi și îți pot aplica o amendă. Nu ai voie să te prezinți sub o altă identitate folosind un act fals ori care nu îți aparține.

Polițistului nu îi este permis să jignească, să amenințe sau să lovească persoanele cu care intră în contact. Dar are voie să folosească forța și să încâtușeze persoanele în cazul în care prezintă un pericol pentru cetățeni sau pentru ele însele. Polițiștii își pot exercita atribuțiile și în afara orelor de program, când află de existența unor situații care justifică intervenția lor.

CORUPȚIE Polițiștii au obligația de a fi corecți atunci când vin în contact cu cetățeanul. Ei nu au voie să pretindă sau să primească mită. Astfel de situații trebuie anunțate la telefonul gratuit al Direcției Generale Anticorupție: **0.800.806.806**.

Polițiștii au obligația de a constata contravențiile și de a aplica amenzi celor care încalcă legea: de exemplu, cei care nu respectă regulile de circulație, care tulbură ordinea publică, care desenează pe pereții clădirilor, în cazul alarmării poliției sau ambulanței fără motiv, ori a refuzului unei persoane de a se legitima. Cel amendat pe nedrept poate cere anularea amenzii la Judecătoria în termen de 15 zile, formulând o plângere contravențională.

NUMĂR DE URGENȚĂ 112 – în Europa; **911** – în SUA și Canada. Acest număr este apelabil de la orice telefon mobil sau fix, indiferent că aveți sau nu credit pe cartelă. Singurele cerințe sunt să aveți bateria încărcată, iar în zonă să fie semnal.

La numărul de telefon **112** poți apela în mod gratuit atunci când este o stare de urgență cu privire la o persoană, proprietatea cuiva sau mediul și se impune intervenția Poliției, Jandarmeriei sau Salvării. Persoanele cu dizabilități au un număr special de urgență: **113**, unde trebuie să se înscrie în prealabil.

Anunță la 112:

- atunci când o persoană suspectă merge din ușă în ușă;
- atunci când intră persoane străine pe proprietatea ta;
- atunci când o persoană se furișează pe lângă casă sau forțează intrarea unei case sau a unei mașini;
- o agresiune la adresa ta sau a altcuiva;
- când observi că cineva pătrunde în interiorul casei vecinilor tăi pe fereastră, știind că vecinii sunt plecați în vacanță;
- dacă ești martor la un accident rutier și un pasager din autovehicul este blocat în interior.

CONTRAVENȚIE Nu apelezi numărul 112 decât dacă e un pericol real, altfel riști o amendă de la 500 la 1000 lei. Gândește-te că, în timp ce tu faci doar o glumă și chemi organele de intervenție într-un anumit loc, ele nu vor putea ajunge la cineva care chiar are nevoie de ajutor.

În caz de misiuni cu rang de risc, pentru siguranța oamenilor legii sau a familiilor acestora, se apelează la trupe speciale, unde membrii poartă cagule pe cap. La poliție unitatea se numește S.A.S – Serviciul pentru Acțiuni Speciale; la Jandarmerie unitatea este BSIJ – Brigada Specială de Intervenție a Jandarmeriei „Vlad Țepeș”.

Judecătorul

Atunci când două persoane nu se înțeleg pentru că una a încălcat dreptul celeilalte, aceasta din urmă poate cere restabilirea dreptului său și eventual sancționarea primei persoane. Organul legii care intervine pentru a stabili cine are dreptate este judecătorul.

Judecătorii sunt în număr de 4.900 și lucrează în instituții numite **instanțe judecătorești**, care sunt în număr de 250 în toată țara:

- instanța supremă este Înalta Curte de Casație și Justiție, cu sediul în București;
- la un nivel mai jos sunt cele 15 curți de apel, care răspund de mai multe județe;
- urmează Tribunalele, aflate câte unul în fiecare reședință de județ;
- instanțele de la baza sistemului sunt Judecătoriile, care au sediul în toate municipiile din România și în unele orașe din fiecare județ.

ȘTIAȚI CĂ...?! În România nu există curți cu jurați, ci judecătorii sunt cei care stabilesc, singuri, verdictul. Judecătorii de la noi nu au ciocânel în sala de judecată, ca în filmele americane, și nici peruci, ca în filmele vechi britanice.

Judecătorul este *independent* atât față de șefi sau colegi, cât și față de alte organe ale statului. Asta înseamnă că nimeni nu îi poate da sfaturi, ordine și nimeni nu îl poate intimida, sfătui sau controla. El are obligația să fie *imparțial*, adică el trebuie să se asigure de egalitatea tuturor în fața legii: nu are importanță dacă cei din fața lui sunt săraci sau sunt bogați; dacă ocupă o funcție importantă sau nu au loc de muncă; dacă sunt bărbați sau sunt femei; dacă sunt adulți sau sunt copii; dacă au o anumită credință sau sunt ateți; dacă sunt heterosexuali sau sunt homosexuali; dacă sunt pentru prima dată în fața lui sau sunt recidiviști. Judecătorul nu are voie să favorizeze sau să defavorizeze pe cineva. De hotărârea lui depinde soarta celui din fața sa: averea, familia, libertatea acestuia.

SIMBOLISTICĂ Justiția este simbolizată de zeița greacă **Themis** ale cărei atribute sunt astfel simbolizate: bandaj la ochi – imparțialitate, nu contează statutul, nu face diferențe (legea este unică pentru toți); îmbrăcată în mantie – înfăptuirea dreptății se face după un anumit ritual, procesul fiind sacru; balanță (libra) în mâna stângă – echilibru, cântărire, ascultarea ambelor părți; spadă în mână dreaptă – puterea sa (răsplată sau pedeapsă), obligativitatea de a respecta hotărârea judecătorească.

Judecătorii decid conducându-se *după lege*, nu după cum vor ei sau părțile, și numai *pe baza probelor* (*dovezilor*) de la dosar. La sfârșitul unui proces în cadrul căruia fiecare dintre părți își prezintă susținerile și dovezile, judecătorul dă o *hotărâre*. În momentul în care rămâne definitivă, hotărârea judecătorească este obligatorie întocmai ca o lege. Doar că, spre deosebire de legea care privește toată populația din țară, o hotărâre judecătorească privește numai părțile implicate în cauza respectivă.

SITE-URI UTILE Legislația României o găsești la legislatie.just.ro, iar pe cea a Uniunii Europene la eur-lex.europa.eu. Datele despre procesele din țara noastră se găsesc pe portal.just.ro. Hotărârile judecătorești din România sunt accesibile pe www.rolii.ro, cele de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului la echr.coe.int, iar cele de la Curtea de Justiție a Uniunii Europene pe curia.europa.eu.

Pentru cauzele cu minori există judecători specializați. Ei aplică reguli speciale pentru minori și folosesc tehnici speciale de audiere a acestora. Una dintre ele este că numele minorului nu apare postat pe site-ul instanței, iar o alta aceea că publicul nu are acces în sala unde este judecat un minor.

Procurorul

Când se comit infracțiuni, cel care lucrează cu poliția la identificarea infractorului și cel care va stabili dacă el trebuie tras la răspundere este *procurorul*.

Procurorii lucrează în instituții numite **parchete**. Există parchete pe lângă fiecare instanță judecătorească. Sunt 2.900 de procurori în țara noastră.

PARCHETE SPECIALIZATE: Atunci când cineva este suspectat că a luat sau a dat mită, cercetările vor fi făcute de procurorii de la parchetul numit **DNA** – Direcția Națională Anticorupție. Atunci când cineva comite o infracțiune de trafic

de droguri, de trafic de arme sau de pornografie infantilă cercetările se fac de către **DIICOT** – Direcția de Investigarea a Infracțiunilor de Crimă Organizată și Terorism.

Procurorul nu poate aplica nicio sancțiune celui bănuit de comiterea unei infracțiuni. El poate renunța la cercetări dacă nu sunt probe suficiente împotriva lui sau dacă fapta nu este așa de gravă. Dar atunci când trebuie aplicată o sancțiune există două posibilități: fie suspectul recunoaște faptele și acesta încheie un **acord** cu procurorul cu privire la pedeapsa care i se va aplica, care va trebui doar confirmată de judecător, fie procurorul întocmește un **rechizitoriu** și trimite cazul la instanța judecătorească, unde un judecător va decide ce este de făcut numai după ascultarea argumentelor acuzării și ale apărării.

CARIERĂ Judecătorii și procurorii alcătuiesc corpul magistraților. Pentru a deveni **magistrat** trebuie să absolviți una din cele 40 de facultăți de drept din România și apoi să fiți admiși la Institutul Național al Magistraturii.

Acolo veți fi pentru doi ani auditori de justiție, după care veți deveni judecători sau procurori **stagiați**. După un an veți susține examenul de capacitate, în urma căruia veți deveni judecători sau procurori **definitivi**. De gestionarea carierei magistraților (recrutare, promovare, transfer, sancționare) și apărarea independenței justiției în raport cu celelalte puteri se ocupă Consiliul Superior al Magistraturii.

Grefierul

Magistrații sunt ajutați în activitatea lor de grefieri. Aceștia întocmesc dosarele, au contact direct cu părțile pentru a le da diverse înregistrări din dosare și redactează la computer documentele în care sunt cuprinse deciziile pe care le iau magistrații.

CARIERĂ Există grefieri cu studii superioare și grefieri cu studii medii. Unii sunt angajați în urma concursurilor organizate de către instanța sau parchetul unde vor lucra. Alții sunt angajați după ce sunt admiși la Școala Națională de Grefieri, unde învață chestiuni practice timp de 6 luni, după care vor fi repartizați la instanțe și parchete în funcție de mediile obținute.

Avocatul și consilierul juridic

Aceștia sunt specialiști în drept care oferă sfaturi juridice (*consultanță*) oamenilor care nu cunosc legea.

Avocații sunt angajați în baza unui *contract de asistență juridică* de către persoana care apelează la serviciile lor și care va plăti un onorariu negociat. În procesele penale, în anumite situații e obliga-

toriu să ai avocat, iar dacă nu îți permiți, atunci se asigură *asistența din oficiu* de către avocați remunerați de stat.

Consilierii juridici sunt tot un fel de avocați, doar că ei sunt angajați permanent la o instituție publică sau la o societate, în baza unui *contract de muncă*.

Atunci când nu e posibil să soluționeze chestiunea pe cale amiabilă, avocații/consilierii juridici îndeplinesc formalitățile pentru sesizarea parchetului sau instanței de judecată unde se duc fie alături de clienții lor (pe care îi *asistă*), fie în locul lor (pe care îi *reprezintă*).

CARIERĂ În România sunt peste 20.000 de avocați. La nivelul fiecărui județ ei sunt organizați în Barouri. Pentru a deveni **avocat** trebuie să absolvi o facultate de drept din România și apoi să fii admis la concursul de admitere la Institutul Național de Pregătire și Perfecționare a Avocaților organizat la nivelul Uniunii Naționale a Barourilor din România. În timpul cât profesezi ca începător, pentru doi ani vei urma cursurile de la Institut, iar după susținerea examenului de definitivat vei deveni avocat definitiv.

Integritate judiciară

Cetățenii datorează respect oamenilor legii și trebuie să se supună autorității acestora, căci ei nu acționează în nume personal și în interesul lor propriu, ci al statului care este dator să protejeze cetățenii onest.

ULTRAGIERE Împiedicarea activității desfășurate sau răzbunarea, ambele comise prin acte de amenințare sau de violență fizică, asupra unui polițist sau jandarm constituie infracțiunea de **ultraj**. Actele de acest gen comise asupra unui magistrat, a unui avocat sau a membrilor săi de familie se numesc **ultraj judiciar** și se sancționează cu închisoarea.

La rândul lor, oamenii legii trebuie să fie corecți în relațiile cu cetățenii. Lucrătorii de poliție judiciară și magistrații nu au voie să inventeze dosare pentru a hărțui oamenii, nu pot aresta oamenii în mod ilegal, nu

pot intimidă sau agresa pe cei cu care vin în contact. De asemenea, nu au voie să obțină avantaje personale prin exercitarea funcției. Toate aceste fapte pot duce la sancționarea lor disciplinară (li se reduce salariul, sunt mutați în altă zonă, sunt dați afară din serviciu) sau penală (sunt trimiși la închisoare).

CORUPȚIE Polițiștii, magistrații, grefierii au obligația de a fi integri atunci când vin în contact cu cetățeanul. Ei nu pot pretinde sau să primească mită – fapta se numește **luare de mită**. Nu pot interveni cu sugestii sau rugăminți la colegii lor – fapta se numește **trafic de influență**. Astfel de situații trebuie anunțate imediat la D.N.A., datele de contact fiind indicate pe site-ul www.pna.ro. Cei corupți vor fi condamnați penal și automat vor fi dați afară din profesie. De asemenea, riscă închisoarea cei care **dau mită** sau **cumpără influență**.

Uneori soluțiile date în procese nu mulțumesc *justițiabilii/părțile*, adică persoanele între care există un litigiu. Oricum, trebuie să știi că magistratul nu are voie să dea soluții pentru a face pe plac părților, publicului sau presei, ci el este obligat să se supună numai legii. Poate că unii din cei implicați în acele cauze au dreptate, dar nu au avut probe suficiente; poate că alții nu au dreptate și încearcă să inducă în eroare organele judiciare; sau poate că judecătorul are o opinie legală cu care procurorul sau avocatul vreunei părți nu este de acord. În toate aceste situații, cel nemulțumit are la dispoziție anumite *căi de atac* – contestația, apelul, recursul – pe care le poate exercita pentru a cere altor judecători să revadă acea hotărâre.

ȘTIAȚI CĂ...?! *Cât timp magistratul a acționat cu bună credință, chiar dacă a greșit soluția, el nu poate fi în niciun fel tras la răspundere. Eroarea de judecată poate avea multiple cauze: de exemplu, magistratul a greșit soluția pentru că un martor a fost mincinos, un document folosit drept probă a fost falsificat, ori legea nu era clară și magistratul a interpretat-o într-un alt fel decât cel dorit.*

Organisme și curți de justiție internaționale

COUNCIL
OF EUROPE CONSEIL
DE L'EUROPE

1. Consiliul Europei este o organizație de state înființată în 1949, ce veghează la protejarea drepturilor omului. Are 46 de state membre, printre care și România, începând cu anul 1993. Sediul său este la Strasbourg, în Franța. *Site: www.coe.int.*

Aici se află **Curtea Europeană a Drepturilor Omului**. Persoanele care s-au judecat definitiv în țara lor și cărora li s-a încălcat unul dintre drepturile ocrotite de **Convenția Europeană a Drepturilor Omului** se pot plânde împotriva statului lor și pot obține o despăgubire bănească. Este de reținut că la

Strasbourg nu se rejudecă procesele din România, ci doar se stabilește dacă pe parcursul procesului de la noi sau ulterior procesului național s-au respectat drepturile prevăzute de Convenție – de exemplu: dreptul la avocat, dreptul la un judecător imparțial, drept la interogarea martorilor, dreptul la viață privată, dreptul la executarea hotărârii dată de justiție etc. *Site: www.echr.coe.int.*

Deși în fiecare an se depun câteva zeci de mii de cereri împotriva României, în doar câteva zeci de cazuri se constată încălcări ale drepturilor omului. Ele sunt cauzate de legislația deficitară, condițiile proaste din unele penitenciare, perioade prea lungi de soluționare a dosarelor judiciare, nemotivarea corespunzătoare a unor decizii judecătorești sau nepunerea în executare a unor hotărâri judecătorești de către organele statului.

STATISTICI *În ultimii ani, țara noastră a fost găsită vinovată pentru mai multe încălcări ale drepturilor omului. Se situează pe locul patru în Europa, după Federația Rusă, Turcia și Ucraina.*

2. Uniunea Europeană este o organizație economică și politică înființată în 1951. Unele organisme ale sale sunt la Bruxelles, altele la Strasbourg și altele la Luxembourg. Imnul său este „Oda bucuriei” (ultima parte a Simfoniei a IX-a) compusă de Beethoven. În prezent U.E. are 27 de state membre, printre care și România începând cu 1 ianuarie 2007. Datorită problemelor din țară și

importanței pe care o au justiția și anticorupția, statul nostru încă este monitorizat de organismele europene cu privire la reforma din cele două domenii – „Mecanismul de Cooperare și Verificare”. *Site: <http://europa.eu>.*

Uniunea Europeană are o instanță, numită **Curtea de Justiție a Uniunii Europene**, cu sediul la Luxembourg. Ea interpretează legislația care stă la baza Uniunii și soluționează conflictele dintre guverne și instituțiile europene. Persoanele private nu se pot judeca aici.

Site: <http://curia.europa.eu>.

În relațiile dintre cetățenii U.E. este aplicabilă **Carta drepturilor fundamentale**. Astfel, un cetățean dintr-o țară membră a UE care se află în altă țară membră a UE va beneficia de toate drepturile omului înscrise în cartă. Aceste drepturi sunt grupate în șase capitole: Demnitatea, Libertățile, Egalitatea, Solidaritatea, Cetățenia și Justiția.

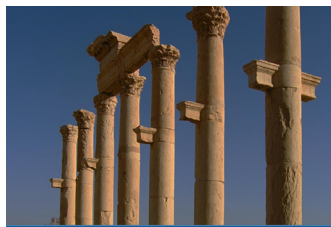
DE REȚINUT Consiliul Europei și Uniunea Europeană sunt două organizații distincte: prima urmărește apărarea drepturilor omului, a doua vizează cooperarea economică și politică dintre state.

3. Națiunile Unite reprezintă cea mai importantă organizație internațională din lume, înființată după război, în anul 1945. Are 193 de state membre, printre care și România, primită în anul 1955. Sediul central este la New York, dar alte sedii ale structurilor sale sunt în Elveția, Olanda, Austria. *Site: www.un.org.*

O instituție a Națiunilor Unite este **Curtea Internațională de Justiție** (fosta Curte Mondială), cu sediul în Haga, Olanda. Ea soluționează litigii dintre state. Un astfel de proces a privit România și Ucraina și a vizat delimitarea platoului continental din Marea Neagră. După patru ani, procesul a fost câștigat în

anul 2009 de către statul nostru. Astfel, România a obținut jurisdicția suverană și dreptul de exploatare pentru o suprafață de platou continental și zona economică de 9.700 de kilometri pătrați, unde se estimează că ar exista aproximativ 70 de miliarde de metri cubi de gaz și 12 milioane de tone de petrol. *Site: www.icj-cij.org.*

4. Mecanismul pentru Siria

ONU a înființat în anul 2016 „Mecanismul internațional, independent și imparțial pentru a asista la investigarea și tragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate de cele mai grave infracțiuni prevăzute de dreptul internațional comise în Siria începând cu anul 2011”.

Mecanismul nu este nici parchet, nici instanță, ci colectează și analizează informații și dovezi ale infracțiunilor internaționale comise în Siria pentru a sprijini procedurile penale în instanțele naționale,

regionale sau internaționale sau tribunalele care au sau pot avea în viitor jurisdicție asupra acestor infracțiuni. Urmărește să sprijine procesele de tragere la răspundere, menite să facă dreptate victimelor infracțiunilor internaționale grave.

5. Curtea Penală Internațională (Tribunalul Penal Internațional) judecă autorii de genocid și criminalii de război. Ea nu este o structură a Națiunilor Unite, ci o organizație separată care are la bază Tratatul de la Roma semnat până acum de 123 de țări, printre care și România. A început să funcționeze în 2002 și are sediul la Haga.

Site: www.icc-pi.int.

SĂRBĂTORI INTERNAȚIONALE

- **17 iulie** este „Ziua Justiției Penale Internaționale”, pentru a marca aniversarea datei de 17 iulie 1998, moment istoric la care a fost adoptat Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale;
- **7 aprilie** este „Ziua Internațională de Reflecție asupra Genocidului din Ruanda”.

Cazuri penale internaționale

1. Judecarea criminalilor din Războiul Mondial. Criminalii din timpul celui de-al Doilea Război Mondial au fost judecați la *Tribunalul de la Nurnberg* și *Tribunalul de la Tokyo*. Puterile învingătoare SUA, Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Franța au înființat un tribunal militar internațional. Procesele au avut loc între 1945 și 1949 în orașul Nurnberg din Germania. Aici au fost judecați 24 dintre cei mai importanți lideri ai Germaniei naziste, atât capturați cât și în lipsă, dar și medici și judecători din cei 12 ani de dictatură nazistă.

Printre cei judecați au fost personaje importate ale celui de al treilea Reich: șeful aviației militare, ministrul de externe sau locțiitorul temporar al lui Hitler. Ei au fost acuzați de conjurație împotriva păcii mondiale, planificarea, provocarea și executarea unui război de agresiune, încălcarea legilor de război și crime împotriva umanității. Au fost judecate ca organizații criminale: SS și Gestapo. Însă Fuhrerul, șeful SS și șeful propagandei naziste nu au putut fi judecați fiindcă s-au sinucis la sfârșitul războiului.

Era pentru prima dată în istoria omenirii când state cu forme de guvernare și constituții diferite trageau la răspundere în fața justiției reprezentanți de vârf ai unui inamic învins, pentru încălcări ale dreptului internațional.

2. Genocidul din Ruanda. În perioada 7 aprilie 1994 – 15 iulie 1994 a avut loc un genocid în Ruanda, Africa. În cele 100 de zile, masacrul a fost îndreptat împotriva minorității *tutsi* de către guvernul extremist *hutu*. Au fost ucise un milion de persoane din minoritatea *tutsi*, precum și cei care s-au opus genocidului. Peste 250.000 femei au fost violate. Peste 75.000 de copii au rămas orfani. Este conflictul cu cea mai mare rată de exterminare din istoria umanității.

Pentru tragerea la răspundere a celor vinovați, au funcționat trei sisteme de justiție:

- Justiție penală internațională:** Sub auspiciile ONU a fost organizat Tribunalul penal internațional pentru Ruanda, ce a funcționat între anii 1994 și 2015, în Tanzania. Au fost acuzate 93 de persoane și condamnați la închisoare pe viață 61. Aici s-a pronunțat prima condamnare din lume pentru genocid, s-a stabilit că violul și agresiunea sexuală sunt acte de genocid dacă au fost comise cu intenția de a distruge un grup și a fost pentru prima dată când un șef de guvern a fost condamnat pentru infracțiunea de genocid.
- Justiția penală națională:** Instanțele naționale din Ruanda i-au judecat pe cei acuzați că au planificat genocidul sau au comis atrocități grave, inclusiv viol. Până la mijlocul anului 2006, instanțele naționale au judecat aproximativ 10.000 de suspecți de genocid. În 2007, guvernul ruandez a abolit pedeapsa cu moartea, care fusese aplicată ultima dată în 1998, când au fost executate 22 de persoane condamnate pentru infracțiuni legate de genocid.
- Justiția comunitară tradițională:** Sistemul de judecată *Gacaca* a funcționat între 2005 și 2012. La nivel local, comunitățile au ales judecători pentru suspecții de genocid acuzați de infracțiuni, cu excepția planificării genocidului. Pentru unii din cei care au recunoscut crimele, au arătat remușcare și au cerut iertare comunității nu s-a mai dat sentință, pentru alții s-a dat muncă în

folosul comunității. 12.000 de instanțe comunitare au judecat peste 1,2 milioane de cazuri în toată țara. Procesele Gacaca au permis victimelor să afle adevărul despre moartea rudelor lor.

3. Războaiele din fosta Iugoslavie. Între anii 1991-2001 au avut loc mai multe conflicte armate purtate în țările reunite în timpul comunismului în țara numită „Republica Socialistă Federativă Iugoslavia”, vecină României. Războaiele au avut loc, succesiv, în Serbia, Croația, Bosnia, Kosovo, Macedonia. Au fost primele conflicte după Al Doilea Război Mondial considerate, oficial, genociduri.

Unul dintre cele mai răsunătoare procese este cel privind autorii masacrului de la Srebrenica, în estul Bosniei, din iulie 1995. Atunci, aproximativ 8.000 de bărbați și băieți care erau musulmani bosniaci au fost împușcați de sârbi, iar 20.000 de civili au fost expulzați din acea regiune. Este un caz de epurare etnică și constituie cea mai mare atrocitate din Europa postbelică.

Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie i-a condamnat definitiv, la închisoarea pe viață pentru genocid, crime de război și crime împotriva umanității, pe liderul politic sârb Radovan Karadzic (în anul 2019) și pe Ratko Mladic, supranumit „Măcelarul din Balcani”, fost comandant al sârbilor bosniaci (în anul 2021).

PE SCURT

1. Pentru orice problemă juridică puteți apela cu încredere la oamenii legii.
2. Judecătorul este garantul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.
3. Cei trei „i” care caracterizează justiția sunt: independența, imparțialitatea și integritatea.

TEST GRILĂ

1. Când un polițist te lovește:

- a. Trebuie să treci cu vederea, căci are dreptul să folosească forța;
- b. Ai dreptul să revii a doua zi la sediul poliției, să îl lovești și tu;
- c. A comis o infracțiune pentru care trebuie cercetat de procuror.

2. Jandarmul poate folosi tonfa din dotare:

- a. Împotriva romilor care circulă noaptea într-un grup suspect;
- b. Când este înjurat de un vagabond;
- c. Împotriva celor violenți care au fost somați să părăsească locul unei adunări neautorizate.

3. Polițistul:

- a. Trebuie să poarte întotdeauna uniformă;
- b. Are voie să intre noaptea în casa unei persoane bănuite că a comis ziua o infracțiune;
- c. Poate interveni când situația o cere, chiar dacă este în afara orelor de serviciu.

4. Polițistul:

- a. Are voie să lovească suspectul, dacă nu îi produce răni;
- b. Comite infracțiunea de purtare abuzivă dacă îl înjură pe cel cercetat;
- c. Poate să tragă cu arma în cel care nu îl salută.

5. Dacă un polițist dorește să te legitimeze, dar tu nu ai cartea de identitate asupra ta, atunci:

- a. Îl inviți pe polițist să te însoțească acasă pentru a lua documentul lipsă;
- b. Polițistul are dreptul să te conducă la Poliție și să îți dea o amendă;
- c. Juri pe Biblie că datele pe care i le dai sunt reale.

6. Tribunalul este:

- a. Un loc folosit în trecut de un tribun pentru a citi publicului poeziile sale;
- b. Un tip de instanțe judecătorești aflate câte una în fiecare reședință de județ;
- c. Un loc unde inculpații sunt audiați de către procurori.

7. Cu un minor, judecătorul:

- a. Poate sta de vorbă la divorțul părinților săi;
- b. Poate fi mai aspru decât cu un major;
- c. Nu are voie să vorbească dacă părinții nu sunt de față.

8. Judecătorul trebuie:

- a. Să apere drepturile inculpatului pe care îl judecă;
- b. Să dea o pedeapsă potrivită cu așteptările publicului;

- c. Să pronunțe o soluție potrivit legii și dovezilor de la dosar.

9. Judecătorul care este tatăl acuzatului:

- a. Poate să îl judece dacă anunță această situație șefului său;
- b. Trebuie să fie înlocuit de un alt coleg;
- c. Poate să îi aplice o pedeapsă dublă ca celorlalți.

10. Procurorul trebuie:

- a. Să țină cu statul;
- b. Să țină cu victima;
- c. Să fie imparțial.

11. Când este vorba de justiție, prin „parchet” se înțelege:

- a. Materialul cu care se acoperă podeaua unei săli de judecată;
- b. Instituția unde își desfășoară activitatea procurorii;
- c. Culoarul care face legătura dintre judecători și procurori.

12. Ce este DNA?

- a. Acronim pentru „Direcția Națională Anticorupție”;
- b. Prescurtare pentru cuvântul „doamnă”;
- c. Un trustul celebru de presă din Belgia numit „Dernieres Nouvelles d’Alsace”.

13. Avocatul:

- a. Este plătit de clientul său numai dacă îi va câștiga procesul;
- b. Are un salariu asigurat de stat;
- c. Poate fi de acord să asiste gratuit un împrișinat.

14. Este avocat:

- a. Cel înscris pe Tabloul avocaților întocmit de un Barou;
- b. Orice absolvent al Facultății de Drept, imediat ce devine licențiat în științe juridice;
- c. Cel care a învățat pe de rost ghidul de educație juridică „Elevul și Legea”.

15. Executorul judecătoresc:

- a. Execută oamenii pe eșafod, din ordinul judecătorului;
- b. Execută judecătorii condamnați pentru corupție;
- c. Pune în executare o hotărâre a judecătorului, inclusiv prin vânzarea la licitație a unor bunuri ale datornicului.

CAPITOLUL XV

Procesul judiciar

În acest capitol vei afla:

- care e diferența dintre responsabilitate și răspundere;
- ce înseamnă „victimă”, „autor”, „martor”;
- cum să eviți să fii victima unor hoți sau escroci;
- cum sunt sancționați minorii cu vârsta sub 14 ani;
- ce sancțiuni se aplică minorilor de 14-18 ani, respectiv adulților ce comit infracțiuni;
- cum se desfășoară un proces penal;
- cum se desfășoară un proces civil pentru obținere de daune.

Responsabilitate și răspundere

Pentru ca societatea să funcționeze și fiecare să se simtă în siguranță, toți membrii ei trebuie să respecte legea. Cei mai mulți fac acest lucru, căci sunt oameni responsabili. *A fi responsabil* înseamnă să îți dai seama de actele tale și să fii conștient de rezultatul acestora. Evident, un om care este corect nu își va dori vreodată să provoace altuia vreun rău.

CITATE CELEBRE „Libertatea nu ne dă dreptul de a face ceea ce vrem, ci puterea de a face ceea ce trebuie” (Bill Gothard, scriitor american).

Sunt însă și oameni care încalcă legile: unii pentru că nu le cunosc, alții pentru că nu le pasă de ele, alții le încalcă din greșeală, iar alții chiar nu vor să le respecte indiferent de riscuri. Toți aceștia trebuie să răspundă pentru încălcarea legii. *A răspunde* înseamnă a suporta consecințele prevăzute în lege pentru faptele comise.

DE REȚINUT (1) Acolo unde încetează responsabilitatea, începe răspunderea. (2) Nimeni nu poate invoca necunoașterea legii. (3) Nimeni nu își poate face singur dreptate. (4) Cine greșește, plătește.

În funcție de abaterea comisă există mai multe forme de răspundere:

- dacă un elev *vopsește un perete al școlii*, sancționarea lui se va face de către conducerea școlii și poate consta în a vărui peretele pe cheltuiala părinților și să facă curățenie o lună în școală; la fel, dacă distruge un manual, va fi obligat să îl înlocuiască sau să achite contravaloarea lui;
- dacă un pieton *traversează strada printr-un loc nepermis*, polițistul rutier îi va aplica o amendă; la fel, va primi o amendă de la poliția locală cel care aruncă gunoarie pe jos sau fumează în loc nepermis;
- pentru o *acuzatie făcută pe nedrept*, cel vătămat poate să obțină obligarea celui alt să dea dezmințire și să își ceară scuze, apelând pentru aceasta la un mediator sau, dacă medierea nu are loc, la un judecător;

- pentru un adult care *lipsește de la serviciu*, șeful său poate decide să îi reducă salariul sau chiar să îl dea afară;
- cel care *omoară* o persoană va fi prins de poliție, adus la procuror și apoi închis de judecător în penitenciar;
- dacă o persoană cu *probleme mintale* a comis o faptă gravă – de exemplu, a incendiat un bloc (piroman) sau a omorât pe cineva – va fi închisă într-un spital special la recomandarea unui psihiatru.

Fii precaut!

Evident, cel mai simplu este să prevenim comiterea de fapte contrare legii.

Cum evităm să comitem fapte ilicite? Pentru a nu comite astfel de fapte ilegale, trebuie să știm ce avem voie și ce nu avem voie să facem, să ne conducem după conștiință și să avem curajul să spunem „Nu!” *tentațiilor*.

Există niște reguli recomandate de poliție în acest sens:

- atunci când îți alegi prietenii, evită-i pe cei violenți sau despre care știi că au probleme cu legea;
- când cineva încearcă să te influențeze negativ, gândește-te la riscuri pentru tine și pentru cei din jurul tău;
- încearcă să le atragi atenția prietenilor asupra consecințelor comiterii unor asemenea fapte;
- dacă nu dorești să mergi într-un anumit loc, sau cu anumite persoane, sau să faci ceva ce ți se propune, respinge curajos aceste propuneri;
- nu îți sunt prieteni cei care te îndrumă la rău;
- nu încerca să rezolvi prin violență un conflict în care ești implicat, ci apelează la ajutorul adulților din jurul tău sau al organelor legii.

Cum evităm să fie comise fapte ilicite împotriva noastră? Cunoașterea legilor, dar și a persoanelor cu care intrăm în contact, posibilele pericole la care ne supunem și capacitatea noastră de previziune ne pot salva să devenim victimele unor infracțiuni. Încearcă să fii atent pe unde umbli, de unde faci cumpărături și cere întotdeauna bon fiscal! Nu uita că nimic nu e gratis, iar ceea ce e prea ieftin sau gratis trebuie să îți dea de bănuț.

Evită să fii victima furtului!

Există anumite reguli care ne sunt recomandate pentru a nu fi victima furtului:

Furtul din buzunare: Hoții acționează acolo unde este aglomerație (mijloace de transport în comun, piețe, magazine, gări). Ei sustrag bunuri de valoare sau bani din buzunare, genți, poșete. De regulă, aruncă portofelul cu actele după ce și-au însușit suma de bani găsită. Fii vigilent în mijloacele de transport: încercă să realizezi cât de normală e apropierea unei persoane de tine; ține poșeta/geanta în fața ta; nu te depărta de bagaje; nu purta portofelul, banii sau telefonul mobil în buzunarul de la spatele pantalonului ori în buzunarele laterale ale hainei.

Fii atent la cumpărături: nu pune portofelul sau geanta în coș; nu permite să fii înghesuit când stai la rând; ai grijă să nu vadă cei din jur codul PIN utilizat pentru a face plăți sau extrageri de pe cardul bancar; nu te lăuda că ai bani la tine; anunți pe cei responsabili atunci când ești martor la comiterea unui furt.

Furtul de sau din (auto)vehicule: Asigură-ți bicicleta, scuterul sau mașina înainte de a le părăsi, chiar dacă este pentru scurt timp: folosește încuietoarea, alarma etc. Nu lăsa bunuri de valoare în ele. Parcarea în timpul nopții trebuie să fie în garaj sau în loc luminat.

Furtul din locuințe: Ține ușa de acces în locuință încuiată. Utilizează vizorul când cineva bate la ușă. Nu da drumul la persoane necunoscute chiar dacă spun că sunt trimise de rude sau că reprezintă autorități, dar nu se pot legitima. Dacă stai la bloc, folosește interfonul pentru a permite accesul numai pentru persoanele pe care le cunoaști și nu spune codul unor străini. Instruiește vizitatorii să nu dea relații străinilor despre tine și bunurile pe care le ai în casă. Nu pune pe rețelele de socializare fotografii cu modalitatea de acces în locuință sau bunurile deținute. Dacă pierzi cheia de la ușă înlocuiește de urgență încuietura. Dacă toată familia pleacă de acasă nu anunța acest lucru pe internet.

Nu te lăsa înșelat!

Există multe tipuri de înșelăciuni, adică fapte prin care unii mint alte persoane pentru a obține de la ei bani sau lucruri de valoare.

Deratizarea: Escrocii bat la ușa ta și te anunță că au venit să deratizeze apartamentul, așa cum au făcut la toți vecinii tăi. Tu îi crezi, îi primești în casă, ei stropesc rapid cu ceva prin colțurile camerelor și apoi cer plata pentru „serviciul” prestat. Tu dai banii, dar după ce ei pleacă tu constăți că au stropit cu apă amestecată cu făină.

Detergentul: Metoda e asemănătoare cu cea de mai sus: se prezintă două persoane cu o ofertă de nerefuzat la un anumit produs, de regulă detergent și, în timp ce ești ocupat cu una dintre persoane sau te duci după bani, cealaltă sustrage bunuri din hainele tale de pe cuier sau din camere.

Inelul găsit: În timp ce treci pe lângă cineva pe stradă, brusc se apleacă și se prefacă că tocmai a găsit un inel din aur pe care ți-l arată, spune că nu are nevoie de el și se oferă să ți-l vândă la un preț mic. În realitate, prețul e mai mare decât cel al tablei vopsite din care e conceput inelul.

Împrumutul: Sunt unii care te roagă cu lacrimi în ochi să le împrumuți telefonul pentru a suna pe cineva apropiat căci s-a întâmplat un necaz și tocmai a rămas fără baterie. Tu, milos fiind, îi dai telefonul și respectivul fuge cu el. Altcineva îți cere o sumă de bani să ajungă acasă, fiind dispus să lase chiar un bun drept garanție (care, evident, e mai puțin valoros decât banii primiți). Mai sunt unii indivizi stau pe marginea drumului și fac semn cu sticle goale că au nevoie de combustibil și după ce oprești mașina ești atacat și jefuit.

Ghicitul: Unii te abordează pe stradă pentru a-ți ghici viitorul contra unei sume de bani sau a unui obiect valoros.

Accidentul/Covid: Escrocul te sună la telefon pretinzând că o rudă de-a ta a avut un accident de circulație și este nevoie urgentă de o sumă de bani pentru a mitui polițiștul sau a plăti doctorul. Mai nou, se invocă că ruda ta are Covid și pentru a fi întubată cu oxigen e nevoie rapid de o sumă pentru a mitui personalul medical. Dacă crezi că ceva poate fi real, atunci cere detalii cu privire la locul accidentului, spitalul sau secția de poliție unde este ruda și interesează-te personal de aceasta. Nu accepta să te întâlnești cu persoana trimisă de cel cu care ai vorbit la telefon și nu da nicio sumă de bani pentru servicii medicale sau juridice. Anunță imediat la 112 cele întâmplate.

Semaforul: În timp ce ai oprit mașina la stop sau la semafor (eventual unul dintre hoți chiar se postează în fața ei), cineva îți deschide portiera sau sparge geamul acesteia și fură poșeta aflată pe bancheta din spate ori scaunul din dreapta șoferului.

Telefonul: Escrocul oferă victimei, pe stradă, un telefon de ultimul tip, dar la un preț mult scăzut decât în magazin, dându-se de înțeles că este furat. Victima crede că face o afacere, plătește prețul, dar acasă descoperă că telefonul este un fals.

Coca-Cola/Orange: Primești un mesaj tip sms prin care ești anunțat că ai câștigat un premiu de la firmele Coca-Cola ori Orange și, pentru a-l prelua, se cere să încarci un cont al unei cartele preplătite care, de fapt, aparține escrocului.

Agenția de modele: Copiii sunt invitați să se înscrie într-o bază de date de unde, chipurile, vor fi recrutate modelele pentru diverse emisiuni sau reclame. Chiar se semnează un contract, se plătește o taxă și apoi invitația de participare nu mai vine niciodată.

Scrisoarea nigeriană: Este cea mai cunoscută formă de escrocherie prin intermediul poștei electronice. Victima primește un e-mail prin care este anunțată că o persoană foarte bogată s-a hotărât să îi facă o donație, sau că cineva a decedat și rudele împart o mare moștenire necunoscuților, sau că a câștigat la loterie. Dar, pentru aceasta, este nevoie ca victima să plătească comisioane sau ca aceasta să își dea date personale, inclusiv bancare. Evident, doar escrocul are de câștigat. Gândește-te că ofertele de acest gen sunt prea bune pentru a fi adevărate și că nu există afaceri din care să câștigi bani fără muncă.

Victima

Cel împotriva căruia se comite o infracțiune, adică o faptă atât de gravă încât legea prevede închisoarea ca sancțiune, se numește *victimă*.

MINORI VICTIME În anul 2021 au fost raportate cazuri implicând un număr de 2.300 de minori care au fost victimele unor infractori, ce au fost condamnați pentru fapte precum omor (44), ucidere din culpă (46), viol (282), act sexual cu un minor (428), agresiuni sexuale (138), corupere sexuală (18), tâlhărie (120),

furt (97), loviri și vătămări (448), pornografie infantilă (183), trafic de minori (128).

Anumite infracțiuni mai simple pot fi investigate doar dacă victima formulează, în maxim trei luni, *plângere* la poliție sau la parchet împotriva infractorului – este vorba de infracțiunile de lovire, amenințarea, violarea vieții private, abuzul de încredere. În lipsa acestei plângeri sau în caz de retragere a ei, dosarul se închide. Pentru alte infracțiuni organele legii încep din oficiu cercetarea, dar dacă victima se *împacă* cu acuzatul atunci dosarul se închide și în acest caz – așa se întâmplă la infracțiunea de furt, însușirea bunului găsit, înșelăciune.

Îți mai aduceți aminte ce am spus când am vorbit de actele pe care le pot încheia copiii? Și anume, că până la vârsta de 14 ani în locul lor acționează părinții, iar între 14 și 18 ani actul se întocmește de copil alături de cel puțin un părinte de-al său. Acest lucru este valabil și pentru plângerile adresate poliției sau procurorului: dacă un copil este victima unei infracțiuni, el va trebui să sesizeze organele legii prin părinții săi sau cu asistența părinților săi. Când agresorii sunt chiar părinții, copilul însuși poate anunța direct oamenii legii, indiferent de vârsta sa.

Copilul victimă va primi un *avocat* plătit de stat, dacă nu are unul ales și plătit de el.

Victima va fi *audiată* și va arăta organelor judiciare, numai dacă știe, care sunt dovezile pentru a proba cele susținute. Când este minoră, victima poate fi declarată *vulnerabilă* și, la fel și în cazul în care este amenințată sau supusă unui pericol din cauza declarațiilor făcute, ea poate fi *protejată* în mod special: este păzită, i se dă un pseudonim, este audiată de la distanță cu vocea sau imaginea distorsionată.

Copilul care nu răspunde penal

Cel care a săvârșit o faptă penală dar are sub 14 ani, precum și copilul între 14-18 ani ce nu are discernământ în momentul comiterii infracțiunii nu pot fi sancționați de judecător.

Pentru ei se va lua o măsură specială de protecție:

- fie *supraveghere specializată* de către părinți,
- fie *plasament* în centre speciale.

Măsura se ia de către Comisia pentru protecția copilului (dacă există acordul părinților) sau de către judecător (dacă nu există acest acord). Părinții vor participa la consilierea efectuată copilului de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului.

Când copilul nu își îndeplinește obligațiile fixate de a frecventa cursurile școlare, de a urma un tratament sau consiliere și de a nu frecventa anumite locuri sau persoane, el va fi luat de la părinți și dat în *plasament*

la rude. Dacă săvârșește alte fapte grave, el va fi dat în plasament într-un serviciu de tip rezidențial specializat. Se interzice ca instituțiile statului să facă public numele minorului.

CAZ REAL În anul 2018 un copil de 9 ani din București a refuzat să își ia tratamentul pentru ADHD. El s-a certat cu bunica lui care nu a mai vrut să îl lase să se joace la computer și a înjunghiat-o mortal. În urma expertizei psihiatrice s-a stabilit că poate să meargă în continuare la școală. Însă, ca o măsură de siguranță, i s-a pus un însoțitor permanent. Este de remarcat că tatăl copilului fusese condamnat în trecut pentru violență conjugală.

Contravenții și infracțiuni

Unele fapte ilicite sunt mai puțin grave și sunt sancționate cu *avertisment* sau *amenda* de către organele administrative (poliție, controlori, inspectori, jandarmi). Aceste fapte se numesc **contravenții**. De exemplu, treci pe culoarea roșie a semnaforului, nu ai bilet în tramvai, marfa pe care o vinzi în magazin nu are afișat prețul

Alte fapte sunt mai grave și săvârșirea lor poate atrage aplicarea unei *sancțiuni penale* de către un judecător: închisoarea pentru adulți, măsuri educative pentru minori. Sancțiunile de acest tip se vor înscrie într-o

evidență numită cazierul judiciar. Acestea fapte se numesc **infracțiuni**. Iată mai jos câteva exemple de infracțiuni comise frecvent:

- dacă pui o simplă piedică sau îmbrâncești pe cineva, fapta se numește **lovire sau alte violențe**;
- când celui lovit i se produc vânătăi sau răni, fapta este mai gravă și se numește **vătămare corporală**;
- atunci când mai multe persoane se lovesc reciproc, fapta se numește **încăierare** și vor fi trași la răspundere toți participanții;
- dacă o persoană este legată sau închisă împotriva voinței sale într-o încăpere ori este răpită, fapta este **lipsire de libertate în mod ilegal**;
- dacă intri în casa cuiva fără voie fapta este **violare de domiciliu**; aceeași infracțiune se comite dacă proprietarul îți dă voie inițial să intri în casă, dar apoi îți spune să ieși, iar tu refuzi;
- dacă zgârii o mașină, spargi un geam sau incendiezi o mașină, fapta este infracțiunea de **distrugere**;
- când iei un bun de la o persoană fără voia acesteia, fapta se numește **furt**, chiar dacă ai returnat bunul după ce proprietarul a sesizat dispariția lui sau dacă ai dat înapoi contravaloarea bunului sustras; la fel, fapta este furt dacă iei un produs de pe un raft și părăsești magazinul fără a achita costul său. În aceste cazuri ai posibilitatea să te împaci cu victima pentru a scăpa de dosarul penal.
- dacă primești de la un coleg un telefon mobil pentru a te juca și tu îl folosești pentru a purta convorbiri care au consumat creditul, fapta este **furt în scop de folosință**; la fel, dacă ai luat o bicicletă care nu îți aparține și chiar dacă apoi ai returnat-o;
- dacă bunul ți-a fost dat de bunăvoie chiar de către persoana căreia îi aparține, iar tu refuzi să i-l restitui sau l-ai vândut între timp, fapta se numește **abuz de încredere**;
- dacă primești acasă bunuri care știi că erau furate de cineva, fapta este **tănuire**;
- dacă ascunzi un infractor pentru a nu fi prins de oamenii legii, fapta este **favorizarea făptuitorului**;
- dacă minți un copil că trebuie să îți dea o sumă de bani sau un bun pentru a-l duce părinților săi ca așa te-au rugat ei și acesta o face, ai comis infracțiunea de **înșelăciune**;
- când sustragi un bun de la cineva după ce l-ai amenințat sau lovit, fapta este **tâlharie**; se vor reține circumstanțe agravante dacă folosești o armă, un spray paralizant sau dacă ești mascat;
- nu poți să urmărești o persoană sau să îi dai telefoane anonime ori sms-uri prin care îi provoci temere, căci fapta constituie **hărțuire**;

- dacă produci teamă unei persoane spunându-i că va fi agresată sau omorâtă, fapta constituie infracțiunea de **amenințare**;
- când avertizezi o persoană că dacă nu îți aduce bani de acasă va lua bătaie sau vor ajunge pe internet poze indecente cu ea, fapta constituie **șantaj**;
- dacă ai multiplicat bancnote folosind un copiator, vei fi tras la răspundere pentru **falsificare de monede**; odată cu tine va răspunde și cel care doar păstrează banii respectivi și cel care i-a pus în circulație;
- dacă ai modificat notele de pe diploma de bacalaureat sau ai făcut rost de o adeverință falsă de la medic ca să îți justifici în mod neadevărat o absență de la ore, tocmai ai comis infracțiunea de **fals material în înscrisuri oficiale**;
- comiți infracțiunea de **portul sau folosirea fără drept de obiecte periculoase** dacă porți un cuțit, pumnal, box, ori spray paralizant sau lacrimogen la școală sau altă instituție publică, ori la vreo adunare publică, pe stadion ori într-un mijloc de transport în comun, ori în vreun loc amenajat pentru distracție sau relaxare; evident, dacă și folosești aceste obiecte, pedeapsa este mai mare.

În cazul majorității infracțiunilor enumerate mai sus, legea prevede că inclusiv *tentativa* (adică încercarea de a comite fapta) se sancționează. Așadar, este suficient să încerci să furi un bun sau să încerci să comiți o tâlhărie și, chiar dacă nu ai reușit să săvârșești fapta, vei fi sancționat, doar că pedeapsa este mai mică: ea se reduce la jumătate față de cât prevede legea pentru fapta consumată.

Delincvența juvenilă

Comiterea de către un minor a unor infracțiuni se numește *delincvență juvenilă*. Unii copii comit infracțiuni fiind influențați de mediul familial sau de grupurile pe care le frecventează. S-a constatat că cei mai mulți delincvenți provin din rândul copiilor expuși la factori precum conflicte violente în familie, consum de substanțe interzise, abuz de alcool, sărăcie, familie numeroasă, părinți infractori. Oricum, în perioada adolescenței, majoritatea copiilor vor să experimenteze: ei caută senzații și își asumă riscuri, de aceea înfrângerea pornirilor și reducerea

tentațiilor prin propriul efort sunt foarte importante. Astfel, unii copii fură alimente și băutură din mall-uri ca să vadă dacă pot înșela vigilența personalului de pază, nu pentru că nu ar avea câțiva lei să cumpăre un sandwich sau o băutură răcoritoare. Alții se drogheză pentru a vedea și ei cum e să ai senzații tari. Alții fumează sau beau alcool pentru a da bine în cerul de prieteni. Exersarea unor lovituri pe elevii de clasa întâi e un „botez al bobocilor”. Trasul fetelor de codițe și mai târziu atingerea lor în zone intime sunt privite ca acte curajoase care trebuie încercate. Apărarea vine pe măsură: lovirea de către fete a băieților cu cărțile în cap sau zgărierea cu unghiile. Toate aceste fapte sunt interzise și de Codul penal și de Regulamentul școlar.

Drogurile, băutura, jocurile de noroc necesită cheltuieli. Uneori copiii primesc acești bani de la părinți. Alteori, îi sustrag chiar ei. Inclusiv furtul banilor din propria casă este infracțiune, dar se pedepsește numai dacă un părinte depune plângere la poliție.

MINORI INFRACTORI În anul 2021, un număr de 569 de minori care au comis infracțiuni au fost condamnați pentru că au comis, printre altele, fapte de omor (33), viol (11), act sexual cu un minor (7), tâlhărie (133), furt (270), loviri și vătămări (69).

Am arătat mai sus că minorul sub 14 ani nu poate fi sancționat de judecător. Aceasta pentru că în Codul nostru penal se arată că numai începând cu această vârstă copilul răspunde penal, adică poate fi pedepsit de stat pentru comiterea unei infracțiuni.

RĂSPUNDERE PENALĂ În România, răspund penal doar minorii care au împlinit vârsta de 14 ani. După împlinirea vârstei de 18 ani tinerii răspund pentru comiterea infracțiunilor întocmai ca adulții.

Ajuns în fața organului legii, minorul care este bănuțit că a comis o infracțiune are anumite drepturi ce trebuie respectate. Până la sfârșitul procesului el este *prezumat nevinovat*. El are *dreptul la un avocat* dar, dacă părinții nu au bani să îi angajeze unul, statul îi va pune la dispoziție un avocat din oficiu, gratuit.

Prima întâlnire va fi cu poliția, iar în cazurile mai grave chiar cu procurorul. Dacă infractorul are vârsta de 14-16 ani el va veni în mod obligatoriu cu părinții și i se va face o *expertiză psihiatrică* să se stabilească dacă la momentul comiterii faptei avea discernământ. Inculpatul minor are *dreptul la tăcere*. El nu poate fi bătut, amenințat, insultat pentru a recunoaște fapta – din contră, acestea ar constitui un abuz din partea organelor legii care vor trebui reclamate: abuzurile comise de polițist se reclamă la procuror, iar abuzurile comise de procuror sau judecător se reclamă la Inspecția Judiciară de la Consiliul Superior al Magistraturii.

Dacă infracțiunea nu este așa de gravă, minorul a recunoscut fapta și nu a avut abateri anterioare, iar părinții lui au despăgubit victima, procurorul poate închide dosarul în această fază. În caz contrar, va trimite dosarul la instanță pentru ca autorul să fie judecat. În fața judecătorului sunt chemați și părinții, iar uneori chiar și profesorii săi. Minorul va fi audiat cu privire la fapta săvârșită. Spre deosebire de ședințele de judecată privind adulții, cele pentru minorii inculpați se judecă în *ședință nepublică*, astfel că nu vor putea asista la proces persoane străine de cauza respectivă și nici presa.

Scopul principal nu este sancționarea minorului, ci reeducarea sa. Legea prevede că pentru minor nu se poate aplica pedeapsa închisorii, ci judecătorul îi va aplica una dintre următoarele **șase măsuri educative**:

- unele mai blânde: *stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână, asistarea zilnică* – aceste măsuri se iau timp de câteva luni, pentru infracțiuni mai ușoare, minorul nefiind închis în vreo instituție a statului;
- altele foarte aspre: *internarea într-un centru educativ timp de 1-3 ani* (la Târgu Ocna sau Buziaș) și *internarea într-un centru de detenție timp de 2-15 ani* (la Craiova și Brăila-Tichilești) – aceste măsuri se iau pentru infracțiuni grave și presupun privarea de libertate în instituții speciale, unde minorul se află sub pază permanentă și trebuie să se supună unui regim de viață extrem de strict. Numai când copilul devenit major nu respectă regulile în centru, el este dus în penitenciar.

STATISTICI În locurile de detenție din România se află închiși în momentul de față 20.000 de majori și 700 de minori.

Dovezile în proces

Orice persoană care este implicată într-un proces trebuie să dovedească cele susținute. Deci, reține că nu este suficient să ai legea de partea ta pentru a avea câștig de cauză, ci trebuie să existe și probe!

Pot fi dovezi (numite și *probe*):

- constatările făcute personal de organele statului (de exemplu, surprinderea infractorului în flagrant, adică chiar în momentul când comitea infracțiunea);
- urmele găsite la fața locului (amprente, arma crimei, urme de sânge);
- documente (de exemplu, o diplomă de bacalaureat cu note falsificate);
- o expertiză medicală (făcută, de exemplu, pentru a se constata cauzele unor semne de pe corpul victimei);
- imaginile dintr-o fotografie sau filmare (de exemplu, pentru a dovedi furtul de la un bancă, un jaf de la o benzinărie sau o bătaie de la școală);
- declarațiile date de persoane (cei implicați în comiterea faptelor sau cei care știu de ele).

Persoanele care asistă la comiterea unei fapte sau care aud despre aceasta vor fi audiate ca *martori*. Chemarea la organele legii se va face printr-o *citație*; prezența este obligatorie, altfel organul legii poate aplica o amendă și va trimite poliția/jandarmeria după martor, care, la nevoie, îl va aduce folosind forța. Copilul nu poate refuza să depună mărturie decât dacă cel acuzat este părintele sau fratele său.

IA ATITUDINE! A face declarație ca martor este un act de implicare civică. Martorul nu este un „pârâcios” sau „delator”, ci el este un ajutor extrem de important pentru organele legii în activitatea lor de aflare a adevărului.

Orice persoană audiată ca martor trebuie să depună declarația după ce jură că va spune adevărul. Dacă e credincios, jură cu mâna pe Biblie sau Coran. Dacă nu este credincios sau nu dorește să jure, atunci se va obliga să spună adevărul.

INFRAȚIUNE Mărturia mincinoasă poate duce la sancționarea unui nevinovat și la scăparea unui vinovat. Este o infracțiune care împiedică înfăptuirea justiției, de aceea cel care minte sub jurământ riscă pedeapsa închisorii.

Copilul până la 14 ani vine la audiere însoțit de părinți; cel peste 14 ani trebuie să jure în mod solemn că va spune adevărul, după care va fi audiat ca martor, singur. Dacă e cazul, organul judiciar poate dispune ca un psiholog să asiste la audierea minorului.

Când martorul este minor sau amenințat din cauza declarațiilor făcute, el poate fi protejat în mod special: este păzit, i se dă un pseudonim, este audiat de la distanță cu vocea sau imaginea distorsionată.

Procesul penal

Atunci când se comite o infracțiune se deschide un dosar penal pentru a se descoperi infractorul și a-i aplica o pedeapsă dacă este găsit vinovat. În același timp, victima trebuie despăgubită pentru răul îndurat și pagubele suferite.

Cel care comite o infracțiune se numește *autor*. Legea prevede că trebuie sancționat și cel care ajută la săvârșirea faptei – acesta este *complice*, și cel care are ideea comiterii faptei după care îl convinge pe autor – acesta

este *instigator*. Victima se numește *persoană vătămată*.

Minorul trebuie să aibă **avocat**, iar dacă nu își permite, statul îi va pune unul în mod gratuit. Adulții își pot alege avocații. Pentru infracțiuni grave, celui care nu are avocat i se va da unul din oficiu.

ȘTIAȚI CĂ...?! Legea îl pedepsește și pe autor, și pe instigator, și pe complice cu aceeași sancțiune. Rămâne ca judecătorul să aplice fiecăruia pedepse în concret în funcție de contribuția la comiterea infracțiunii.

Procesul penal presupune patru faze:

I. Prima fază a procesului se desfășoară în fața procurorului și se numește **urmărire penală**. În această etapă se stabilește cine a comis fapta, dacă aceasta este infracțiune și dacă respectivul trebuie sancționat. Persoana cercetată se numește *suspect*. Atât victima, cât și suspectul sunt *audiați* cu privire la faptă. Ei trebuie să indice ce probe este necesar să fie luate în considerare de organele legii. Suspectul are *dreptul la tăcere*. Procurorul trebuie să cerceteze toate probele, atât cele în favoarea, cât și cele în defavoarea suspectului.

ȘTIAȚI CĂ...?! Când se depune plângerea/denunțul este bine să se ceară pe loc numărul de înregistrare, ceea ce atestă formularea și depunerea sesizării și obligă organul judiciar să dea un răspuns. Poliția/procurorul nu poate refuza înregistrarea, căci ar fi un abuz. Oricum, pentru evitarea unei astfel de situații, sesizarea se poate trimite prin poștă cu avis de primire.

Sunt situații în care infractorul nu așteaptă sfârșitul procesului, ci vrea să fugă, ori încearcă să influențeze martorii sau victima pentru a da declarații în favoarea lui, ori distruge acte necesare pentru aflarea adevărului – într-un astfel de caz, pentru a se asigura că procesul se va desfășura în condiții optime, procurorul poate stabili un **control judiciar**, adică stabilește anumite obligații pentru cel cercetat, inclusiv aceea de a

nu părăsi țara sau localitatea; în alte situații, procurorul poate cere unui judecător să îl **aresteze** preventiv sau la domiciliu pe infractor. Luarea măsurii poate fi contestată de cel în cauză la judecătoria de la instanța superioară.

DE REȚINUT În România doar judecătorul poate aresta o persoană bănuită că a comis o infracțiune. Atenție: chiar și minorii pot fi arestați!

II. A doua fază a procesului este o fază intermediară, care se desfășoară în fața judecătorului și se numește **cameră preliminară**. Acum se verifică dacă ce a făcut procurorul corespunde legii. Dacă da, se trece la faza de judecată. Dacă nu, se cere procurorului să refacă actele.

III. A treia fază a procesului se desfășoară în fața judecătorului și se numește **judecată**, iar cel cercetat este deja acuzat de către procuror și se numește acum **inculpat**. El are dreptul la tăcere și nu are obligația de a-și proba nevinovăția, ci procurorul este cel care trebuie să dovedească vinovăția inculpatului în fața judecătorului. Ședințele de judecată se înregistrează audio. Când sunt judecați adulți, orice persoană majoră poate asista la proces stând pe locurile din sală rezervate publicului; când sunt judecați minori, publicul nu are acces în sala de judecată. Judecătorul verifică dacă dovezile de la dosar sunt lămuritoare pentru a se afla adevărul, va decide dacă trebuie să audieze din nou părțile și martorii, iar în final va analiza argumentele și dovezile apărării și acuzării.

ȘTIAȚI CĂ...?! Suspectul/inculpatul are **dreptul la tăcere**. Dacă acceptă să dea declarații, el nu este supus jurământului și nu are obligația de a spune adevărul, așa cum este cazul martorului. Însă recunoașterea faptei și colaborarea cu magistrații pot determina aplicarea unor sancțiuni mai ușoare, în cazul în care va fi găsit vinovat.

Judecătorul îl va sancționa pe inculpat când e găsit vinovat. Hotărârea pe care o ia se numește **sentință** și se pronunță în public, după care se afișează pe portalul instanțelor. Majorul vinovat va fi condamnat la **pedeapsa** cu amenda penală sau închisoarea pentru un anumit număr de ani, pe care o va executa în penitenciar sau va fi lăsat într-o perioadă de probă în libertate (suspendare sub supraveghere); minorului vinovat i se poate aplica doar o măsură educativă.

Cei nemulțumiți de soluție o pot contesta formulând **apel**, care va fi soluționat de un nou complet de judecată, alcătuit de această dată din doi judecători. Nu este permisă înrăutățirea situației în propria cale de atac: dacă inculpatul a primit o pedeapsă și el a contestat-o, în apel nu i se poate da o pedeapsă mai aspră chiar dacă ar trebui, în cazul în care nu există și un apel al procurorului care să ceară o pedeapsă mai mare.

IV. A patra fază a procesului este cea de **punere în executare a sancțiunii**. Majorul condamnat este ridicat de acasă de către poliție și dus la penitenciar unde devine deținut (*atenție, nu folosim termenii „pușcărie” și „pușcăriaș”!*). Cu privire la minor, este anunțat serviciul de probațiune, conducerea școlii și părinții. Când copilul este condamnat la o măsură privativă de libertate, el este luat de acasă și dus la centrul special, unde se va supune programului de acolo: nu are voie să iasă din centru, primește rar vizite, urmează cursuri de pregătire școlară, are program fix și...nu are acces la facebook ☹. Condamnatul va sta închis atât timp cât a spus judecătorul.

La internare în penitenciar, majorului i se prelevează probe biologice care sunt introduse într-o bază de date națională. Dacă este un agresor sexual sau dacă a comis o infracțiune de violență asupra unui minor, cel care este doar arestat și, desigur, cel care este condamnat este inclus într-un Registru Național (i se face fotografie, i se iau amprente și probe de sânge/urină). Cel aflat în acest Registru are obligații specifice aproape toată viața, astfel încât poliția să știe în permanență unde locuiește și cum arată.

Dacă cel aflat în penitenciar sau în centru evadează, va fi dat rapid în căutare de către poliție și jandarmi. După ce e găsit, va fi condamnat de un judecător la o pedeapsă cu închisoarea pentru evadare, astfel că va avea două pedepse de executat: restul din pedeapsa veche și pedeapsa nouă.

Pentru bună purtare în penitenciar, respectiv în centrul de minori, celui închis i se poate da mai repede drumul cu obligația să nu comită alta infracțiune în perioada rămasă (*liberare condiționată*). Dacă își

încalcă această obligație, el va fi închis din nou și va executa atât restul de pedeapsă rămas neexecutat, cât și pedeapsa pentru noua infracțiune.

Sanctiunea primită se regăsește într-o evidență ținută de poliție, numită *cazier judiciar*. Pentru a ocupa un loc de muncă, de regulă, se cere un *certificat de cazier*. Cine are mențiuni pe acest certificat nu va putea fi niciodată judecător, procuror, avocat, polițist, militar, angajat în serviciile speciale, profesor. Dacă trece un anumit număr de ani după ce a terminat executarea pedepsei, condamnatul este *reabilitat*, adică fapta lui se șterge din cazier ca și cum nu ar fi fost comisă niciodată.

ȘTIAȚI CĂ...?! Pentru fiecare persoană se țin patru tipuri de evidențe ale sancțiunilor:

- **cazierul judiciar:** pedepsele date de judecător pentru comiterea de infracțiuni;
- **cazierul rutier:** sancțiunile date de polițist pentru încălcarea regulilor de circulație de către șoferi;
- **cazierul fiscal:** sancțiunile celor care fac afaceri, dar încalcă legile fiscale, financiare, vamale;
- **Registrul național automatizat:** persoanele care au comis infracțiuni sexuale, de exploatare a unor persoane sau asupra minorilor.

Pentru angajare în anumite profesii este nevoie de prezentarea certificatelor de cazier judiciar (se procură de la Poliție) și de cazier fiscal (se procură de la ANAF). Cei care lucrează în învățământ, sănătate sau protecție socială trebuie să prezinte un certificat de integritate comportamentală (de la Poliție) care atestă că nu sunt menționați în Registrul național automatizat.

Procesul civil

Atunci când persoanele se înțeleg, iar legea spune că trebuie încheiat un act oficial, persoanele se deplasează împreună la **notarul public**. De exemplu, pentru a divorța sau pentru a vinde un apartament ori un teren, ori pentru ca frații să împartă o moștenire rămasă de la părinți.

Dacă persoanele implicate în acel diferend nu se înțeleg, se vor adresa instanței de judecată. Așa începe un proces civil care se desfășoară între un **reclamant** (cel care pretinde ceva) și un **pârât** (cel de la care se pretinde ceva). Cei care nu au cunoștințe despre drepturile lor și procedurile care se vor desfășura sunt sfătuiți să își angajeze *avocat*. Minorul nu este obligat să aibă avocat, dar este indicată angajarea unuia când copilul și părintele lui nu au un minimum de cunoștințe juridice.

Înainte de a iniția procesul și oricând în timpul acestuia, părțile pot apela la *mediator*. Acesta va face eforturi ca părțile să ajungă la înțelegere cu privire la disputa dintre ele și astfel să aibă amândouă de câștigat într-o procedură mult mai rapidă decât cea în care judecătorul trebuie să decidă cine are dreptate.

Prin intermediul unui proces civil se cere intervenția **judecătorului**, de regulă, pentru plata unor despăgubiri bănești. De exemplu, atunci când împrumutați cuiva o sumă de bani și acesta „uită” să v-o restituie; sau dacă o persoană vă rupe haina ori vă distruge un bun; în cazul în care cineva nu plătește cheltuielile de întreținere la bloc și acumulează astfel restanțe la asociație. De asemenea, se apelează la judecător pentru a decide asupra custodiei copilului când părinții se despart; sau când trebuie recuperat un teren ocupat abuziv de vecin; sau când trebuie anulată o hotărâre a primarului care a aprobat construirea unui bloc într-o regiune de case; sau când se dorește anularea unei amenzi aplicate pe nedrept de un polițist; sau când se contestă concedierea pe nedrept a unei persoane de la locul de muncă.

CITATE CELEBRE „Dreptatea nu poate exista doar pentru o parte, ci este pentru ambele părți.” (Eleanor Roosevelt, 1884-1962, președinte comitetului care a aprobat Declarația Universală a Drepturilor Omului)

Procesul civil este public și chiar persoane minore pot asista în sala de judecată la desfășurarea sa. La sfârșitul procesului, după ce judecătorul se lămurește cine are dreptate, pronunță *sentința*. Cel nemulțumit o poate contesta la instanța superioară și aceasta va judeca din nou procesul, urmând să pronunțe o *decizie*. Dispoziția finală a instanței de judecată este obligatorie pentru părți. Dacă hotărârea nu este executată de bunăvoie, cel care a câștigat procesul va apela la un **executor judecătoresc**, care în mod silit va *popri* contul datornicului (adică va cere băncii să nu permită datornicului retragerea banilor din cont până nu se recuperează toate datoriile, iar banii care îi intră lui în cont să fie dați celui care a câștigat procesul) sau îi va scoate bunurile la vânzare prin *licitație* (casă, mașină, lucruri valoroase etc).

Deseori minorii se întâlnesc cu judecătorii atunci când părinții se despart în fapt sau divorțează legal. Audierea este obligatorie când copilul a împlinit vârsta de **10 ani**. Copilul este cel care va decide dacă va merge sau nu la judecător și dacă va răspunde la întrebările acestuia. El va fi întrebat despre relația cu fiecare dintre părinți - judecătorul vrea astfel să ia cea mai bună măsură pentru viitorul familiei. Divorțul este uneori banal și copilului nu trebuie să îi fie teamă sau jenă dacă părinții săi ajung în această situație. O consiliere psihologică îl poate ajuta să treacă mai ușor peste o eventuală traumă. Părerea copilului nu obligă judecătorul. Trebuie știut că judecătorul este obligat să țină cont de opinia copilului doar într-un singur caz: pentru adopție, când este nevoie de consimțământul copilului care are 10 ani împliniți.

DE REȚINUT Există diferențe notabile între procesul penal și cel civil:

- **procesul penal** urmărește ca cel vinovat de comiterea unei infracțiuni să fie condamnat la o pedeapsă, cea mai severă fiind închisoarea. La procesul din fața judecătorului participă procurorul, ca reprezentant al societății, și părțile care se numesc „persoană vătămată” și „inculpat”. Dovezile sunt căutate de organele legii;
- **procesul civil** urmărește obligarea unei persoane de a-și îndeplini o obligație prevăzută de lege sau de a respecta un contract pe care l-a încheiat. În fața judecătorului nu vine procurorul, ci doar părțile, care sunt „reclamantul” și „pârâtul”. Dovezile sunt invocate de reclamant.

PE SCURT

1. Toți cetățenii sunt egali în fața legii.
2. Începând cu vârsta de 14 ani minorii pot fi sancționați contravențional (cu amendă) sau penal (cu măsuri educative).
3. În procese sunt reguli speciale pentru copiii care sunt părți, martori sau fac parte din public.

TEST GRILĂ

1. Dacă o persoană este audiată de procuror:

- a. Are dreptul să invoce faptul că nu a studiat educația juridică în școală;
- b. Nu poate invoca necunoașterea legii;
- c. Va scăpa dacă promite că de acum încolo va fi cetățean model.

2. Când un minor de 10 ani sparge geamul locuinței unui vecin, atunci:

- a. Se va deschide un dosar penal pentru distrugere;
- b. Dirigintele va putea scădea nota la purtare a elevului;
- c. Părinții vor suporta cheltuielile de înlocuire a geamului.

3. Legea fundamentală în țara noastră este:

- a. Biblia, căci e cea mai veche;
- b. Constituția, căci e prima lege în stat;
- c. Codul penal, căci e cel mai aspru.

4. Dacă minorul în vârstă de 13 ani a comis o infracțiune:

- a. Atunci lui nu i se poate face dosar penal;
- b. Părinții au voie să îi aplice o pedeapsă corporală;
- c. Poliția îl poate reține la sediu pentru maxim 24 de ore.

5. Minorul care are vârsta de 15 ani și 6 luni:

- a. Răspunde penal dacă are discernământ, dovedit prin expertiză;
- b. Nu răspunde penal;
- c. Răspunde penal cu jumătate din pedeapsă.

6. Minorul de 17 ani care comite o infracțiune:

- a. Răspunde penal numai dacă se face o expertiză a discernământului;
- b. Nu răspunde penal, fiind încă minor;
- c. Răspunde penal fără a fi obligatorie o expertiză privind discernământul.

7. Când se comite o infracțiune:

- a. Pedeapsa pentru minor este redusă la jumătate decât cea aplicată majorului;
- b. Infractorul care recunoaște fapta este iertat de judecător;
- c. Pedeapsa prevăzută de lege este aceeași pentru autor, complice și instigator.

8. Suspectul/inculpatul are dreptul:

- a. La tăcere;
- b. Să mintă;
- c. Să pretindă ca presa să fie de față la audierea sa.

9. Este motiv ca un individ să fie arestat de judecător:

- a. Când respectivul este beat și își face nevoile în public;
- b. Când spune victimei că o va bate din nou dacă nu își retrage plângerea depusă la poliție;
- c. Dacă a comis o infracțiune și nu recunoaște acest lucru.

10. Interceptarea și înregistrarea convorbirilor dintre două persoane le poate decide:

- a. Părintele, în cazul convorbirilor purtate de copilul său;
- b. Polițistul;
- c. Judecătorul.

11. Dacă un minor este agresat sexual la școală și un elev înregistrează, atunci filmulețul:

- a. Trebuie postat pe youtube;
- b. Dacă va fi dus la poliție, va fi o acceptat ca dovadă contra agresorului;
- c. Poate fi păstrat în telefonul celui care a filmat.

12. Televiziunea poate să facă un reportaj despre copilul de 15 ani care este victima unei infracțiuni:

- a. Dacă judecătorul autorizează acest lucru;
- b. Numai după ce copilul împlinește 16 ani până la data difuzării emisiunii;
- c. Dacă copilul și părintele și-au dat acordul, iar un părinte este de față.

13. Infractorul care recunoaște fapta va beneficia de:

- a. Reducerea cu o treime a pedepsei prevăzute de lege;
- b. Reducerea cu o jumătate a pedepsei prevăzute de lege;
- c. Iertare de pedeapsă.

Răspunsuri la testele grilă

Capitolul I. INDIVID, SOCIETATE, STAT

1-b, 2-c, 3-b, 4-a, 5-b, 6-b, 7-b, 8-c, 9-b, 10-c, 11-b, 12-c, 13-a, 14-c, 15-b, 16-c, 17-a, 18-b.

Capitolul II. DREPT ȘI DREPTURI

1-b, 2-b, 3-a, 4-a, 5-c, 6-a, 7-b, 8-c.

Capitolul III. OMUL ȘI DREPTUL LA VIAȚĂ

1-b, 2-b, 3-c, 4-c, 5-a, 6-c, 7-a, 8-b

Capitolul IV. IDENTITATE ȘI CETĂȚENIE

1-b, 2-a, 3-a, 4-c, 5-a, 6-a, 7-a, 8-b, 9-c, 10-c, 11-a, 12-c, 13-a, 14-b, 15-a, 16-b.

Capitolul V. FAMILIA NOASTRĂ

1-c, 2-c, 3-a, 4-b, 5-b, 6-a, 7-b, 8-b, 9-b, 10-a, 11-b, 12-a, 13-b, 14-c, 15-a, 16-c, 17-a, 18-a, 19-a, 20-b.

Capitolul VI. TĂNĂRUL ȘI SĂNĂTATEA

1-a, 2-b, 3-b, 4-c, 5-c, 6-c, 7-a, 8-a, 9-b, 10-c, 11-c, 12-c, 13-b, 14-c.

Capitolul VII. VIAȚA INTIMĂ ȘI DE FAMILIE

1-a, 2-c, 3-b, 4-b, 5-c, 6-b, 7-c, 8-b, 9-b, 10-c, 11-b, 12-b, 13-c, 14-c, 15-a, 16-b, 17-b, 18-c.

Capitolul VIII. ELEVUL ȘI ȘCOALA

1-c, 2-c, 3-b, 4-a, 5-b, 6-b, 7-c, 8-b, 9-b, 10-a, 11-b, 12-a.

Capitolul IX. CIRCULAȚIA ȘI CĂLĂTORIILE

1-b, 2-b, 3-c, 4-b, 5-a, 6-b, 7-b, 8-c, 9-c, 10-b, 11-b, 12-a, 13-b, 14-c, 15-c, 16-b, 17-b.

Capitolul X. ACTE, ANIMALE, BUNURI

1-c, 2-b, 3-c, 4-a, 5-a, 6-b, 7-c, 8-c, 9-c, 10-c, 11-c, 12-b.

Capitolul XI. TĂNĂRUL ȘI MUNCA

1-a, 2-b, 3-b, 4-a, 5-c, 6-a, 7-a, 8-b, 9-a, 10-b, 11-a.

Capitolul XII. NOI ÎN ONLINE

1-c, 2-b, 3-b, 4-b, 5-c, 6-a, 7-c.

Capitolul XIII. LIBERTĂȚI ȘI DECIZII

1-a, 2-b, 3-c, 4-a, 5-b, 6-b, 7-b.

Capitolul XIV. OAMENII LEGII

1-c, 2-c, 3-c, 4-b, 5-b, 6-b, 7-a, 8-c, 9-b, 10-c, 11-b, 12-a, 13-c, 14-a, 15-c.

Capitolul XV. PROCESUL JUDICIAR

1-b, 2-c, 3-b, 4-a, 5-a, 6-c, 7-c, 8-a, 9-b, 10-c, 11-b, 12-c, 13-a.

Bibliografie recomandată

- Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europe – *Manual de drept european privind drepturile copilului*, Belgia, 2015, online la <http://fra.europa.eu>;
- Barbu, Dana – *Manualul părinților cu privire la drepturile copilului în România*, Editura Integral, București, 2016;
- Cioflâncă, Smaranda Maria și Preda, Viorica – *Drepturile copiilor pe înțelesul lor. Mapă educativă*, Editura Tehno-Art, Petroșani, 2016;
- Consiliul Europei – *Orientările Comitetului de Miniștri privind justiția în interesul copilului*, Franța, 2012, online la <https://rm.coe.int/16806b7ecb>;
- Consiliul Europei – *Compass: Manual for Human Rights Education with Young People*, ediția a doua, 2015, online la <https://www.coe.int/compass>;
- Consiliul Europei – *Compasito: Manual for Human Rights Education for Children*, Budapesta, ediția a doua, 2009, online la <http://coe.int/compasito>;
- Danileț, Cristi – *Elevul și Legea. Manual de educație juridică*, Editura Universul Juridic, București, 2022;
- Droit, Roger-Pol – *Etica pe înțelesul fiicei mele*, Editura Cartier, București, 2012;
- Gollob, Rolf și Krapf, Peter – *Educație pentru cetățenie democratică și drepturile omului în practica școlară. Secvențe de activități didactice, concepte, metode și modele*, vol. I-VI, online la www.living-democracy.com/ro;
- Măță, Dan Constantin, Costea, Ioana, Lușan, Gabriela, Michinici, Maria-Ioana, Dunca, Mihai, Dron, Vasile, Diaconu, Carmen-Mariana, Păduraru, Maria – *Ghid juridic pentru elevi (clasele IX–XII)*, Editura Universității „A.I.Cuza” Iași, 2017;
- Opriș, Bianca – *Învăță cu Legisman care-i treaba cu regulile*, Editura Solomon, București, 2021
- Piaget, Jean – *Judecata morală la copii*, Editura Cartier, București, ediția a treia, 2012;
- Turza, Maria Mădălina – *Ghid privind aplicarea dreptului la educație pentru copiii cu dizabilități în România*, Editura Rentrop & Straton, București, 2018;
- Yade, Rama – *Drepturile omului pe înțelesul copiilor de la 7 la 77 de ani*, Editura Cartier, București, 2012.

Încheiere

Am parcurs împreună o materie conținând, poate, multe elemente de noutate pentru voi. Este posibil ca unele aspecte să le fi cunoscut totuși de la materiile educație civică sau religie, pe altele de la filozofie sau istorie. Ceea ce este cuprins în acest ghid reprezintă un minimum de cunoștințe care o să vă ajute să vă descurcați în diverse situații cu care vă veți confrunta de-a lungul anilor. Vă asigur că multe chestiuni din cele scrise aici nu sunt cunoscute nici măcar adulților.

Informațiile care se regăsesc în acest manual au în centrul lor ideea că putem fi liberi atât timp cât facem ceea ce trebuie, adică ceea ce ne îndrumă morala și ne obligă *legea*. După dreptul la viață, *libertatea* este cel mai de preț drept al omului, pentru care oamenii s-au luptat secole întregi. Ca să fim liberi trebuie să ne păstrăm *demnitatea* și să ne comportăm în mod *responsabil*: este necesar să ne însușim principii sănătoase de viață, să cunoaștem și să respectăm regulile, să îi tratăm cu atenție pe cei din jurul nostru, să apelăm cu *încredere* la organele legii și să ne supunem deciziilor definitive luate de acestea. Trăim într-o societate care ne oferă sprijin și protecție și care așteaptă de la noi să fim cetățeni de nădejde, adică să ne *implicăm* în promovarea și respectarea principiilor și regulilor de conviețuire.

Rețineți că momentul împlinirii vârstei de 14 ani este foarte important: cei care comit contravenții și cei care săvârșesc infracțiuni pot fi de acum sancționați. Iar victimele care împlinesc această vârstă pot depune singure plângere la organele legii, fiind asistate de părinți.

După împlinirea vârstei de 18 ani deveniți majori și va trebui să vă *asumați* pe deplin consecința faptelor voastre. Oricând veți avea o problemă juridică, adică dintre acelea care au legătură cu drepturile și obligațiile voastre prevăzute de lege, trebuie să apelați la persoane care au pregătire în acest domeniu (avocații, mediatorii, notarii publici) sau la cei care lucrează în instituțiile statului menite să aplice legea (judecătorii, procurorii, polițiștii).

Cum facem să cunoaștem toate regulile sau toate legile? Păi...este imposibil. Sunt prea multe. Dar avem *conștiință*, adică capacitatea de a discerne între bine și rău. Mai avem *liberul-arbitru*, adică posibilitatea de a alege sau nu calea dreaptă asumându-ne consecințele faptelor. Depinde doar de noi. Putem decide să fim oameni onești, dornici de a ști cât mai mult, de a face bine celor din jur, de a sprijini instituțiile să își îndeplinească misiunea. Sau putem alege să încălcăm legea și morala de câte ori avem ocazia și mai ales atunci când nu suntem văzuți, să provocăm dezordine, să agresăm oameni, să nu ne supunem deciziilor autorităților. Vă asigur că veți deveni mai puternici și veți avea succes în viață dacă veți alege binele, indiferent cât efort va însemna pentru voi acest lucru și indiferent de ceea ce vor spune cei din jur. Noi, adulții, așteptăm să luați *atitudine* respectând voi înșivă legea, învățându-i și pe alții acest lucru și denunțând încălcările grave ale legii.

De-a lungul anilor am soluționat dosare în care au ajuns în fața mea atât copii și tineri pentru a li se proteja drepturile încălcate de alții, cât și tineri pentru a fi sancționați. I-am tratat cu atenție și m-au tratat cu respect. Prin acest ghid încerc să contribuie la o acțiune amplă cu un scop ambițios și anume reducerea numărului celor care ajung în contact cu oamenii legii. Însă, dacă totuși acest lucru se va întâmpla, vă asigur că veți putea veni cu încredere în fața mea și a colegilor mei, iar noi ne vom îndeplini datoria: să aflăm *adevărul* și să facem *dreptate* aplicând legea. Ne propunem să înțelegem de ce s-a comis încălcarea unor reguli și să vedem cum putem îndrepta răul produs, astfel încât cu toții să fim în *siguranță*, tot timpul.

Autorul

Despre autor

Cristi Danileș-a născut în 1975 la Vatra-Dornei, România. Este judecător din anul 1998. Timp de doi ani a fost consilier al ministrului justiției, iar pentru șase ani a ocupat funcția de membru ales în Consiliul Superior al Magistraturii.

Este membru fondator al asociației VeDem Just – Voci pentru Democrație și Justiție prin intermediul căreia a dezvoltat programul EDUIURIS de promovare a educației juridice ce cuprinde site-ul resursă www.educatiejuridica.ro și paginile aferente de facebook și instagram, respectiv aplicația „Lege-n-Dar. Gândește legal!” ce poate fi descărcată gratuit în telefonul mobil.

Programul EDUIURIS constă în lecții de educație juridică nonformală pentru elevii din școli și licee, susținute de studenți și absolvenți ai facultăților de drept, care se țin în școli sau la tribunale, în mediul online sau în taberele „Legal Academy”. În cadrul proiectului sunt instruiți magistrați, avocați, polițiști, mediatori, consilieri juridici, studenți la drept cu privire la metodele și

tehnicile de predare a educației juridice în unitățile de învățământ preuniversitar. De asemenea, profesorii din școli sunt instruiți în domeniul dreptului în cadrul proiectului „Proful de juridică”. Unul dintre scopurile acestui proiect este introducerea în curriculum-ul școlar a unei noi materii: educația juridică. În prezent, proiectul se desfășoară în majoritatea județelor din România, precum și în Republica Moldova.

„Elevul și legea” este un ghid practic de educație juridică. A fost scris special pentru cei care se apropie de sau au împlinit deja vârsta de 14 ani. Din acest moment, persoanele devin pasibile de răspundere legală în caz de comitere a unor fapte interzise. Mesajul este simplu: legea e făcută ca să ne protejeze și atât timp cât o respectăm suntem liberi.

Elevii, părinții și profesorii vor găsi aici regulile aplicabile în diverse situații: acasă, pe stradă, online, la școală, la locul de joacă, la cumpărături, la locul de muncă, la bancă, în străinătate, în sala de judecată. Ei vor afla cum să prevină și să reacționeze la agresiuni, cum pot apela rapid și sigur la organele legii, ce proceduri trebuie urmate în relație cu autoritățile statului, care sunt sancțiunile în cazul încălcării legii.

edituracuantic.ro

